

Menningarminjar í Djúpavogshreppi

Svæðisskráning

Sædís Gunnarsdóttir

Fornleifastofnun Íslands

FS239-03191

Reykjavík

2004

© *Fornleifastofnun Íslands*
Bárugötu 3
101 Reykjavík

Sími: 551 1033
Fax: 551 1047
Netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit

1.	Inngangur	5
1.1.	Um fornleifaskráningu	5
1.2	Um svæðisskráningu	7
1.3	Fornleifakönnun á svæðinu	10
2.	Yfirlit um sögu byggðar á svæðinu	12
3.	Skrá yfir fornleifar í Djúpavogshreppi	22
	SM-212 Urðarteigur	22
	SM-213 Fossárdalur	25
	SM-213b Víðines	33
	SM-214 Eiríksstaðir	35
	SM-215 Berufjörður	37
	SM-216 Berufjarðarhjáleiga	43
	SM-217 Kelduskógur	43
	SM-218 Skáli	46
	SM-219 Gautavík	49
	SM-220 Titlíngur	51
	SM-221 Berunes	52
	SM-222 Þiljuvellir	55
	SM-223 Karlstaðir	57
	SM-224 Karlstaðahjáleiga	60
	SM-225 Steinaborg	60
	SM-226 Fossgerði	61
	SM-227 Kross	63
	SM-228 Krossgerði	66
	SM-229 Krosshjáleiga	68
	SM-230 Núpur	69
	SM-231 Núpshjáleiga	71
	SM-232 Papey	72
	SM-233 Búlandsnes	79
	SM-234 Borgargarður	91
	SM-235 Bjargarrétt	92
	SM-236 Háls	92
	SM-236b Strýta	95
	SM-237 Kambshjáleiga	96
	SM-238 Stekkshjáleiga	96
	SM-239 Teigarhorn	97
	SM-240 Hamar	98
	SM-241 Hamarsel	102
	SM-242 Veturhús	103
	SM-243 Melrakkanes	104
	SM-243b Melrakkanes (Afrétt)	110
	SM-244 Bragðavellir	110
	SM-245 Geithellur	114
	SM-246 Kambsel	119
	SM-247 Múli	120
	SM-248 Hvannavellir	129
	SM-249 Hærुकollsnes	130

SM-250	Hof	132
SM-251	Rannveigarstaðir	136
SM-252	Túnguhlíð	139
SM-253	Markúsarsel	140
SM-254	Flugustaðir	141
SM-255	Starmýri	143
SM-256	Þvottá	148
SM-257	Hnaukar	153
SM-691	Fornleifar á fleiri en einni jörð	154
SM-701	Fornleifar á fleiri en einni jörð	155
SM-702	Óstaðsetjanlegar minjar í Geithellnahreppi	156
4.	Helstu tegundir menningarminja og ástand þeirra	157
	Bæjarhólar og bæjarstæði	159
	Útihús	160
	Tún, garðar og akrar	160
	Kvíar og stekkir	161
	Beitarhús og sel	161
	Engjar og áveitur	162
	Útgerðarminjar og veiðiminjar	163
	Minjar um samkomur og þinghald	163
	Kuml og kirkjugarðar	163
	Samgönguminjar	164
5.	Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu	164
6.	Heimildaskrá	167

1. Inngangur

Í janúar 2004 var hafist handa við svæðisskráningu fornleifa í Djúpavogshreppi í Suður-Múlasýslu. Farið er eftir hreppaskiptingu eins og hún var 1847 en þá skiptist svæðið í tvo hreppa, Geithellna- og Beruneshrepp sem nú hafa sameinast undir nafninu Djúpavogshreppur. Alls voru skráðar upplýsingar um 1447 fornleifar í hreppnum. Skráningin var unnin af Sædís Gunnarsdóttur fornleifafræðingi sem einnig sá um frágang og ritun skýrslunnar. Verkið var unnið fyrir sveitarfélagið af Fornleifastofnun Íslands.

1.1. Um fornleifaskráningu

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenska fornleifafélags, einkum og sér í lagi staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin 1900 dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdagslegar fyrir hundrað árum síðan eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugunum og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning. Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmiskonar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna. Slík heimildakönnun er nauðsynlegur undirbúningur undir vettvangsathugun, en hún getur líka skilað sjálfstæðum niðurstöðum. Nægilegar heimildir eru til, til að gefa grófa mynd af fjölda, eðli og ástandi minja á ákveðnum svæðum og skipuleg heimildaúttekt í því skyni getur komið að gagni við skipulagsgerð jafnt sem minjavernd og rannsóknir. Af þessum ástæðum hefur Fornleifastofnun Íslands á undanförunum árum unnið að þróun aðferða við fornleifaskráningu sem fela í sér að skráningunni er skipt þrjú afmörkuð stig og eru þar höfð til viðmiðunar hin þrjú stig skipulagsvinnu; *svæðisskráning* er gerð fyrir svæðisskipulagsgerð, *aðalskráning* fyrir aðalskipulagsgerð og *deiliskráning* fyrir deiliskipulagsgerð. Svæðisskráning felst í öflun heimilda um fornleifar á viðkomandi skipulagssvæði og söfnun gagna sem gefa margvíslegar vísbendingar um menningarminjar.

Markmið svæðisskráningar er að gefa heildaryfirlit um ástand og eðli menningarminja á skipulagssvæðinu, finna og skilgreina svæði og staði sem eru sérstaklega athyglisverðir eða í sérstakri hættu, og að vera undirbúningur undir aðalskráningu fornleifa. Aðalskráning felur í sér vettvangsvinnu og miðar að því að staðsetja og kortleggja einstaka minjastaði og lýsa þeim á skipulagðan hátt. Deiliskráning er síðan nákvæmari úttekt á litlu svæði og er unnin samhliða áætlanagerð um endanlega ráðstöfun jarðnæðis.

Að auki má minna á að mat á því hvað teljast markverðar fornleifar hefur lengst af tekið mið af sögu lands og þjóðar í heild. Minni gaumur hefur verið gefinn að sérkennum ákveðinna svæða og fornleifum sem eru markverðar í samhengi héraðssögu. Af þessum ástæðum er eðlilegt að fornleifaskráning sé unnin í nánú samstarfi við sveitarstjórnir og stofnanir þeirra, með hliðsjón af þörfum þeirra.

Hér á eftir verður gerð grein fyrir þeirri aðferðafræði sem liggur að baki svæðisskráningu fornleifa. Hér er þó fyrst greint stuttlega frá þeim skilgreiningum sem lagðar eru til grundvallar við fornleifaskráningu. Í 9. grein þjóðminjalaga er þessi skilgreining:

Til fornleifa teljast hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannverk eru á, svo sem:

- a. búsetulandslag, byggðaleifar, bæjarstaði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum og öskuhaugum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mórgröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;
- f. gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið;
- i. skipsflök eða hlutar úr þeim.

Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar,

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari víðu skilgreiningu hefur verið fylgt við gerð fornleifaskrárinnar og í anda hennar eru einnig skráðir staðir eins og orrustustaðir, skilgreinanlegir staðir þar sem atburðir, sem tengjast sögu og bókmenntum Íslands, hafa átt sér stað og staðir þar sem draugar eiga að hafa búið. Dæmi um staði sem eru ekki skráðir eru eyktamörk sem eru ekki manngerð og drangar sem kallaðir eru nátttröll, en það heiti virðist oftast vera tegundargreining á náttúrumyndunum frekar en að sagnir séu um að tröll

hafi dagað uppi. Þar sem slíkar sagnir eru, eru þær auðvitað skráðar. Á hinn bóginn eru öll grettistök skráð og er þetta vitanlega umdeilanlegt og byggir fyrst og fremst á því að fyrirsjáanlegt sé að gagn megi hafa af upplýsingunum. Annarskonar upplýsingar sem átt gætu heima í menningarsögulegum gagnagrunni eru t.d. um staðsetningu engja og bithaga, nytjaskóga og veiðistaða. Söfnun slíkra upplýsinga krefst hinsvegar annarskonar gagna og öðruvísi aðferðafræði en skráning eiginlegra fornleifa og er mun viðráðanlegri á stigi aðalskráningar. Þar sem til eru upplýsingar um gróðurfar og búskaparskilyrði fyrir einstakar jarðir (t.d. í sóknarlýsingum og héraðssöguritam) er slíkum upplýsingum safnað á stigi svæðisskráningar.

Samkvæmt lögunum eru öll mannvirki eldri en 100 ára skilgreind sem fornleifar en við skráninguna er notuð aðeins víðari skilgreining. Allar byggingar úr torfi og grjóti eru skráðar sem og önnur mannvirki sem eru til vitnis um horfið verklag eða tækni. Þar með geta talist elstu steypubyggingar, byggingar úr blönduðu efni (torf, grjót, timbur, steypa, bárujárn) og mannvirki eins og heimarafstöðvar, sundlaugar, upphlaðnir vegir frá því fyrir jarðýtuöld, fiskplön, áveituskurðir og hverskyns minjar aðrar sem tengjast umbreytingum í atvinnuvegum og lífsafkomu á fyrri hluta 20. aldar. Minjar sem tengjast seinni heimstyrjöldinni, veru setuliðsins og framkvæmdum á vegum þess (vegir, flugvellir, braggahverfi, skotgrafir o.s.fr.v) eru einnig skráðar. Þær heimildir sem stuðst er við í svæðisskráningu geyma yfirleitt mjög lítið af upplýsingum um nútímaminjar og er því ekki að vænta heildstæðs yfirlit um þær fyrr en á stigi aðalskráningar. Helst er að upplýsingar um gamlar sundlaugar komi fram við svæðisskráningu.

1.2 Um svæðisskráningu

Við hefðbundna fornleifaskráningu hefur fyrst og fremst verið leitast við að finna og staðsetja einstakar rústir sem sýnilegar eru á yfirborðinu. Ekki var reynt að grennslast fyrir um hvar fornleifar gætu leynst þó þær séu ekki sýnilegar á yfirborði, en ætla má að meginþorri minja á Íslandi sé hulinn sjónum. Til að ráða bót á þessu hefur Fornleifastofnun Íslands þróað aðferðir síðustu ár til að áætla staðsetningu menningarminja en það er mikilvægt bæði frá vísindalegu sjónarmiði og nauðsynlegt ef forðast á röskun minja við framkvæmdir. Annarsvegar er um að ræða leit að vísbendingum um staðsetningu einstakra menningarminja, einkum með stuðningi gamalla túnakorta og örnefnaskráa. Hinsvegar eru óbeinar vísbendingar, svo sem örnefni, heimildir um byggð og búsetu en með því að fá yfirlit um hvar byggð hefur verið má gera sér allgóða hugmynd um umfang og eðli menningarminja sem þeirri byggð hafa fylgt jafnvel þótt þeirra sjái ekki

stað lengur. Við upphaf svæðisskráningar fornleifa er gert yfirlit um sögu byggðar, skilgreindar jarðir og takmörk þeirra og gert yfirlitskort um staði sem vitað er að búið var á. Helstu heimildir eru jarðabækur frá ýmsum tímum, sölubréf og landamerkjalyásingar. Þá er farið skipulega yfir vísbendingar um menningarminjar á hverjum stað, þ.e. túnakort og örnefnaskrár. Að því loknu er leitað í beinum heimildum um fornleifar þ.e. eiginlegum fornleifaskýrslum.

Notagildi svæðisskráningar eru ákveðin takmörk sett og hún getur aldrei komið í staðin fyrir vettvangskönnun (aðalskráningu). Í fyrsta lagi takmarkast svæðisskráning við þá flokka heimilda sem eru aðgengilegastir og gefa heildstæðasta mynd af menningarminjum á viðkomandi svæði. Er þar um að ræða jarðabækur, fornleifaskýrslur, örnefnaskrár og túnakort. Aðrar heimildir eins og t.d. ævisögur eða ferðasögur, sem oft geyma nákvæmar upplýsingar um húsaskipan og staðsetningu mannvirkja á 19. öld, eru ekki rannsakaðar skipulega á stigi svæðisskráningar þar sem nákvæmni og fjöldi slíkra upplýsinga er tilviljanakenndur og erfitt að hafa upp á þeim þegar stór svæði eru könnuð. Heimildir af þessu tagi eru hinsvegar kannaðar á stigi aðalskráningar. Í öðru lagi getur svæðisskráning ekki gefið nákvæmar upplýsingar um staðsetningu allra minjastaða og í þriðja lagi er ekki hægt að segja til um ástand eða afdrif allra minjastaða á grunni svæðisskráningar. Nákvæmra upplýsinga um þessi atriði er ekki hægt að afla nema með vettvangsathugun, en á grunni svæðisskráningar má hinsvegar gefa grófa mynd af dreifingu og ástandi fornleifa á skráningarsvæðinu.

Jarðabækur. Miklu munar um að jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín fyrir þetta svæði er glötuð og torveldar það mjög allan skilning á byggðapróun eftir siðaskipti. Full þörf væri á að gera nákvæmari rannsókn á sögu byggðar á svæðinu, einkum að athuga óprentuð gögn frá seinni öldum. Hér er stuðst við Jarðatal Johnsens frá 1847 og síðan III. bindi af héraðsritinu *Sveitir og jarðir í Múlaþingi* þar sem oft má finna ýtarlegar upplýsingar um búsetu á viðkomandi jörðum. Saman gefa þessi rit allgóða mynd af dreifingu byggðar á skráningarsvæðinu. Með því að bera jarðabækurnar saman við jarða- og landamerkjaskjöl fæst einnig gróf mynd af þróun byggðar, skiptingu jarða og breytingum á eignarhaldsfyrirkomulagi. Þessar heimildir geta að jafnaði ekki um einstaka minjastaði, aðra en bæjarstaði og stöku sinnum selstöður, en heildstæðar upplýsingar um dreifingu byggðar eru grundvöllur fyrir túlkun flestra annarra minja, þ.e. þeirra sem orðið hafa til í sambandi við landbúnað, en það er þorri allra fornleifa.

Túnakort. Um 1920 voru gerðir uppdrættir í mælikvarðanum 1:2000 af tünnum svo til allra jarða á Íslandi. Kortin eru allmisjöfn að gerð enda eftir mismunandi mælingamenn. Öll

sýna þau þó mörk túnanna og langoftast er staðsetning bæjarhúsa og útihúsa innan þeirra sýnd, en yfirleitt engin hús utan túns. Einnig er ritað á kortin hversu stór túnin voru í fermetrum og/eða dagsláttum, hversu stór hluti þeirra var þýfður þegar mælt var og hversu stórir matjurtagarðar voru. Túnakortin í Djúpavogshreppi voru gerð árið 1919. Oft er erfitt að greina á þeim mun á görðum og húsum og eru því sennilega skráð fleiri útihús en þörf var á en það verður leiðrétt við aðalskráningu.

Örnefnaskrár. Söfnun og skráning örnefna hófst á seinni hluta 19. aldar og þá fyrst og fremst í samhengi við skýringar fornrita. Það var hinsvegar ekki fyrr en eftir 1920 að skipuleg skráning allra örnefna á einstökum jörðum hófst að marki. Örnefnaskráning varð síðan eitt af aðalverkefnum Þjóðminjasafnsins en örnefnasafnið er nú í umsjá Örnefnastofnunar Íslands. Örnefnalýsingar á skráningarsvæðinu eru allgóðar og eru til skrár yfir allar jarðirnar og hefur mikið þarfaverk verið unnið með því að ná saman þessum fróðleik áður en þeir sem best þekktu til féllu frá. Margir höfundar hafa skráð örnefni í Djúpavogshreppi, en þeirra helsta má telja Guðmund Björnsson og Nönnu Guðmundsdóttur. Misjafnt er hversu nákvæmlega er getið um rústir í örnefnaskrár en sjaldgæft er að höfundar skrána láti alveg hjá líða að minnast á mannvirkjaleifar. Þar kemur auðvitað aðallega til að margar rústir bera nöfn og eru auk þess fastir punktar í landslaginu sem hægt er að miða við í lýsingum á landinu. Örnefnaskrár eru stærsta og heildstæðasta safn upplýsinga um fornminjar sem völ er á, en helstu gallar þeirra eru, að ekki er hægt að treysta því að fullt samræmi sé á milli skráa, þar sem þær eru samdar af ólíku fólki á ólíkum tímum og höfundar þeirra eru oft of staðkunnugir þannig að lýsingar á landslagi geta verið illskiljanlegar þeim sem ekki þekkja til. Sjaldgæft er að fornleifum sé lýst að marki í örnefnaskrár, heldur er langoftast aðeins getið um þær í framhjálaupi eða til skýringar.

Fornleifaskýrslur. Í lok 19. aldar var gert mikið átak á vegum Hins íslenska fornleifafélags í að kanna íslenska fornleifastaði, og voru það einkum staðir sem tengdust frásögnum fornrita sem þóttu athyglisverðir. Hér á eftir verður rakið hvaða minja á skráningarsvæðinu er getið í þeim skýrslum.

Það má því segja að jarðabækur og skyldar heimildir gefi rammann utan um skráningu menningarminja, en þorri upplýsinga um einstaka staði kemur úr örnefnaskrár og af túnakortum. Á svæðum þar sem aðalskráning (vettvangsathugun) hefur ekki farið fram eru fornleifaskýrslur aðeins til um örfáa staði, og yfirleitt um staði sem á einhvern hátt hafa þótt sérstakir. Mjög sjaldgæft er að til séu nákvæmar lýsingar á minjum um landbúnaðarstörf og daglegt líf seinni alda.

1.3 Fornleifakönnun á svæðinu

Ólafur Olavíus fór um Austurland á áttunda áratug 18. aldar og ritaði ferðabók um ferðir sínar. Hann heimsótti meðal annars Papey og lýsir þar ýmsu sem vakti áhuga hans. Einnig tók hann saman eyðibýlaskrá sem er mjög merkileg heimild um forna hjáleigubýggð á svæðinu.¹

Mikill áhugi var á fornaldarminjum í Danmörku í upphafi 19. aldar og lét konungleg nefnd um varðveislu fornminja þá skrá merkar minjar í öllu Danaveldi. Árið 1817 voru sendir út spurningalistar til sóknarpresta á Íslandi og þeir beðnir að gera grein fyrir fornum mannvirkjum og gripum sem fundust í sóknum þeirra. Svörin sem bárust nefndinni á næstu árum eru mjög misjöfn að lengd og gæðum og frá sumum prestum komu engin svör. Sr. Guðmundur Skaftason sendi skýrslu fyrir Berufjarðarsókn en nefndi aðeins kirkjugripi sem tilheyrðu Berufjarðarkirkju.² Sr. Sveinn Pétursson sem ritaði fyrir Hofssókn nefndi þrjá meinta fornmannahauga, Úlfshaug, Eskilshaug og Hrómundarhaug og tók fram að þeir sæjust allir hver frá öðrum. Einnig taldi sr. Sveinn til fjögur Grettistök sem finna má í sókninni. Hann gat einnig um rúnastein í kirkjudyrum á Hofi og að síðustu nefndi hann Goðaborg í Hofsfjalli þar sem sagnir eru um að menn hafi gengið til blóta.³

Reyndar var það svo að haugar fornanna auk þingstaða, hofa og fornra sagna voru þær tegundir fornleifa sem mest ástæða þótti til að nefna á þessum tíma. Þessar áherslur voru að hluta til dregnar af spurningum nefndarinnar, sem greinilega hafði mestan áhuga á sýnilegum minnismerkjum um söguöldina, en reyndar lýsa þær líka almennri skoðun á fornminjum í byrjun 19. aldar. Þær áherslur áttu ekki eftir að breytast næstu áratugi en áhugi jókst hins vegar mjög á íslenskum fornleifum er leið á 19. öld.

Árið 1838 sendi Hið íslenska bókmenntafélag spurningalista til sóknarpresta á Íslandi til undirbúnings Lýsingu Íslands. Í svörunum geta flestir prestar um jarðir í sóknum sínum, eyðibýli, leiðir, bænhús og seljabúskap en segja fátt um aðrar fornleifar. Sá prestur er þá þjónaði Berufjarðar- og Berunessóknum hét Pétur Jónsson. Hann skilaði inn skýrslu til félagsins en hún er frekar rýr þegar kemur að upplýsingum um fornleifar og gat hann aðeins um tvo fjárhella í heimatúni ásamt því sem hann nefndi helstu þjóðleiðir um

¹ Ólafur Olavíus: *Ferðabók II*, 131-144

² *Frásögur um fornaldaleifar*, 70-71.

³ *Frásögur um fornaldaleifar*, 71-73

sóknina.⁴ Þegar spurningalistarnir bárust þjónaði sr. Jón Bergsson í Hofs- og Hálssóknum. Hann sendi inn mjög ýtarlega greinargerð um byggð í sóknunum, meðal annars skrifar hann ýtarlega lýsingu á túnstæðum allra byggðra jarða sem og lýsingu á seljabúskap þeirra og hjáleigubbyggð. Einnig greinir hann frá helstu höfnum og leiðum um sveitina. Þegar kemur að fornleifum nefnir hann Hrómundarhaug sem fyrirrennari hans sr. Sveinn Pétursson nefndi nokkrum áratugum fyrr. Hann telur einnig til hella sem nýttir eru í búskap svo sem hella á Melrakkanesi og í Selfjalli.⁵

Skipulegar rannsóknir á Íslendingasögnum áttu blómaskeið á seinni hluta 19. aldar, og voru þær, af hálfu Íslendinga að minnsta kosti, tengdar sjálfstæðisbaráttunni og þörf fyrir skýra mynd af eigin fortíð. Á þessum tíma gerðu menn sér grein fyrir að ein helsta leiðin til að sannreyna að hversu miklu leyti sögunar segðu frá raunverulegum atburðum, væri að athuga staða- og leiðalýsingar þeirra. Í þeim tilgangi reið danski handritafræðingurinn Kristian Kálund um landið á árunum 1872-74, með Íslendingasögnum í farteskinu og kannaði staði og leiðir sem lýst er í sögunum. Kálund nefnir verslunarstaðaminjarnar í Gautavík án þess að lýsa þeim sérstaklega. Það sem hefur vakið mestan áhuga hans á skráningarsvæðinu eru þær minjar sem tengdar eru við Þangbrand prest sem á að hafa komið hingað og kristnað ýmsa, svo sem Síðu-Hall sem bjó á Þvottá. Minjar sem kenndar eru við Þangbrand eru á nokkrum stöðum og Kálund lýsir þeim.⁶

Árið 1879 var Hið íslenska fornleifafélag stofnað og var markmið þess meðal annars að kanna forn mannvirki og einkum þau sem tengdust fornsögnum og samfélagi þjóðveldisaldar. Félagið gerði út leiðangra á sumrin til að kanna sögustaði og safna forngrípum og var Sigurður Vigfússon gullsmiður og fornfræðingur aðal rannsóknarmaður félagsins fyrstu tíu árin. Sigurður Vigfússon fór í leiðangur um Austfirði 1890 og ritaði um ýmsar fornleifar, svo sem fornleifar tengdar Þangbrandi í landi Þvottár, einnig Þangbrandsbryggju í landi Starmýrar og Þangbrandshróf. Hann virðist hafa fylgt í fótspor Kálunds og lagt alla áherslu á ferðir Þangbrands prests um skráningarsvæðið.⁷

Eftir 1890 tók Brynjúlfur Jónsson við fornleifakönnun á vegum fornleifafélagsins og ferðaðist víða um land fram til 1910. Hann virðist ekki hafa komið í Djúpavogshrepp. Daniel Bruun kom til Papeyjar árið 1901 og lýsir þar staðhátum og fornum minjum sem

⁴ *Múlasýslur. Sýslu og sóknarlýsingar*, 503-508.

⁵ *Múlasýslur. Sýslu og sóknarlýsingar*, 513-557

⁶ Kálund, Kristian: *Íslenskir Sögustaðir IV*, 48-54

⁷ Sigurður Vigfússon: "Rannsókn í Austfirðingafjórðungi 1890" *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1893, 30-32

vísuðu á tilvist papa, sem minjum á Írska hól, þar sem nú kallast Papatættur.⁸ Eftir að Brynjúlfur Jónsson og Daniel Bruun hættu rannsóknarferðum sínum, lögðust könnunarferðir á vegum Fornleifafélagsins alveg niður. Á árunum kringum 1930 friðlýsti Matthías Þórðarson, þáverandi þjóðminjavörður, fjölda staða um allt land. Þeir staðir sem hann friðlýsti á skráningarsvæðinu eru Völvuleiði og Þangbrandshróf í landi Flugustaða. Einnig friðlýsti hann Papatóftir í Papey og ýmsar minjar kenndar við Þangbrand í landi Þvottár. Meint tóft uppi á Goðatindi var einnig friðlýst þó menn séu almennt sammála um að þar sé engin tóft. Kristján Eldjárn friðlýsti minjar um hinn forna verslunarstað Búðavík í landi Gautavíkur sem og Djáknadys í landi Háls. Þór Magnússon friðlýsti síðast skálatóft í landi Múla.⁹ Matthías Þórðarson gerði rannsókn sumarið 1934 í landi Bragðavalla þar sem fundist hafa rómverskir peningar en þá var tóftin svo uppblásin að ekki var hægt að greina gerð þeirra húsa sem þar höfðu verið.¹⁰ Kristján Eldjárn rannsakaði meintar kirkjuleifar að Engihlíð árið 1953, hann fann engar minjar um kirkju þar en fann hinsvegar nælubrot.¹¹ Sama ár gróf Kristján að Broddaskála og fundust þar munir sem bentu til fornar búsetu.¹² Kristján Eldjárn gróf í Papey í nokkur sumur frá 1965-1971 og síðan aftur 1981. Hann skrifaði mikið bæði um örnefni og minjar í eyjunni og nágrenni hennar sem og um þá uppgrefti sem hann vann þar í leit að minjum um veru Papa á landinu. Þó Kristján fyndi engin merki um papa fann hann minjar um forna byggð sem sýnir að menn hafa sest að í Papey á fyrstu öldum byggðar í landinu.¹³ Í kringum 1980 voru kaupstaðarminjar í Búðavík í landi Gautavíkur rannsakaðar af Torsten Capelle og Guðmundi Ólafssyni. Þar eru 30-40 búðir í nokkrum þyrpingum og var grafið í sumar og kom í ljós að þær eru frá 16. öld.¹⁴ Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði fornleifar í Fossárdal, Berufjarðardal og Búlandsdal sumarið 1983 og rannsakaði þar helst dreifingu býla á svæðinu.¹⁵

2. Yfirlit um sögu byggðar á svæðinu

Aðferðunum sem hér verður beitt til þess að skoða byggð á svæðinu eru þær að fyrst er gerð grein fyrir landnámi eins og frá því er sagt í Landnámabók en á grunni þess og staðsetningu kumla og kirkna er hægt að setja fram tilgátur um hvaða jarðir byggðust fyrst.

⁸ Bruun, Daniel. *Íslenskt þjóðlíf í þúsund ár I-II*. bindi.

⁹ Ágúst Ó Georgsson. *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornminjar*, 49-50.

¹⁰ Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé*, 17

¹¹ Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé*, 296

¹² Skýrslur um Þjóðminjasafn 30.7.1953.

¹³ Kristján Eldjárn: "Papey. Fornleifarannsókn 1967-1981" *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1988*,

¹⁴ Guðmundur Ólafsson: "Fornleifarannsóknir í Gautavík." Ljóri, rit um muni og minjar, 1. árg, 1. tbl; Capelle, Torsten: *Untersuchungen auf dem mittelalterlichen Handelsplatz Gautavík*, Island. Köln 1982

¹⁵ Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Farm abandonment in medieval and postmedieval Iceland 1992*

Kuml eru auðsjáanlega vísbending um byggð fyrir árið 1000, en kirkjur og bænhús eru yfirleitt talin hafa verið reist skömmu eftir kristnitöku. Nærtækasta skýringin á hinum mikla fjölda guðshúsa er sú að þau hafi upphaflega verið byggð í heimagrafreitum, sem voru líklega við hvern bæ eins og kumlateigar í heiðni. Sé svo má nota bænhús eða kirkju sem vísbendingu um að viðkomandi bær hafi verið komin í byggð á fyrri hluta 11. aldar. Jarðir þar sem kirkjur og bænhús hafa verið, eru að jafnaði stærri og dýrari en þær sem ekki höfðu slík hús og er því oft freistandi að álykta að minniháttar jarðir þar sem ekki hafa verið bænhús séu seinna til komnar, eða hafi að minnsta kosti ekki verið orðnar sjálfstæð býli á fyrri hluta 11. aldar. Ritaðar heimildir eru helstar Landnámabók, fornsögur og fornbréf.

Hinir fornu hreppar sem síðar urðu Djúpavogshreppur voru báðir svokallaðir þingahreppar, það er kenndir við þingstaði hreppanna sem voru á Berunesi og Geithellum. Búskapur á svæðinu hefur mótast af landslaginu. Undirlendi er víðast lítið, sérstaklega í Berufirði þar sem það er aðeins mjó ræma. Í Álftafirði eru hinsvegar víðlendar engjar. Dalirnir eru margir grösugir og kjarri vaxnir. Eyjarnar utan við Búlandsnes voru ekki landfastar eins og þær eru margar nú en sandur hefur hlaðist þar upp jafnt og þétt. Sandurinn hefur víða gert óskunda, því innst í Álftafirði er vart skipgengt lengur og enginn útróður hefur verið stundaður þar öldum saman. Búskapur í Berufirði hefur því sennilega þurft að treysta meira á sjósókn en gjöfular engjar og víðlendir afréttir hafa verið grundvöllur búskapar í Hamarsfirði og Álftafirði.

Landnám skiptir miklu máli er byggðasaga sveitarfélaga er rannsökuð því þeir sem komu fyrstir gátu tekið bestu löndin, höfðu mestra hagnuna að gæta og mótuðu oft þá byggð er fylgdi í kjölfarið. Ætla má að bæir hafi byggst snemma þar sem fór saman sæmileg höfn, góð skilyrði til búfjárræktar og fjölbreytileg hlunnindi, svo sem fjörubeit, sumarbeitiland, reki, æðarvarp eða selveiði svo eitthvað sé nefnt. Samkvæmt Landnámu má rekja upphaf byggðar við Berufjörð til Þjóðreks er nam Breiðdal allan en hraktist þaðan og nam alla nyrðri strönd Berufjarðar og suður um Búlandsnes og bjó þrjá vetur að Skála. Síðar keypti Björn hávi jarðir af honum og eru Berufirðingar af honum komnir.¹⁶ Þess er ekki getið hvar Björn hávi bjó en þess hefur verið getið til að það hafi verið á Búlandsnesi.¹⁷ Líklegra verður að telja að hver sá er byggði Berufjörð fyrst hafi búið á kostabúinu Berufirði miðað við dýrleika þess og það víðlenda landsvæði sem tilheyrði þeirri jörð.

¹⁶ ÍF I, 308

¹⁷ Ingimar Sveinsson: *Djúpivogur*, 18

Á milli Lónsheiðar og Búlandness er stuttur og breiður flói og inn úr honum ganga síðan tveir firðir. Til forna hétu þeir Álfafirðir hinn eystri/nyrðri og syðri en nyrðri fjörðurinn er nú nefndur Hamarsfjörður.¹⁸ Samkvæmt Landnámu nam Björn sviðinhorni Álfafjörð enn nyrðra inn frá Rauðaskriðum og Sviðinhornadal. Þetta eru því að öllum líkindum Hamarsfjörður og Hamarsdalur.¹⁹ Menn eru ekki sammála um hvort Björn hafi numið allan Hamarsdalinn eða aðeins norðan ár.²⁰ Þess hefur verið getið til að Björn hafi búið á Hamri sem er líklegt vegna þess að það var kirkjufjörð, hæst metin á þessum slóðum og með fjölda afbýla.

Frá suðurenda Hamarsfjarðar, út um Melrakknes og að sýslumörkum eru nefndir til þrír landnámsmenn, sem komu allir samtímis til landsins og voru frá sama héraði í Hörðafylki í Noregi. Brand-Ögmundur nam land fyrir norðan Múla, Kambsdal (Geithellnadal) og Melrakknes og inn að Hamarsá. Bústaður hans er ekki nefndur á nafn.²¹ Þar sem Landnáma segir að Brand-Önundur hafi numið land inn að Hamarsá er líklegt að landnám Björns sviðinhorna hafi aðeins náð til norðurhluta Hamarsdals en hinsvegar er óljósara hvort Brand-Önundi tilheyrði landið norðan Geithellnaár í Geithellnadal. Haraldur Matthíasson telur að Geithellnadalur hafi allur tilheyrt landnámi Brand-Ögmundar.²² Þess er ekki getið hvar hann bjó en ekki er ólíklegt að það hafi verið á annaðhvort Melrakknesi eða Geithellum.

Sá landnámsmaður sem bjó að Hofi hét Böðvar hvíti.²³ Halldór Stefánsson telur landnám hans hafa náð frá Geithellnadal sunnanverðum (eða yfir allan dalinn) yfir allan Hofstaðadal og sunnanverðan Flugustaðadal.²⁴ Hefur verið bent á að “dali alla” eigi sennilega ekki aðeins við Hofstaðadal og Flugustaðadal heldur hljóti Geithellnadalur (allur eða sunnan ár) að fylgja með.²⁵

Þorsteinn trumbubein var frændi Böðvars hvíta og kom með honum til landsins. Starmýrardalur hefur lent í landnámi Þorsteins trumbubeins, er nam fyrir utan Leiruvog til Hvalsnesskriðna.²⁶ Miðað við þessi takmörk á landnámi er ekki ósennilegt eins og Halldór

---

¹⁸ DI XII, 5.

¹⁹ *Íslensk fornrit* I, 309

²⁰ Halldór Stefánsson: “Landnám í Austfirðingafjórðungi”, 78-83

²¹ *Íslensk fornrit* I, 310

²² Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma*, 372-373

²³ *Íslensk fornrit* I, 310

²⁴ Halldór Stefánsson: “Landnám í Austfirðingafjórðungi”, 78-83

²⁵ *Árbók Ferðafélags Íslands* 1955, 34.

²⁶ *Íslensk fornrit* I, 309; *Árbók Ferðafélags Íslands* 1955, 34.

Stefánsson heldur fram, að Þorsteinn hafi búið á Þvottá og nær landnámið yfir lítið meir en þá jörð.²⁷

Engin kuml hafa fundist á skráningarsvæðinu en hinsvegar hafa fundist rómverskir peningar í landi Bragðavalla. Þar eru minjar um ónafngreint eyðibýli þar sem peningarnir fundust ásamt ýmsum forngripum öðrum með víkingaaldaryfirbragði. Flest bendir til þess að þar hafi verið forn byggð þó ekki sé hægt að tímasetja hana nákvæmlega. Það að engin kuml hafi fundist þýðir auðvitað ekki að engir heiðnir menn hafi riðið um þessi héruð. Dreifing kumla um landið er ekki jöfn og hafa menn ekki neina eina skýringu á því hversvegna það er svo.

Innan skráningarsvæðisins liggur eyjan Papey en í Landnámu segir að þar hafi fundist leifar eftir papa þá sem þar bjuggu en flýðu undan hinum heiðnu landnámsmönnum. Kristján Eldjárn rannsakaði margar tóftir á eyjunni en taldi sig ekki hafa fundið neinar minjar um þá í eyjunni. Hann var farin að efast um að papar hefðu nokkurn tíma komið til eyjarinnar, eða jafnvel Íslands. Til að styðja þá kenningu að papar hefðu jafnvel aldrei stigið á íslenska grund benti hann á landslagið í Papey, en þar eru ávalar klettaborgir sem minna á býkúpulagaða kofa einsetumanna sem fundist hafa annarsstaðar. Hinsvegar fann Kristján leifar af skála norrænna manna í Papey og gat fært sönnur á að menn hafi sest þar að þegar á fyrstu öldum byggðar í landinu.²⁸

Telja má líklegt að jarðir, þar sem guðshús voru, hafi byggst á 11. öld. Fyrir utan kirkjustaðina hefur byggð því hafist snemma á öðrum bæjum þar sem voru útkirkjur eða bænhús. Sóknarkirkjur í Djúpavogshreppi voru á Berunesi, Berufirði Hálsi, Hofi og Þvottá. Kirkja á Berunesi er nefnd í kirknaskrá Páls biskups frá um 1200.²⁹ Í máldaga frá 1397 segir að þangað liggi tíundir og lýsistollar af 5 bæjum.³⁰ 1847 liggja sóknarmörk milli Berufjarðar- og Berunessókna milli Skála og Gautavíkur og er líklegt að sóknarmörkin hafi verði þar um aldir, sérstaklega þar sem Berufjörður átti hluta af Skála og sennilegt að hið mikla flæmi sem tilheyrði Berufirði á miðöldum hafi verið hluti af landsvæði landnámsmannsins í Skála. Í sókninni voru engar útkirkjur en eitt bænhús að Krossi, fyrst nefnt 1397.³¹

²⁷ Halldór Stefánsson: "Landnám í Austfirðingafjórðungi", 78-83

²⁸ Kristján Eldjárn: "Papey" *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1988*, 39

²⁹ DI XII, 5

³⁰ DI IV, 230

³¹ DI IV, 230

Sóknarkirkjan í Berufirði er einnig nefnd í kirknaskrá Páls biskups frá um 1200.³² Í máldaga frá 1397 segir að kirkjan eigi hálf tveir bæir séu í sókninni. Eins og áður var nefnt er landsvæði það sem áður tilheyrði Berufirði mjög víðfeðmt, þar sem allar jarðir frá Urðarteigi að Kelduskógi eru fyrrum hjáleigur frá kirkjujörðinni og átti hún allan Fossárdal. Ekki kemur fram berum orðum hvaða tvær jarðir þetta voru sem áttu sókn til Berufjarðar, en sagt að það séu þeir tveir bæir á Berufjarðarströnd sem þar eru næstir. Önnur hefur verið Skáli sem var landnámsjörð og þar var bænhús. Kirkjan eignaðist við lok miðalda hluta í Skála.³³ Hin jörðin hefur verið Kelduskógur enda vitað um byggð þar á miðöldum. Fyrir 1397 gæti hafa verið byggð í Fossárdal en margt er á huldu um byggð þar. Þar eru þó nokkrar tóftir og lengi hefur verið talið að fjöldi jarða með eigin sóknarkirkju hafi verið á Fossárdal og að þær jarðir hafi allar farið í eyði í plágunum á 15. öld. Guðrún Sveinbjarnardóttir hefur skráð alla staði í dalnum og kannað vísbendingar um aldur þeirra.³⁴ Á tveimur stöðum, Engihlíð og Broddaskála, fann hún merki um mannvist sem eru miklu eldri en gjóskulag frá 1362 og hefur því verið byggð á þessum stöðum á miðöldum, sennilega mjög snemma og ekki mjög lengi. Um byggð á bænum Fossárdal (Eyjólfsstöðum) er erfiðara að segja en bæjarins er hvergi getið fyrir en í manntali 1703 og þá sem hjáleigu frá Berufirði.

Kirkjunnar á Hálsi er getið í kirknatali Páls biskups eins og annarra sóknarkirkna á svæðinu.³⁵ Undir kirkjuna heyrðu tvö bænhús, að Búlandsnesi og Hamri.³⁶ Einnig hefur verið bænhús eða útkirkja í Papey en hennar er ekki getið í máldögum. Samkvæmt máldaga frá því í kringum 1500 voru tvær jarðir í sókninni og hafa það væntanlega verið Búlandsnes og Hamar.³⁷

Kirkjan að Hofi var orðin sóknarkirkja fyrir 1200.³⁸ Ekki eru heimildir um sóknarmörk Hofssóknar á miðöldum. Þau náðu frá Melrakkanesi að norðanverðu en meiri óvissa er um suðurmörkin, þ.e. hvort Flugustaðir tilheyrðu Hof- eða Þvottársókn. Líklegra er að Flugustaðir hafi tilheyrt Þvottársókn þar sem í henni áttu að vera 3 byggð ból um 1570 og er þá ekki öðrum til að dreifa en Þvottá sjálfri, Starmýri og Flugustöðum. Bænhús í Hofssókn voru á Melrakkanesi og Múla en útkirkja á Geithellum en ekki eru öruggar heimildir fyrir öllum þessum bænhúsum, aðeins örnefni. Ef marka má dýrleika

---

³² DI XII, 5

³³ DI VII, 32

³⁴ Guðrún Sveinbjarnardóttir : *Farm abandonment*, 54-75.

³⁵ DI XII, 5

³⁶ DI IV, 230-231

³⁷ DI VII, 33

³⁸ DI XII, 5

Þessara jarða er við því að búast að þar hafi verið bænhús þó þeirra sé ekki getið í miðaldaheimildum. Þvottá kemur við sögu kristnitökunnar en þar á Síðu-Hallur að hafa búið og tók hann skírn af Þangbrandi. Kirkjustaðurinn að Þvottá kemur við sögu í Þorlákssögu því Þorlákur reyndi árangurlaust að ná honum undir sig um 1179.³⁹ Eins og áður sagði lá bænhúsið á Starmýri undir Þvottá. Sóknin var lögð undir Hofssókn 1755.⁴⁰

Af öllu þessu má ráða að byggð hafi verið orðin nokkuð stöðug á svæðinu á 11. öld. Þær jarðir sem að öllum líkindum var búið á voru Kross, Berunes, Skáli, Berufjörður, Búlandsnes, Háls, Hamar, Melrakkanes, Geithellar, Múli, Hof, Starmýri og Þvottá. Einnig eru greinargóðar sannanir fyrir fornri byggð í Papey. Aðrir bæir sem verið hafa í stöðugri byggð á seinni öldum eins og Núpur, Karlsstaðir, Gautavík, Kelduskógar og Flugustaðir gætu vel hafa verið komnir í byggð þá og hafa í það minnsta ekki byggst löngu seinna. Hugsanlega hefur byggðamunstur verið með lítilliga öðrum hætti í öndverðu og benda fornbylín tvö í Fossárdal til þess. Þau hafa farið í eyði mjög snemma, e.t.v. þegar á 11. öld og má vera að um sé að ræða sambærilega þróun og varð víða inn til landsins þar sem lítil býli voru að leggjast í eyði á þessum tíma. Ástæður þessarar eyðingar eru umdeildar, en ljóst í þessu tilfalli að bóndinn í Berufirði hefur haft umtalsverðan ábata af landi því sem með þessu hefur lagst við jörð hans.

Engar jarðir á skráningarsvæðinu eru nefndar í Sturlungu. Sögupættir Álftfirðinga eru Þorsteins saga Síðu-Hallssonar og þættir af bræðrum hans Agli og Þiðranda en fátt er að græða á fornritum okkar um byggðasögu Djúpavogshrepps nema það að ætla má að þeir bæir sem nefndir eru í sögunum hafi verið komnir í byggð á ritunartíma sögunnar um miðja 13. öld. Þeir bæir sem fyrst eru nefndir í fornritum eru Gautavík sem bæði er nefnd í Njálssögu og Fljótsdælasögu⁴¹ og Karlsstaðir sem eru nefndir í Þorsteinssögu Síðu-Hallssonar.⁴²

Elstu fornbréfin eru frá 13. öld og má oft fá nokkra hugmynd um byggðaskipan út frá þeim en aðeins ein jörð, þar sem ekki var kirkja eða bænhús, kemur fyrir í fornum skjölum, máldögum kirkna og sölu-, testamentis eða vitnisburðarbréfum: Mótekja Berufjarðarkirkju í landi Kelduskóga er tilgreind í máldaga frá 1397.⁴³

Þá má draga ályktanir af dýrleika jarða. Dýrleikinn var fasteignamat sem virðist hafa verið fastsett snemma, a.m.k. þegar á 12. öld og má því hafa hann sem vísbendingu

³⁹ *Biskupasögur* I, 282

⁴⁰ Sveinn Níelsson: *Prestatal og prófesta*, 31

⁴¹ *Íslensk fornrit* XIII, 208; *Íslensk fornrit* XI, 256

⁴² *Íslensk fornrit* XI, 317

⁴³ DI IV, 202-203

um misjöfn gæði jarðanna. Sennilegt verður að telja að dýrustu jarðirnar séu á þeim stöðum sem bestir voru til búsetu og því líklegir til að hafa byggst fyrst. Í töflunni hér að neðan eru teknar til samanburðar þrjár heimildir um fasteignamat. Matið frá 1696 er úr skrá um dýrleika og landskuld jarða á Íslandi frá því ári⁴⁴ og síðara matið frá 1847 úr Jarðatali Johnsens.⁴⁵

Nafn jarðar	Dýrleiki 1686/1696 í hdr	Eigandi	Dýrleiki 1847 í hdr.	Eigandi
Urðarteigur			6	kirkjueign
Fossárdalur			4	
Eiríksstaðir			2 eða 3	
Berufjörður	60			
Kelduskógur	6	kirkjueign	6	kirkjueign
Skáli	16	¼ kirkjueign	16	¼ kirkjueign
Gautavík	6	bændaeign	6	bændaeign
Titlíngur			3 eða 6	bændaeign
Berunes	12	bændaeign	12	bændaeign
Karlsstaðir	10 (tvískipt)	bændaeign	16	bændaeign
Steinaborg	4	bændaeign	4	bændaeign
Fossgerði	3	bændaeign	3	bændaeign
Kross	20	bændaeign	20	bændaeign
Krossgerði	6	bændaeign		
Núpur	15	kirkjueign	15	kirkjueign
Papey	12	konungseign	12	bændaeign
Búlandsnes	12	kristfé	6	fátækraeign hreppsins
Borgargarður			4	bændaeign
Bjargarrétt			2	bændaeign
Háls	staður	kirkjueign	8	kirkjueign
Kambshjáleiga			4	bændaeign
Stekksbjáleiga			3	bændaeign
Teigarhorn			3	bændaeign
Hamar	14	kirkjueign	12	kirkjueign
Veturhús	3	konungseign	2	sýslueign.
Melrakknes	16	bændaeign	16	bændaeign
Geithellur	50	bændaeign	50	fátækraeign hreppsins
Múli	30	bændaeign	30	bændaeign
Hærukollsnes			3	kirkjueign
Hof	staður	kirkjueign		kirkjueign
Túnguhlíð				kirkjueign
Markúsarsel				kirkjueign
Flugustaðir	6	kirkjueign	6	kirkjueign
Starmýri	20	bændaeign	20	bændaeign
Þvottá	staður	kirkjueign	10	kirkjueign

⁴⁴ Björn Lárusson: *The old Icelandic Land Registers*, 103-104.

⁴⁵ Johnsen, 59-61.

Meðaldýrleiki jarða í Djúpavogshreppi 1696 var ríflega 16 hdr. Hinsvegar hefur meðaldýrleiki lækkað niður í rúmlega 10 hdr 1847 þrátt fyrir að sumar dýrustu jarðirnar – kirkjustaðirnir – séu taldir þá en ekki 1696. Fyrir því eru nokkrar greinilegar ástæður, svo sem að dýrleiki Berufjarðar (60 hdr) er ekki tilgreindur 1847 þó hann hafi sennilega verið sá sami. Einnig telur Johnsen upp fjölda afbýla og hjáleiga sem ekki eru talin upp í fyrria yfirlitinu en öll þessi býli hafa verið rýr kot og lágt metin. Á einum stað hækkar mat jarðar: Karlsstaðir voru aðeins 10 hdr 1696 en þá var henni skipt í tvö býli, 6 og 4 hdr hvort. Neðri-Karlsstaðir höfðu síðan verið innlimaðir í jörðina 1847 og má vera að það hafi hækkað matið. Þegar bornar eru saman heimildir um forna byggð á jörðum og síðan jarðamat er aðeins ein jörð sem er hátt metin en ekki nefnd í fornbréfum og það er Núpur. Jörðin var 15 hundruð og hin sæmlegasta bújörð og allar líkur benda til þess að hún hafi byggst snemma ekki síst ef skoðaðar eru kenningar um örnefni (sjá síðar).

Fyrir utan bæjarhóla á býlum sem verið hafa í byggð fram á 20. öld eru á flestum stöðum á landinu margir staðir þar sem byggð hefur annaðhvort varað í stuttan tíma eða þar sem hjáleigur eða afbýli hafa lagst í eyði fyrir 1847. Hér er sleppt öllum afbýlum í landi Búlandsness því flest þeirra tilheyrðu kaupstaðnum að Djúpavogi og eiga þar með ekki heima í almennu yfirliti um hjáleigubýggð í hreppnum.

Númer	Nafn á býli	Í byggð	Númer	Nafn á býli	Í byggð
SM-212:008		ekki vitað	SM-230:026	Guðrúnarhús	ekki vitað
SM-213:008	Engihlíð	f. 1362	SM-232:014	Liljustaðir	ekki vitað
SM-213:022		ekki vitað	SM-232:036	Goðatættur	10. öld
SM-213:023		ekki vitað	SM-232:060		e. 17. öld
SM-213:058	Broddaskál	f. 1362	SM-236:012	Hringur	
SM-213:064	Sómastaðir	ekki vitað	SM-236:027	Klapparhjáleiga	
SM-213:072	Hæli	ekki vitað	SM-239:025	Salómonshús	
SM-213:073	Tómasarsund	19. öld	SM-240:008	Eiðshólahjáleiga	f. 1759
SM-214:003	Hali	19. öld	SM-240:009	Einarsgil	15. öld
SM-214:004		ekki vitað	SM-240:010	Fossbrekkur	1608/1826-52
SM-214:007	Bakki	ekki vitað	SM-240:011	Helgusel	ekki vitað
SM-214:008		ekki vitað	SM-240:012	Jónssel	f. 1707
SM-215:013	Kambshjáleiga	ekki vitað	SM-241:014	Refsstaðir	miðaldir?
SM-215:017	Selnes	ekki vitað	SM-242:008	Selhússtaðir	f. 1608
SM-215:018	Hjalli	ekki vitað	SM-243:033	Gróutópt	ekki vitað
SM-215:023	Árnahús	18-19. öld	SM-244:011		ekki vitað
SM-215:024	Guðfreðarstekkur	ekki vitað	SM-244:012	Karlstættur	f. 1744
SM-215:039	Innri-Hjáleiga	ekki vitað	SM-244:013	Kálfeyri	ekki vitað
SM-218:009	Hraunanes	19. öld	SM-244:014	Krosshóll	f. 1744
SM-218:013	Magnúsartættur	ekki vitað	SM-244:015	Fossbrekkur	19. öld
SM-221:015	Borg	18-19. öld	SM-245:018	Þormóðshvammar	f. 1885
SM-221:017	Eiði	ekki vitað	SM-245:022	Virkishólssel	1860/1886-94
SM-221:023	Gunnlaugsstaðir	ekki vitað	SM-247:021	Efríbær	ekki vitað
SM-221:029	Lögretta	18.-19. öld	SM-247:034	Tobbutótt	ekki vitað
SM-222:016	Piljuvallastekkur	ekki vitað	SM-247:097	Þórarinskot	ekki vitað
SM-223:002	Gíslatangi	ekki vitað	SM-249:021		ekki vitað
SM-223:004	Grundarstekkur	ekki vitað	SM-250:014	Bessastaðir	f. 1831

SM-223:006	Hali	ekki vitað	SM-250:019	Þorkelssel	ekki vitað
SM-223:020	Karlsstaðahv.	um 1900	SM-254:012	Grenjaðarstaður	f. 15. öld
SM-223:021		ekki vitað	SM-254:013	Mosfell	f. 15. öld
SM-223:022	Karlsstaðaborg	í byggð 1703	SM-255:023	Stekkjartún	ekki vitað
SM-226:008	Ráðleysa	ekki vitað	SM-255:024	Halldórshús	ekki vitað
SM-227:027	Þorlaksstekkar	19. öld	SM-256:010	Kambar	í byggð 1760
SM-227:034	Alda	19. öld	SM-256:011	Pisjubakkar	í byggð 1760
SM-227:043	Nýibær	ekki vitað	SM-256:017	Fauskasel	í byggð 1700
SM-228:020	Halldórstættur	ekki vitað	SM-256:022	Kristrúnartótt	ekki vitað
SM-228:021	Steingrímskofi	ekki vitað			
SM-228:028	Höfn	ekki vitað			
SM-228:029	Krossgerðisstekkur	ekki vitað			
SM-228:030	Ísleifskambur	ekki vitað			

Því miður eru heimildir rýrar þegar kemur að því að tímasetja hjáleigubýggð á svæðinu. Af þessum býlum byggjast sum aðeins í nokkur ár og önnur voru í stopulli byggð. Á 17. öld varð mikil byggðaaukning á Íslandi, fjöldi hjáleigna og smákota byggðust upp um allt land, sum í skamman tíma en önnur hafa haldist í byggð fram á þennan dag. Líklegt er að þó nokkuð af þessum býlum hafi einmitt byggst þá þó að heimildir vanti um það. Sagnir hafa varðveist um hjáleigubýggð inn á dölunum upp af ströndinni og tengjast þær flestar plágunum á 15. öld. Fyrst má nefna byggðina á Fossárdal þar sem sagt er að 14 býla kirkjusókn hafi lagst í eyði árið 1402. Ekki hafa fundist svo margar bæjarleifar og þegar Guðrún Sveinbjarnardóttir rannsakaði tvennar bæjarleifar sönnuðu gjóskulög búskap á miðöldum en bæði býlin voru komin í eyði fyrir 1362 þannig að enga tengingu er að finna þar við plágurnar miklu. Í Fossárdal var nokkur byggð á 18. og 19. öld og þar eru frekar rýr kot og erfitt með samgöngur og líklegra að þröngbýli á skárri jörðum hafi neytt menn til að koma sér upp búum þar. Guðrún telur mjög ólíklegt að 14 býli hafi verið í dalnum. Heildarfjöldi minjastaða þar sem mögulega gætu hafa verið býli er frekar um 7 eða 8. Einnig er ljóst að þessir staðir voru ekki í byggð á sama tíma.⁴⁶ Á 19. öld varð beinlínis sprenging í byggð á Austurlandi, og virðist býlum hafa fjölgað þar meira en í öðrum landshlutum. Fjöldi nýbýla reis á Jökuldalsheiði en einnig þéttist byggðin mjög á láglandi og nýjar jarðir urðu víða til þar sem áður höfðu verið beitarhús eða sel, og aðrar í tónum stórbýla.⁴⁷

Nokkur hjáleigubýggð var á Hamarsdal í landi Hamars og Bragðavalla (Melrakkaness). Þar hafa varðveist nokkrar heimildir um byggðina og greinilegt að um tíma var búíð víða í dalnum. Einnig hafa fundist minjar um forna byggð í landi Bragðavalla þar sem kallað hefur verið “Djúpibotn” en þar fann bóndinn á bænum

⁴⁶ Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Farm abandonment*, 71

⁴⁷ Sjá meðal annars: Orri Vésteinsson og Sædís Gunnarsdóttir: *Meningarminjar á Fljótsdalshéraði og Borgarfirði eystra. Svæðisskráning*. FS072-98081

rómverska peninga og fornlegar bæjartóftir sem voru því miður orðnar mjög ógreinilegar þegar Matthías Þórðarson rannsakaði þær á fjórða áratug síðustu aldar. Í Geithellnadal og Hofsdal var hjáleigubýggð sem vitað er um. Í Flugustaðadal eru síðan nefnd tvö afbýli sem einnig eiga að hafa lagst í eyði í plágunni 1402 og eiga þar að hafa verið stórbýli, en rannsaka þarf þær tóftir áður en hægt er að leggja mat á það.

Sú þróun varð víða á Austurlandi á síðari hluta 19. aldar að hjáleigubýggðin lagðist af og íbúarnir fluttust til Ameríku. Einhverjum þeirra sem fluttu af litlum kotum hefur þótt það fýsilegur kostur að flytja í kaupstaðinn að Djúpavogi því þar var komin þónokkur byggð um aldamótin 1900 og hefur byggðasaga frumbýlinganna þar verið rakin að hluta í ritum Ingimars Sveinssonar.

Ljóst er að helstu býlin á skráningarsvæðinu hafa alltaf verið við ströndina, þar sem aðgengi var bæði að góðu beitilandi til fjalla og sjónum og þeim hlunnindum sem nálægð við hann gat veitt. Flestra stærri býla á skráningarsvæðinu er getið á miðöldum fyrir utan Núp. Þó heimildir geti ekki um jarðir fyrir en á 13. öld, segir það lítið um hvenær þær voru fyrst byggðar og má ætla að flest lögbýlin hafi verið komin í byggð á 11. öld, í síðasta lagi. Ekki er að sjá að neinar verulegar breytingar hafi orðið á byggð á hámiðöldum eða eftir siðaskipti, fyrir utan þá fjölgun á hjáleigum sem hefur þegar verið rakin.

Bæjanöfn sem eru ósamsett náttúrunöfn eru yfirleitt talin til marks um elsta stig búsetu. Núpur, Háls, Hamar, Múli og Á (Þvottá hét Á fyrir 1000) eru nöfn sem uppfylla þessi skilyrði. Allt eru þetta hátt metnar jarðir, miðað við jarðamat í hreppnum, og voru Háls og Þvottá hvortveggja kirkjujarðir. Algengustu liðir í bæjanöfnum í Landnámu eru fell, dalur, holt, nes, vík, hóll, á og eyri og flest þeirra ósamsett. Nokkrir liðir eru enn fátíðari, það eru t.d. fors (foss) og múli.⁴⁸ 9 bæjanöfn eru samsett úr náttúrunöfnum, Kelduskógur, Berufjörður, Fossárdalur, Búlandsnes, Gautavík, Melrakknes, Hærukollsnes, Berunes og Búlandsnes. Bæjanöfn sem enda á -staðir eru yfirleitt talin tilheyrja seinni stigum landnáms. Tvö lögbýli með -staða endingu eru í hreppnum, Karlstaðir og Flugustaðir. Langflest lögbýli hreppsins bera náttúrunöfn sem er mun algengara í Landnámu.⁴⁹ Má því ef til vill draga þá ályktun af örnefnum að strandlengja Djúpavogshrepps hafi byggst snemma á landnámsöld og þótt ágætur kostur.

Eins og sést af þessum hugleiðingum má leggja á ýmsan hátt út af tiltækum heimildum um upphaf byggðar á skráningarsvæðinu en er þó fátt fast í hendi.

⁴⁸ Svavar Sigmundsson. "Íslensk örnefni", 12.

⁴⁹ Svavar Sigmundsson. "Íslensk örnefni", 12.

3. Skrá yfir fornleifar í Djúpavogshreppi

SM-212 Urðarteigur

6 hdr 1847, áður talin hjáleiga frá Berufirði (SM-215), Berufjarðarkirkjueign. Urðarteigur, Fossárdalur (Víðines), Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi. Eitt ónefnt afbýli.

1919: Tún 1,61 ha. “Gamla túnið við sjóinn var jarðgrunnt og grýtt, innan um klettastrýtur og staksteina, en grasgefið og í námunda mýrarhorn, sem nú hafa verið þurrkuð og ræktuð. Annars eru ræktunarskilyrði miður góð, nú lítið ræktanlegt land nema helst melar.” SJM III, 411

SM-212:001 *Urðarteigur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-212:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-212:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-212:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-212:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-212:006 garðlag landamerki

“Á merkjum Teigarhorns í Búlandshreppi og Urðarteigs í Beruneshreppi er grjótgardur skammt fyrir innan Búlandsá. Hann hefur stefnu frá sjó til fjalls, en nær hvorki að sjó né fjalli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 1

SM-212:007 *Dysjarhyrna* örnefni

“Síðan eru merkin sjónhending frá þessum garði [006] upp á fjallseggjar og inn eftir þeim inn á Dysjarhyrnu og úr henni beina línu í Skeggjastein í fjörunni utan við Fossárvík ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 1

SM-212:008 bæjarstæði býli

“A Eyvindarnesi ekki langt utan við mörk eru tættur, sem gætu verið afbýli, en ókunnugt um að svo hafi verið.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 411

SM-212:009 *Dys* örnefni

“Efstu brúnir á fjallinu innan við Sauðdalstind heita Hvítárdalseggjar og þar fyrir innan fjallbunga mikil og heitir Dys.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 2

SM-212:010 hleðsla

“Milli Sauðadalstinds og Dysjar [009] er Hvítárdalur, sem er hvilft í fjallið fyrir ofan kletta eins og Sauðdalur, en allmiklu stærri. Í Hvítárdal voru stundum höfð naut á sumrin og þurfti aðeins litla hleðslu til þess að þar yrði fullkomið áhaldi.” segir í örnefnaskrá

Garðurinn var 1-2 faðma breiður.

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 2; SJM III, 411

SM-212:011 *Vörðuhjalli* örnefni

“Vörðuhjalli út við Sauðadalsá, og Smáhjallar neðan og utar en Urðarhjalli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 3

SM-212:012 heimild um stekk

“Utan við ána næst sjó er grasivaxin hvilft og í henni næst ánni er Barð. Á því er einstakur stór steinn. Milli Sauðadalsánnna næst er Stekkatún. Þar mótar fyrir gömlum stekk.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 4

SM-212:013 heimild um leið

Gamla leiðin lá upp fyrir utan Bæjarhjalla um klettasund er hét Reiðsund. Nú er það horfið því að kletturinn öðrum megin við það var sprengdur, en nafnið loðir enn við staðinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 4

SM-212:014 varða

“Kollumelur er upp af bænum fyrir ofan vel. Innst á honum er klettur og á honum grjótvarða.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 5

SM-212:015 Fornustekkar örnefni stekkur

“Fornustekkar [sjá 014] er grasivaxin lægð innan við Kollumel. Engar tættur sjást þar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 5

SM-212:016 Huldusteinn örnefni

“Fyrir innan tún eru gróðurlitlir melar og ná um það bil inn að Hvítá og bera nafnið Urðarteigsmelar. Á þeim er Arnarhraun, lítið hraun inn og upp af bænum, skammt frá því allstór stakur steinn, kallaður Huldusteinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 5

SM-212:017 Vörðuklettur örnefni

“Milli þessarar vökur og Hvítárvökur, en þar fellur Hvítá til sjávar er Glímeysi. Hún vísar allmikið inn fjörðinn. Neðri-Glímeysi heitir hún fremst, en ofar Efri-Glímeysi. Á Neðri-Glímeysi inn og niður af Sjónarhrauni er Tuddamýri. Tuddamýrarskot er klettaskot niður af mýrinni. Neðri-Glímeysarklettur við sjó á eyrinni og Vörðuklettur, dökkur að sjá, frammar og nær lengra út.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 5

SM-212:018 Efravað heimild um vað

“Fast við Hvítá spottakort fyrir ofan brú er Mosahraun. Í Hvítá er Efravað ofan við brúna og Neðravað neðan við hana. Steinbogi er klöpp í ánni innan við Kollumel.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 6

SM-212:019 Neðravað heimild um vað

“Fast við Hvítá spottakort fyrir ofan brú er Mosahraun. Í Hvítá er Efravað ofan við brúna og Neðravað neðan við hana. Steinbogi er klöpp í ánni innan við Kollumel.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 6

SM-212:020 Fjánhúsbót örnefni fjárhús

“Yzt í túninu niður við sjó er Fjánhúsbót, nú oft nefndur Réttarbotn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 6

SM-212:021 Kvíabotn örnefni kvíar

“Yzt í túninu niður við sjó er Fjánhúsbót, nú oft nefndur Réttarbotn. Fyrir ofan hann er Kvíabotnsklettur, en fyrir ofan hann Kvíabotn.” segir í örnefnaskrá “Kvíar í Kvíabotni við bæ ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 6; SJM III, 412

SM-212:022 Lambhústunga heimild um fjárhús

“Bæjarlækur rennur rétt innan við Hól neðst, en ofar verður tunga milli hólsins og lækjarins og heitir hún Lambhústunga. Þar eru Fjánhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Urðarteigur, 6

SM-212:023 Hunda-Guðnýjarleiði þjóðsaga

“Innan við lækinn næst sjó er Bali og nær inn að bæ. Á Bala er Hunda-Guðnýjarleiði en það er aflöng þúfa og nokkrar smá-þúfur hjá.”

“Þjóðsaga er um að í Urðarteigi hafi búið kona er Guðný hét og haft þrjá hunda. Nöfn þeirra voru Snati og Móri, en Þriðja nafnið er gleymt. Þeir áttu sína kistuna hver og í hverri kistu voru peningar og brennivínskútur. Grimmir voru þeir og eitt sinn ætluðu þeir að ráðast á prestinn. Kerling kom þá út og hastaði á þá og sagði að nú væri best að bjóða prestinum hressingu úr kistunni hans Snata.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 6-7

SM-212:024 hleðsla kálgarður

“Innan við Bæjarlækinn á móts við lambhústungu er Kálgarðsbotn og mótár þar fyrir garðhleðslu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:025 heimild um myllu

“Við lækinn yzt og efst í Kálgarðsbotni eru Mylluklettur.” segir í örnefnaskrá Í Sveitum og jörðum í Múlaþingi segir að mylla hafi verið.

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7; SJM III, 412

SM-212:026 Vör heimild um uppsátur

“Við sjóinn niður af bænum er Möl og nær hún inn að Vör, en þar er bátauppsátur. Fyrir ofan Vörina er naust og sjáskúr, en innan við hann er Tjörn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:027 heimild um naust

“Við sjóinn niður af bænum er Möl og nær hún inn að Vör, en þar er bátauppsátur. Fyrir ofan Vörina er naust og sjáskúr, en innan við hann er Tjörn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:028 heimild um sjóbúð

“Við sjóinn niður af bænum er Möl og nær hún inn að Vör, en þar er bátauppsátur. Fyrir ofan Vörina er naust og sjáskúr, en innan við hann er Tjörn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:029 Kró hleðsla

“Melbrún innan við Kálgarðsbotn er kölluð Kró. Þar er gömul hleðsla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:030 Borgarhjalli örnefni

Brekurnar inn af Steinboga heita Steinbogabrekkur. Fyrir ofan þær er Borgarhjalli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7

SM-212:031 heimild um rétt

“Sléttlendið innan við hvítá heitir Hvítárvík. Innan við hana er Lambahjalli ofan við veginn og undir hjallanum er réttarbrot.” segir í örnefnaskrá

Lambarétt segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 7J SJM III, 407

SM-212:032 heimild um leið

“Stórgrýttu brekkurnar fyrir innan Eyvindarnes heita Veidisteinar niður að sjó og inn að Veidisteinslæk ... Síðan er Kerlingarskeiðskrókur og þar inn af Kerlingarskeið. Það var mjó rák undir klettum niður við fjöru og lá gatan eftir henni. Nú er þar nýlagðir bílvegur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 8

SM-212:033 Runólfsrétt heimild um rétt

“Utan við lækinn spölkorn fyrir ofan veginn er gömul rétt og heitir hún Runólfsrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Urðarteigur, 8

SM-212:034 Godaborg örnefni

Er á hreppamörkum milli fyrrverandi Beruneshrepps og Búlandshrepps.

Heimildir: Kort

SM-213 Fossárdalur

4 hdr 1847. Hjáleiga frá Berufirði (SM-215) og Berufjarðarkirkjueign. Urðarteigur, Fossárdalur (Víðines), Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi. Jörðin nefnd Fossárdalur til 1860. “Í dalnum hafa a.m.k. frá miðri 19. öld talist þrjár jarðir en þær eru Eiríksstaðir, Eyjólfstaðir og Víðines. 1703 var aðeins eitt býli í dalnum Fossárdalur ... Ekki eru kunnar eldri heimildir um nafnið Eyjólfstaði en frá 1866, þótt þeir séu trúlega heitnir eftir Eyjólf Jónssyni sem þar bjó 1773-1791 og reisti býlið að öllum líkindum úr auðn. Áður hét býlið Fossárdalur og Austur-Fossárdalur eftir að byggðist á Eiríksstöðum 1819, en þeir nefndust þá ýmist Eiríksstaðir eða Suður-Fossárdalur lengi fram eftir 19. öldinni. Býlið Víðines var byggt upp úr beitarrúsum frá Eyjólfstöðum um 1845... Árið 1910 fara Eiríksstaðir í eyði og Víðines 1944 og eru þá Eyjólfstaðir einir í byggð í dalnum. Svo lendi sem 2 jarðir voru í byggð í dalnum heyrðust iðulega nöfnin Austurbær og Suðurbær um Eyjólfstaðir og Eiríksstaði.” Ö-Fossárdalsjarðir, 1. Jörðin heitir nú Fossárdalur.

Talið að 11 bær hafi verið í Fossárdal fyrir 1402, þessir nefndir Bakki, Broddaskáli, Engihlíð, Sómastaðir, Hæli og Tómasarsund. Telja margir að kirkja hafi verið þar sem nú er nefnt Engihlíð.

“Á Fossárdal var engjaheyskapur langsóttur og erfiður nema helst frá Víðinesi. Á Múla og í Engi voru bestu slægjurnar þótt blautar væru. Þó voru slegnir harðvellir og laufbotnar út um öll fjall hvar sem ljádrægt var. Öllum helstu engjablettum var skipt á milli bæjanna ... Eyjólfstaðir áttu alla slægjublettir utar í dalnum, austur með hlíðum og niðri á Selnesi, einnig Gvendarmýri og Neðra-Engi.” Ö-Fossárdalsjarðir, 26. “Gamla túnið var um 2 dagslátur innan túngarðs og svo jarðgrunnt að ógerlegt var að slétta það að ráði, en þó fremur grasgefið, enda jafnan lögð alúð við ræktun þess. Utan við það gengur lágur ás.” SJM III, 407

SM-213:001 *Fossárdalur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213:008 *Kirkjustaður* bæjarstæði býli

Fornt eyðibýli í Fossárdal. Kúpt næla “Fannst í könnunarholu í gólfi bæjarrústanna ásamt sörvistölu úr grænum íslenskum tálgesteini.” “Harðvellisþýfi í Mið-Enginu, neðan við lækinn rétt eftir að hann beygir út eftir heitir Kirkjustaður. Munnmæli segja að þar hafi verið kirkjustaður býlanna 14 í dalnum og þúfurar séu leiði í kirkjugarði. Í máldaga frá 14. öld eru taldir upp kirkjustaðir á Austurlandi. Þar á meðal er Engihlíð sem enginn hirðir að vita hvar er.” segir í örnefnaskrá

Þjms. 30.7.1953: Nokkur brot af yfirskildi kúptrar nælu, mjög þrungið af spanskgrænu. Nælan hefur verið af gerðinni Rygh 652 og 654, með 5 föstum knöppum, en afbrigði verður ekki greint.

IS: “Í Fossárdal miðjum er til örnefnið Kirkjustaður, vallgrónar tættur, efst í svonefndu Engi, grösugasta hluta dalsins. Munnmæli segja að þar hafi verið kirkja eða bænhús fyrr meir, og jafn vel 11 bær í dalnum, og hafi þar verið sérstök kirkjusókn. Telja menn það vel geta staðiðist, að guðshús hafi verið þarna í fyrndinni ...”

180 m.y s. “It was visited in 1953, when a trial trench was dug into one of the large hummocks, lying south of the structure and through by the excavators, who believed it to be that of a church, to be the graves. Nothing was

found to support this. At the same time a trial hole measuring about 1,5 x 0,6 m was made into structure ... In the find book, the site is described as consisting of a building-complex of four rooms in a row and two other buildings, the location of which are not specified. The site was investigated in 1983, when structure (1) was identified and another small one north-east of it. On either side of structure (1) are areas overgrown with copsewood, often an indication of overgrown building remains. It is not unreasonable to assume that these overgrown areas represent two of the three buildings mentioned in 1953, although it was not possible to establish this. It would mean that structure (2), which was only spotted on a second visit to the site in 1983, was not discovered in 1953. The longhouse was about 20 m long and 5-6 m wide externally. It may have been divided into four rooms, although the western end is somewhat unclear. It seems to contain a room opening out to the north, with a possible division halfway towards the southern wall. The next room is much clearer, just under 4 x 1,75 m in size internally, with a doorway in the south-east corner. It was in this room that the trial-hole was dug in 1953. West of that the third room measures about 2,75 x 2.50 m, with an opening to the west, into the fourth room, which is about 2 x 3 m in size and seems to have been added to the other at a later stage. The walls are low and completely overgrown. It is evident, however, that they contain some stones, and in 1953, when the trial-hole was dug, a large stone, which had presumably fallen off a wall, was found lying on the floor. This hole was reexcavated in 1983 and enlarged by about 20 cm to the north and a section drawn. ... The stratigraphy shows that the building had four separate floors. This could indicate four periods of occupation, separated in time. However the burnt earth and turf between the charcoal layers may simply indicate a clean up. The latter seems more likely, at least for the bottom three charcoal layers which have only thin earth and turf layers between them. The building was abandoned well before 1362. The small structure, placed on the northern side of the stream NA of structure, is built partially into the slope of the valley-side and faces SE. A big boulder which as obviously fallen after the building was abandoned extends between the inside edges at its slope-end. Internally it measures about 4 x 2 m. The structure looks more like a small mound, fairly high standing with unclear walls, and was therefore not noticed during the first visit to the site. It was only through coring that it was established as a definite structure.”

Heimildir: KEKH, 296; Ö-Fossárdalsjarðir, 25; Ingimar Sveinsson: Siglt og róíð, 144; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 58-62

SM-213:009 *Líkárvatn* þjóðsaga

Líkárvatn er upptakavatn Fossár og er í því hólmi. “Við það vatn er tengd sú munnmælasaga, að eitt sinn hafi tveir menn verið að veiða silung í vatninu á bát. Hólmi er í vatninu og þangað áttu mennirnir að hafa farið á bátum, en misst hann frá sér og hlotið hinn ömurlegasta dauðdaga í hólmanum.”

“Fossá fellur úr Líkárvatni” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hamar, 2; Ö-Fossárdalsjarðir, 3

SM-213:010 *Selneshjalli* örnefni sel

“... Fossárfelli milli Fossárdals og Berufjarðardals og ofan af sunnanverðum Fellsröðlinum ofan að stórum steini hjá lynd [svo] þeirri, sem er skammt fyrir sunnan hinar svonefndu “Höskuldartæptur” á Selneshjalla sunnanverðum og frá Merkisteini þessum í litla tjörn og hjalla sunnanverðum ...”

Heimildir: Landamerkjaskrá Fossárdalsjarða

SM-213:011 *Höskuldartæptur* örnefni

“... Fossárfelli milli Fossárdals og Berufjarðardals og ofan af sunnanverðum Fellsröðlinum ofan að stórum steini hjá lynd [svo] þeirri, sem er skammt fyrir sunnan hinar svonefndu “Höskuldartæptur” á Selneshjalla sunnanverðum og frá Merkisteini þessum í litla tjörn og hjalla sunnanverðum ...”

Heimildir: Landamerkjaskrá Fossárdalsjarða

SM-213:012 varða landamerki

“... og frá Merkisteini þessum í litla tjörn og þar merki hjá fyrir neðan “Selshjalla” og frá tjörninni eða vörðunni beina stefnu í svokallað “Tómasarsund” eða Merkivörðu” í því .”

Heimildir: Landamerkjaskrá Fossárdalsjarða

SM-213:013 *Merkivarða* varða landamerki

“... og frá Merkisteini þessum í litla tjörn og þar merki hjá fyrir neðan “Selshjalla” og frá tjörninni eða vörðunni beina stefnu í svokallað “Tómasarsund” eða Merkivörðu” í því .”

Heimildir: Landamerkjaskrá Fossárdalsjarða

SM-213:014 heimild um leið

“Næstur er Sundás og í honum Sundássund sem hestagötturnar lágu í gegnum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Fossárdalsjarðir, 8

SM-213:015 *Vörður* örnefni

“Að Vörðugljúfri liggja Vörður að austan.” segir í örnefnaskrá
Í Vörðugljúfri er brú.

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 9

SM-213:016 *Stekkhylsfoss* örnefni stekkur

“Utan við Nesin fellur Fossá gengum Vörðugljúfur í Vörðuhyl en síðan til suðurs innan við Steinbogahraun fram af því í Steinbogafoss í Steinbogahyl og þaðan beint út í Stekkhylsfoss í Stekkhyl. ... Kvísl fellur þó til austurs úr Stekkhyl, á milli Hólma og Stekkaness, nefnist hún Stekkaneskvísl út í við ytra hornið á Stekkanesinu. Í hann fellur auk Stekkaneskvíslar Stekkaneslækur austan við Stekkanesið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 9, 10-11

SM-213:017 heimild um kvíar

“Utan við Klöppina er nú tún nefnt Sléttur en áður Stöðull og Nátthagi en þar fyrir neðan og utan Móar út að Keldu ...” segir í örnefnaskrá “Stöðull (Nátthag) utan við bæ rétt um 11/2 dagslátt, girtur grjótgarði og fjárrétt í námunda.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Garðarnir rifnir 1926.

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 11; SJM III, 407

SM-213:018 heimild um rétt

“Utan við Klöppina er nú tún nefnt Sléttur en áður Stöðull og Nátthagi en þar fyrir neðan og utan Móar út að Keldu ...” segir í örnefnaskrá “Stöðull (Nátthag) utan við bæ rétt um 11/2 dagslátt, girtur grjótgarði og fjárrétt í námunda.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Réttin rifin árið 1926

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 11; SJM III, 407

SM-213:019 heimild um leið

“Í Suður-Klifum eru tveir allmiklir lækir, Göngugrjótarlækur fellur í Vondaáshyl úr Göngugrjót [svo] og Hestagrjótislækur fellur í Nykurhyl úr Hestagrjót [svo]. Stundum voru teymdir lausir helstar upp klungrið í Göngugrjót en annars var farið með stórgripi upp Hestagrjót en þar er talsverður krókur. Sunnan við Nykurhyl er Neðsti-Melur og skiptast áður nefndar leiðir uppi á honum, enda aldrei talað um Hestagrjót, nema niður að honum. Stundum var þó farið gangandi neðanvið Nesta-mel og þar upp með læknum og var þá kallað að fara upp Grjót.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 13

SM-213:020 heimild um leið

“Í Suður-Klifum eru tveir allmiklir lækir, Göngugrjótarlækur fellur í Vondaáshyl úr Göngugrjót [svo] og Hestagrjótislækur fellur í Nykurhyl úr Hestagrjót [svo]. Stundum voru teymdir lausir helstar upp klungrið í Göngugrjót en annars var farið með stórgripi upp Hestagrjót en þar er talsverður krókur. Sunnan við Nykurhyl er Neðsti-Melur og skiptast áður nefndar leiðir uppi á honum, enda aldrei talað um Hestagrjót, nema niður að honum. Stundum var þó farið gangandi neðanvið Nesta-mel og þar upp með læknum og var þá kallað að fara upp Grjót.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 13

SM-213:021 heimild um leið

“Í Suður-Klifum eru tveir allmiklir lækir, Göngugrjótarlækur fellur í Vondaáshyl úr Göngugrjót [svo] og Hestagrjótislækur fellur í Nykurhyl úr Hestagrjót [svo]. Stundum voru teymdir lausir helstar upp klungrið í Göngugrjót en annars var farið með stórgripi upp Hestagrjót en þar er talsverður krókur. Sunnan við Nykurhyl er Neðsti-Melur og skiptast áður nefndar leiðir uppi á honum, enda aldrei talað um Hestagrjót, nema niður að honum. Stundum var þó farið gangandi neðanvið Nesta-mel og þar upp með læknum og var þá kallað að fara upp Grjót.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 13

SM-213:022 heimild um býli

“Eins og áður er fram komið er aðeins lítil hluti Selness í landi Lindarbrekku, úr Fossárdalslandi. T.d. eru þar tvö gömul bæjarstaði rétt Berufjarðarmegin við mörkin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 14

SM-213:023 heimild um býli

“Eins og áður er fram komið er aðeins lítil hluti Selness í landi Lindarbrekku, úr Fossárdalslandi. T.d. eru þar tvö gömul bæjarstæði rétt Berufjarðarmegin við mörkin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 14

SM-213:024 heimild um lendingu

“Selaklapparsund er beint suður frá Lindarbrekku og lítil samnefnd vík niður undan. Selnesháls er þar vestan við og Selaklöpp utan við víkina. Þar er svo djúpt við klettinn að minni mótorbátar geta lagst þar að. Vörum var þar skiptað á land fyrir Fossárdalsbændur og síðar Lindarbrekku á meðan fjörðurinn var aðaldráttarleiðin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 14-15

SM-213:025 heimild um leið

“Selaklapparsund er beint suður frá Lindarbrekku og lítil samnefnd vík niður undan. Selnesháls er þar vestan við og Selaklöpp utan við víkina. Þar er svo djúpt við klettinn að minni mótorbágar geta lagst þar að. Vörum var þar skiptað á land fyrir Fossárdalsbændur og síðar Lindarbrekku á meðan fjörðurinn var aðaldráttarleiðin. Þar voru þær bundnar á klakk eða fluttar fyrst á árabát suður að Arnarbólshjalla áður en þær voru bundnar upp á hesta eða menn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 14-15

SM-213:026 *Hústorfa* örnefni

“Beint upp af Lindarbrekku koma tvær rákanna saman í eina breiðari og heitir þar Hústorfa.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 15

SM-213:027 *Syðri-Stekkur* heimild um stekk

“Uppi á Hjallanum sjást á tveimur stöðum leifar gamalla mannvirkja, Syðri-Stekkur og Innri-Stekkur” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 16

SM-213:028 *Innri-Stekkur* heimild um stekk

“Uppi á Hjallanum sjást á tveimur stöðum leifar gamalla mannvirkja, Syðri-Stekkur og Innri-Stekkur” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 16

SM-213:029 heimild um fjárskýli

“Upp af Syðri-Stekknunum er grassylla í klettunum, og var sagt að væri það arnarból sem hjallinn hétu eftir. Þar neðan við klettinn er fjárból, Ból og frá því nafnlaus rák.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 16

SM-213:030 *Brattagata* heimild um leið

“Skemmsta sjávangata frá Eyjólsstöðum var um Bröttugötu. Hún liggur sniðhallt niður af Vondás ofarlega, niður um Klauf sem er klettaeinstigi við efri enda Bröttugötuhjalla og þaðan niður á Arnarbólshjalla og á hestagötuna [025?] skammt frá Loddubjargi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 16

SM-213:031 *Bröttugötuskúti* heimild

“Skammt sunnan við Klaufina [sjá 030] er Bröttugötuskúti.”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 16-17

SM-213:032 *Sveinstekksklettur* örnefni stekkur

“Bílvegurinn upp á dal liggur úr Áfangastað upp Sveinstekksbrekku eða Áfangastaðabrekkur og er sprengdur í brúnina við Sveinstekkskletti eða sunnan við hann því að þar var göngu- og fjárrekstrarsnið áður. ... Ofan við Sveinstekksklett er flatur hjalli Sveinstekkur. Á honum sunnan til er Sveinstekksmelur. E.t.v. hefur það áður verið nafn á öllum hjallanum og einhvers staðar verið stekkur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 17

SM-213:033 heimild um leið

“Hestagötur voru nokkurn veginn á sama stað og bílvegurinn nú upp á Vondásþrep og Vondás. Þar voru þær mjög slæmar og þótt stundum væri fleygt torfi á milli verstu klappanna vildi þar renna úr í rigningum jafnharðan. ... Frá Vondásbrún liggur vegurinn inn yfir Miðásmýri, Miðásmel og gengum Miðássund. Miðásstekkur er niðri við á utan við Miðásinn, þar sést tóft.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 17

SM-213:034 heimild

“Hestagötur voru nokkurn veginn á sama stað og bílvegurinn nú upp á Vondásþrep og Vondás. Þar voru þær mjög slæmar og þótt stundum væri fleygt torfi á milli verstu klappanna vildi þar renna úr í rigningum jafnarðan. ... Frá Vondásbrún liggur vegurinn inn yfir Miðásmýri, Miðásmel og gengum Miðássund. Miðásstekkur er niðri við á utan við Miðásinn, þar sést tóft.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 17

SM-213:035 heimild um mógrafir

“Innan við Miðás eru Slétturarnar eins og fyrr segir. Þær ná upp í mógrafir sem voru innan við keldu, en ofan við þær utan við Keldu er Stöðulmýri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 17

SM-213:036 garðlag

“Innan við Slétturarnar liggur gatan [033] neðan við Klöppina gegnum Sund. Áður var Sundið þrengra á milli stórra steina í endum grjótagarða sitt hvorum megin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:037 heimild um hesthús

“Innan við Slétturarnar liggur gatan [033] neðan við Klöppina gegnum Sund. Áður var Sundið þrengra á milli stórra steina í endum grjótagarða sitt hvorum megin. Utan við klöppina er tóft. Þar var hesthús, byggt upp úr 1940 og stóð fram á 6. áratuginn og hestaeign lagðist niður um tíma í dalnum og reyndar öllum Beruneshreppi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:038 heimild

“Rétt utan við hesthústöftina [037] var innra og neðra horn Nátthagans. Þaðan var grjótagarður upp í Klöppina og hlaðið í hana og Ásinn þar sem það er ekki fjárheld fyrir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:039 heimild

“Einnig var garður neðan við Nátthagann og upp í Ás þar sem kletturinn beygir skammt innan við réttina sem notuð hefur verið fram undir þetta. Sú rétt var hlaðin að hluta úr grjótinu sem var umhverfis Nátthagann.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:040 heimild um rétt

“Einnig var garður neðan við Nátthagann og upp í Ás þar sem kletturinn beygir skammt innan við réttina sem notuð hefur verið fram undir þetta. Sú rétt var hlaðin að hluta úr grjótinu sem var umhverfis Nátthagann.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:041 *Stöðull* örnefni kvíar

“Utan við Nátthaga var Stöðull og kletturinn þar framan í Ásnum var nefndur Stöðulklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:042 *Gamlarétt* heimild um rétt

“Á milli Klappar og Áss er dálítið sund, þar var áður rétt, nú er sundið nefnt Gamlarétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:043 *Kvíakrókur* örnefni kvíar

“Frá réttinni [042?] liggur Ásrák utan í Ásnum og nær austur að Kvíakrök. Þar er hestfær leið upp á Ásinn og sömuleiðis úr Kvíakrök áfram austur með ásnum eftir Folaldahlíð en utan við hana er Folaldaklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:044 heimild um leið

“Frá réttinni [042?] liggur Ásrák utan í Ásnum og nær austur að Kvíakrök. Þar er hestfær leið upp á Ásinn og sömuleiðis úr Kvíakrök áfram austur með ásnum eftir Folaldahlíð en utan við hana er Folaldaklettur.” segir í

örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:045 heimild um leið

“Frá réttinni [042?] liggur Ásrák utan í Ásnum og nær austur að Kvíakrók. Þar er hestfær leið upp á Ásinn og sömuleiðis úr Kvíakrók áfram austur með ásnum eftir Folaldahlíð en utan við hana er Folaldaklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:046 heimild um leið

“Einnig er hestfært upp á Ásinn skammt ofan við réttina og heitir þar Króarsund.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:047 heimild um hjall

“Einnig er hestfært upp á Ásinn skammt ofan við réttina og heitir þar Króarsund. Kró segir G.M hafa verið “grjótbýrgi á Ásnum beint út af bænum haft fyrr á árum til að herða í fisk. Nú munu vera 80-90 ár síðan þessi litli þurrkhjallur var lagður niður, og nærri allir steinarnir teknir til að hlaða upp að símastaur sem var reistur þar rétt hjá 1953.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18

SM-213:048 heimild um myllu

“Vegurinn frá Eyjólfstöðum inn að Fossárdalsbýlinu nýja liggur inn yfir Mel, eftir brún Melanna, yfir Djúpagil í þeim, niður í Myllubotn, upp á Mylluás, inn úr Andadal, upp á Vörðumel og Vörður.” segir í örnefnaskrá Í Sveitum og jörðum segir að mylla hafi verið við Myllulæk.

Hana tók af í vatnavöxtum 1968.

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18-19; SJM III, 467

SM-213:049 *Vörður* örnefni

“Vegurinn frá Eyjólfstöðum inn að Fossárdalsbýlinu nýja liggur inn yfir Mel, eftir brún Melanna, yfir Djúpagil í þeim, niður í Myllubotn, upp á Mylluás, inn úr Andadal, upp á Vörðumel og Vörður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 18-19

SM-213:050 *Stekkarmýri* örnefni stekkur

“Andadalur er kvosin inn við Mylluás, niður að Stekkarmýri og Steinbogahrauni og upp undir Vörðuhjallarák innst.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 19

SM-213:051 *Nauthúshjallabrekkur* örnefni fjós

“Ofan við mela er Langihjalli og svæðið þaðan og upp að Nauthúshjallabrekkum er nefnt einu nafni Hjallar. Þeir ná alveg austur á Axlir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 19

SM-213:052 varða

“Ofan við Vörðuhjallarák er Vörðuhjalli. Á brún hans þar sem hátt ber frá bænum er stór varða. Þar utan undir brúninni er Vörðubotn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 19

SM-213:053 *Kaupmannsklettur* varða

“Ofan við Vörðuhjallarák er Vörðuhjalli. Á brún hans þar sem hátt ber frá bænum er stór varða. Þar utan undir brúninni er Vörðubotn. Sé Vörðuhjalla fylgt úr og upp kemur maður á Kaupmannsklett. Á honum er dálítill varða.” segir í örnefnaskrá

“Sagt er að þangað hafi verið farið til að horfa eftir skipakomum á Djúpavog og e.t.v. Gautavík enn áður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 19

SM-213:054 heimild um leið

“Upp þá [Nauthúshallakletta sjá 051] eru mönnum færar þrjár leiðir: Í fyrsta lagi upp rákarenda sunnan við Axlirnar og eftir henni og upp klett við hornið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 20

SM-213:055 heimild um leið

“Upp þá [Nauthúshallakletta sjá 051] eru mönnum færar þrjár leiðir: ... Í öðru lagi er fært upp Austurgjót, sem svo er ætíð nefnd nú en G.M. kallar Austusturgjót og var víst nefnd svo áður fyrr.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 20

SM-213:056 heimild um leið

“Upp þá [Nauthúshallakletta sjá 051] eru mönnum færar þrjár leiðir: ... Þá er fært upp með Glámugrjót en þó ekki með Glámugrjótarlæknum heldur ónefnda skoru rétt innan við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 20

SM-213:057 heimild um leið

“Algengasta smalaleiðin upp á Fell frá Eyjólfstöðum var þó innan við enda klettanna, en þar heita Snið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 20

SM-213:058 *Broddaskál* bæjarstæði býli

“Ysta hlíðin í Vindársbrekkur heitir Broddaskálahlíð. Í henni austarlega er hóll neðan við götuna, Broddaskáli. Í honum votar fyrir hleðslu og er sagt þar hafi verið eitt af 14 býlum dalsins fyrir Svartadauða.” segir í örnefnaskrá Mitt á milli Víðines og Eyjólfstaða. 97 m.y.s.

“Undir Vindársbrekkum er bæjarstæði Broddskála, hólbarð um 20 mínútna gang inn af Eyjólfstöðum. Þar vottar greinilega fyrir hleðslu og sigdælum, sem gætu verði eftir vistarverur fólks. Í Broddaskál var grafin hola um leið og á Kirkjustað, og komu þar upp kljásteynar, og hellulagt gólf kom í ljós.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

It consists of the remaining of two longhouse, rotated approximately E-W, divided into two rooms and placed on a small knoll right by a road which runs up part of the valley. The gentle slope of the valley-side is to the north, a stream lies to the east, and to the south there is a steep drop of about 5 m down to the river. At present very little lowland surrounds the site, but it seems likely that the river changed course after its first occupation, separation it from an extensive area of flatland to the south which is now old river bed. ... The structure was surveyed in 1983. It was overgrown, except for the north and east sides, which were eroded to expose the stone - and turf-built walls. The eastern room is about 8 m long internally and lies lower than the western one, which is about 5 m long. The overall external length is 16 - 17 m, width 6-7 m. ... The investigations at this site show undoubted evidence of human occupation at a site abandoned some time before 1362 and probably occupied shortly after the Landnám layer was produced in c. 900. ... The most likely reason for the desertion of this site is that the changing course of the river cut it off the its hay-field.”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 22; SJM III, 406; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64-67

SM-213:059 heimild um leið

“Yfir hlíðina [Broddaskálahlíð] er Broddaskálaklettur. Í honum er Klauf. Um hana liggur skemmsta gönguleið inn úr Brekkum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 22

SM-213:060 heimild um leið

“Hestagatan liggur hins vegar eftir Broddaskálahlíðinni niður fyrir Broddaskálabotn og þar upp Vindársbrekkurnar og síðan upp Vindásmel en hann myndar hjalla utan undir Vindásnum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 22

SM-213:061 *Selhjalli* örnefni sel

“Sé farið inn eftir honum [Efstahjalla] kemur maður inn á Selhjalla en hann liggur út og upp frá Víðinesi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 23

SM-213:062 heimild um leið

“Víðinesöxl heitir þar sem lengst sést út Selhjalla og Miðhjalla frá Víðinesi. Þar er góð fjár- og gönguleið framhald frá Sniðunum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 23

SM-213:063 varða

“Stutt inn af Fálkaskrók er stakur klettur ofan við Móana. 'A honum er varða. Eypór bóndi á Fossárdal og Gunnar á Lindarbrekku segjast kalla hann Vörðuhraun, en Garðar Reimarsson sem ólst upp í Víðinesi fram yfir tvítugt og hefur mjög oft smalað þar síðar kallar hann Stakahraun.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 25

SM-213:064 *Sómastaðir* örnefni býli

“Hæstu hlíðarnar þar út úr Moldaráskrókum eru Efri-Sómastaðahlíð og Neðri-Sómastaðahlíð. Í Efri hlíðinni er vinsælt tófugreni. Hvar þeir Sómastaðir sem hlíðarnar bera nafn af hafa verið er nú ekki vitað, en þar á að hafa verið býli.” segir í örnefnaskrá

“Utan við Víðidal áðurnefnda, er Klapparás þvert um dal, síðan Innri-Bugur, þá Moldarás (skammt settur á kort), þá Ytri-Bugur að sunnan og Moldáshlíðar að austan. Í þeim eru Sómastaðahlíðar eftir og neðri í um 300 m hæð. Þar eiga Sómastaðir að hafa verið. ... Harðbýliskot hafa þeir símastaðir verið, t.d. er komið upp fyrir efri mörk birkisins en sæmilega engjabletti má þó finna þar í kring.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Við fornleifaskráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur árið 1983 fundust engar minjar um þennan bæ.

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 26; SJM III, 406; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 56-67

SM-213:065 heimild um rétt

“Ofan við Arfréttarklett eru nokkrir smáhjallar nafnlausir nema sá breiðasti heitir urðarhjalli. Við enda hans er fjárrétt á Bölnum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 30

SM-213:066 *Sauðhúsmýri* örnefni fjárhús

“Í Vilvchinmáldaga 1397 segir: “Maríukirkja á Berunesi sagði Hallur Mársson eftir sögu Þorsteins Runólfssonar að ætti skaga fram að læk þeim er ofan fellur í Reynibug í kíll þann er fellur út í ána og þar næst stendur varða hjá hylnum fyrir sunnan götuna. Fyrir sunnan Sauðhúsmýri ræður hraun það er gengur suður í ána ...”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 31

SM-213:067 varða

“Í Vilvchinmáldaga 1397 segir: “Maríukirkja á Berunesi sagði Hallur Mársson eftir sögu Þorsteins Runólfssonar að ætti skaga fram að læk þeim er ofan fellur í Reynibug í kíll þann er fellur út í ána og þar næst stendur varða hjá hylnum fyrir sunnan götuna. Fyrir sunnan Sauðhúsmýri ræður hraun það er gengur suður í ána ...”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 31

SM-213:068 heimild um leið

“Í Vilvchinmáldaga 1397 segir: “Maríukirkja á Berunesi sagði Hallur Mársson eftir sögu Þorsteins Runólfssonar að ætti skaga fram að læk þeim er ofan fellur í Reynibug í kíll þann er fellur út í ána og þar næst stendur varða hjá hylnum fyrir sunnan götuna. Fyrir sunnan Sauðhúsmýri ræður hraun það er gengur suður í ána ...”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 31

SM-213:069 *Vörðuhraun* örnefni

“Vörðuhraun: Ég álit að hér eigi G.M. við næsta klett (hraun) ofan við Tröppuhraun, en þetta örnefni hefur ekki verið mikið notað á seinustu áratugum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 35

SM-213:070 heimild um túngarð

“Garður um tún á Ey, horfinn.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 407

SM-213:071 þjóðsaga

“Neðan undir Klifunum er Nikurhylur og skammt ofan við hann Nykurhylsfoss, en Nykurhylsgljúfur á milli. Sagt er að áður fyrr hafi nykur verið í Nykurhyl.”

“Upptök hans voru þau að heima á Fossárdal var farið inn í mat frá hálflegnu nauti. Á meðan slapp boli í ána og settist að í hylnum. Ekki er þess getið að hann hafið valdið tjóni, þótt hann léti stundum ófriðlega og skyti ferðamönnum skelk í bringu. Endalok nykursins urðu svo þau að einhverju sinni er barn var skýrt á Fossárdal og skírmarvatni hellt í ána en það þoldi nykurinn ekki. Hann heyrðist einu sinni baula út á Breiðu en hefur ekki heyrst né sést síðan.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 12-13

SM-213:072 *Hæli* bæjarstæði býli

Talið eitt af býlunum í Fossárdal.

Gæti verið sama býli og Hali.

Heimildir:HS: Múlaþing V, 186

SM-213:073 *Tómasarsund* bæjarstæði býli

Talið eitt af býlunum í Fossárdal.

“Lying down by the fjord, south of the Lindarbrekka farm, this site is placed at the eastern boundary of Fossárdalur. The only visible remains are the semi-circular foundation of a stockyard, facing south and measuring about 4 x 5,5 m internally. The walls, which are overgrown, are partly stone built. To the east of this structure are the uncertain remains of an enclosed area, measuring approximately 10 x 7,5 m. According to the present farmer at Lindarbrekka, Gunnar Guðmundsson, his father, Guðmundur Guðmundsson, built the stockyard on top of some building remains, and talked of the site as a former farm site.”

Heimildir:HS: Múlaþing V, 186; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 69-70

SM-213:074 *Móar* tóft beitarhús

“Below the Sómastaðir-slopes, near the Moldarás ridge, and below it the land drops to an extensive, vegetated area, at just over 2000 m.a.s.l. The valley-sides are gently sloping and mostly vegetated, with several streams flowing down them to join the river. This flat area is called Móar. Towards the bottom end of it, near Fálkaás, the next ridge down valley, on a dry grassy area, remains of a structure, bant and ditches were discovered. The structure which is round or horse-shoe shaped, is located at the foot of a small rock outcrops; it faces approximately south and is divided into two rooms. It is now flattened-out and overgrown, but building-stones can be seen in the walls. The total external diameter of the structure is about 9m.”

“The room lying furthest east was cored. Traces of tephra were found, but no occupational debris. In the upper section of the core, patches of dark disturbed tephra appeared. The first real layer was thin and dark ... All the tephra layers seem to lie undisturbed under the building and its occupation. The most likely interpretation for these building remains is that they represent beitarhús. Winding behind them to the west is a narrow ditch. Another and wider ditch starts from the centre of the east side and runs with a bend towards a stream which flows to the east and south. The northern edge of the latter ditch is bounded by a low band. The most likely explanation for these ditches is that they served as drains to dry up the area around the structures. Interpreting these ditches as worn pathways seems unlikely as neither of them leads towards the entrance of the structures. A small mound south-west of the building remains was cored in anticipation that it might be a rubbish-heap. It turned out not to be ...”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 58

SM-213b Víðines

Urðarteigur, Fossárdalur (Víðines), Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi. “Í dalnum hafa a.m.k. frá miðri 19. öld talist þrjár jarðir en þær eru Eiríksstaðir, Eyjólfsstaðir og Víðines. 1703 var aðeins eitt býli í dalnum Fossárdalur ... Ekki eru kunnar eldri heimildir um nafnið Eyjólfsstaði en frá 1866, þótt þeir séu trúlega heitnir eftir Eyjólfvi Jónssyni sem þar bjó 1773-1791 og reisti býlið að öllum líkindum úr auðn. Áður hét býlið Fossárdalur og Austur-Fossárdalur eftir að byggðist á Eiríksstöðum 1819, en þeir nefndust þá ýmist Eiríksstaðir eða Suður-Fossárdalur lengi fram eftir 19. öldinni. Býlið Víðines var byggt upp úr beitarhúsum frá Eyjólfsstöðum um 1845... Árið 1910 fara Eiríksstaðir í eyði og Víðines 1944 og eru þá Eyjólfsstaðir einir í byggð í dalnum. Svo lendi sem 2 jarðir voru í byggð í dalnum heyrdust iðulega nöfnin Austurbær og Suðurbær um Eyjólfsstaðir og Eiríksstaði.” Ó-Fossárdalsjarðir, 1. 1919: Tún 1,64ha, garðar 215m². “Á Fossárdal var engjaheyskapur langsóttur og erfiður nema helst frá Víðinesi. Á Múla og í Engi voru bestu slægjurnar þótt blautar væru. Þó voru slegnir harðvellir og laufbotnar út um öll fjall hvar sem ljádrægt var. Öllum helstu engjablettum var skipt á milli bæjanna. Víðines átti engjar í Háarhraunnesi, Litlaskoti, Langaskoti, Efstaflóa, Jakobsnýri, Mið-Engi og bletti sunnan við Langaflóa og utan í Múlanum.” Ó-Fossárdalsjarðir, 26 “Túnið var greiðfært, flatt og nokkuð harðlent, en spratt vel með skít.” SJM III, 409

SM-213b:001 *Víðines* bæjarstæði býli

“V fór í eyði 1944, og er þar allt óhreyft og engu bylt með vélum en Fossá hefur brotið upp verulegan hluta túnsins og nálgast nú bæjartæturnar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“The centre of the site is the dwelling-complex (1), consisting of a barn (a), a kitchen (b), a basement (c) on top of which were two bedrooms, a byre (d), a kitchen (e) with an open fireplace (hlóðaeldhús), and a sheep-house (f) with a central stone-built feeding-through base. None of the other buildings have visible internal features. At the eastern end of the complex (g) is probably an enclosure, with a wall at right angles to it leading to the NE. At the back of (a) there is an elevated area, but no sign of walls: The walls of the buildings, which are 1,2m wide on average, are made of stones, turf, and earth, partly overgrown and surviving up to 1,5 m in height.”

Heimildir:SJM III, 409; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 62-63

SM-213b:002 heimild um útihús

“(5) was probably a stable for hirses. Its stone-walls have partly collapsed into the structure and there is a feeding-through base along the back wall.”

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213b:003 heimild um útihús

“(3) is a long square mound, probably representing the remains of a building.”

Heimildir:Túnakort 1919; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 63

SM-213b:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213b:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-213b:006 heimild um rétt

“Innan við Selhaus [sjá 213] kemur Víðineslækur ofan af Felli niður gegnum Engihlíðarhjalla og Miðhjalla í Engihlíðargil en innan við Selhausinn neðst við Víðinesmel heitir gilið Réttargil. Í því var fjárréttin í Víðinesi innan við lækinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 23

SM-213b:007 heimild um kálgarð

“Hlaðnir kálgarðar á Ei og V.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“In front of (south of) the complex is a large vegetable garden (2). The wall facing the buildingd is made of exposed stones, the rest of overgrown.)

Heimildir:SJM III, 407

SM-213b:008 tóft fjárhús

“(6) is the partly eroded remains of a bui9lding, right at the edge of the river bank. In the river bed some building stones show where a sheep-house stood; it is now eroded away.”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 63

SM-213b:009 tóft mylla

“Just below the ridge above the farm are the well preserved remains of a mill-house (7), built of dry-stone, right by a stream. The door faces south, and there is an opening on either long side where the water was fed throuht the building.”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-213b:010 tóft heystæði

“North-west of the dwelling-complex, low and narrow wall form a square foundaton, built up agains the slope (8). This was s stackyard (heystæði).”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-213b:011 tóft fjárhús

“A bit further [en 010] along the base of the slope is the well preserved ruin of a double sheep-house with a barn at the back. Both sheep-houses have feeding-through bases along the centres and the front gables seem to have been made of wood ...”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-213b:012 tóft fjárhús

“Somewhat turhter north (off the plan) in the gorge of the stream and built up agains a cliff on its western side, is a drystone sheep-fold divided into three compartments.”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-213b:013 tóft geitakofi

“West undir the stream, undir hte Selhofði knoll, a small, rectangular ruin is that of a goats´hut, also off the plan.”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-213b:014 tóft sel

“Above Víðines lies hte mountain Selhnaus, in which eastern slopes, not visible from the farm, is a shieling-site at a height on 179.6 m.a.s.l. It consists of two stone-built structures, largely collapsed and overgrown 4 x 1,5 m and approximately 3 x 2,75 m in size, whth a stone-built enclosure in front, 2,5 x 5 m in size. The location is unusually close to the home farm for a shieling-site, but will have assured good use of the mountain pasture.”

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 64

SM-214 Eiríksstaðir

2 eða 3 hdr 1847, talin hjáleiga frá Berufirði (SM-215) og Berufjarðarkirkjueign. Urðarteigur, Fossárdalur, Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi. Jörðin byggðist fyrst 1819, í eyði frá 1910 “Í dalnum hafa a.m.k. frá miðri 19. öld talist þrjár jarðir en þær eru Eiríksstaðir, Eyjófsstaðir og Víðines. 1703 var aðeins eitt býli í dalnum Fossárdalur ... Ekki eru kunnar eldri heimildir um nafnið Eyjófsstaði en frá 1866, þótt þeir séu trúlega heitnir eftir Eyjólfí Jónssyni sem þar bjó 1773-1791 og reisti býlið að öllum líkindum úr auðn. Áður hét býlið Fossárdalur og Austur-Fossárdalur eftir að byggðist á Eiríksstöðum 1819, en þeir nefndust þá ýmist Eiríksstaðir eða Suður-Fossárdalur lengi fram eftir 19. öldinni. Býlið Víðines var byggt upp úr beitahúsum frá Eyjófsstöðum um 1845... Árið 1910 fara Eiríksstaðir í eyði og Víðines 1944 og eru þá Eyjófsstaðir einir í byggð í dalnum. Svo lendi sem 2 jarðir voru í byggð í dalnum heyrðust iðulega nöfnin Austurbær og Suðurbær um Eyjófsstaðir og Eiríksstaði.” Ö-Fossárdalsjarðir, 1. Afbýli: Hali, Bakki og tvö ónefnd býli.

Suðurbær 1919: Tún 1,53ha. “Á Fossárdal var engjaheyskapur langsóttur og erfiður nema helst frá Víðinesi. Á Múla og í Engi voru bestu slægjurnar þótt blautar væru. Þó voru slegnir harðvellir og laufbotnar út um öll fjall hvar sem ljádrægt var. Öllum helstu engjablettum var skipt á milli bæjanna ... Eiríksstaðir töldust eiga Efra-Engi, Langaflóa og Breiðaflóa og allar slægjur sunnan Fossár.” Ö-Fossárdalsjarðir, 26

SM-214:001 *Eiríksstaðir* bæjarhóll bústaður

“Á Suðurbæ (Eiríksstöðum) er vitað um 5 bæjartæfur. ... Á Heimatúni er Heimatóft. Þar mun aðalbýlið lengst af hafa verið og eru enn uppistandandi bæjargöng, en býlið fór í eyði 1910.” segir í örnefnaskrá

“Clearly visible is the groundplan of a farm-house complex with a vegetable garden in front, showing seven lazy-beds, and three separate outbuildings to the north and north-east. The maximum dimentsion of the dwelling-house complex are about 18 x 13 m externally. ... The outbuildings consists of a sheep-house divided into two by a central feedingtrough, with a barn at the back. Externally it measures about 13,4 x 5,25 m. A second small building is divided into a sheep-house and a barn, measuring about 8,5 x 5,2 m externally. The third outbuilding possibly housed horses. It measures about 9 x 7 m externally and is perhaps divided into two rooms, although this is unclear.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Fossárdalsjarðir, 27-28; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 68

SM-214:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-214:003 *Hali* bæjarstæði býli

“Utan við ystu íbúðarhústæfur á Suðurbænum, þ.e. Halatóftina er Halalækur.” “Á Suðurbæ (Eiríksstöðum) er vitað um 5 bæjartæfur. Yst í Halatúni er Halatóft, þar var býlið Hali.” segir í örnefnaskrá

“The remains ... consist of a high standing rectangular enclosure made of turf and stones and measuring 14,5 x 5,3 m internally. To the NW are the remains of two buildings, built on to a hillock. Their total, external width is 9,6 m.”

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 12, 27; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 69

SM-214:004 bæjarstæði býli

“Á Suðurbæ (Eiríksstöðum) er vitað um 5 bæjartæfur. Yst í Halatúni er Halatóft, þar var býlið Hali. Innar á því er einnig greinileg bæjartóft fáa metra frá Mósa kletti sem er ofan við túnið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 27

SM-214:005 heimild um hesthús

“Á Suðurbæ (Eiríksstöðum) er vitað um 5 bæjartæfur. Yst í Halatúni er Halatóft, þar var býlið Hali. Innar á því er einnig greinileg bæjartóft fáa metra frá Mósa kletti sem er ofan við túnið. hesthústóft er á barðbrún skammt innan við Halatóftina en utan við lækinn eru ónefndar fjárhústæfur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 27

SM-214:006 heimild um fjárhús

“Á Suðurbæ (Eiríksstöðum) er vitað um 5 bæjartæftur. Yst í Halatúni er Halatóft, þar var býlið Hali. Innar á því er einnig greinileg bæjartóft fáa metra frá Mósa kletti sem er ofan við túnið. hesthústöft er á barðbrún skammt innan við Halatóftina en utan við lækinn eru ónefndar fjárhústæftur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 27

SM-214:007 *Bakki* bæjarstæði býli

“Utar í Heimatúninu var austast í því býlið Bakki. Ekki er vitað nákvæmlega hvenær var þar býið og tóftin ógreinileg.”

Sjást enn leifar af matjurta- eða kartöflugarði.

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 69

SM-214:008 bæjarstæði býli

“Fimmta býlið var skammt í byggð. Það var uppi á dálitlum kletti sunnan við heimatóftina. Að sögn bjó þar um tíma einsetukona.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28

SM-214:009 heimild um brú

“Á Miðásgljúfrinu var timburbrú um tíma, leifarnar brotnar niður 1947, undir ytri brúarendanum var skúti, nefndur Brúarskúti ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 12

SM-214:010 heimild um fjárhús

“Fjárhústæftur eru innst á Heimatúni.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28

SM-214:011 heimild um leið

Út og upp frá Suðurbæ er Neðri-Bæjarhjalli og nær út að Bálkagili. Frá honum eru þrjár færar leiðir upp á Efri-Bæjarhjalla, upp með Gálkagili (ógreiðfært), upp Ytri-Grjót, oft eina færa leiðin ... og upp Innri-Grjót sem er beint framhald Hestagjótar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28

SM-214:012 heimild um leið

Út og upp frá Suðurbæ er Neðri-Bæjarhjalli og nær út að Bálkagili. Frá honum eru þrjár færar leiðir upp á Efri-Bæjarhjalla, upp með Gálkagili (ógreiðfært), upp Ytri-Grjót, oft eina færa leiðin ... og upp Innri-Grjót sem er beint framhald Hestagjótar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28

SM-214:013 heimild um leið

Út og upp frá Suðurbæ er Neðri-Bæjarhjalli og nær út að Bálkagili. Frá honum eru þrjár færar leiðir upp á Efri-Bæjarhjalla, upp með Gálkagili (ógreiðfært), upp Ytri-Grjót, oft eina færa leiðin ... og upp Innri-Grjót sem er beint framhald Hestagjótar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 28

SM-214:014 *Draugurðarhjalli* örnefni

“Engifit er öll ræktuð. Niður á hana gengur á einum stað ónefnd ásbrún ... Utan við þennan ás kemur lækur niður af urðarhjalla örðu nafni Draugurðarhjalli og fellur út með brekkunni neðan undir honum út í Kól nú í skriðgröfuskurði.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 29

SM-214:015 örnefni rétt

“Engifit er öll ræktuð. Niður á hana gengur á einum stað ónefnd ásbrún ... Utan við þennan ás kemur lækur niður af urðarhjalla örðu nafni Draugurðarhjalli og fellur út með brekkunni neðan undir honum út í Kól nú í skriðgröfuskurði. Undir kletti ofan við lækinn var fjárrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 29

SM-214:016 heimild um stekk

“Engifit er öll ræktuð. Niður á hana gengur á einum stað ónefnd ásbrún ... Utan við þennan ás kemur lækur niður af urðarhjalla örðu nafni Draugurðarhjalli og fellur út með brekkunni neðan undir honum út í Kól nú í skriðgröfuskurði. Undir kletti ofan við lækinn var fjárrétt. Neðan við lækinn var harðvelli sem hét Stekkabali.

Þar á að hafa verið stekkur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Fossárdalsjarðir, 29

SM-214:017 heimild um kálgarð
“Hlaðnir kálgarðar á Ei og V.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 407

SM-215 Berufjörður

Kirkjustaður. 30 hdr 1696, 1804. Jarðarinnar getið í Njálu.
Jarðarinnar fyrst getið c. 1200 í kirknaskrá Páls biskups (DI XII 5) [um 1370]: er til máldagi kirkjunnar (DI VIII 10-11) Máldagi 1397: “Olafs kirkia j Bervfirdi a heimaland halftt. þängad liggia ad song oc allri skylldu ij bæer aa Berufiardarstrond þeir sem þar eru næster. ... mofærzla j kelledvskogaland svo mykla sem sa vill er J bervfirdi er: navstgiord og skipsat a þvfveyre: hvn a hrijs ey oc kijdaholm: laugness holm: kalholm ...” (DI IV 202-203) 1482: Máldagi kirkjunnar (DI VIII, 70-71) [1491 1518]: Máldagi: “Kirkian ad Bervfirde a xxxc j heimalande: oc viijc ad auk: j fasta eign: þar liggur under eirn bær.” (DI VII, 3) Máldagi [1491-1518]: “StSancte Olafs kirkia j Bervfirdi: a hlaft heimaland oc xijc jord. jorvijk: og adra jord kielldvskoga vjc: jtem a kirkian iiijc j jordenne Skaala: er sera Sveirn gaf. jtem a kirkian x kyr oc lx asaudar: ij hesta: oc j hross.” (DI VII, 32) Máldagi [1491-1518] (DI VII, 33) 1575: Máldagi (DI XV, 694)

Heimajörðin á allan Berufjarðardal utan frá Svarthamarslæk og um miðjan Arnarbólshjalla að sunnan. Urðarteigur, Fossárdalur, Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi. 1760 voru hjáleigur Stöðull (Innihjáleiga) og Kambshjáleiga (Ytrihjáleiga), 1804 voru Fremri og Ytri- Berufjarðarhjáleigur en 1847 aðeins ein Berufjarðarhjáleiga (SM-216). Önnur afbýli, Hjalli, Árnahús, Ólfassel, Selnes, Selneshjalli (Hjalli) og Guðvarðarstekkur. Nýbýli eru Lindarbrekka, Hvannabrekka og Melshorn. “Á kirkjunnar 18 varpeyjum og skerjum, fyrir Búlands landi, fengust 1838 800 eggja og 8 hdr. æðardúns.” JJ, 386. Oftast var tvíbýli í B, en BI er í eyði en nytjað frá BIII. Ekki getið hvenær BII var stofnað, en það er enn í byggð sem og BIII. Nýbýlið Lindarbrekkar var stofnað úr löndum B og Fossárdals 1948. Hvannabrekka nýbýli úr landi Berufjarðar stofnað 1955. Melshorn nýbýli stofnað 1961.

1847: Tún prestsetursins sem fyrr hirðuleysi er komið í órækt, gefur af sér fóður fyrir 2 kýr og 1 vetrúng, en utan túns fást 100 hestar útheys, og má á prestsetrinu framfæra 3 kýr, 100 ær, 120 sauði, 80 lömb og 4-5 hesta. Heimaland staðarins er mjög skemmt af skriðuhlaupum, en allvíða vaxið lítilfjörlegum skógvíði.” JJ, 386. 1919: Tún 4,48ha, garðar 1330m². “B var ágæt útigangsjörð en engar reytingsamar og snöggar, einnig hlunnindajörð með beitutekju, selveiði og æðarvarp í Selneshólma.” SJM III, 400

SM-215:001 *Berufjörður* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:002 heimild um kirkju
BERUFJÖRÐUR Í BERUFIRÐI (SM) Ólafi
c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 5
[um 1370]: Máld DI VIII 10 11

1397: Olafs kirkia j Bervfirdi a heimaland halftt. þängad liggia ad song oc allri skylldu ij bæer aa Berufiardarstrond þeir sem þar eru næster. hvn a messvklædi oc kaleki ij Alltarisklædi: marivskrift: olafs skrift: jarnstikur ij: merki: lijkakraakur: kluckur ij: sloppur: kantarapak med salvn: og onnur ed Bastar[d]; skjirnar sar oc fontklæde: graduale: sequencivbok: samsett a veturinn: de tempore: ix kyr: lx asavdar; iiij hross eitt gelldfiar kvgillde: vjc j vorv eda virdingarfee: mofærzla j kelledvskogaland svo mykla sem sa vill er J bervfirdi er: navstgiord og skipsat a þvfveyre: hvn a hrijs ey oc kijdaholm: laugness holm: kalholm: gripe: hroarsholm: ædastein: kellingarholm: seglstein: herdbreid: kippislogg. þängad liggur rekis fra nausttoft af vtanverdre valvarðar skridv. þar skal vera setuprestur oc tekur iiij merkur kaup; Jtem lagdi sira Sturli til kirkivnnar: nytt Alltarisklædi oc Texta spialld. portio Ecclesie næstu v år sijdann Olafur bio halfur xvij eyrer. enn stendur til Reiknings vmm iiij år medann Jon Sturluson bio sem reiknnad var c. vtann þui minna ef hann hefði bætt ad kirkiumni. Máld DI IV 202 203

1482: Máld DI VIII 70 71

[1491 1518]: Stephans Kirkian ad Bervfirde a xxxc j heimalande: oc viijc ad auk: j fasta eign: þar liggur under eirn bær. Máld DI VII 31 [AM 263 fol, bl. 9]

[1491-1518]: St

Sancte Olafs kirkia j Bervfirdi: a hlaft heimaland oc xijc jord. jorvijk: og adra jord kielldvskoga vjc: jtem a kirkian iiijc j jordenne Skaala: er sera Sveirn gaf. jtem a kirkian x kyr oc lx asaudar: ij hesta: oc j hross. Máld DI VII, 32 [AM 263 fol, bl. 10; AM 259 4to, bl. 134; Þjsks Bps 2 4to]

[1491-1518]: Berufjordur gamalla maldage

[sama og Vilchin]

jtem so ordid var ornamentum kirkiunnar j Bervfirde þa Steingrijmur jsleifsson tok vid: enn kodran jonsson afhentte: psaltarre gradall: syngiandi de Sanctis et de tempore: seqvencivbok: gradall a veturinn: samsettur med pistls oc gudzpioll oc oratiur: framan til paaska: hymnabok. lesbok vm langa fostv: ottvsongva bok: fra jonsmessu: og til Aduentv. syngianda commun. brefere: oc vondur kiriall: kanaanum bok: kantarakapa fostudag [!] og onnur liettari: messv klædi kostvlig: Alltariss brvn gulllogd og fordukar nyer: forn hokull: ij Alltarisklædi. Máld DI VII, 33 [AM 263 fol, bl. 11; Þjsks Bps. A II, 1, bl. 134-35]

1575: Máld DI XV 694

16.11.1907: Berufjarðar og Berunessóknir lagðar undir Hof í Álftafirði; (PP, 29) [lög]

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-215:009 *Gildruhraun* örnefni refagildra

“Fyrir ofan svæðin er Gildruhraun og upp af því Gildruhraunsmýri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 22

SM-215:010 *Smjörkolla* varða landamerki

“Efstu bugar á Hrauninu eru nú kallaðar Smjörkollar. Gamlir menn sögðu að á neðsta ásnum hafi verið varða, sem kölluð var Smjörkolla, á landamerkjabréfi Smjörvarða eða Beinsvarða.”

Heimildir:Ö-Berufjörður, 8

SM-215:011 *Þrívörðuháls* örnefni

“Utan við Merkjahrygg er Þrívörðuháls, en þar hallar fyrst að marki suður af.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 9

SM-215:012 heimild um sæluhús

Á Hkorti er merktur kofi í Vínárnesi rétt framan við Ytri-Víná austan við Berufjarðará. Kofans er ekki getið í örnefnalýsingu.

Heimildir: Hkorti, 105

SM-215:013 *Berufjarðarháleiga* bæjarstæði býli

1804 voru Fremri og Ytri- Berufjarðarháleigur en 1847 aðeins ein Berufjarðarháleiga (SM-216). “ “Í brekkunum eru auðvitað sömu lækirnir og áður eru nefndir: Kiðukofalækur, Bæjarlækur, Innri-hjáleigulækur, sem rennur þar í Háleigugili og Ytri-Hjáleigulækur í Réttargili. Milli Háleigulækjanna er Ytri-Hjáleiga eða Kambshjáleiga. Þar eru fjárhús nefnd Háleiguhús.” segir í örnefnaskrá

“Ytri- eða Kambshjáleiga fyrir utan tún.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:JJ, 379nm; Ö-Berufjörður, 20; SJM III, 401

SM-215:014 heimild um leið

“Þegar farið var, gangandi eða ríðandi frá Berufirði suður á bóginn, var lagt á leirurnar niður af bænum, ef stórstraumsfjara var, og komið á þurrt land á Reiðeyri syðra megin við fjörðinn. Síðan var haldið út með firðinum ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 1

SM-215:015 varða landamerki

“Næst fyrir sunnan Hólmafjöru er Litlafjara. Kletturinn fyrir sunnan hana heitir Selneshorn. Þar eru landamerki milli Berufjarðar og Fossárdals og þar var landamerkjavarða, sem nú er horfin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 3

SM-215:016 Selnes örnefni sel

“Næst fyrir sunnan Hólmafjöru er Litlafjara. Kletturinn fyrir sunnan hana heitir Selneshorn. Þar eru landamerki milli Berufjarðar og Fossárdals og þar var landamerkjavarða, sem nú er horfin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 3

SM-215:017 Selnes bæjarstæði býli

“Inn og upp af Hólmafjöru er gamalt bæjarstæði, sem kallað er Selnesbær. Upp úr tóftunum hefur verið byggð kringlótt fjárborg.” segir í örnefnaskrá “Selnesbær á Selnesi, hringlaga rétt eða fjárborg stendur á bæjarrústunum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 3; SJM III, 401

SM-215:018 Hjalli bæjarstæði býli

“Lindarbrekka er nýbýli neðan við Selneshjalla utarlega. Utan til á Selneshjallanum byggði sér bæ maður, er Höskuldur heitir. Nú heita þar Höskuldartættur. Sagt er að þegar Höskuldur bjó þar, þá hafi hrapað steinn úr Fellinu og lent inn um eldhúsþekjuna. Í kirkjubókum er þessi bær kallaður Hjalli.” segir í örnefnaskrá “Hjalli á Selneshjalla upp af nesi þar heita nú Höskuldartættur eftir bónda.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 4; SJM III, 401

SM-215:019 heimild um fjárhús

“Innan við Grænalækinn uppi á hjallanum er Efri-Grænalæksmýri, Nú stundum kölluð Húsmýri, kennd við fjárhús, sem var þar fyrir neðan.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 4

SM-215:020 Garður garðlag

“Innst á Selneshjalla, út og upp af Yxnahelli eru Bolabotnar. Þar fyrir innan er garður. Þetta er garðstúfur, tvíhlaðinn og stefnir frá fjalli til sjávar. hefur sennilega átt að vera áhaldi fyrir skepnur, en aldrei verið lokið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 4-5

SM-215:021 Gamligarður garðlag

“Után við Reiðeyrina er garðbrot, kallað Gamligarður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 5

SM-215:022 Hellrar hellir fjárskýli

“Nokkru innar [en Gvöndarlón] eru helliskútar undir neðsta klettabeltinu í Fellinu. Þeir voru stundum notaðir sem fjárskjól og ævinlega kallaðir Hellrar.” segir í örnefnaskrá

2 fjárhellar nefndur í Sýslu og Sóknalýsingum frá 1840 sennilega sömu og 022 og 029

Heimildir:Ö-Berufjörður, 5; SSM, 504

SM-215:023 Árnahús bæjarstæði býli

“Suður af fossbrúninni [Ástufoss] er Árnahúsátún. Þar var bær, sem hét Árnahús eða Árnahús ...” segir í örnefnaskrá “Árnahús inn í dalnum sunnar ár, lengi í byggð, en óstöðugt.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Árnahús nefnd í eyðibýlsaská Olavíusar

“The farm was placed at a height of about 73 m.a.s.l., approximately half-way up the valley on the southern side of the river. It was occupied on and off at least until the late 19th century, when it had two holdings. The remains of the two dwelling complexes and some outbuildings, all well preserved, are placed on a relatively small area of grassland, just below the fairly steep valley-side. A stream cuts through the homefield area which is bounded by an enclosure bank on the eastern side. Although overgrown, atones are visible in the walls. I. The dwelling-complex further to the south consists of three rooms, two placed side by side with the third to the north of them. It is entered from the east by two separate doorways. A depression to the south of the complex perhaps represents the remains of an enclosure. The following out-buildings seem to belong to this complex. 1. A small structure built into the slope directly to the south, measuring about 4 x 2,5 m internally and facing north.

Faint wall traces at that side may represent the remains of a second room or perhaps a small fold. 2. A small structure placed just inside the enclosure wall to the east of (1). It measures about 3,5 x 2,5 m internally and has an entrance in the north-eastern corner. (1) and (2) no doubt housed either sheep or horses. 3. This feature is built up against the outside of the enclosure-bank, just north of (2). It measures about 2,5 x 2,5 m internally and was probably a small fold. II. Just to the north of the stream lays the second dwelling-complex. It is made up of four rooms, two placed side by side in the centre with one room to the south and another one to the north from where the complex is entered. The doorway between that room and the rest of the rooms has partly collapsed. Leading up to the complex from the north is a passage-way, linked by two parallel banks. 4. Attached to the western side of the passage-way is this small, rectangular structure, measuring about 4 x 3,5 internally. Also probably belonging to complex II is a sheep-house with a barn at one end. It has a central feeding-through and measures about 7 x 3,5 m internally. The barn is about 2,5 x 2,5 m in size internally.”

Heimildir:Ö-Berufjörður, 7; SJM III, 401; ÓO II, 144; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 71-73

SM-215:024 *Guðfredarstekkur* bæjarstæði býli

“... að Hvannabrekku, en svo heitir Nýbýli, sem reist var fyrir nokkrum árum í gömlu Stekkjar-túni. Þar hét áður Guðfredarstekkur. Þar fyrir utan er Stekkagil.” segir í örnefnaskrá “Guðvarðar- eða Guðfretsstekkur, þar sem nú er nýbýlið Hvannabrekka.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 20; SJM III, 401

SM-215:025 heimild um sel

“Fyrir utan Beitivelli er Beitivallaklif. Nokkru utar rennur Selá úr Selgili og fellur í Ástuhyl. Milli Selár og Beitivallaklifs eru Neðri-Selbotnar. Ofan við þá er Selhnaus, nokkuð hár klettur og neðan við hann eru Seltættur. Þar mótar enn fyrir kvíum og fleiri byggingum.” segir í örnefnaskrá

“Sel by Selá. The site, which consists of a cluster of four structures and a fold to the east of them is placed right by a small stream at the base of the northern valley-side at a heigh og 116 m.a.s.l., just west of the small river Selá. The largest structure, which measures about 8,5 x 2,5 m internally, was soil vored. At the depths of 13-16 cm and 49 cm dark lauers with bits of coal in them were found, and were interpreted as floor layers. ... Both undirly the floor layers and seem to be in situ, suggesting that the site was not occupied unti after 1755. The 30 cm of earth between the two floor layers suggests taht two occupations phases ocured.”

Heimildir:Ö-Berufjörður, 10; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shileings, 87

SM-215:026 *Ólafssel* bæjarstæði býli/sel

“Tröllagilslækur fellur í Illagilslækinn utan við Dalstóttamýrina. Tungan á milli þessara lækja er grösug, neðst er hálfdeigja en ofar harðvellisbalar, sem nú eru að mestu leyti tún. Á þessum böllum upp við fjallið var einhvern tíma bær eða sel og hét Ólafssel. Seinna voru þar fjárhús og kölluð Dalshús. Þegar þau lögðust niður var þarna kallað Dalstættur og kallast svo enn, þó að nú séu þar aftur hús.” segir í örnefnaskrá. “Ólafssel austan megin ár, mannvistarleifar komu í ljós við gröft.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 11-12; SJM III, 401

SM-215:027 *Tröll* örnefni

“Langt upp í gilinu (Tröllagili) er hár drangur, sem heitir Tröll.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 12

SM-215:028 *Stekkaskriða* örnefni stekkur

“Ofan við Svæðurnar eru Kaldalækjarskriða og nokkru utar Stekkaskriða. Báðar þessar skriður eru aðeins smágerðir lækjaraurar. ... Næsta gil fyrir utan Kaldalækisgil er Stekkagil og í því Stekkalækur. Á gilbarminum innra megin rétt fyrir ofan veginn er Stekkur. Þar eru vallgrónar tættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 13-14

SM-215:029 hellir fjárskýli

“Nokkru ofar í [Stekka]læknum er Stekkafoss. Undir fossinum er hellir. Hann var stundum notaður sem fjárskjól. Nú er hrúnið úr skriðunni þannig, að ekki er eins auðvelt að komast í hann.” segir í örnefnaskrá

2 fjárhellar nefndur í Sýslu og Sóknalýsingum frá 1840 sennilega sömu og 022 og 029

Heimildir:Ö-Berufjörður, 14; SSM, 504

SM-215:030 heimild um hjall

“... í fjörinni og utar með sjónum er Lækjarós. Fyrir utan hann er nafnlaus klettur, en næsti klettur þar fyrir utan heitir Hjallsklettur. Á honum er Hjallur, sem er þó aðeins tótt. Nafnið Hjallur virðist stundum merkja allan klettinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 15

SM-215:031 *Vör* heimild um uppsátur

“... í fjörunni og utar með sjónum er Lækjarós. Fyrir utan hann er nafnlaus klettur, en næsti klettur þar fyrir utan heitir Hjallsklettur. Á honum er Hjallur, sem er þó aðeins tótt. Nafnið Hjallur virðist stundum merkja allan klettinn. Innan við klettinn er bátauppsátur og heitir Vör og upp af henni Naust.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 15

SM-215:032 *Naust* heimild um naust

“... í fjörunni og utar með sjónum er Lækjarós. Fyrir utan hann er nafnlaus klettur, en næsti klettur þar fyrir utan heitir Hjallsklettur. Á honum er Hjallur, sem er þó aðeins tótt. Nafnið Hjallur virðist stundum merkja allan klettinn. Innan við klettinn er bátauppsátur og heitir Vör og upp af henni Naust.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 15

SM-215:033 heimild

“Suður af Hjallskletti er lítið sker, sem flæðir yfir og heitir kerling, en innar er Selasteinn einnig í sjó. Selasteinninn er endi á vörzlugarði, sem lá inn fyrir neðan tún og upp fyrir innan það og sést móta fyrir honum hér og þar allt upp undir Krosslækjarfoss.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 15

SM-215:034 heimild um stekk

“Upp af Staðareyri eru Hóla og ná langt upp fyrir veg. Þetta eru melhólar að nokkru grónir. Sá neðsti er nú kallaður Neðsti-hóll en hét áður Staðarhöfði. Efra megin á honum er Urð og fyrir ofan hana er Grjótstekkabotn. Í honum eru gamlar stekkatættur hlaðnar úr grjóti en annars er hann grasivaxinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 16

SM-215:035 heimild um myllu

“Neðarlega við lækinn er Myllutótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 16

SM-215:036 heimild um mógrafir

“Fyrir utan Fitina eru Mógrafir. Nefnið helzt, þó að nú sé búið að fylla þær upp.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 16

SM-215:037 *Kofahóll* örnefni

“Fyrir utan Kirkjugarðinn eru Neðri-Sléttur. Þar var fyrst sléttað ú túninu. Þær ná út að Kofahól.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 17

SM-215:038 *Grjónakur* heimild um akur

“Fyrir utan Kofahól er stórgryttur, óruddur blettur, en utan við hann er Grjónakur. Þar sáði Jón Pétursson, mágur séra Þorsteins Þórarinssonar, korni. Uppskeran brást en nafnið geymist.” segir í örnefnaskrá “Bygggarður gerður seint á 19. öld, ræktun mistókst.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 17; SJM III, 401

SM-215:039 *Innri-Hjáleiga* bæjarstæði býli

“Allt gamla túnið fyrir innan veg hét Innri-hjáleiga. Bærinn (hjáleigan) hefur líklega staðið á lágu hólbarði, sem er beint upp af Steinahliðinu. Nú heitir þar Neðstahúshóll, af því að þar var fjárhús, sem kallað var Neðstahús.” segir í örnefnaskrá “Það virðist líka vera bæjartættur fyrir ofan réttina og grun hef ég um að þar hafi heitið Stöðull.” segir í örnefnaskrá

“Innri- eða Framhjáleiga í túninu innan við bæ, í byggð fram á síðustu öld.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Berufjörður, 17; SJM III, 401

SM-215:040 heimild um vörslugarð

“Vörslug. frá Selasteini upp í Krosslæk.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:SJM III, 400

SM-215:041 *Miðhús* heimild

“Þar sem fjárhúsin eru nú, heitir Miðhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Berufjörður, 17

SM-215:042 heimild um hesthús

“Fyrir ofan þau [Miðhús 041] er Hesthúsbarð, en hesthúsið er fyrir ofan túnið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 17

SM-215:043 *Berukvíar* heimild um kvíar

“Dálítið neðar en Miðhúsið og inn af innri bænum er blettur, kringum 1/4 úr dagsláttu að stærð, og hlaðinn torfgarður í kring. Þetta heita Berukvíar (Sjá Beruhól). Í þeim ofarlega er kvíasteinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 17

SM-215:044 *Kiðukofi* heimild

“Næstu lækur þar fyrir utan [Vegagilslæk] heitir Kiðukofalækur og þar næsti Bæjarlækur. ... Milli Fiðukofalækjar og Bæjarlækjar er Kiðutún. Þar var Kiðukofi, nú horfinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 17-18

SM-215:045 *Draugatættur* örnefni

“Innan við bæinn eru Draugatættur.” segir í örnefnaskrá

“Sú sögn er um þær að prestarnir í Berufirði og Valþjófsstað voru ósáttir og vöktu upp sinn drauginn hvor og sendi hvor öðrum. Þeir mættust á miðri leið, Valþjófsstaðdraugurinn hefur víst verið magnaðri, því að hann hrakti hinn til baka. Eitthvað hefur hinn samt reynt að verjast því að þeir voru að fljúgast á fyrir innan bæinn þegar prestur kom út. Þar kvað hann þá niður og hefur ekki spurst til þeirra síðan.”

Heimildir: Ö-Berufjörður, 18

SM-215:046 heimild um leið

“Reiðgöturarnar lágu í mörgum krókum upp fyrir utan Vegagil, út fyrir ofan Svartaklett, um Sótatötn og síðan upp á Sótatötnsbrúnina milli Sótatötna og Svartagils.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 20

SM-215:047 heimild um rétt

“Í brekkunum eru auðvitað sömu lækirnir og áður eru nefndir: Kiðukofalækur, Bæjarlækur, Innri-hjáleigulækur, sem rennur þar í Hjáleigugili og Ytri-Hjáleigulækur í Réttargili. Milli Hjáleigulækjanna er Ytri-Hjáleiga eða Kambshjáleiga. ... Spölkorn fyrir ofan fjárhúsin er gömul fjárrétt undir kletti. Upp af réttinni er Réttarbrekka, en fyrir neðan réttina er Réttarballi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 20

SM-215:048 *Klakhústótt* heimild

“Neðan við Réttarklettninn er Klakhústótt. Þar gerði Guðmundir Guðmundsson bóndi í Berufirði tilraun með silungsklak í nokkur ár.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Berufjörður, 20; SJM III, 400

SM-215:049 *Mannabeinahjalli* örnefni

“Næsti hjalli fyrir neðan Brýr heitir Mannabeinahjalli.” segir í örnefnaskrá

“Neðarlega í fjalli er Sótatötn í leiðinni, en Sóti var eiginmaur Beru, sem jörðin og fjörðurinn draga nafn af í þjóðsagnafræðum. Þau hjón urði ásamt fleiri fólki úti í galdrahlíð sem á þau var mögnuð á Öxi en þau héldu heim í B úr veislu á Héraði. Sóti hrasaði fyrir björg niður í botninn, samferðafólkið var til á Mannabeinahjalla í Kjalfelli, en Bera hálsbrotnaði, er reiðskjóti hennar stakk sér beint í hesthúsið, áður en hún kæmist af baki. Hún var molduð á staðnum, og heitir þar síðan Beruhóll.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Berufjörður, 20; SJM III, 400

SM-215:050 *Sótatötn* þjóðsaga

“Neðarlega í fjalli er Sótatötn í leiðinni, en Sóti var eiginmaur Beru, sem jörðin og fjörðurinn draga nafn af í þjóðsagnafræðum. Þau hjón urði ásamt fleiri fólki úti í galdrahlíð sem á þau var mögnuð á Öxi en þau héldu heim í B úr veislu á Héraði. Sóti hrasaði fyrir björg niður í botninn, samferðafólkið var til á Mannabeinahjalla í Kjalfelli, en Bera hálsbrotnaði, er reiðskjóti hennar stakk sér beint í hesthúsið, áður en hún kæmist af baki. Hún var molduð á staðnum, og heitir þar síðan Beruhóll.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: SJM III, 400

SM-215:051 *Beruhóll* þjóðsaga legstaður

“Neðarlega í fjalli er Sótatötn í leiðinni, en Sóti var eiginmaur Beru, sem jörðin og fjörðurinn draga nafn af í þjóðsagnafræðum. Þau hjón urði ásamt fleiri fólki úti í galdrahlíð sem á þau var mögnuð á Öxi en þau héldu

heim í B úr veislu á Héraði. Sóti hrasaði fyrir björg niður í botninn, samferðafólkið var til á Mannabeinahjalla í Kjalfelli, en Bera hálsbrotnaði, er reiðskjóti hennar stakk sér beint í hesthúsið, áður en hún kæmist af baki. Hún var molduð á staðnum, og heitir þar síðan Beruhóll.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 400

SM-215:052 tóft sel

“Further own the valley, but hiher up the valley side at a height of 152 m.a.s.l. are the remains of a second shileing site. It consists of what seems to be a cluster of three very small and insubstattila structures dug into the slope with a fourth, wich is considerably more visible to the south.”

Selið var sennilega notað fyrir 1477 en ekkert eftir það.

Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shilings, 87-89

SM-216 Berufjarðarhjáleiga

1804 voru Fremri og Ytri- Berufjarðarhjáleigur (SM-215) en 1847 aðeins ein Berufjarðarhjáleiga.

SM-216:001 *Berufjarðarhjáleiga* bæjarstæði býli

SM-217 Kelduskógur

10 hdr 1686. 6 hdr 1847, talin hjáleiga frá Berufirði (SM-215) og Berufjarðarkirkjueign. Jörðin fyrst nefnd í máldagi Berufjarðarkirkju frá 1397: “Olafs kirkia j Bervfirdi a heimaland halftt. þängad liggia ad song oc allri skylldu ij bær aa Berufiadarstrond þeir sem þar eru næster. ... mofærzla j kelldvskogaland svo mykla sem sa vill er J bervfirdi er” (DI IV 202-203) Máldagi [1491-1518]: “StSancte Olafs kirkia j Bervfirdi: a halft heimaland oc xijc jord. jorvijk: og adra jord kielldvskoga vjc: jtem a kirkian iijc j jordenne Skaala: er sera Sveirn gaf. jtem a kirkian x kyr oc lx asaudar: ij hesta: oc j hross.” (DI VII, 32)

Urðarteigur, Fossárdalur, Eiríksstaðir og Kelduskógur voru eign kirkjunnar í Berufirði og hafa sennilega skipst úr upphaflegu heimalandi.

1919: Tún 2,93ha, garðar 230m². “Bærinn stendur í mishæðóttum hvammi utan undir Kelduskógakletti. Í hvamminum var gamla túnið, þýft og grasgefið fyrr, en nú hefur nú verið sléttað og stækkað.” 1918: “Engar sagðar þýfðar, reytingssamar og votlendar í bithaga. Beitiland gott f. sauðfé, lélegt stórgripum snjólétt.” SJM III, 397, 398

SM-217:001 *Kelduskógur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-217:007 *Gamli-bær* heimild

“Innan við Illukeldur efst voru Tættur, stundum kallaðar Gamli-bær. Þær tókust af við vegalagningu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 1

SM-217:008 heimild um mógrafir

“Innst á Blábjörgum er Blábjargarendi innri. Upp af honum Þýfi og Mógrafir yzt í því, en Móhraun fyrir utan það.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 2

SM-217:009 *Höfn* örnefni

“Fyrir innan Lækjarós er Höfn og upp af henni Hjallshraun ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 2

SM-217:010 *Innri-Höfn* örnefni

Fram undan því [Nónhrauni], skammt frá landi eru Nónhaggar. Innan við þá er Innri-Höfn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 2

SM-217:011 heimild um leið

“Í klettinum inn af bænum er Kirkjusund, og dregur nafn af því að inn úr því var farið þegar farið var gangandi til kirkju.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 3

SM-217:012 *Kvialág* örnefni kvíar

“Fyrir innan klettinn [Einbúa] er kvialág og nær niður fyrir veg, en innan við hana er Sandaklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 3

SM-217:013 *Neðri-Borg* heimild um fjárskýli

“Fyrir innan Grjótsund er Neðri-Borg. Það er hringlaga fjárborg inn við Borgará ytri.” segir í örnefnaskrá. Á Efri-Borg innan við Borgará kringlótt fjárborg, en á Neðri-Borg 2 fjárhús og hlaða löngu aflögð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4; SJM III, 398

SM-217:014 *Efri-Borg* heimild um fjárskýli

Fyrir neðan Gatakamb eru Neðri-botnar, en inn og upp af honum er Efri-Borg, fjárborg eins og Neðri-Borg.” segir í örnefnaskrá. “Á Efri-Borg innan við Borgará kringlótt fjárborg, en á Neðri-Borg 2 fjárhús og hlaða löngu aflögð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4; SJM III, 398

SM-217:015 varða

“Fyrir ofan Skot er Vörðuhjalli. Á honum eru fjórar vörður, sem hann dregur nafn af.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4

SM-217:016 *Rauðakussa* varða

“Fyrir innan og ofan Svartagil er Hringskornibotn. Ofan við hann var varða, sem hét Rauðakussa, þar fyrir ofan er Galdrahraun og í því Strokkur, en hann er djúp hola í klöpp.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4

SM-217:017 *Strípla* varða

“Fyrir innan og ofan Strokk er varða, sem heitir Strípla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4

SM-217:018 *Selhlíð* örnefni sel

“út og upp frá henni [017] liggur Selhlíð og inn og upp af henni er melur, sem heitir Harmur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4

SM-217:019 *Sauðhússund* örnefni fjárhús

“Rétt innan og ofan við túnið er Sauðhússund og utan við það er Bæjargil.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 4

SM-217:020 heimild um stekk

“Fyrir utan túnið er Stekkahraun. Svo er Stekkasund og þar næst Stekkur. Utan við hann er Stekkalækur ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Kelduskógur, 5

SM-217:021 *Merkiskot* örnefni

“Út við landamerkin ofan við veginn eru merkiskot.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 5

SM-217:022 heimild um smiðju

“Beint innaf bænum er Smiðjuklettur. Upp á honum stóð smiðjan, en var svo flutt heim að bænum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:023 heimild um smiðju

“Beint innaf bænum er Smiðjuklettur. Upp á honum stóð smiðjan, en var svo flutt heim að bænum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:024 heimild um rétt

“Utan og ofan við réttina eru Rósukvíar. Þar mótar fyrir hleðslum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:025 *Rósukvíar* heimild um kvíar

“Utan og ofan við réttina eru Rósukvíar. Þar mótar fyrir hleðslum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:026 *Stöðultún* örnefni kvíar

“Kinn er fyrir ofan fjárhúsin [núverandi?] og út af henni Stöðultún, sem nú er oft nefnt Tóttatún.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:027 *Ærhúsbrekka* örnefni fjárhús

“Fyrir utan Tóttatún og Ærhúsbrekku, sem er út af fjárhúsunum er bæjarlækurinn og rennur síðan rétt utan við bæinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:028 heimild um myllu

“En innan við lækinn skammt fyrir ofan bæinn var mylla og var hún oft kölluð malhús, og Malhústunga heitir, þar sem myllan stóð.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:029 *Fjósapúfur* örnefni fjós

“Fyrir neðan bæinn, milli vegar og lækjar, eru efst Fjósapúfur. Fyrir neðan þær vottar fyrir gömlum sáðgarði.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:030 heimild um kálgarð

“Fyrir neðan bæinn, milli vegar og lækjar, eru efst Fjósapúfur. Fyrir neðan þær vottar fyrir gömlum sáðgarði.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:031 *Hesthúshóll* örnefni hesthús

“Fyrir neðan bæinn, milli vegar og lækjar, eru efst Fjósapúfur. Fyrir neðan þær vottar fyrir gömlum sáðgarði. Þar fyrir neðan er Hesthúshóll. Hann er brattur að utanverðu og út af honum er Undirlendi og nær út að læknum, sem hefur á beygt út á við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:032 *lambhústún* örnefni lambhús

“Ofar er Bali og Hóll er á mótis við bæinn. Efst er lambhústún. Beint út af Ærhúsbrekku, en utan við það er Hesthústún.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:033 *Hesthústún* örnefni herslubyrgi

“Ofar er Bali og Hóll er á mótis við bæinn. Efst er lambhústún. Beint út af Ærhúsbrekku, en utan við það er

Hesthústún.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Kelduskógur, 6

SM-217:034 heimild um uppsátur

“Fyrir neðan hana [Blábjargarmýri] eru Blábjörg með sjó. Malarfjörur og kletta skiptast á inn með sjónum, og þar er bátauppsátrið.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-217:035 *Gamlibær* heimild um býli/sel

“Tættur utan við Selgilslæk, kallaður Gamlibær. Engar sagnir um ær og nú horfnar undir veg.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-217:036 heimild um túngarð

“Leifar túngarðs og hlaðnar traðir við heimreið.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-217:037 heimild um traðir

“Leifar túngarðs og hlaðnar traðir við heimreið.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-217:038 heimild um kálgarð

“Allstórir kálgarðar á 19. öld.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-217:039 heimild um myllu

“Mylla stóð fram yfir ’30.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 398

SM-218 Skáli

16 hdr 1686/1847. 1/4 Berufjarðarkirkjueign. Bænhús var á jörðinni. Máldagi Berufjarðarkirkju [1491-1518]: “StSancte Olafs kirkia j Bervfirdi: a hlaft heimaland oc xijc jord. jorvijk: og adra jord kielldvskoga vjc: jtem a kirkian iijc j jordenne Skaala: er sera Sveirn gaf. jtem a kirkian x kyr oc lx asaudar: ij hesta: oc j hross.” (DI VII, 32)

Jörðin hét til forna Þangbrandsskáli. Hraunanes afbýli í eyði og Magnúsarstekkur sem var einsetumannabýli.

1919: Tún 2,71ha, garðar 414m². “Gamlatún var grasgefið að jafnaði, fremur harðlent og sums staðar nokkuð brett, engjar reytingssamar, hálfdeigjur og harðvellisblettir. En beitargæði bættu upp lélegar og litlar engar ...” SJM III, 396.

SM-218:001 *Skáli* bæjarhóll bústaður

“Torfbær fram um ’22, sumt stendur enn.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Túnakort 1919; SJM III, 397

SM-218:002 heimild um bænhús

“Í máldaga frá 1535 er minnst á bænhús á Skála, Berufjarðarströnd. Fátt annað hefur varðveist ritað um það. Fátt annað hefur varðveist ritað um það. Sigríður Ólafsdóttir, er bjó á Skála’ langa hríð, sagðist ekki muna eftir neinum sögnum um bænhúsið ... Þó sagðist hún muna eftir því, að bræður hennar ... hafi einu sinni verið beðnir um að fara út á tún og slétta úr 3 aflöngum, frekar lágum þúfum, svona til þess að láta þá hafa eitthvað að gera. Segir hún, að þeir muni hafa fundið þar kross einn lítinn, út málmí, er hefði týnst síðar. Töldu menn þar líkur benda til, að þarna einmitt hefði bænhúsið umrædda staðið, og þúfurnar verið gamlir veggir, sokknir í jörð. Vegurinn mun þá hafa legið um hlaðið á gamla bænum, og þessir hólar eða þúfur stóðu rétt fyrir neðan traðirnar, útundan bænum.”

SKÁLI VIÐ BERUFJÖRD (SM) (BERUFJARÐARÞING) BÆNHÚS

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róið, 149

SM-218:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-218:009 *Hraunanes* bæjarstæði býli
“Rétt innan við Drápsklett er hraunanesbrekka. Þar var búið á síðastliðinni öld. Bóndinn, Jón Jónsson frá kelduskógum, fluttist til Ameríku. ... Býli þetta var kallað Hraunanes.” segir í örnefnaskrá. “Utan við Skálatanga niður af bæ er Skálabót, ágætt skipalægi, og utan við hana Hraunanes með mýrlendi, sem nú hefur verið ræktað. Þar var forðum afbýli.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:Ö-Skáli, 1; SJM V, 606

SM-218:010 *Skálabót* heimild um lendingu
“Utan við Skálatanga niður af bæ er Skálabót, ágætt skipalægi, og utan við hana Hraunanes með mýrlendi, sem nú hefur verið ræktað. Þar var forðum afbýli.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Milli Skálatanga og Hraunanes er Skálavík eða Skálabót. Stældjúpt er við Skálatanga ytra megin, enda er þar löggilt höfn. Bátauppsátur er ofarlega við tangann.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:SJM V, 606; Ö-Skáli 5-6

SM-218:011 heimild um uppsátur
“Utan við Skálatanga niður af bæ er Skálabót, ágætt skipalægi, og utan við hana Hraunanes með mýrlendi, sem nú hefur verið ræktað. Þar var forðum afbýli.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Milli Skálatanga og Hraunanes er Skálavík eða Skálabót. Stældjúpt er við Skálatanga ytra megin, enda er þar löggilt höfn. Bátauppsátur er ofarlega við tangann.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:SJM V, 606; Ö-Skáli 5-6

SM-218:012 heimild um mógrafir
“Fyrir innan Vaðalsmýri eru Sléttaneskleppir og sáiðn Sléttanes og á því Sléttanesmýri. Þar eru Mógrafir.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Skáli, 2

SM-218:013 *Magnúsartættur* bæjarstæði býli
“Nokkurn spól út og upp af Tjarnarnesi eru Tættur, stundum kallaðar Magnúsartættur. Þar voru lengi beitarhús.” segir í örnefnaskrá. “... beitarhústættur upp af hraunanesi um 20 mín. ganga heiman frá bæ. Þær heita raunar Magnúsarstekkur, og bjó þar einsetumaður einhvern tíma.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:Ö-Skáli, 2; SJM III, 396

SM-218:014 heimild um stekk
“heldur inn og upp af Sléttanesmýri eru Göngin. Þau eru breið skora í klöpp, grasi vaxin í botninn. Þar var oft stíað, þegar fært var frá og enn eru þar greinilega hleðslur þvert yfir Göngin í tveimur stöðum og þar eru líka lambakró.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Skáli, 2

SM-218:015 *Fedgar* varða
“Fyrir utan gögnin voru þrjár vörður og hétu Fedgar. Þær eru nú fallnar.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Skáli, 2

SM-218:016 heimild um sel
“Nokkuð lagt fyrir ofan Göngin eru Selmelar. Í þeim eru Selbotnar og fyrir utan þá Selið, þar er grasbrekka með þúfnakörtum, sem gætu minnt á tættur. Fyrir utan Selið er Selklöpp og utan við hana er Selbrekka ... “ segir í

örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 3

SM-218:017 *Selgil* örnefni sel

“Utan við Vegasund byrjar melalda mikil, sem liggur þvert út fyrir landið og heitir Langihryggur oft nefndur hryggur. Í honum er Selgil og fyrir ofan hann Neðri-Balar.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 3

SM-218:018 *Réttarlækur* örnefni rétt

“Inn og upp af túninu er Bæjargil og í því Réttarlækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 5

SM-218:019 heimild um stekk

Innan við túnið er Skálaás. ... Utan við ásinn alveg niður við sjó er Stekkur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 5

SM-218:020 heimild um leið

“Upp af Tjarnarnesi er Vaðalsmýri. Utan við hana miðja, í lágum klettshala, eru Hjónagöng, sem eru aðeins smálægð í klappirnar. Neðst í Vaðalsmýri er Vaðall, en þar var bleyta í götu. Þarna lágu göturnar áður en bílavegurinn var lagður.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 1-2

SM-218:021 *Skálaskjól* heimild um fjárskýli

“Neðst í því [Vogahrauni] við sjó er lítill grasivaxinn bás, sem heitir Skálkaskjól. Það var notað sem fjárskjól.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Skáli, 6

SM-218:022 varða landamerki

“Landamerki eru þannig: Neðst við sjó að utan er merki hinn svokallaði Langiklettur, hið ytra og efra horn á honum þar aðskilur flóð frá örðum kletti, úr téðum kletti bein lína í stein innan á Búðamelnum og nú er kallaður merkisteinn og hlaðið vörðu á steininn ...” segir í landamerkjaskrá

Heimildir: Landamerkjaskrá Skála

SM-218:023 *merkivarða* varða landamerki

“Landamerki eru þannig: Neðst við sjó að utan er merki hinn svokallaði Langiklettur, hið ytra og efra horn á honum þar aðskilur flóð frá örðum kletti, úr téðum kletti bein lína í stein innan á Búðamelnum og nú er kallaður merkisteinn og hlaðið vörðu á steininn, úr honum bein lína í hraunshorn, sem er utan á svokallaðri Fögrukinn og er nú hlaðið vörðu á téð hraunshorn og kallast merkivarða ...” segir í landamerkjaskrá

Heimildir: Landamerkjaskrá Skála

SM-218:024 *Skála-Brandur* heimild um draug

“Hinn kunningi og aðsópsmikli draugur, Skála-Brandur, er kenndur við S. og af honum er fjöldi sagna ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 396

SM-218:025 heimild um túngarð

“Enn er túngarðsbrot, sem virðist ævagamalt.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 396

SM-218:026 heimild

“Grjótgarður eftir Skálaás endilöngum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 396

SM-218:027 heimild um myllu

“Mylla, notuð fram á þessa öld.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 396

SM-219 Gautavík

10 hdr 1686. 6 hdr 1847. Jarðarinnar getið í Íslendingasögum, meðal annars Njálu ÍF XII, 208 og Fljótsdælasögu ÍF XI, 256. Nýbýlið Runná stofnað úr landi Fagrahvamms og Gautavíkur 1953.

1919: Tún 202ha, garðar 260m². “Nokkurt gróðurlendi er upp frá sand- og malarfjöru, mýrlent með melkollum. Ofar eru melar, lyng- og grasmóar upp í brekkur þar sem skiptast á skriður og grastoddar.” SJM V, 605 “Engjar voru fremur reytingssamar og mýrar og hálfdeigjur, gamla túnið var þýft að miklu leyti, deiglent sumt og stórir steinar í því á parti, þar sem annars mátti heita slétt. ... Vetrararbeit brást sjaldan ...” SJM III, 394

SM-219:001 *Gautavík* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-219:007 *Gamlarétt* heimild um rétt
“Ytri-Gömlurétt (nú er sagt Gamlarétt) er á merkjum Gautavíkur og Fagrahvamms og stendur við Þúfuhraun, en það mun vera kallað Réttarklettur í landamerkjalyðsinguinni.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 1

SM-219:008 *Naustabakki* örnefni naust
“Þúfuhraun er við sjó og á því fuglspúfa mikil. Innar með sjónum er Hádegistangi og síðan Naustabakki, sem nær inn að Ytri-Gautavíkurá, en hún er rétt utan við Gautavíkurtún.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 1

SM-219:009 *Innri-Gömlurétt* heimild um rétt
“Upp af Hádegistanga er Innri-Gömlurétt [svo], greinileg hleðsla úr grjóti.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 1

SM-219:010 *Vörðuhraun* varða
“Upp af Hádegistanga er Innri-Gömlurétt [svo], greinileg hleðsla úr grjóti. Milli Hádegistanga og Naustabakka eru Græfur, graslendi nokkuð grafið. Vörðuhraun er þar fyrir ofan og inn ...” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 1

SM-219:011 *Seldalur* örnefni sel
“Þaðan út og upp milli Skógarhlíðarbrúnar og Ytri-Gautavíkurár er Seldalur, Seldalshraun er þarna á Landamerkjum.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 2

SM-219:012 heimild um stekk
“Eins og áður segir er Stekkafjall Inn við Innri Gautavíkurá. Það dregur nafn af stekk, sem er inn og upp af bænum.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 3

SM-219:013 heimild um stekk
“Fyrir innan og neðan Fossa er Stekkur. Þar eru tættur.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Gautavík, 4

SM-219:014 heimild um mógrafir

“Fyrir innan og neðan Fossa er Stekkur. Þar eru tættur. Innan við stekk er Helguhnaus, en neðan við hann Lyngmelar. Niður af þeim eru Mógrafir sem fyrir innan þær eru Dýjalindir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 4

SM-219:015 *Hesthústún* örnefni hesthús

“Hesthústún var utan við túnið, en nú í því.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 4

SM-219:016 heimild um rétt

“Rétt er út og við ána fyrir neðan hesthústún.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 4

SM-219:017 heimild um naust

“Niður við sjó fyrir innan Mjóumýri er Naustaklettur. Hann liggur inn með sjónum og flæðir upp að honum . Fyrir neðan hann lá gatan áður en bílvegurinn var lagður, en á flóði varð að fara fyrir ofan klettinn. Fyrir innan Naustaklett er Naust og mótur þar fyrir gömlum naustum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 4

SM-219:018 *Búðavík* heimild

Hafnar á þessu svæði er getið í Njálu. “Niður við sjó fyrir innan Mjóumýri er Naustaklettur. Hann liggur inn með sjónum og flæðir upp að honum . Fyrir neðan hann lá gatan áður en bílvegurinn var lagður, en á flóði varð að fara fyrir ofan klettinn. Fyrir innan Naustaklett er Naust og mótur þar fyrir gömlum naustum. ... Fyrrum lágu göturnar út af Búðamelnum rétt ofan við Búðatættur [019].” segir í örnefnaskrá. “Á 14. og 15. öld er G. oft getið sem verslunarjarðar í annálum ... Þjóðverjar ráku verslun í G fram á síðari hluta 16. aldar, og var G á um langa tíð ein aðalverslunarhöfn á Austurlandi.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Gautavík. Allar búðatóftir í Búðavík, báðum megin við Búðaa, og eru það einkum tvær búðapýrpingar, sín hvorum megin við ána, ein einnig niðri á sjávarbakkanum austan við ána. Skjal undirritað af KE 21.09.1964. Þinglýst 18.11.1964.

Hansakaupmenn stunduðu verslun í Gautavík á miðöldum. “Fyrir á öldum var Gautavík í Berufirði ein af aðalhöfnum eystra og er hennar oft getið í annálum á 14. og 15. öldinni. Seinna ráku Þjóðverjar verslun í Gautavík, en fluttu þaðan á seinni hluta 16. aldar suður yfir fjörðinn, fyrst í Fúlúvík og síðan á Djúpavog. ... Fornar rústir eru í Gautavík og hafa nokkuð verið rannsakaðar. ... Aðal rannsóknarmaður Íslendinga, Guðmundur Ólfasson safnvörður, skrifaði grein um rannsóknirnar í Ljóra ... Það kom í ljós við þessar rannsóknir, að þarna eru margar rústir, sennilega ekki færri en 30-40 talsins. Má skipta rústaþyrpingunum í þrjú svæði. Íslendingarnir grófu í svokallaðri Eystribyggð. Grófu þeir upp hús sem virðist hafa verið einhvers konar birgðarskemma, reist í lok 14. aldar. Undir rústum þessa húss leyndust leifar af eldri byggð frá því fyrir Óræfajökulsgosið 1362. Þjóðverjarnir hófu rannsóknir í svokallaðri Vestri byggð, þyrpingu með átta til tíu rústum, en urði frá að hverfa vegna vatnsaga. Þeir gengu þó úr skugga um að húsinn höfðu öll farið í eyði all löngu fyrir 1477. Suðurbyggð er á óseyrinni suður af Eystri byggð. Búðará hefur flætt þarna yfir, borið fram mól og fært rústirnar í kaf. Þjóðverjarnir rannsökuðu þar litla rúst, sennilega naust frá 18. eða 19. öld. Undir því komu í ljós merkilegar minjar af eldra torfhúsi með hringlaga gólfi, hlöðnu úr múrsteinum. Var þar nokkuð af kolasalla. Álit þjóðverjanna var að þarna hefði verið reykhus, þótt ekki vildu Íslendingarnir fallast á þá skoðun.”

Heimildir:ÍF XII, 208-209, 220, 256; ÍF XI, 256; Ö-Gautavík, 4, 5; Skrá um friðlýstar fomalífar, 49; SJM III, 393; Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 23-25

SM-219:019 heimild um leið

“Niður við sjó fyrir innan Mjóumýri er Naustaklettur. Hann liggur inn með sjónum og flæðir upp að honum . Fyrir neðan hann lá gatan áður en bílvegurinn var lagður, en á flóði varð að fara fyrir ofan klettinn. Fyrir innan Naustaklett er Naust og mótur þar fyrir gömlum naustum. ... Fyrrum lágu göturnar út af Búðamelnum rétt ofan við Búðatættur [019].” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 4, 5

SM-219:020 heimild um lendingu

“Klettatangi innan við Búðavík heitir Fuglspúfa. Þar er að djúpt og hefur Fuglspúfa sennilega verið notuð sem bryggja meðan Gautavík var verzlunarstaður.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Gautavík, 5

SM-219:021 hellir fjárskýli

“Sá atburður var árið 1792 að skriða hljóp á hellisskúta, en Gautvíkurhjólin voru þar við mjaltir búsmala og

fórust þau og kvíaærnar allar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 393

SM-220 Titlingur

3 eða 6 hdr 1847. Jörðin heitir nú Fagrihvammur. Jörðin í eyði en húsum og túnnum haldið við. Nýbýli úr landi T og Gautvíkur er Runná, byggt 1953.

1919: Tún 1,90ha ?, garðar 600m². 1918: “Tún jarðgrunnt og hætt við bruna í þurrkatið, þriðjungur sléttur. Engjar dreifðar til og frá, langsóttar eftir ógreiðum vegi, snöggar, þýfðar, blautar en heygóðar. beitoland allgott f. sauðfé en lélegt f. stórgripi “ef engjar eru varðar.” SJM III, 391

SM-220:001 *Titlingur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-220:008 *Saltnaust* örnefni naust

“Á miðjum sandinum [Langasandi] er tvískiptur klettur er Saltnaust heitir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 1

SM-220:009 *Skálaskjól* heimild um fjárskýli

“Innan við Bæjarsand er Skálaskjól. Þar er gömul fjárborg.” segir í örnefnaskrá. “Fjárborg í svonefndu Skálaskjóli, hringmynduð, dyr í suður, vallgróin, sigin en þó það djúp enn, að fé leitar þar skjóls.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 2; SJM III, 391

SM-220:010 *Skipatangi* örnefni

“Í vikinni fyrir innan Skálaskjól er Dísarsker, en fyrir innan hana er Skipatangi.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 2

SM-220:011 *Húshraun* örnefni

Upp af Skipatanga er Húshraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 2

SM-220:012 *Kambastekkur* örnefni stekkur

“Inn og niður af Hellisgili eru Kambar. Innan á Kömbum er Kambastekkur og innan við þá er Kambalækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 3

SM-220:013 *Stekkaklettur* örnefni stekkur

“Hraunshali er niður við vel innan við túnið, og nær upp af Stekkakletti, sem er beint inn af fjárhúsunum, en utan við Stekkaklett og Hraunshala er Stekkalækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 4-5

SM-220:014 heimild um fjárhús

“Hraunshali er niður við vel innan við túnið, og nær upp af Stekkakletti, sem er beint inn af fjárhúsunum, en utan við Stekkaklett og Hraunshala er Stekkalækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 4-5

SM-220:015 *Garðhraun* örnefni

“Innan við Hraunshala er Garðhraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 5

SM-220:016 *Gildruhraun* örnefni refagildra

“Utan við Runná ná beint út af samnefndu býli er Innsta-Hraun, sem hefur sennilega heitir Gildruhraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 5

SM-220:017 *Kvíabali* örnefni kvíar

“Gamla túnið ... Kvíabali er niður af nýja bænum ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Fagrihvammur, 5

SM-220:018 heimild um leið

Engjar dreifðar til og frá, langsóttar eftir ógreiðum vegi, snöggar, þýfðar, blautar en heygóðar. beitiland allgott f. sauðfé en lélegt f. stórgripi “ef engjar eru varðar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-220:019 heimild um myllu

“Myllutótt við lær utan við gamlatún.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-220:020 heimild

“Óvænt komu fram grjóthleðslur neðan við Runnárhúsið við jarðvinnslu.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-220:021 heimild

“Leifar af grjótgarði, uppistandandi enn, grjótgarður um náthaga og fjárrétt.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-220:022 heimild um náthaga

“Leifar af grjótgarði, uppistandandi enn, grjótgarður um náthaga og fjárrétt.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-220:023 heimild um rétt

“Leifar af grjótgarði, uppistandandi enn, grjótgarður um náthaga og fjárrétt.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 391

SM-221 Berunes

13 hdr 1686. 12 hdr 1847. Kirkjustaður. Jarðarinnar getið í Þorsteinssögur Síðu-Hallssonar og Njálu ÍF XI, 309

Jörðin fyrst nefnd um 1200 í kirknaskrá Páls biskups (DI XII, 5) Máldagi [1367]: “clxxv. Mariukirkia ad Berunese sagde Halle marsson eptter sogn þorsteins Runolfssonar ad ætte skoga fram ad læk þeim er ofann fell j Reynebug.” (DI III, 233). Máldagi 1397: “Mariukirkia a Berunesi sagde Halle Marsson eptter sogu Þosteins Runolfssonar ad ætti Skaga [með ummerkjum] þangad liggia tivnder oc lysitollar af v bæiumm.” (DI IV, 230) Máldagi [1491-1518]: “Kirkian ad Byrnesi a xxc j heima lande” (DI VII, 33) Máldagi 1575 (DI XV, 694).

1760 og 1804 er eyðihjáleigan Berunesborg talin með. 1847 eru Þiljuvellir (SM-220), hjáleiga. Einnig afbýlin Lögrétta, Eiði og Gunnlaugsstaðir.

Tvíbýli er í B, og var BII stofnað árið 1948.

Þingstaður

1919: Tún 4,16ha, garðar 858m². “B var hlunnindajörð og mikil heyskaparjörð og er kosta jörð þrátt fyrir heldur þröngt beitiland. Ræktunarskilyrði eru mikil framfræslu. ... Vetrarþeir var allgóð og ánni fyrir ætlaður bakki í vetrarfóður ...” SJM III, 386

SM-221:001 *Berunes* bæjarhóll bústaður

Torfæbrinn rifinn 1907.

Heimildir:Túnakort 1919; SJM III, 387

SM-221:002 heimild um kirkju

BERUNES Á BERUFJARÐARSTRÖND (SM) Maríu (BERUFJARÐARANNEXÍA)

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 5

[1367]: clxxv. Mariukirkia ad Berunese sagde Halle marsson eptter sogn þorsteins Runolfssonar ad ætte skoga fram ad læk þeim er ofann fell j Reynebug.

les vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 233

1397: Mariukirkia a Berunesi sagde Halle Marsson eptter sogu Þosteins Runolfssonar ad ætti Skaga [með ummerkjum]

þangad liggia tivnder oc lysitollar af v bæiumm.

þadann skal syngiazt xx messur hvertt vetur oc sumar til Kross helga daga oc ix messur rumhelga daga j ix lestra holdum bædi vetur oc sumar. lykst af iij merkur.

Item c. voru gillt er sira Oddur gaf.

Portio Ecclesiae árliga v aurar vmm v ár næstu; Máld DI IV 230

[1491-1518]: Stephans maldage.

Kirkian ad Byrnesi a xxc j heima lande: xv kvgillde: jnnan stoks: c med bat. jnnan kirkiv kalekur: messvklædi: ij kluckur. j Bialla: þar liggia vnder iij bæier. þar falla ij avrar. Máld DI VII, 33 [AM 263 fol, bl. 9]

1575: Máld DI XV 694

16.11.1907: Berufjarðar og Berunessóknir lagðar undir Hof í Álftafirði; (PP, 29) [lög]

SM-221:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:011 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-221:012 heimild um áveitu

“Mýrarnar liggja með ljúfum halla á átt til sævar, nema sú er Blá kallast. Hún er flöt að kalla, og þar voru vatnsveitingar með tilheyrandi áveitugörðum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 385

SM-221:013 *Lambaborg* heimild um fjárskýli
“... síðan inn Berunestind í og Lambaskörð, út þeim beina línu í sjó, þar sem heitir Lambaborg. Þar er dálftill klettur og grjótbodyrgi utan við hann.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 1

SM-221:014 heimild um mógrafir
“Fyrir innan Hundaskot tekur við nafnlaust Mýrlendi og nær inn að Borgartanga. Í þessu mýrlendi eru Mógrafir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 1

SM-221:015 *Borg* bæjarstæði býli
“Fyrir innan Hundaskot tekur við nafnlaust Mýrlendi og nær inn að Borgartanga. Í þessu mýrlendi eru Mógrafir. Suður af Borgartanga er Borgarribba æði-langt frá landi. Hún er öll í sjó, en oft brýtur á henni. Innan við Borgartangann er Borgarfjara, en upp af honum var býli, sem Borg hét. Nú eru þar tættur einar.”“ segir í örnefnaskrá. 1760 og 1804 er eyðihjáleigan Berunesborg talin með. “Við sjóinn eru tangar og víkur í mörgum myndum, yst Steinkerling fram af Tösku, sem er langt hraun innan við karlsstaðvík, innar Hrunaskot, Borgartangi og Borgarfjara. Á bakkanum eru rústir, sennilega af afbýlinu Borg (Berunesborg), og innar með sjónum tættur afbýlisins Eiði uppaf Eiðistanga.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Berunes, 1-2; JJ, 37nm; SJM III, 385

SM-221:016 *Mókofahraun* örnefni
“Innan við þær [015] er Mókofahraun, ekki hátt, en nokkuð um sig og talsvert gróið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 2

SM-221:017 *Eiði* bæjarstæði býli
“Ofan við Eiðistanga eru rústir af eyðibýli, sem hét Eiði.” segir í örnefnaskrá. “Við sjóinn eru tangar og víkur í mörgum myndum, yst Steinkerling fram af Tösku, sem er langt hraun innan við karlsstaðvík, innar Hrunaskot, Borgartangi og Borgarfjara. Á bakkanum eru rústir, sennilega af afbýlinu Borg (Berunesborg), og innar með sjónum tættur afbýlisins Eiði uppaf Eiðistanga.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Berunes, 2; SJM III, 385

SM-221:018 *Naustalækur* örnefni naust
“Eiðishraun er skammt fyrir innan rústirnar [017], en innan við þær er Naustalækur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 2

SM-221:019 *Kró* hleðsla herslubyrgi
“Innan við hann [Naustalæk 018] eru þurrir balar nafnlausir og ná inn að Beruneshaga, sem er klettóttur tangi út og niður af Berunes-bænum. Upp á honum er Kró. Það er tótt hlaðin úr grjóti og var notuð til að herða í henni fisk.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 2

SM-221:020 heimild um uppsátur
“Fyrir innan [Berunes]Hagann ... er Berunesbót. Upp af henni er Mölin. Yzt á Mölinni er uppsátur og þar fyrir ofan Batahraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 2

SM-221:021 heimild um leið
“Önnur örnefni fyrir neðan veg og er þá átt við gamlaveginn, sem lá fyrir ofan bæ upp undir brekkum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 3

SM-221:022 heimild um mógrafir
“Upp af Mógröfum er Langahraun og liggur upp mýrarnar.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Berunes, 3

SM-221:023 *Gunnlaugsstaðir* bæjarstæði býli
“Gunnlaugsstaðir hét býli innan og ofan við fjárhúsin. Þar er lágt hraun, nú að mestu grasi-gróið.” segir í örnefnaskrá. “Fjórða afbýlið var Gunnlaugsstaðir utan við bæinn.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Berunes, 3; SJM III, 386

SM-221:024 *Ræningarák* þjóðsaga

“Úr gjótinni [svo] liggur rák inn klettana. Ræningarák er hún kölluð.” segir í örnefnaskrá.

“Nafn fékk hún, að því er saman segir, af því að í Tyrkjarárinu fóru ræningjarnir um þessa rák þegar þeir eltu Berunesfólkið upp í fjallið. Það fylgir sögunni að einn heimamaður hafi tekið með sér postillu og til þess að komast undan ræningjunum, þá stökk hann yfir klettagil, en missti þá bókina ofan í gilið. Þá fékk það nafnið Postillugil.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Berunes, 4-5

SM-221:025 *Hestarétt* örnefni rétt

“Fyrir innan staðarhvamm er Staðarhvammsskriða og innan við hana er Ytri-Bæjarlækur. Innan við hann er Hestarétt ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Berunes, 5

SM-221:026 *Þinghóll* heimild um þingstað

“Þinghóll er utan við bæinn upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta er inn við Lögréttukletta beint inn af efri bænum. Þar eru nú fjárhús, kölluð Lögréttuhús.” segir í örnefnaskrá. “Á B eru örnefni, sem minna á valdmenn, þinghald og aftökur, svo sem Þinghóll utan við gamla bæinn og upp af ytra kirkjugarðshorninu.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Berunes, 3; SJM III, 385

SM-221:027 *Lögrétta* heimild

“Þinghóll er utan við bæinn upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta er inn við Lögréttukletta beint inn af efri bænum. Þar eru nú fjárhús, kölluð Lögréttuhús.” segir í örnefnaskrá. “Á B eru örnefni, sem minna á valdmenn, þinghald og aftökur, svo sem Þinghóll utan við gamla bæinn og upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta utan við kletta vestast í gamla túninu og aftökustaður í innri Lögréttukletti.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Berunes, 3; SJM III, 385

SM-221:028 *Lögréttuhús* heimild um beitarhús

“Þinghóll er utan við bæinn upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta er inn við Lögréttukletta beint inn af efri bænum. Þar eru nú fjárhús, kölluð Lögréttuhús.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Berunes, 3

SM-221:029 *Lögrétta* bæjarstaði býli

“Beitarhús voru fyrir innan Lögréttulæk, en tók af í sjóflóði seint á 9. öld. Þar hefur líklega verið eitt afbýli enn, Lögrétta, nefnd í eyðibýlaskrá Berjufjarðarprests 1794.”

SM-221:030 heimild um aftökustað

“Þinghóll er utan við bæinn upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta er inn við Lögréttukletta beint inn af efri bænum. Þar eru nú fjárhús, kölluð Lögréttuhús.” segir í örnefnaskrá. “Á B eru örnefni, sem minna á valdmenn, þinghald og aftökur, svo sem Þinghóll utan við gamla bæinn og upp af ytra kirkjugarðshorninu. Lögrétta utan við kletta vestast í gamla túninu og aftökustaður í innri Lögréttukletti.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Berunes, 3; SJM III, 385

SM-222 *Þiljuvellir*

Hjáleiga Berunes (SM-221). Þiljuvallastekkur hjáleiga.

1919: Tún 0,97ha, garðar 70m². “Engar voru í mýrunum utan og neðan við bæinn, samfelldar, snöggar g blautar, en þurrar, reytingsslægjur í fjallinu. Gamla túnið var að miklu leyti slétt, sem fyrr segir, en fremur lélegt.” SJM III, 383.

SM-222:001 *Þiljuvellir* bæjarhóll bústaður

“Þiljuvallabærinn stóð á sléttum bala úti á túninu nokkuð fyrir innan hestúsið. Þar eru enn þá tættur. Rétt utan við bæinn (rústirnar) er dálítill halli og heitir Bratti.” segir í örnefnaskrá.

Torfbær aflagður fyrir 1900

Heimildir: Túnakort 1919; Ö-Þiljuvellir, 3; SJM III, 383

SM-222:002 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-222:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-222:004 *Bátsfjara* heimild um lendingu
“Klappir eru með sjó innan á Nesinu öllu, en svo til miðja vega við þær er Bátsfjara. Gott hefur verið að leggja að Klöppunum og á þeim, rétt innan við Bátsfjöru, eru tættur eins og það hafi verið sjóhús.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 1-2

SM-222:005 heimild um sjóbúð
“Klappir eru með sjó innan á Nesinu öllu, en svo til miðja vega við þær er Bátsfjara. Gott hefur verið að leggja að Klöppunum og á þeim, rétt innan við Bátsfjöru, eru tættur eins og það hafi verið sjóhús.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 1-2

SM-222:006 heimild um sjóbúð
“Afkastasandur er fyrir neðan sjóhúsið, sem nú er til.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 2

SM-222:007 *Vörðuhraun* örnefni
“Vörðuhraun er langt hraun, sem liggur upp með mýrunum innanverðum utan við veginn þar sem hann lá uppeftir fyrir utan túnið á Þiljuvöllum.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 2

SM-222:008 heimild um leið
“Vörðuhraun er langt hraun, sem liggur upp með mýrunum innanverðum utan við veginn þar sem hann lá uppeftir fyrir utan túnið á Þiljuvöllum.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 2

SM-222:009 *Fjárhústún* örnefni fjárhús
“Á túninu. Út við girðinguna efst er Kúabæli og þar niður af Fjárhústún.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:010 heimild um hesthús
“Beint niður af því var hesthús ofan við götuna sem liggur út túnið.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:011 heimild um leið
“Beint niður af því var hesthús ofan við götuna sem liggur út túnið.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:012 *Fjósabali* örnefni fjós
“Neðan við götuna út við lækinn er Skollareitur, en inn og niður af hesthúsinu var Fjósabali.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:013 *Gvendarhólshús* heimild um fjárhús
“Beint niður af honum [Fjósabala 012] er Gvendarhóll. Þar voru gamlar rústir og var byggt fjárhús upp úr þeim og kölluð Gvendarhólshús. Nú hefur verið sléttað yfir allt saman.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:014 *Hústótt* örnefni
“Innan við Hala og Halaskot, dálítið lægð. Fyrir neðan Hala er stór hóll og kallaður Hústótt, en engar tættur eru þar sjáanlegar.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:015 heimild um kvíar
“Niður af ytri klettunum [Lindarklettar] var garðbrot nefnt Kvíagarður og neðst í honum Kvíatættur.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Þiljuvellir NG, 3

SM-222:016 *Þiljuvallastekkur* bæjarstæði býli

“Þar sem bærinn er núna hét Þiljuvallastekkur, og túnið Stekkstún.” segir í örnefnaskrá.
1919 gert túnakort, með 2-3 útihúsum.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 4; Túnakort 1919

SM-222:017 heimild um kvíar

“Tungan, sem veður milli kvíslanna heitir Stöðull. Efst í Söðlinum er Stöðulklettur og Kvíatættur utan undir klettinum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 4

SM-222:018 *Jónsstekkar* heimild um stekk

“Rétt fyrir innan og ofan fjárhúsin er Jónsstekkamýri og tótt er þar innar og ofar og heita þar Jónsstekkar og fyrir ofan þá er Jónsstekkaklettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 5

SM-222:019 *Höfn* örnefni lending

“Hafnarkrókur er innst á Hafnarsandinum og upp af honum er lægð, sem kölluð er Höfn.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 5

SM-222:020 heimild um stekk

“Inn af Háakletti er grænaból og Grænabólsklettur. Utan við hann eru gamlar kvía- eða stekkatættur. Upp af Grænabóli er félagsheimilið Hamraborg.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 7

SM-222:021 *Fornustekkar* heimild um stekk

“Fyrir innan lækinn er Sandhryggsmýri og fyrir ofan hana er Sandhryggur. Fyrir ofan hann er Fornustekkamýri út að Bakkalæk og upp að vegi. ... Fyrir innan Bakkalæk beint inn af Kúahjalla eru Fornustekkar undir Fornustekkakletti. Þar fyrir utan og neðan eru Mógafirir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 6, 7

SM-222:022 heimild um mógafirir

“Fyrir innan lækinn er Sandhryggsmýri og fyrir ofan hana er Sandhryggur. Fyrir ofan hann er Fornustekkamýri út að Bakkalæk og upp að vegi. ... Fyrir innan Bakkalæk beint inn af Kúahjalla eru Fornustekkar undir Fornustekkakletti. Þar fyrir utan og neðan eru Mógafirir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 6, 7

SM-222:023 *Vetrargata* heimild um leið

“Grasbrekkan upp af Fornustekku heitir Bakkalæksból. Vetrargata er innan við Bakkalækjarbólið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Þiljuvellir NG, 7

SM-222:024 heimild um leið

“Reiðgatan liggur mitt á milli fjalls og fjöru, inn svonefnda Aura,“

Heimildir: Ö-Þiljuvellir, 13

SM-222:025 heimild um túngarð

“Hlaðnir garðar utan við og neðan við tún, kvíar í horninu þar sem þeir komu saman.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: SJM III, 388

SM-222:026 heimild um kvíar

“Hlaðnir garðar utan við og neðan við tún, kvíar í horninu þar sem þeir komu saman.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: SJM III, 388

SM-223 Karlstaðir

16 hdr 1847. Jörðinni tvískipt 1686, Karlsstaðir 6 hdr og Neðri Karlstaðir (sama og SM224?) 4 hdr.

Jörðin nefnd í Þorsteinssögu Síðu-Hallssonar (talin rituð um miðja 13. öld) ÍF XI, 317. Þar nefnd Kárastaðir, jörðin oft einnig nefnd Kallstaðir.

Steinaborg (SM-225) og Fossgærði (SM-226) voru hjáleiga frá Karlstöðum 1760. Karlstaðahjáleiga (SM-224) hjáleiga í byggð 1847. Einnig búið um tíma á Gíslatanga sem og Karlsstaðaborg, Karlsstaðahvammi, Hala og Grundarstekk ásamt ónefndu einsetukonubýli.

“Jörðin er vel fallin til búskapar, mikið af óræktuðum mýrum, sumarhagar góðir, heldur þröngir fyrir sauðfé að vísu, en kúahagar ágætir. Engar voru miklar, blautar, en grasgefnaðar, samfelldar og greiðfærar.” SJM III, 382

SM-223:001 *Karlstaðir* bæjarhóll bústaður

Torfbærinn var rifinn fyrir aldamótin 1900

Heimildir:SJM III, 383

SM-223:002 *Gíslatangi* bæjarstæði býli

“Innan við Harðkljá er Harðkljáafjara. Framundan henni er klettur úr sjó og heitir Krústapi. Næst fyrir innan er Gíslatangi. Á honum er Karlsstaðaviti. Á Gíslatanga var samnefnt býli á síðastliðinni öld. Að líkindum eru það bæjartættur, sem eru austur af vitanum og sjór brýtur nú óðum. Aðrar tættur eru þar ofar en það eru líklega Fjárhústættur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 1

SM-223:003 heimild um uppsátur

“Innan við hann [Karlstaðatanga] er báta-uppsátur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 1

SM-223:004 *Grundarstekkur* bæjarstæði býli

“Upp af Gíslatanga og Gíslatangafjöru var mýrarfláki og nefndist Kjóamýrar, nú er þar tún. Upp af þeim er Grundarstakksleiti, áður nefnt, og neðst í því eru Háuklettur. Innan við þetta leiti var býli, sem hét Grundarstekkur.” segir í örnefnaskrá. Í sveitum og jörðum segir að Grundarstekkur hafi verið yngra býli en Karlsstaðahjáleiga.

Hjáleiga í eyði frá 1906 Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 2; SJM V, 618

SM-223:005 *Hringur* heimild

“Aðeins innar og ofar [en 004] er hringur. Þar mótar fyrir hleðslum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 2

SM-223:006 *Hali* bæjarstæði býli

“Neðarlega í túninu er stór grafningur og nefnist Karlsstaðahjáleigugrafningur. Ofan við hann var Fit. Austan við hann er Hali. Þar var býli. Fyrir neðan grafninginn er Karlsstaðahjáleiga. Þar var lengi búið. Nú eru þar fjárhús.” segir í örnefnaskrá. “Hali, einsetubýli fyrir neðan Karlsstaðahjáleiguna ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 2; SJM III, 382

SM-223:007 *Skemmuhraun* örnefni skemma

“Fyrir innan og ofan grafninginn er Skemmuhraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 2

SM-223:008 heimild um myllu

“Fyrir innan og ofan grafninginn er Skemmuhraun. beint inn af því er Mylluklettur og meðfram honum rennur Myllulækur.” segir í örnefnaskrá. Í sveitum og jörðum segir að mylla hafi verið á K.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 2; SJM III, 382

SM-223:009 heimild um leið

“Utan við bæinn, þar sem heimreiðin var meðan vegurinn var fyrir ofan garð, er Hvammur og nokkru utar er Lind.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 3

SM-223:010 vegur leið

“Utan við bæinn, þar sem heimreiðin var meðan vegurinn var fyrir ofan garð, er Hvammur og nokkru utar er Lind.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 3

SM-223:011 *Lind* örnefni

“Útan við bæinn, þar sem heimreiðin var meðan vegurinn var fyrir ofan garð, er Hvammur og nokkru utar er Lind.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 3

SM-223:012 heimild um rétt

“Fyrir innan bæ eru Réttarhraun. Þar er gömul rétt milli kletta.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 3

SM-223:013 *Einstigi* heimild um leið

“Nokkru innar [en Hollenzkikambur] er Einstigi, fær leið en tæp upp klettana.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 3

SM-223:014 *Efrasel* örnefni sel

“Inn og upp af þeim [Karlsstaðahólum] er Efrasel, en Neðrasel er neðst í hólunum ofan við Einstigið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 4

SM-223:015 *Neðrasel* örnefni sel

“Inn og upp af þeim [Karlsstaðahólum] er Efrasel, en Neðrasel er neðst í hólunum ofan við Einstigið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir NG, 4

SM-223:016 *Illutroðningar* heimild um leið

“Fyrir innan bæ: Krákuflötur niður af Einstiginu [013] í klettunum þar. Svo Illutroðningar ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Karlsstaðir, 27

SM-223:017 heimild um lendingu

“Ágæt smábátahöfn á Karlsstaðatanga.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:018 heimild um beitarhús

“Vestur af bæ voru beitarhús í innlandi og sauðahús við Postillugil.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:019 heimild um fjárhús

“Vestur af bæ voru beitarhús í innlandi og sauðahús við Postillugil.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:020 *Karlsstaðahvammur* bæjarhóll býli

“Karlsstaðahvammur mitt á milli K og Grundarstekks. Þar bjó Eiríkur Árnason 2-3 ár fyrir aldamót.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:021 bæjarstæði býli

“... einsetukonubýli er vestur af Skemmuhrauni innan og neðan við K.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:022 *Karlsstaðaborg* bæjarstæði býli

Karlsstaðaborg er nefnd í manntali 1703 segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:023 heimild um varnargarður

“Þegar Olavíus ferðaðist um Austurland 1776, var skriðuvarnargarður fyrir ofan túnið á K, og sá Olavíus hvergi hans líka í þessum héruðum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 382; ÓO II, 129

SM-223:024 heimild um áveitu

Í sveitum og jörðum segir að landþurrkunarskurðir frá um aldamótin 1900 eða eldri séu víða á jörðinni.

Heimildir:SJM III, 382

SM-223:025 heimild

Í sveitum og jörðum segir að gamlir grjótgarðar séu á jörðinni.

Heimildir:SJM III, 382

SM-224 Karlstaðahjáleiga

Hjáleiga Karlstaða (SM-223) 1847, sennilega sama jörð og Karlstaðir neðri sem nefnd er 1703. Jörðinni tvískipt 1686, Karlsstaðr 6 hdr og Neðri Karlstaðir (sama og SM224?) 4 hdr.

SM-224:001 *Karlstaðahjáleiga* bæjarhóll bústaður

“Neðarlega í túninu er stór grafningur og nefnist Karlsstaðahjáleigugrafningur. Ofan við hann var Fit. Austan við hann er Hali. Þar var býli. Fyrir neðan grafninginn er Karlsstaðahjáleiga. Þar var lengi búíð. Nú eru þar fjárhús.” segir í örnefnaskrá.

Hjáleiga sameinuð Karlstöðu 1901 Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:SJM V, 618; Ö-Karlsstaðir, 2

SM-225 Steinaborg

4 hdr 1696/1847. 1760 var jörðin talin hjáleiga frá Karlstöðum (SM-223). Í eyði frá 1969. Óskip land milli Steinaborgar og Fossgerðis.

1919: Tún 2,23 ha, garðar 540m². “... en dálítill hálfdeigjublettur S.” “Gamla túnið í F er harðbali, hólóttur og grýttur, en flatlandara og er heldur stærra á S” SJM III, 380

SM-225:001 *Steinaborg* bæjarhóll bústaður

“S er aðeins innar með fjallinu og túnið að mestu umkringt hraunum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Túnakort 1919; SJM III, 380

SM-225:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-225:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-225:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-225:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-225:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-225:007 heimild um uppsátur

“Uppaf Landhólma er Kórkleitur og þar fyrir innan er Steinborgarvogur. Þar er báta-uppsátur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 1

SM-225:008 *Pétursstekkar* heimild um stekk

“Fyrir neðan túnið á Steinaborg er Fit. Nokkru innar er Langahraun og upp af því er Stekkjarhraun. ... Þar litlu neðar Pétursstekkar, sem standa í brekku utan við áður nefnt Stekkahraun.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-225:009 heimild um leið

“Nokkru utar [en Skálahraun] rétt neðan við gamla veginn, er Guðrúnarkleitur þverhníptur að utan og neðan.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-225:010 heimild um rétt

“Fyrir utan Guðrúnarklett er leitismýri og fyrir neðan hana Leitishraun og neðan við það Réttarmelur. Yzt og neðst á honum er gömul rétt.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-225:011 *Stekkar* örnefni stekkur

“Innan við Steinborgartún eru Stekkar eða öðru nafni Innri-Stöðull.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-225:012 *Borgarsundsbrunnur* örnefni brunnur

“Innan við áður nefnt Borgarsund er Borgarsundsbrunnur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-225:013 *Hesthúskrókur* örnefni hesthús

“Hesthúskrókur er innst á túninu og fyrir neðan hann er fyrsta sléttan, sem gerð var á Steinaborg og ævinlega kölluð Sléttan fram frá.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 4

SM-225:014 heimild um lendingu

“Steinbogavotur er beint niður undna bænum innan við Landhólmann og fellur Krossá í sjóinn rétt utan við hann. Þar er lending, og þótt eigi sé örugg, hefur margur báturinn leitað þar hafnar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 380

SM-225:015 heimild

“Gamall grjótgardur ofan við Steinborgartún.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 380

SM-226 Fossgerði

3 hdr 1696/1847. Jarðarinnar getið 1703. 1760 var jörðin talin hjáleiga frá Karlstöðum (SM-223). Í eyði frá 1987, en jörðin er nytjuð frá Karlsstöðum. Lögrétta afbýli í túni, síðar nefnt Ráðleysa. Óskip land milli Steinaborgar og Fossgerðis. Sagnir um að jörðin hafi fyrr heitir Akurgerði.

1919; Tún: 2,04ha, garðar 886m². “Engar engjar eru taldar tilheyra F ...” “Gamla túnið í F er harðbali, hólóttur og grýttur, en flatlandara og er heldur stærra á S” SJM III, 380

SM-226:001 *Fossgerði* bæjarhóll bústaður

“Bæirnir standa upp við fjallið, F örskammt frá Krossá í skjólsælum hvammi og dregur nafn af fossi í ánni, sem steypist í hamragili fram úr Krossdalnum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Túnakort 1919; SJM III, 380

SM-226:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-226:008 *Ráðleysa* bæjarstæði býli

“Upp frá því [Reiðsundi] liggur langt hraun, sem endar í Ráðleysuklettur innan við túnið í Fossgerði. Þeir draga nafn af litlu býli, sem stóð við klettshornið og hét Ráðleysa.” segir í örnefnaskrá. “Lögrétta hér afbýli við klettshorn vestast í Fossgerðistúninu. Síðar var það nefnt Ráðleysa. Var ekki lengi í byggð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 1; SJM III, 380

SM-226:009 *Helluvað* heimild um vað

Fyrir utan hraunið, sem nær frá reiðsundi í Ráðleysukletta er Mótrofa og nær út að Krossá. Nú er þar tún. Silungahylur er í ánni útaf Mótorfu og nokkru ofar er Helluvað. Fyrir ofan Mótorfu eru Móar og upp að Fossgerðistúni.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 2

SM-226:010 *Mókróksvað* heimild um vað

Fyrir utan hraunið, sem nær frá reiðsundi í Ráðleysukletta er Mótrofa og nær út að Krossá. Nú er þar tún. Silungahylur er í ánni útaf Mótorfu og nokkru ofar er Helluvað. Fyrir ofan Mótorfu eru Móar og upp að Fossgerðistúni. Efst í þeim er Mókrókur og út af þeim Mókróksvað á ánni.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 2

SM-226:011 *Stöðull* örnefni kvíar

“Stöðull heitir bilið milli Fossgerðistúns og Steinborgartúns.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 3

SM-226:012 *Stekkjarhvammur* örnefni stekkur

“Fyrir ofan Fossgerðistún út við ána er Stekkjarhvammur. Þar er Stekkjarvað á ánni og Stekkjarfoss ofar, þar sem áin fellur fram af Dalsbrún.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 4

SM-226:013 heimild um leið

“Fossgerðisbrekka er fyrir ofan bæinn og í henni Gránuklettur við götuna inn og upp af bænum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 4

SM-226:014 heimild um áveitu

“Niður við ána er Vatnsveituleiti, en þaðan var veitt vatni úr Krossánni á túnið á Fossgerði snemma á þessari öld um 500 m vegalengd.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 5

SM-226:015 *Kofagil* örnefni

“Nokkru innar í brúninni er klettabelti, sem heitir Smalahraun og innan við það er smábotn og liggur gil þaðan niður að Krossá og heitir það Kofagil.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 5

SM-226:016 *Fremsti-Selhóll* örnefni sel

“Innan við kofagil eru grasbalar niður við ána og munu þeir hafa verið kallaðir Dínubalar. Þarna beint á móti hinu megin krossár er hóll, sem stundum er nefndur Dínuhóll, en oftast Fremsti-Selhóll.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 5-6

SM-226:017 heimild um sel

“Á mótis við Selfossa koma tveir lækir með stuttu milli bili ofan úr Steinaketilstindi og eru þessir lækir nefndir Sellækir og innan við þá er vel gróin, lág hæðarbunga og eru þar einhver merki um gamalt sel og er þetta svæði kallað Sel og brekkurnar þar fyrir ofan inn að Vindási heita Selbrekkur ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Steinaborg og Fossgerði, 6

SM-226:018 *Lögrétta* örnefni þingstaður

“Lögrétta hér afbýli við klettshorn vestast í Fossgerðistúninu. Síðar var það nefnt Ráðleysa. Var ekki lengi í byggð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

Heimildir:SJM III, 380

SM-227 Kross

20 hdr 1696/1847. Bænhús var á jörðinni 1397: Jörðin fyrst nefnd. (DI IV, 230)

Hjáleigur 1847: Krossgerði (SM-228) og Krosshjáleiga (SM-229). Afbýli: Alda, Hringur, Nýbær og Þorláksstekkur.

Krossdalur austan ár og fjallendið austan hans eru sameiginleg afrétt jarðanna Kross og Krossgerðis. Oft þrúbýli, þá nefnd Innribær, Miðbær og Ystibær.

1919 er fjórbyli: Tún I. 2,6ha, II. 1,5ha, III. 0,54ha, IV. 2,01ha. Garðar I. 522m², II. 210m², III. 188m², IV. 370m². “Gamla túnið var lítið, þýft en þurrlegt að mestu og jarðdjúpt mestallt, engar víðlendar, en mjög blautar, grasgefnar, en misgreiðfærar, vel til ræktar fallnar með framræslu.” SJM III, 374

SM-227:001 *Kross* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:002 heimild um bænhús

“... en fyrir neðan eina bæinn, sem nú er búið í á krossi er Bænhúsali. Þar stóð til skamms tíma heyhlaða, sem að öllum líkindum hefur [verið] byggð á sama stað og bænhús stóð áður og ef til vill í sömu tóft.” segir í örnefnaskrá. “Bæjarins er getið í Biskupasögum. Þar var kirkja, aflögð fyrir löngu, aðeins örnefnið Bænhúsali minnir á tilvist hennar eða bænhúss.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

KROSS VIÐ BERUFJÖRD (SM) (BERUNESSÞING)

1397: [frá Berunesi] skal syngiazt xx messur hvertt vetur oc sumar til Kross helga daga oc ix messur rumhelga daga j ix lestra holdum bædi vetur oc sumar. lykst af iij merkur; Máld DI IV 230 [Beruness]

Heimildir:Ö-Kross, 3; SJM III, 373

SM-227:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:011 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:012 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:013 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:014 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:015 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:016 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:017 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:018 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:019 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:020 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:021 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-227:022 *Hringur* bæjarstæði bústaður
“Næst fyrir innan Háubakkafjöru er Hringur. Þar var eitt sinn búð og enn sjást þar tættur og þar vottar fyrir túnbletti.” segir í örnefnaskrá. “Hringur var niðri við sjó utanhallt á næsta tanga utan við Krosstanga. Fyrir nokkrum árum skolaði brim úr bakkanum framan við rústirnar, og komu þá í ljós tröppur hlaðnar frá bænum og niður á mölina. Þess var getið til, að þetta væru tröppur að vatnsbóli, því að tært vatn seytlar þar undan bakkanum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:Ö-Kross, 1; SJM III, 373

SM-227:023 heimild um samgöngubót
“Þarna meðfram sjónum er Hringaklettur. Hann er slitinn sundur af bakka og fram af bakkanum liggja tröppur niður í fjöru. Sundum hverfa þær í sand.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Kross, 1

SM-227:024 *Dagmálavarða* varða eyktamark
“Fyrir innan Stekkaklett er Dagmálavarða, sem er klettur með vörðu á.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Kross, 2

SM-227:025 heimild um uppsátur
“Krosstanginn er hár að utanverðu en lægri innra megin og þar ofarlega við tangann er uppsátur þeirra Krossmanna.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Kross, 2

SM-227:026 *Sauðabólshvammur* örnefni
“Krossleiti er skammt innan við landamerki Núps og kross. Innan við það eru leitisbotnar upp við fjall. Innar er Litlihvammur og enn innan Sauðabólshvammur.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Kross, 3

SM-227:027 *Þorlákstekkar* bæjarstæði býli
“Fyrir innan Hring er Stekkabakki og fram af honum Stekkafjara og enn innar Stekkaklettur. Þar fyrir innan og ofan er Stekkholt. ... Þorlákstekkar eru beint upp af Stekkholti ... Á Þorlákstekkum var afbýli frá krossi. Þar inn af Stekkaskriða.” segir í örnefnaskrá. “Þorlákstekkur var ofan við veg nokkurn spöl utan við K. Þar var eitthvað búið á 19. öld.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:Ö-Kross, 2, 3; SJM III, 373

SM-227:028 *Kambastekkar* örnefni stekkur
“Kambar heita klettadrangarnir fyrir ofan túnið á Krossi og út og upp af þeim eru Kambastekkar.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Kross, 3

SM-227:029 *Stöðull* örnefni kvíar

“Innarlega upp af túninu er Stöðull ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 3

SM-227:030 heimild um rétt

“Fyrir ofan Krosshjáleiguklett er fjárrétt.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 3

SM-227:031 *Fjósmýri* örnefni fjós

“Upp með Krosslæk fyrir ofan Krosshjáleiguklett er Fjósmýri.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 3

SM-227:032 *Lambhústún* örnefni lambhús

“Fyrir innan Krosslæk á mótis við Fjósmýri er Lambhústún, sem er sléttubali og á honum Stóristeinn.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 3-4

SM-227:033 *Smiðjubali* örnefni smalakofi

Fyrir neðan Lambhústún er Smiðjubali og enn neðar er Alda. Þar var lengi búið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 4

SM-227:034 *Alda* bæjarstæði býli

Fyrir neðan Lambhústún er Smiðjubali og enn neðar er Alda. Þar var lengi búið.” segir í örnefnaskrá. Alda var skammt innan við Krosslæk, aðeins neðar en Krosshjáleiga, þar var búið á 19. öld.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir: Ö-Kross, 4; SJM III, 373

SM-227:035 *Sauðabólshellir* örnefni

“Í Breiðurák er Stórahvammstorfa. Litlahvammsgrjót upp af Litlahvammi og nær hún upp í Breiðurák. Hrúttatorfur eru hátt í tindunum upp af Krossleiti. Miklu neðar Sauðabólshellir.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 4

SM-227:036 *Stekkjargrjót* örnefni stekkur

“Stekkjargrjót er upp af Stekkaskriðu og efst í henni er Stekkagrjótartorfa og þar fyrir ofan er Stekkagrjótarfli alveg upp á brún, utanhallt við grjótin.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Kross, 4

SM-227:037 heimild um leið

“Landið þar allt og inn að túni eru vel sléttar mýrar, fallega hallandi, með bökkum niður við sjóinn. Fyrir ofan þær reiðgata ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Krossland, 19

SM-227:038 *Selið* heimild um sel

“Inn dalinn eru þessi örnefni: Smalahraun og Litla-Smalahraun eru upp í hallinu, en á sléttlendinu niður við ána er Dýnuhólsmýri og Dýnuhóll, grjóthóll. Þá er Selið, á því er Miðhóll og Selhóll, sem er vaxinn mosa og grasi.” segir í örnefnaskrá. “Jörðin á töluvert land í fjalli ... og Krossdal austan Krossár. Þar eru seltættur heldur utar en á miðjum dal (sjá Sellæk á korti).” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“Utan í Selhól eru vallgrónar tættur, sem munu vera eftir fjárhús frá 19. öld.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Krossgerði, 5; Ö-Krossgerði ath og viðb, 1; SJM III, 374

SM-227:039 *Stóristeinn* heimild um leikvöll

“Á Skarðshjalla er afarstórt grettistak og heitir Stóristeinn.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Krossgerði, 6

SM-227:040 *Lambaréttarvað* örnefni rétt

“Innan við Krosslæk fyrir ofan klettabrúnirnar uppaf krossgerði eru Hnausar. Þar innar eru Hlíðar, Efri-Hlíð og Neðri-Hlíð. Hnausamýri er efst í þeim neðri, en Lambaréttarvað miðja vega í þeim efri.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir: Ö-Krossgerði, 6

SM-227:041 heimild um leið
“Af Hlíðarsniði er gata ofan á Smalahraun.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Krossgerði, 6

SM-227:042 *Selbotnar* örnefni sel
“Inn af Háhnaus eru Selbrúnir, en ofan við þær er áframhald af Efri-Hlíð, en ofar er klettabelti áframhald af Hlíðarkolli Það klettabelti endar við Selbotna, sem eru tveir stórir og fallegir botnar.” segir í örnefnaskrá.
Heimildir:Ö-Krossgerði, 6

SM-227:043 *Nýibær* bæjarstæði býli
“Yngst þessara afbýli er Nýibær. Þar bjó Eiríkur Árnason nokkur ár á þessari öld, talinn í Krosshjáleigu á ábt.”
Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 374

SM-228 Krossgerði

6 hdr 1696. Hjáleiga Kross SM-(227). Jörðin í byggð fyrir 1703. Tvíbýli var á jörðinni um tíma, Krossgerði II fór í eyði 1971. Ísleifskambur og Steingrímskofi einsetumannsbýli frá Krossgerði einnig var búið þar sem Halldórstættur eru nú. Sama má segja um Krossgerðisstekk og á Höfn.

1919: Tún I. 1,93ha, II 1,74ha, garðar I. 544m², II. 520m². “Jörðin var og er raunar enn vel fallin til búskapar, vetrarþétt góð, sumarhagar og fjörubeit. Engjar þóttu að vísu lélegar. Nú hafa þær verið þurrkaðar og ræktaðar.”
SJM III, 377

SM-228:001 *Krossgerði* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:010 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:011 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-228:012 *Mórinna* örnefni mógrafir
“Þá eru Kattaklappir við sjó og upp af þeim Mórinna, fremur þurrt grasflæmi, nær upp að Fiskahrauni neðan við

Fit, sem nær upp að túni.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 1

SM-228:013 *Gömlu mógrafir* heimild um mógrafir

“Innan við Móinn er Gömlu mógrafir og upp af þeim Lækjarfit.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 1

SM-228:014 heimild

“Fyrir innan Þúfuhraun er Þúfutjörn, Kattar-steinsfjara og Kattarsteinstjörn. Þar upp af er Króarhraun og á því gamlar fiskiþrær, það er nokkuð hátt.” segir í örnefnaskrá. “Sum staðar t.d. á Krókahrauni Grjótbyrgi, sennilega fiskkrær.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 1; SJM III, 377

SM-228:015 *Stekkaræsi* örnefni stekkur

“Fyrir ofan það [014] er Litla-Miðhraun. Þar fyrir ofan er Illiflói, og upp af honum Stekkaræsi ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 1

SM-228:016 *Höfn* örnefni lending

“Fremst á Hafnartanga er Stóranöf, klettur sem fæðir upp fyrir og er nú að brotna niður. Nokkru innar er Skálanöf og þar næst fjara, sem heitir Höfn oft kölluð Gamla-Höfn. Síðan er Hafnarklettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 2

SM-228:017 *Réttarhóll* heimild um rétt

“Upp af honum [Hafnarkletti sjá 016] er Réttarhóll og utan undir honum grasbrekka nefnd Grænakinn.” segir í örnefnaskrá. Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir að hringlaga rétt sé á Réttarhól.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 2; Ö-Krossgerði ath og viðb, 1

SM-228:018 *Réttarbás* heimild um rétt

“Áfram enn inn með sjónum. Réttarbás og fram af honum, dálítið frá landi Hjaltasker,” segir í örnefnaskrá. Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir að Réttarbás hafi áður verið notaður sem rétt.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 2; Ö-Krossgerði ath og viðb, 1

SM-228:019 heimild um lendingu

“Næst [eftir 018] er Danskafjara. Þar strandaði eitt sinn dönsk skonnorta. Út af henni er Dönskufjörusker og þar inn af Dönskufjöruborði. Dönskufjörutjörn er þar upp af og svo Básinn. Þar hefur verið lending í mörg ár.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 2

SM-228:020 *Halldórstættur* bæjarstæði býli

“Út af Básnum [019] eru Halldórstættur. Þar byggði bæ Halldór Halldórsson frá Krossgerði.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 2

SM-228:021 *Steingrímskofi* bæjarstæði býli

“Fyrir ofan þær [Fjárgötur] er Bolabrekka upp við hraunin þar, sem einu nafni eru nefnd Hraun, nema það efsta, sem heitir Steingrímskofahraun. Það heitir svo af því að maður að nafni Steingrímur átti þar kindakofa.” segir í örnefnaskrá. “Afbýli var um tíma á Krossgerðisstekk og eins var búið niðri í Höfn. Auk þess nefnir Halldór Stefánsson einsetumannabýli tvo í landareigninni Ísleifskamb og Steingrímskofahraun.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 3; SJM III, 377

SM-228:022 *Stekk* örnefni stekkur

“Utan við Hraun eru Kambar, og í þeim er Ísleifskambur innan við Stekk sem er innan og ofan við túnið.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 3

SM-228:023 *Helluvað* heimild um vað

“Fyrir innan Grasbakka er Helluvaðshraun. ... Parna er Helluvað á ánni.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 3

SM-228:024 *Stekkavað* heimild um vað
“Stekkavað er upp við Snið, en svo heitir brekkan utan við ána, þar sem hún fellur fram af klettunum.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 4

SM-228:025 *Gömlustekkar* heimild um stekk
“Nú verða talin örnefni í brekkunum og byrjað að innan: Gömlustekkar eru tættur neðan við Snið, rétt ofan við veginn. Upp af þeim er Stekkagrjót.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 4

SM-228:026 *Stekkur* örnefni stekkur
“Börð eru einnig efst í túninu upp af innri bænum og Stekkur innan við þau. Þar fyrir innan við Innri-Stekkur (hefur áður verið nefndur í örnefnalýsingunni og þá nefndur Stekkur [022?].)” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 5

SM-228:027 *Lambhústún* örnefni lambhús
“Lækjarklettur er inn og niður af bænum. Á móts við þá, innra megin við lækinn, er Lambhústún.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Krossgerði, 5

SM-228:028 *Höfn* bæjarstæði býli
“Afbýli var um tíma á Krossgerðisstekk og eins var búið niðri í Höfn.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:029 *Krossgerðisstekkur* bæjarstæði býli
“Afbýli var um tíma á Krossgerðisstekk og eins var búið niðri í Höfn.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:030 *Ísleifskambur* bæjarstæði býli
“Afbýli var um tíma á Krossgerðisstekk og eins var búið niðri í Höfn. Auk þess nefnir Halldór Stefánsson einsetumannabýli tvo í landareigninni Ísleifskamb og Steingrímskofahraun.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:031 heimild
“Um miðja 19. öld hlóð Gísli B. Halldórsson grjótgarð þann, er enn stendur fyrir ofan túnið.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:032 heimild um fjárskýli
“Niðri í Höfn fjárborg notuð fram yfir ‘30.’ Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:033 heimild um verbúð
“Tættur sennilega var verskálum, á Skálanöf fram um ‘30 en sjór hefur nú eytt þeim.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-228:034 heimild um myllu
Mylla var nefnd í gömlum búskapaánnál, segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 377

SM-229 **Krosshjáleiga**

Hjáleiga Kross SM-(227). Í byggð 1703. Stundum tvíbýli og fór í eyði 1961
1918: “... tún sagt í góðri rækt, þýft að mestu og lítið og “vellagað við túnið til útfræðslu” Engjar fremur snöggar og dreifðar og aðrir eiginleikar jarðarinnar sömu og á Krossi.” SJM III, 376

SM-229:001 *Krosshjáleiga* bæjarhóll bústaður

SM-229:002 *Draugataettur* örnefni

“Í túninu fyrir neðan Krosshjáleigu eru tvær graslautir, Ytrilág og Innrilág eða Neðrilág. Í henni eru Draugataettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Kross, 3

SM-230 Núpur

20 hdr 1696. 15 hdr 1847, Núpshjáleiga (SM-231) hjáleiga í byggð 1847. Heydalakirkjueign. Einnig nefnd hjáleiga Guðrúnarbær. Á jörðinni hefur verið tvíþýli og þríþýli.

1919: Tún I. 3,52ha, II. 2,48ha., garðar I. 476m², II. 245m². “Upp af láglandi liggja bæði fyrir fram og utan bæ brattar skriður upp að blágrýtisklettabeltum ... en ofan við bæ hefur Núpsdalur sorfist úr í helluna, stuttur og allgrösugur. Niður úr honum féll skriða sumarið 1936 yfir mikinn hluta túns og hlóðst upp með bæjarhúsunum sem þá voru þrenn. ... Undirlendið er allbreitt, utan við bæ 1 km. og ríflega þó milli fjalls og fjöru. Þar eru votamýrar, greiðfærar til sláttar, víðlendar og samfelldar, en annars staðar hraunhæðir, einkum innan við bæ. Breiðast er undirlendið skammt utan við bæ þar sem Núpstangi gengur í sjó fram og í framhaldi af tanganum liggur skerjagarður að mestu í sjó, þar brýtur löngum.” Allt túnið þaksléttað um 1930.SJM III, 370-371

SM-230:001 *Núpur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-230:011 heimild um túngarð

“Gamalt: Túngarðsbrot ofan túns, kvíar og rétt” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 371

SM-230:012 heimild um kvíar

“Gamalt: Túngarðsbrot ofan túns, kvíar og rétt” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 371

SM-230:013 heimild um rétt

“Gamalt: Túngarðsbrot ofan túns, kvíar og rétt” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 371

SM-230:014 heimild

“Í hraununum innan við bæinn eru fiskikrær sem enginn veit um aldur.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 371

SM-230:015 *Dagmálavarða* varða eyktamark

“Næst fyrir inna [Háubakkafjöru] er Hvalfjara. Þá er Dagmálavarða, klettur niður við fjöruna.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 1

SM-230:016 heimild um verbúð

“Það höfðu gamlir menn fyrir satt, að snemma á öldinni, sem leið, hafi Núpstangi náð alveg út í Rastarsker eða verið um 740 m lengri en hann er nú. Ef það er rétt hefur hann verið mikil hlífð fyrir uppsátrið á Núpi. Þá verður það líka skiljanlegra að fyrrum hafi þar verið verbúðir eins og sagnir herma.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 2

SM-230:017 heimild um verbúð

“Yzt á Núpshöfn er lágur ávalur höll og heitir Hjörleifshóll. Þar voru tættur og litu út fyrir að vera verbúðartættur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 2

SM-230:018 *Hulduklettur* örnefni

“Niður við fjöruna innan við Núpslæk eru Hulduklettur og nokkru innar er Beinaklettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 3

SM-230:019 *Beinaklettur* örnefni

“Niður við fjöruna innan við Núpslæk eru Hulduklettur og nokkru innar er Beinaklettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 3

SM-230:020 *Stekkjjarflúð* örnefni stekkur

“Skerjaflúð er vestan við Núpsvog og heitir hún Stekkjarflúð. Næst fyrir innan Strokk eru Skarfaklettur ytri og innri.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 3

SM-230:021 *Núpsphöfn* heimild um lendingu

“Þar er Núsphöfn [við Hafnartanga] og innan við hana Hafnarfjara öðru nafni Fúlavík, sem að hálfu tilheyrir krossi.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 3

SM-230:022 *Vatnsgata* heimild um leið

“Núpsmýrar heitir allt graslendið fyrir utan Núpstún. Í þeim eru yzt Grásteinsbalar og Grásteinsræsi. Þá Djúpugrófarbalar og Djúpugrófarræsi. Síðan Djúpagróf. Innan við hana er Vatnsgata, það er bleyta í götu, og niður af henni Vatnsgötustykki.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 4

SM-230:023 *Vörðustykki* örnefni

“Þá er Bleikkollustykki [eftir 022] og Bleikkolludý. Síðan er Hrossaskjólustykki og þar inn af Vörðustykki og loks Ennisstykki.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 4

SM-230:024 *Fjósálág* örnefni fjós

“Fjósálág er niður með Núpslæk ...” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 4

SM-230:025 *Borgartún* örnefni

“Hinsvegar nefnist allt túnið innan við lækinn Borgartún, en innar og neðar er Borgartúnsmýri. Efst á Borgartúni var til skamms tíma fjárhús, sem kallað var Guðrúnarhús og gamlir menn sögðu að þar hefði lengi verið bær, sem heitið hefði Guðrúnarbær. Fyrir ofan Borgartún er Hringklettur öðru nafni Borgarklettur.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 5

SM-230:026 *Guðrúnarhús* bæjarstæði býli

“Hinsvegar nefnist allt túnið innan við lækinn Borgartún, en innar og neðar er Borgartúnsmýri. Efst á Borgartúni var til skamms tíma fjárhús, sem kallað var Guðrúnarhús og gamlir menn sögðu að þar hefði lengi verið bær, sem heitið hefði Guðrúnarbær. Fyrir ofan Borgartún er Hringklettur öðru nafni Borgarklettur.” segir í örnefnaskrá. Sumir telja að þar hafi búið einsetukona.

Heimildir:Ö-Núpur, 5; SJM III, 370

SM-230:027 heimild um leikvöll

“Hinsvegar nefnist allt túnið innan við lækinn Borgartún, en innar og neðar er Borgartúnsmýri. Efst á Borgartúni var til skamms tíma fjárhús, sem kallað var Guðrúnarhús og gamlir menn sögðu að þar hefði lengi verið bær, sem heitið hefði Guðrúnarbær. Fyrir ofan Borgartún er Hringklettur öðru nafni Borgarklettur. Þar var eftirlætis leikvöllur barna.” segir í örnefnaskrá. Sumir telja að þar hafi búið einsetukona.

Heimildir:Ö-Núpur, 5

SM-230:028 *Stekkamýri* örnefni stekkur

“Inn og niður af Núpshálsi er Stekkamýri og Ljáarklettsmýri er við Ljárklett.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 5-6

SM-230:029 *Gvendarlækur* heimild

“Fleiri mýrar eru þarna og heita þær einu nafni Núpshjáleigumýrar. Í þeim er Móruflekkudý utan við Dranga og Hálsdý er þar ekki langt frá og hefur afrennsli í Gvendarlæk, sem kemur undan Núpshálsi. Gvendarlækur á að hafa verið vígður af Guðmundi biskupi Arasyni.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 6

SM-230:030 heimild um kvíar

“Uppaf Ennum eru Kvíar. Þar var stundum réttað til skamms tíma.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 7

SM-230:031 *Tröllagil* örnefni

“Næst er Tröllagilsbrekka niður af klettagili fyrir innan Innrigrjót og heitir það Tröllagil.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 7

SM-230:032 *Stekkholt* örnefni stekkur

“Vestan við Innribakka er Stekkholt.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 8

SM-231 Núpshjáleiga

Hjáleiga frá Núpi (SM-230) 1847. Er í byggð 1703. Í eyði frá 1961. Nytjuð frá Núpi II.

1918: Tún mestallt þýft. Engar nærtækar, greiðfærar, snöggar og votar, dreifðar um bithaga. beitiland lítið, gott til sumarþeitar en lakar að vetri, snjólétt.” SJM III, 373 1919: Tún 1,36ha, garðar 224m².

SM-231:001 *Núpshjáleiga* bæjarhóll bústaður

SM-231:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-231:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-231:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-231:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-231:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-231:007 *Réttarskot* örnefni rétt

“Upp af Núpshjáleigu eru Núpshjáleiguhraun og í þeim Réttarskot.” segir í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Núpur, 6

SM-232 Papey

12 hdr 1696/1847. Skálholtseign á miðöldum, varð síðar konungseign. Seld af Ögmundi biskupi 1526. DI IX, 390. Bænhús var á jörðinni, en hennar fyrst getið í fornbréfum árið 1526. Jörðin í eyði frá 1949. Við fornleifauppgröft kom í ljós að jörðin hefur byggst snemma. SJM III, 429. Liljustaðir eyðihjáleiga.

1840: “Tún er þar ei lítið og nokkrar útslægjur, þar er og góður útigangur, ei er jörðin heldur áföllum undirköstuð og hefur því ei af sér gengið svo sagt verði.” SSM, 557. 1919: Tún 3,58 ha, garðar 537m². “P var á fyrri tíð vel fallin til búskapar, túnstæði gott og slægjur töluverðar, m.a. í úteyjum, “fuglataða”. Beituland skýlt og snjólétt og fjörubeit ágæt, en bæði flæðihætt og hraphætt fé við sjóinn og skjögur og bráðafár landlægir kvillar. Jarðvegur er víða djúpur, þar eru t.d. svarðarmýrar, og ræktunarskilyrði töluverð.” SJM III, 429.

SM-232:001 *Papey* bæjarhóll bústaður

Aðalbærinn virðist stundum hafa verði nefndur Bjarg.

Heimildir:Túnakort 1919; KE: “Papey” Árbók 1988, 53

SM-232:002 heimild um kirkju

“Kirkjubarð, á því stendur kirkjan. Kirkjuás er rétt austan við kirkjuna.” segir í örnefnaskrá FÍ: “... gamall og glöggur maður sagði Gísla Þorvarðarsyni í Papey, að sléttað hefði verið yfir reitinn, þegar hann var útgrafinn og jarðar í hann að nýju.”

PAPEY (SM) (HOFSPING)

lengi verið bænhús.

Heimildir:Ö-Papey, 1;PP, 31, ÍF 1955, 40

SM-232:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-232:010 *Írskuhólar* heimild

KE: “Gömlu Papeyingarnir hafa kallað Írskahól austast á eygni og hermt sagnir um vist papa þar, en ekki annars staðar. Eftir að Papeyingar hinir nýju ... settust að í Papey um aldamót, hefur þetta nafn, Írskihóll, færst á hól suðaustast á eygni, og heita þar nú Írskuhólar. Bæst hefur við nafnið Papatættur, sem virðist örugglega myndað eftir 1879, og er nafn á minjum við hól þann, sem áður hét Írskihóll, en minjarnar voru þá sjálfar nafnlausar. Hér á eftir eru nöfn notuð svo sem þau eru nú.”

“Írskuhólar eru á sléttum sjávarbakka skammt austan við Selavog. Þar hafa í landbroti af völdum sjávar komið fram þakhellur úr Rauðuskriðum og aska.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Írskuhólar ... eru smáhólar ... suður og niður frá bæ, austur af Hjallatanga. Þeir eru að öllu leyti náttúrulegar

myndanir, klapparhólar með nokkrum grasi grónum jarðvegi yfir. Einn er þeirra mestur, nokkuð strýtumyndaður. Sunnan í honum er tóft af svolitlum kofa (7), 6x6 m að utanmáli, 3,5 m að innanmáli, dyr suður úr, þar sem verið hefur framstafn, en byggður hefur kofinn verið upp að lóðréttu bergi í hólnum sem bakstafni. Árið 1967 var grafið niður í gólf kofans og fannst þar ekkert mannvistarlag. Hvít gjóska, sem talin er hafa myndast við gos í Örafajökli árið 1362 og finnst víða í eyinni, sást ekki inni í tóftinni, en utan hennar sást þetta lag glögglega. Þetta kofagrey er ekki fornlegt, og hyggur Gústaf Gíslason að þarna hafi verið kindakofi.”

Heimildir:SJM III, 429; KE: “Papey” Árbók 1988, 91-92

SM-232:011 *Papatóft* heimild

KE: “Gömlu Papeyingarnir hafa kallað Írskahól austast á eyinni og hermt sagnir um vist papa þar, en ekki annars staðar. Eftir að Papeyingar hinir nýju ... settust að í Papey um aldamót, hefur þetta nafn, Írskihóll, færst á hól suðaustast á eyinni, og heita þar nú Írskuhólar. Bæst hefur við nafnið Papatættur, sem virðist örugglega myndað eftir 1879, og er nafn á minjum við hól þann, sem áður hét Írskihóll, en minjarnar voru þá sjálfar nafnlausar. Hér á eftir eru nöfn notuð svo sem þau eru nú.” “... þegar dr. Kristján Eldjárn gróf í Papatættur sumarið 1971 kom í ljós forn bær, og er því ljóst að jörðin hefur byggst þegar ál andnáms- eða söguöld.” “Papatættur ... eru austan til á eyinni út og norður af bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Papey. “Papatóft” eða “papatóftir”, svo nefndar, við Írskahól, austan á eyinni. Sbr. Kálund 1879-1882: 265. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931.

“Þær [rústirnar] eru á lágum hólrana, sem snýr frá austri til vesturs og hallar talsvert til austurs í átt til vikurinnar. Rústirnar eru talsverg fornleifar að sjá af graslagi og öllu yfirbragði. ... Tóftirnar reyndust um 23 m að lengd að utanmáli og var þá mælt það lengsta sem mannamerki virtust vera á. Breiddin er um 6-7 m vestast og langt austur eftir, en þar slær svæðið sér nokkuð út og má kallast um 8-9 m breitt þar sem það er breiðast. ... Mikið vantar á, að Papatættur hafi allar verið grafnar upp. En skoðunarskurðir sýna, að þarna hefur verði einhver tóft, rösklega 2 m breið, með veggjum aðallega úr torfi, nú útflöttum, lengd óviss. Í þessari tóft eru engin mannvistarlög. Þarna hefur aldrei verið mannabústaður.” Gæti hafa verði fjárhús eða mótættur.

Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 50; SJM III, 429; KE: “Papey” Árbók 1988, 91-95

SM-232:012 heimild um kláfferju

“Milli eyjar [Arnarey] og lands er hólminn Eiði fráskorinn af Garnarsundi og yfir það kláfferja og síðan önnur út í Arnarey.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 428

SM-232:013 heimild um kláfferju

“Milli eyjar [Arnarey] og lands er hólminn Eiði fráskorinn af Garnarsundi og yfir það kláfferja og síðan önnur út í Arnarey.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 428

SM-232:014 *Liljustaðir* bæjarstæði býli

“Liljustaðir heita tóttarbot suðaustan við túnið, virðast leifar afbýlis.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. FÍ: “Rétt suðaustan við túngirðingu eru lágir hólar, samfastir. Sunnan í þeim eru allmörg tóttarbot, og sést greinilega móta fyrir túngarði kringum þá. heitir þarna Liljustaðir.”

“Rétt suðaustan við túngirðingu eru lágir hólar samfastir. Sunnan í þeim eru allmörg tóftabrot og sést greinilega móta fyrir garði kringum þau. Heita þarna Liljustaðir.”

“Garður þessi liggur í stórum sveig frá allmiklum hól, sem þarna verður, suður í Liljustaðamýrina, og er á pörtum sokkin ofan í hana. Norð-austan á hólnum er klettaveggur. Garðurinn virðist ganga upp á hólinn sunnanverðan. Innan garðsins eru nokkrar rústir. Ber þar mest á aflagri veggjárri tóft, rétt suðvestan viðhólinn, með lítilli ferhyrndri tóft byggðri við suðausturhornið. Stærri tóftin er um 10 m löng að innanmáli og um 5,3 m breið, með dyrum á austurgafli. Veggjahæð inni í tóftinni er um 1,2 m, en gólfið virðist vera niðurgrafið. Minni tóftin nær um 3 m suður fyrir þá stærri og er um 3 m á breidd. Tóftir þessar eru alls ekki fornlegar og nægir hin mikla veggjahæð til að sanna það. ... bæði aðaltóftin og viðbyggingin eru yngri, og sennilega miklu yngri en frá 1362. Bæjarhús hafa þetta ekki verið, en ekki er með öllu ljóst til hvers tóftin hefur verið notuð. ... Auk þessara aðaltófta sjást merki eftir að því er virðist fimm aðrar tóftir innan túngarðs. Þrjár eru greinilegastar. Austan við (1), ofarlega í hólnum er aflöng, ferhyrnd dæld (2), um 5 m löng og 2ja m breið. Ekki mótur fyrir ákveðnum veggjum, en þetta gætu þó verið óljósar leifar eftir tóft. Norðan við (1) við Hólræturnar, er lítil ferhyrnd tóft (3), um 2,5 m að lengd innan og 1,4 m breið. Dyr vísa til suðvesturs. Vestan við (3), hornrétt á og grafa niður upp í túngarðinn er ferhyrnd tóft (4). Innan lengd er um 5 m, breidd um 3 m. Dyr vísa til suðurs. Suðvestan við (4), upp í túngarðinn, er lítil, ferhyrnd tóft (5), um 2 m í þvermál að innan. Allar tóftirnar eru vel grónar og þær þrjár síðasttöldu eru mjög greinilegar. Rétt suðaustan við (5) er útflattur hóll (6), um 7,2 m í þvermál mest. Grjót er í hólnum og talið líklegt, að hér hafi verið tóft.” Við uppgröft komu í ljós eldhúsaska frá því löngu fyrir 1362 suðaustan við 5. Einnig kom í ljós að garðurinn er eldri en 1362. Síðustu umsvif á

svæðinu virðast ekki tengjast mannavist en merki benda til mannvistar fyrir 1362.

Heimildir:SJM III, 429; FÍ, 1955, 41; KE: "Papey" Árbók 1988, 59, 99-102

SM-232:015 heimild um legstað

"Enn er tótt við Hellisbjarg, þar sem upp komu við gröft fyrir vatnsleiðslu 10 trénegldir krossar, sem nú er á Þjóðminjasafni, líklega grafreitir þar ..." Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

"Frá túninu upp að Hellisbjargi fer smáhækkandi. Miðja vega er allöng brekka sett smáklettum og heita þar Litluklettur. Við austurenda brekkunnar er allhár, kringlóttur hóll með hárrí þúfu á kollinum. Heitir hann Einbúi. Þar var talin kirkja huldufólks. Sunnan undir Hellisbjargi er uppspretta, þaðan sem nú er leitt vatn í bærinn, og fundust þar í jörðu trékrossar, þegar grafið var fyrir vatnsveitunni. Rétt hjá eru tóftir."

Tóftin var rannsökuð sumrin 1967, 1971 og 1981. "Tóft sú sem grafin var upp undir Hellisbjargi hefur greinilega verið einhvers sonar mannaústædur. Um það bera vitni eldstæðin tvö, sem talin eru hafa fundist í því og eldleiðar annars staðar á gólfi. Varla hafa mannleg umsvif í þessu húsi verið mikil. Það er lítið - aðeins 4,5 x 3,5 m að innanmáli - og í því fundust engir munir né aðrar innréttingar en eldstæðin tvö. ... húsið [gæti] hafa verið í notkun á tímabilinu frá 9. til 11. aldar. Og í eyði var það komið allöngu áður en Örefajökulsgjóskan fékk árið 1362, en hún liggur óhreyfð 15-20 sm ofan við gólfið og yfir allri tóftinni. ... Engin tóft svipuð þessari að lögun er þekkt úr uppgreifri á Íslandi ..." Gæti hafa verið eldhús, en enginn bær er þó nálægt, gæti einnig hafa verið bað.

Heimildir:SJM III, 429;; KE: "Papey" Árbók 1988, 63, 112-127

SM-232:016 heimild um fjós

"Enn uppstandandi sumarfjós, þakið hellum frá Brimilsnesi." Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

"Sumarfjós á Beruhól var gert upp með fornu lagi ... Gísli byggði það, eflaust að skafffellskum hætti ..."

Heimildir:SJM III, 430; KE: "Papey" Árbók 1988, 86-87

SM-232:017 heimild

"Fornar garðhleðslur og virðis bærinn hafa verið færður." Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 430

SM-232:018 *Hvekkur* brunnur vatnsból

"Svíri, lágur, afgangur hóll beint niður af bæ í hádegisstefnu. Hvekkur, brunnur rétt innan við Svíra, aðalvatnsból í lengri tíma. Brunnhóll, lítill hóll rétt hjá Hvekk." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:019 heimild um fjárhús

"Beruhóll, stór hóll, þar sem sumarfjós og fjárhús stendur." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:020 heimild um kálgarð

"Framan í honum [Beruhól 021] eru tveir kálgarðar; þann stærri hlóð Þorvarður Gíslason, faðir Gísla Þ., um 1910-12, hinn er yngri." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:021 heimild um kálgarð

"Framan í honum [Beruhól 021] eru tveir kálgarðar; þann stærri hlóð Þorvarður Gíslason, faðir Gísla Þ., um 1910-12, hinn er yngri." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:022 *Lifandi Brunnur* brunnur vatnsból

"Lifandi brunnur, brunnur við eystra hornið á minni garðinum niðri í mýrinni, vara vatnsból sem aldrei þraut." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:023 heimild um kvíar

"Stöðulslettta, sléttan niðri undir hliðinu, þar sem farið er niður í voginn. Stöðull, á sléttunni neðan við hliðið, þar voru kýr mjólkaðar." segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:024 *Völvuhóll* heimild

"Völvuhóll, norðaustast í túni austur við girðinguna, Gísli Þ. vildi aldrei láta hreyfa við honum." segir í

örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:025 heimild

“Í Selavogi er kringlótt tótt til að súrsa þara, var það gert eftir frostaveturinn 1918.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 1

SM-232:026 *Rák* heimild um leið

“Rák var einstigi fyrir menn og fé upp í Höfðann, nú hrapað.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 2

SM-232:027 heimild

Mannvistarleifar eru í sjávarbökkum milli Írskuhóla og Hjallatanga. Þær hafa verið að brotna út úr bakkanum síðustu ár. Þar hafa komið fram viðarkolamolar, aska og smá hellublöð.

Öskulagagreining leiddi af sér þá ályktun að þarna er ótvíræður vitnisburður um starfsemi manna fyrir 1362, en ekki löngu fyrr. Engar tóftir sjást þó á þessum stað.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 96-98

SM-232:028 heimild um leið

“Æðarhólar, austur frá Háubjörgum, hægra megin við götu, þegar gengið er austur í Áttahringsvog er reyndar norður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Papey, 3

SM-232:029 heimild um fjárhús

Í Arnarey. “Á hólnum, sem hæst ber á eygni, var kindakofi og heitir hann Kofahóll.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 63

SM-232:030 *Áttæringvogur* heimild um lendingu

“Í Papey eru þrjár lendingar, Áttæringvogur, Hákarlavogur og Selsvör. Hinn fyrsttalda, sem er austan á eygni, er bezta bátahöfnin, og eitt skip virðist geta legið þar í viðlögum, því að vogurinn er í skjóli fyrir hafvindum ...” Einnig nefndur Áttæringvogur.

Heimildir:ÓÓ II, 132

SM-232:031 *Hákalavogur* heimild um lendingu

“Í Papey eru þrjár lendingar, Áttæringvogur, Hákarlavogur og Selsvör. Hinn fyrsttalda, sem er austan á eygni, er bezta bátahöfnin, og eitt skip virðist geta legið þar í viðlögum, því að vogurinn er í skjóli fyrir hafvindum ...”

Heimildir:ÓÓ II, 132

SM-232:032 *Selsvör* heimild um lendingu

“Í Papey eru þrjár lendingar, Áttæringvogur, Hákarlavogur og Selsvör. Hinn fyrsttalda, sem er austan á eygni, er bezta bátahöfnin, og eitt skip virðist geta legið þar í viðlögum, því að vogurinn er í skjóli fyrir hafvindum ...”

Heimildir:ÓÓ II, 132

SM-232:033 heimild um uppsátur

FÍ: Suðvestur frá bænum er annað aðalvogur eyjarinnar [Selavogur], Fyrir botni hans norðan megin er gott uppsátur ...”

“Í Selavogi er kringlótt tóft [025] ... Þar eru einnig bátanaust, rúst af geymsluhúsi og gamalt bátaspil.”

Heimildir:FÍ, 1955, 41

SM-232:034 *Gonta* heimild um lendingu

FÍ: Suðvestur frá bænum er annað aðalvogur eyjarinnar, Fyrir botni hans norðan megin er gott uppsátur, en sunnan megin er skonsa sem Gonta heitir, þægilegur lendingarstaður fyrir smábáta.”

Heimildir:FÍ, 1955, 41

SM-232:035 þjóðsaga

“Neðan Mávabyggðarvíkur er tangi, sem endar á allháu fuglabjargi, er heitir Eldriði.”

“Munnmæli herma að Mensaldur Raben ríkir Jónsson sem lengi bjó í Papey, hafi gengið fyrir Eldriða í myrkri og týnst og einnig að hann hafi áður fólgið fé sitt. Á fyrri búskaparárum Gísla Þorvarðssonar í Papey sáu loft bál á eygni frá landi, og einu sinni kom jafnvel bátur frá Djúpavogi í hálfófæru veðri til að slökkva. Papeyingar sáu aldrei neina elda. Sumir settur elda þessa í sambandi við hið fóligna gull Mensaldurs Raben.

Heimildir:FÍ, 1955, 42

SM-232:036 *Goðatættur* bæjarstæði býli

“Skammt þaðan [frá Mýrarsundi] í suðurátt er langur og lágur, flatlaga hóll. Á honum eru rústir, sem heita Goðatættur, og mótar fyrir garði í kringum þær.”

“Goðatættur eru fornleifar rústir á syðstu höltungunni. Ingólfur Gíslason segir að móti fyrir garði kringum þær, en það er rangt að því er séð verður við nána athugun. Tóft þessi var lítillega skoðuð 1967, en að fullu grafinn upp 1969. Það sumar varð ljóst, að mannamínjar voru einnig á höltungunni næst norðan við (Goðatættur II), og var þar garfið upp hús 1971. kviknaði þá grunur um, að einnig kynni að vera húsarúst á hinni nyrstu tungu, þar sem reinar er best hússæti, og var þar grafið til reynslu. Fundust þar einnig mannvistarleifar, sem þó virtust ekki vera leifar af húsi. Í brekku handan mýrarinnar til vesturs er hinsvegar fornlegt gerði, sem líklega er að eiga við þessa byggð.”

Goðatættur I voru leifar af fjósi en Goðatættur II leifar af fornum skála sem búið var í einhvern tíma í kringum 10. öld. Byggð lagðist þar af löngu fyrir 1362. Útflatt gerði er kringum svæðið.

Heimildir:FÍ, 1955, 42; KE: “Papey” Árbók 1988, 128-157

SM-232:037 heimild um túngarð

KE: “Umhverfis túnið er garður frá tíð Gísla, en leifar sjást af öðrum eldri og þrengri.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 56

SM-232:038 heimild um túngarð

KE: “Umhverfis túnið er garður frá tíð Gísla, en leifar sjást af öðrum eldri og þrengri.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 56

SM-232:039 heimild um leið

“Frá sumarfjósínu [016] voru kýr reknar vestur á ey, og var þess vegna hlaðinn upp vegur eða kúgarður austur með Beruhól og síðan þvert vestur á leiðinni gegnum sunðið milli Hellisbjargs og Brunabjargs.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 53

SM-232:040 heimild

“Ásgrímshóll heitir hár grasigróinn klettahóll norðaustan við bæinn, og sunnan og vestan við hann voru rústir, ef til vill af hjáleigu ...”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:041 heimild um naust

“Í Selavogi [033] er kringlótt tóft [025] ... Þar eru einnig bátanaust, rúst af geymsluhúsi og gamalt bátaspil.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:042 heimild um naust

“Í Selavogi [033] er kringlótt tóft [025] ... Þar eru einnig bátanaust, rúst af geymsluhúsi og gamalt bátaspil.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:043 heimild um sjóbúið

“Í Selavogi [033] er kringlótt tóft [025] ... Þar eru einnig bátanaust, rúst af geymsluhúsi og gamalt bátaspil.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:044 tóft

“Upp af Árnanefti er dálítið hæð og á henni stæðilegar tóftir.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:045 *Hjallatangi* örnefni hjallur

“Sunnan Selvogs er Hjallatangi.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 58

SM-232:046 *Ormsbæli* þjóðsaga

“Nokkru vestar er allhár hóll, sem gengur í sjó fram á tvo vegu og heitir krosshóll. Austan í krosshól, niður við sjó, er smáhvilft í klettinn og heitir Ormsbæli.”

“Um orminn eða drekan á þessum stað hafa menn annars fyrrum haft þá hugmynd, að hann hafi legið á þessu gulli í Ormabælinu, þangað til Hollendingur nokkur, Kumper að nafni, tók til að skjóta á hann með fallbyssum til þess að ná í fjársjóðinn, og við það neyddist ormurinn til að flýja, fyrst til Ormaskers, síðan inn í Hamarsfjörð,

þar sem tali-ð er að hann hafi sest að fyrir fullt og allt ...”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 60

SM-232:047 heimild

“Annar mikill garður, og miklu fornlegri en sá sem áður er lýst, hefur eitt sinn legið um eyna þvera og skiptir henni rækilega í tvo ekki mjög misstóra parta. Garður þessi lætur nú orðið harla lítið á sér bera og mundi ókunnugum vel geta sést yfir hann.”

“Ef rakið er austan frá, hest garðurinn á þverhníptum klettagranda sem gengur fram í fjöruna í Höfðavík rétt austan við Höfðamöl. Fyrst í stað er hann mjög skýr sem ávalur, söðulbakaður hryggur, enda er hart undir, en fljótlega tekur við blaut mýri og þar sekkur hann alveg og sést ekki fyrr en yfir hana er komið, en þar verður hann aftur mjög skýr og auðséð hvernig hann tekur höndum saman við klettarið nyrst á hól, ... Fljótlega sleppir svo þessum kletti og tekur þá garðurinn stefnu gegnum sunðið milli “Gæshóls” og Langahryggs, síðan í skarðið milli Æðarhólanna tveggja, en síðan í beinni línu eftir endilangri mýrinni fyrir norðan túnið og sveigir að lokum niður í Selvog, rétt fyrir utan klöppina, sem stærri bátar leggja nú að, þegar þeir eiga erindi til Papeyjar.” Garðurinn gæti hafa verið landamerkjagarður, tæpur kílómetri að lengd, allur hlaðinn úr torfhnausum. Þverskurður af garðinum sýndi að hann er eldri en frá 1362. Sennilega verið gerður ekki seinna en á 10. öld.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 96-98

SM-232:048 varða

“Sunnarlega á því [Hellisbjargi] stendur viti, en áður var þar fjögurra álna há varða, segir Löwenörn, notuð sem sjómerki.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 63

SM-232:049 þjóðsaga huldufólksbústaður

“Frá túninu upp að Hellisbjargi fer smáhækkandi. Miðja vega er alllöng brekka sett smáklettum og heita þar Litluklettur. Við austurenda brekkunnar er allhár, kringlóttur hóll með hárrí þúfu á kollinum. Heitir hann Einbúi. Þar var talin kirkja huldufólks.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 63

SM-232:050 heimild um vörslugarð

Vörslugarður sem byrjar austan við Daníelsvík í Áttahringsvogi, verður í Háubjörg, Brunabjarg og Hellisbjarg alla leið í Árhöfn. Bæði hlaðinn úr torfi og grjóti. Varði æðarvarpið á vesturenda eyjarinnar fyrir ágangi búfjár.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 96

SM-232:051 heimild um vörslugarð

“Úr þessum þvergarði [050] lá sérstakur þvergarður niður í Selavog og girti hann af tangann milli hans og Árhafnar. Var það kölluð “girðing” og þar var eini hestur eyjarinnar löngum hafður.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 96

SM-232:052 heimild um rétt

“Þar [við 051] eru ekki önnur gömul mannvirki en grjótrétt sú sem er sunnan undir Kastala, og nefnd áður.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 96

SM-232:053 Mókofar tóft

“Mitt á milli hákarlavoga er Mókofahóll. Þar eru mókofar.” Mókofarnir eru færri en mótættarnar. Ágætt dæmi er mókofatóft hjá Móakofahóll inn á (vestur9 á ey.”

“Hún er 4 m á lengd innan veggja og 2,5 m breið, veggir í venjulegri húsveggjahæð, hlaðnir úr grjóti að innan en hnausum að utan. Kofi þessi var notaður í tíð Gústafs bónda Gíslasonar.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 61, 106

SM-232:054 tóft

“Við Garnasund und eru tvær mótættur, sem eru 10 og 13 m langar. Flestar eru þó styttri og má taka sem dæmi mótóft við Mýrarsund (rétt hjá forna gerðinu frá Goðatættum). Hún er aðeins 6 m löng.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 106

SM-232:055 tóft

“Við Garnasund und eru tvær mótættur, sem eru 10 og 13 m langar. Flestar eru þó styttri og má taka sem dæmi mótóft við Mýrarsund (rétt hjá forna gerðinu frá Goðatættum). Hún er aðeins 6 m löng.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 106

SM-232:056 tóft

“Við Garnasund und eru tvær mótættur, sem eru 10 og 13 m langar. Flestar eru þó styttri og má taka sem dæmi mótóft við Mýrarsund (rétt hjá forna gerðinu frá Goðatættum). Hún er aðeins 6 m löng.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 106

SM-232:057 tóft

“Annar svipaður [054] en stærri mókofi er rétt fyrir neðan túnið og því skammt frá bæ. Veggir beggja þessara mókofa standa enn vel, enda munu þeir áreiðanlega báðir vera frá tíð Gísla Þorvarðsonar.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 106

SM-232:058 tóft

“Fróðlegt er að sjá að til hliðar við Mókofann hjá Mókofahól, sjávarmegin við hann og hallandi í átt til sjávar, er gamalgróin og útfloft mótóft, um 8 m að lengd og 4 m að breidd.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 106-107

SM-232:059 tóft fjárskýli

“Krosshóll er hár hóll austan við Átthringvog, vel gróinn og grösugur. Ágæt sauðaborg og fjárborg er sunnan í honum, og mun hún vera allgömul, því að víst er, að hún er eldri en frá tíð Gísla Þorvarðsonar. Hann hressti hana þó eitthvað við og telur Gústaf, að hann hafi jafnvel gert þak yfir einhvern part af henni.”

“Borgin er hlaðin úr grjóti upp úr að innanverðu og er allt það grjót borið upp úr fjörunni. Að utan virðist hún hinsvegar hafa verið mikið hlaðin úr hnausnum, auk þess sem hún er að nokkru leyti grafin inn í hólinn. Nokkuð er nú (1981) farið að hrynja úr veggjum, einkum innst, þar sem borgin er grafin inn í hólinn í nokkurn veginn fullri vegg hæð. Veggirnir eru um 1,70 m á hæð þar sem þeir eru hæstir og 2,40 m þykkir. Borgin má heita kringlótt, um 5,2 m að þvermáli að innanmáli, en dálítill beinn veggstúfur gengur frá dyrum örðu megin.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 108

SM-232:060 bæjarstæði býli

Sunnan undir Krosshól og skammt frá sauðaborginni [059] eru grónar tóftir ...”

“Þetta eru a.m.k. tvær e.t.v. þrjár tóftir sambyggðar og virðist svo sem þarna hafi verið dálítill bær. Þær fremri snúa dyrum til suðurs og er lengd þeirra til samans um 11 m að utanmáli. Aðaltóftin liggur samsíða brekkunni sem rústirnar liggja upp í og er 5,5 m löng og 2 m breið innan veggja. Austan við hana er minni tóft, sem snýr hornrétt á hana, upp í brekkuna, 3,5 m á lengd og 2,5 m breið innan veggja. Ekki er sýnilegt að innangengt hafi verið milli þessara tófta. Í beinu framhaldi af vesturgafli stærri tóftarinnar gengur veggur, einir 4 m á lengd upp í brekkuna, og virðist vera partur af girðingu eða rétt ofan við tóftirnar, en heldur er þetta óglögt.” Tóftin er yngri en 1362, eldhússkúlag í báðum húsunum. Húsið vart eldra en frá 17. öld.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 109-111

SM-232:061 tóft

“Sölvaeiði eða Sölvaeiði er kletthólmi allhár milli heimaeyjarinnar og Höfðans. Á því er mikil græn grastorfa efst og verpir þar mikið af lunda, svo að allt er þar krökkt af honum. Gústaf vísaði á að einhver bygging hefur verið á Sölvaeiði og sjást hleðslusteinar koma fram í þeirri brún sem að landi snýr, og hefur sjór brotið þar.”

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 111

SM-232:062 tóft

Við Áttahringvog [030], sem er annar lendingarstaður eyjarinnar, á austurströnd hennar, eru tóftir tveggja lítilla húsa, sem staðið hafa sitt hvoru megin við lendingu innst í voginum, þó ekki alveg við hana.

“Í ljós kom, að þarna hafði staðið lítið hús, um 3,5 m að lengd að innanmáli, nokkurn veginn frá austri til vesturs og um 2 m að breidd. Veggjaþykkt hefur verið um 1 m að veggir mest úr torfi en þó steinar neðst. Dyr hafa verið á suðurhlíð austarlega.” Húsið stóð ekki sem opin tóft 1362 og ekki ljóst hvenær það var notið. Sennilega verið einhverskonar mannabústaður.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 158-161

SM-232:063 tóft

Mínjarnar andspænis 062, fjær lendingunni og á talsvert hærri stað.

Dyr voru í miðju húsinu, fáeinar hellur í gólfi. Húsið aflangt og mjótt, 5,25 m að lengd, og 1,75 m að breidd. Í báðum endur hússins eru upphækkanir eða bjálkar, um 10 cm hærri en gólfíð. Margt bendir til þess að þetta hús hafi verið notað til verkunar á sjófangi.

Heimildir:KE: “Papey” Árbók 1988, 161-164

SM-233 Búlandsnes

12 hdr 1696. 6 hdr 1847, fátækraeign hreppsins. Bænhús á jörðinni. 1397: Jörðin nefnd í fornbréfi. (DI IV 230-231)

Búlandsneshjáleiga nefnd 1760. Borgargarður og Bjargarrétt hjáleigur í byggð 1847. Önnur forn afbýli Ásmundarhús, Halldórshjáleigu, Merki, Eyfreyjunes, Gunnukofi og Hrísey. Ekki talin upp hér öll afbýlin sem tilheyrði kaupstaðnum. Fyrst var verslað í Fúlúvík þar sem Brimarar sáu um verslunina en síðar hófu Hamborgarkaupmenn verslunarrekstur við Djúpavog og urðu deilur á milli þeirra. Verslunarstaðurinn Djúpivogur byggður í landi jarðarinnar. Í eyði frá 1944. Nýbýli Askur 1964 og Framnes 1936.

Þingörnefni á jörðinni.

1840: "... stórt tún og nokkrar útslægjur, ekki einasta á fastalandinu heldur og í eyjum. Heyskapur fæst þar því nokkur. Útigangur er þar og hinn besti, bæði á landi og í eyjum, jörðin er ei heldur áföllum undirlögð og hefur lítið af sér gengið." SSM, 557. 1919: Tún 3,24ha, garðar 587m². "B. var góð bújörð, einkum þó vegna hlunninda sem áður segir, gamla túnið allstórt og "vellagað til útgræðslu", ... en engjar þýfðar og reytingssamar, mýrar og vallendisbrekkur. Beítiland þótti gott til vetrarþéttar en sumarþétt lakari." SJM III, 426-427

SM-233:001 *Búlandsnes* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:002 heimild um bænhús

BÚLANDSNES (SM) (HÁLSÞING) BÆNHÚS

1397: [tíl Háls] liggur vnder Bænhvs a Bulandsnesi oc Hamar ad allri skylldu. takast vj aurar af bænhvsumm;

Máld DI IV 230 231 [Háls]

Bænhúsið stóð enn um 1791.

Heimildir:DI; Ingimundur Sveinsson: Siglt og róíð, 143

SM-233:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:011 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-233:012 *Búlandsneshjáleiga* bæjarstæði býli

Nefnd 1760, gæti verið sama og SM-234 eða SM-235

Heimildir:JJ, 379nm

SM-233:013 *Ásmundarhús* bæjarstæði býli

"... Ásmundarhús sem farið hafi í eyði vegna lítilla landsnytja og aflabrests, ennfremur Halldórshjáleigu í eyði

1757, og Hrísey, sem Eiríkur Sigurðarson segir hafa verið byggð 1871-1885.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 425

SM-233:014 *Halldórshjáleiga* bæjarstæði býli

“... Ásmundarhús sem farið hafi í eyði vegna lítilla landsnytja og aflabrests, ennfremur Halldórshjáleigu í eyði 1757, og Hrísey, sem Eiríkur Sigurðarson segir hafa verið byggð 1871-1885.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 425

SM-233:015 *Hrísey* bæjarstæði býli

“... Ásmundarhús sem farið hafi í eyði vegna lítilla landsnytja og aflabrests, ennfremur Halldórshjáleigu í eyði 1757, og Hrísey, sem Eiríkur Sigurðarson segir hafa verið byggð 1871-1885.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Frá Úlfsey að Hrísey er Úlfseyjarsandur. Hrísey er til suður milli Fýluvogs og Breiðavogs, en hörganes er milli Breiðavogs og Úlfseyjarsands. Í Hrísey var byggð fyrir all löngu og þar mun Steingrímur Jakobsson fæddur ...”

Heimildir:SJM III, 425; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 200

SM-233:016 *Merki* bæjarstæði býli

“Eitt af býlið enn er á sunnanverðu nesinu inn við mörk og heitir Merki. Byggt fram til 1961.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 425

SM-233:017 *Eyfrejunes* bæjarstæði býli

Þar sem Framnes er var Eyfrejune segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Innan við Skollagrímsskletta er Móbakki, Skútakambur og Langikambur. Eyfrejunesklettur frá Háls sum niður undir Eyfrejunestanga, fram af tanganum er Eyfrejunessker og innan undir tanganum tvö smásker, Hnísa og Selur. Skútavík og Eyfrejuneskrókur; þar var lending. Ofan vegar eru Eyfrejunestættur og Hjallsklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 425; Ö-Búlandsnes, 5

SM-233:018 heimild um lendingu “Innan við Skollagrímsskletta er Móbakki, Skútakambur og Langikambur. Eyfrejunesklettur frá Háls sum niður undir Eyfrejunestanga, fram af tanganum er Eyfrejunessker og innan undir tanganum tvö smásker, Hnísa og Selur. Skútavík og Eyfrejuneskrókur; þar var lending. Ofan vegar eru Eyfrejunestættur og Hjallsklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 5

SM-233:019 *Hjallsklettur* örnefni hjallur “Innan við Skollagrímsskletta er Móbakki, Skútakambur og Langikambur. Eyfrejunesklettur frá Háls sum niður undir Eyfrejunestanga, fram af tanganum er Eyfrejunessker og innan undir tanganum tvö smásker, Hnísa og Selur. Skútavík og Eyfrejuneskrókur; þar var lending. Ofan vegar eru Eyfrejunestættur og Hjallsklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 5

SM-233:020 varða landamerki

“Landamörk norðan Búlandsneshálsa og um Hálsana millum Teigarhorns eru: Svokölluð Hálsamót og Hálsamótalækur frá uppsprettu norðan í Hálsamótum og beina leið til sjávar eftir hlöðnum landamerkjavörðum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 1

SM-233:021 *Húshraunsmýri* örnefni

Landamörk við Háls eða Kambshjáleigu: Úr Kolþúfu um Húshraunsmýri, Húshraun, Stigahraun um Merkistein í Votaberg um Háhlíðar í vörðu á Hálsabrún, þaðan í vörðu við Hálsamótalæk; nú heitir hann Kápugilslækur, um Kápugil og eftir vörðum um Prófastsgötumel í sjó í Eyfrejunesvík. (Frá vörðu á Hálsabrún í sjó eru landamörk við Teigarhorn.)

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:022 varða landamerki

Landamörk við Háls eða Kambshjáleigu: Úr Kolþúfu um Húshraunsmýri, Húshraun, Stigahraun um Merkistein í Votaberg um Háhlíðar í vörðu á Hálsabrún, þaðan í vörðu við Hálsamótalæk; nú heitir hann Kápugilslækur, um Kápugil og eftir vörðum um Prófastsgötumel í sjó í Eyfrejunesvík. (Frá vörðu á Hálsabrún í sjó eru landamörk við Teigarhorn.)

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:023 varða landamerki

Landamörk við Háls eða Kambshjáleigu: Úr Kolþúfu um Húshraunsmýri, Húshraun, Stigahraun um Merkistein í Votaberg um Háhlíðar í vörðu á Hálsabrún, þaðan í vörðu við Hálsamótalæk; nú heitir hann Kápugilslækur), um Kápugil og eftir vörðum um Prófastsgötumel í sjó í Eyfreyjunesvík. (Frá vörðu á Hálsabrún í sjó eru landamörk við Teigarhorn.)

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:024 varða landamerki

Landamörk við Háls eða Kambshjáleigu: Úr Kolþúfu um Húshraunsmýri, Húshraun, Stigahraun um Merkistein í Votaberg um Háhlíðar í vörðu á Hálsabrún, þaðan í vörðu við Hálsamótalæk; nú heitir hann Kápugilslækur), um Kápugil og eftir vörðum um Prófastsgötumel í sjó í Eyfreyjunesvík. (Frá vörðu á Hálsabrún í sjó eru landamörk við Teigarhorn.)

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:025 *Prófastsgötu* heimild um leið

Landamörk við Háls eða Kambshjáleigu: Úr Kolþúfu um Húshraunsmýri, Húshraun, Stigahraun um Merkistein í Votaberg um Háhlíðar í vörðu á Hálsabrún, þaðan í vörðu við Hálsamótalæk; nú heitir hann Kápugilslækur), um Kápugil og eftir vörðum um Prófastsgötumel í sjó í Eyfreyjunesvík. (Frá vörðu á Hálsabrún í sjó eru landamörk við Teigarhorn.) “Landamerki Teigarhorns og Búlandsness eru á melunum milli Eyfreyjuneslækjar og Prófastsgötu, en hún er rétt utan við Teigarhornsbæ.”

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 201

SM-233:026 heimild um rétt

“Milli hárra hamra er fjárrétt í Bjargarétt. Innan við Stóra-Setberg er Gálgaklettur (er á teikningu eftir Mayer). Brekkurnar sunnan undir Ytrihálsunum eru kallaðar Búlandsnesbrekkur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:027 *Gálgaklettur* örnefni aftökustaður

“Milli hárra hamra er fjárrétt í Bjargarétt. Innan við Stóra-Setberg er Gálgaklettur (er á teikningu eftir Mayer). Brekkurnar sunnan undir Ytrihálsunum eru kallaðar Búlandsnesbrekkur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:028 *Mensaldurstótt* heimild

“Í Grænhraunum er gömul mótótt, kölluð Mensaldurstótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:029 *Þingbrekka* örnefni þingstaður

“Við austanverðan Breiðavog er Þingbrekka.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:030 *Úlfsey* heimild um verbúð

“ Milli Lynghólma og Úlfseyjar er Kríuhólmi og sunnar Úlfseyjarhólmi og innar Úlfseyjarstapi. Úlfsey var verstöð; þar var góð Höfn og tuttugu skipa uppsátur og tekin 4 mk. undir hvert (fasteignamat frá 1804); þar eru margar hjallatættur.”

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:031 hellir

“Á innanverðri Hvaley voru Lundabakkar. Utan við Tjörnina er Tjarnarmöl. Syðst í klettunum upp af Lundabrekku er Hellir, rúmgóður og hátt til lofts með dyraumbúnaði, var ágætur bústaður, og skammt frá var svolítill lækjarsytra.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 2

SM-233:032 heimild um sel

“Utan við mölina er Básinn, fé flæddi oft í Básnum. Sunnan við Fálka-Jónsvík er Selhjalli; þar eru tættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3

SM-233:033 heimild

“Útan við mölina er Básinn, fé flæddi oft í Básnum. Sunnan við Fálka-Jónsvík er Selhjalli; þar eru tættur. Í Fálka-Jónshólma geymdi Jón fálkafangari ungana.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3

SM-233:034 *Íshústjörn* örnefni
“Við Hjaltalínsvík er Engelskatjörn eða Íshústjörn. Austan í Mönnutanga er Mönnuskot. Sunnan við Fagrahól eru leiðarmerki vörður, sem vísa leið um Ribbusund.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3

SM-233:035 varða samgöngubót
“Sunnan við Fagrahól eru leiðarmerki vörður, sem vísa leið um Ribbusund.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3

SM-233:036 *Brunnhúsklettur* örnefni vatnsból
“Suður af Brunnhúskletti er Hótelshæð og suðvestur frá hæðinni klettaraní allangur og heitir eftir húsum, sem meðfram honum voru, Hlíðarendaklettur,, Hlíðarhúsklettur; milli þeirra er Mensaldurssund og Hlíðarhúshali eins og jökulsorfinn, sléttur og gróðurlaus, gott að þurrka fisk á honum.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3-4

SM-233:037 *Hlíðarhús* bæjarstæði býli
“Suður af Brunnhúskletti er Hótelshæð og suðvestur frá hæðinni klettaraní allangur og heitir eftir húsum, sem meðfram honum voru, Hlíðarendaklettur,, Hlíðarhúsklettur; milli þeirra er Mensaldurssund og Hlíðarhúshali eins og jökulsorfinn, sléttur og gróðurlaus, gott að þurrka fisk á honum.” segir í örnefnaskrá
Túnakort til fyrir Hlíðarhús, sennilega sami staðir. Tún 0,76ha, garðar 190m². 5-6 hús á kortinu.
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 3-4; Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:038 *Höskuldsstaðaklettur* örnefni
“Upp frá veginum er annar klettaraní, öllu lengri. Brennisklettur, Höskuldsstaðaklettur og syðst Sjólystarklettur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:039 *Lögbergsklettur* örnefni
“Suður frá Gleðivíkurtanga er enn einn klettabákurinn, Brekkuklettur, Lögbergsklettur, upp af honum Háiklettur, Hvíldarklettur við Kaupstaðarklif; í klifinu var gerð sniðgata, þegar bílar komu, var kölluð Ástabraut” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:040 *Kallagarður* heimild um kálgarð
“Sunnan undir Vatnshraunum átti Karl Steingrímsson kartöflugarð, kallaður Kallagarður. Í blánni út af Vatnshraunum er lítill klettur, Litlahraun” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:041 *Stekkahlíð* örnefni stekkur
“Útan og sunnan undir Stekkaklettum er Stekkahlíð. Þessi síðast taldi klettabákur hét fyrir Stekkaklettur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:042 *Borgargerðiskambur* örnefni
“Þá er Haraldarskarð, Bríkur, Miðmorgunspúfa, Borgargerðiskambur og Borgarkambur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:043 heimild um kvíar
“... Innan við bæinn upp að Stöðlinum í Bjargarétt (þar voru kvíar fram til 1926).”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 194

SM-233:044 *Borgargarðsrétt* örnefni rétt
“Útan við Borg var Borgarmýri og ofar Aurtjörn. Innan undir Miðmorgunspúfu er Borgargarðsrétt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:045 *Erlendarvör* örnefni lending

“Innan við Jónstanga er Erlendarvör og Erlendartangi og þar upp af Langalág, ofar er Borgargarðsklettur, utan undir klettinum var Stöðull, seinna var þar Nátthagi fyrir sláturfé.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:046 *Stöðull* örnefni kvíar

“Innan við Jónstanga er Erlendarvör og Erlendartangi og þar upp af Langalág, ofar er Borgargarðsklettur, utan undir klettinum var Stöðull, seinna var þar Nátthagi fyrir sláturfé.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:047 *Bensagarð* örnefni kálgarður

“Efst í Borgargarðsskotum átti Björgvin Björnsson kartöflugarð, Bensagarð, þar hjá er Klessuklif.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:048 *Æðarsteinsrétt* heimild um rétt

“Upp af Þríhyrningstjörn utan við Réttarklett er Gildruklettur (tófugildra, krókgildra). Í Réttarkletti er Æðarsteinsrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:049 heimild um refagildru

“Upp af Þríhyrningstjörn utan við Réttarklett er Gildruklettur (tófugildra, krókgildra). Í Réttarkletti er Æðarsteinsrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4

SM-233:050 *Ræktunarfélagsgarður* heimild um kálgarð

“Innan við Borgargarðsskot er Siggahæð. Sunnan undir Rakkabergi Ræktunarfélagsgarður, nú niðurlagður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 5

SM-233:051 *Gunnukofi* bæjarstæði býli

Þar sem Askur er nú var áður Gunnukofi segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 425

SM-233:052 *Bóndavarða* varða samgöngubót

“Rétt utan við þorpið er Bóndavarða á kletti, gamalt innsiglingamerki.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 426

SM-233:053 heimild um refagildru

“Austur af Bæjarhjalla er Djúpadokk, innan við er Gildruhryggur (tófugildra, krókgildra).” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 5

SM-233:054 *Baðstofufjara* örnefni

“Sandey. Innanvert á Sandey er dálítill vík; þar er Baðstofufjara.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 6

SM-233:055 heimild um leið

“Gönguleið upp á Brennickett frá Bjargi var um Gjótuna.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 6

SM-233:056 *Hestagata* heimild um leið

“Suður frá Gleðivíkurtanga er enn einn klettabálgurinn, Brekkuklettur, Lögbergsklettur, upp af honum Háiklettur, Hvíldarklettur við Kaupstaðarklif; í klifinu var gerð sniðgata, þegar bílar komu, var kölluð Ástabraut ...Ástarbraut hét líka Hestagata“ segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes, 4, 6

SM-233:057 *Fýluvogur* heimild

“Fýluvogur er nú lítið stöðuvatn, þar var áður verslunarstaður og skipgengt.”

“Fýluvogur varð síðar aðalhöfn við Berufjörð þegar menn hættu að sigla inn til Gautavíkur. Það er skjalfest að kaupmenn frá Brimum (Bremen í Þýskalandi) byrjuðu að versla í Fýluvík um 1500. Eins og mörgum er kunnugt

fengu Hamborgamenn leyfi til að versla á Djúpavogi 20. júní 1589. Þá kom fljótlega til árekstra af versluninni við Berufjörð. Urðu í framhaldi af þeim árekstrum málaferli og vitnaleiðslur. Ketill Sveinsson frá Sléttu í Reyðarfirði vottar við yfirheyrslur 19. ágúst að Brimarar hafi verslað í Fúlúvík í nær 80 ár “hvar að stendur þeirra gömlu búð og þeirra forfeðra.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 200; Ingimar Sveinsson: Siglt og róid, 9-10

SM-233:058 *Brandsleifarhellir* þjóðsaga

“Þjóðsaga segir frá systurum tveim, einsetukonum eða völvum, hétu Brandsleif og Eyfreyja. Brandsleif bjó í Brandsleifarhelli og Eyfreyja í Eyfreyjunesi, varla meira en 300 metrar þar í milli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes viðb, 1

SM-233:059 *Eyfreyjunes* þjóðsaga

“Þjóðsaga segir frá systurum tveim, einsetukonum eða völvum, hétu Brandsleif og Eyfreyja. Brandsleif bjó í Brandsleifarhelli og Eyfreyja í Eyfreyjunesi, varla meira en 300 metrar þar í milli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Búlandsnes viðb, 1

SM-233:060 *Úlfshaugur* þjóðsaga legstaður

“Í þjóðsögum Jóns Árnasonar er sagt frá 'Úlfsey í Búlandseyjum ... Á þeirri ey er formanns haugur, sem líklega hefur heitir Úlfur. Enginn maður má þar svo fæti á land stíga, að hann syngi ekki eitt vers við hauginn, gjöri þar bæn sína eða leggi stein í hauginn.”

FF: “Þrír Bræðr í Heidni skyldu hafa verid haúglagdir í fylgiandi Stöðum, hvadan hvör mætti sjá til annars: Úlfur í Úlfsey Eskill í Eskillsey og Hrómundur í Hrómundsey - Rudera af þessum Gröfum eru lítt síanleg, enn allir þrír stadir síast glögt rá öðrum.”

“Úlfur Eskill og Hrómundur, hétu bærdur þrír, er uppi voru á landnáms eða söguöld. Þeir völdu sér bústað í eyjum úti fyrir Hamarsfirði og Álftafirði eystra, og eru eyjarnar síðan við þá kenndar. Sagt er, að þeir séu heygðir hver í sinni ey, og til skamms tíma hafa menn þótzt vita, hvar haugar þeirra væru. ... Úlfsey liggur nyrzt í eyjaklasa þeim, sem er úti fyrir Búlandstanga, áður fyrr var fremur mjótt sund milli hennar og meginlands, og var róid þar í gegn bátum ... en smátt og smátt grynntist sund þetta og litlu eftir 1880 fylltist það af sandi. Ekki er vitað hvar haugur Úlfs er í eyinni.”

Heimildir:FF, 72; Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 20-21

SM-233:061 gripir

“Á suðvesturhorni Úlfseyjar er lítill hóll eða þúfa. Þar var grafin hola rétt eftir 1970, um það leyti sem dr. Kristján Eldjárn var við rannsóknir í Papey. Í þessi holu var komið niður á fornt öskulag og gamalt steinbrýni fannst.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 20-21

SM-233:062 *Grashús* bæjarstæði bústaður

Nefnt í manntali 1845

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 54

SM-233:063 *Stekkur* bæjarstæði bústaður

Nefnt í manntali 1845

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 54

SM-233:064 *Borgargarðsstekkur* bæjarstæði bústaður

Nefnt í manntali 1855

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 55

SM-233:065 *Djúpavogsstekkur* bæjarstæði bústaður

Nefnt í manntali 1855

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 55

SM-233:066 *Skallanaust* örnefni naust

“Skallanaust við sjó milli Hríseyjarsands og Jakobsvogs.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 200

SM-233:067 *Kaupstaðastekkur* bæjarstæði býli

Nefnt í manntali 1890 “Í Kaupstaðarstekk bjó veitingakonan Ingibjörg Sigurðardóttir. Sagt er að hús hennar væri í Dalhóllsskotum á milli kletta, skammt utan og ofan við Sunnuhvol.” “Lítið veitingahús er í

Kaupstaðastekk í Sólhólsskotunum. Við leggjum leið okkar upp hlaðnar steintröppur - sem enn í dag, tæpri öld síðar, sést enn móta fyrir ...”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55, 57, 77

SM-233:068 *Borgargerði* bæjarstæði býli

Túnakort 1919,tún 0,57ha, garðar 224m², 3 hús? Nefnd í manntali 1890

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:069 *Hlíð* bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 0,77ha, garðar 346 m². 6 hús?

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:070 *Hraun* bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 0,63ha, garðar 169m². 5 hús? “Reyndar er myndarlegt, nýtt tveggja hæða hús sunnan við Kaupstaðarklifið. Það er Hraun. Þarna býr Páll H. Gíslason verslunarmaður með fjölskyldu sinni. Þetta hús var reist 1888.” “ Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73, 88, 196

SM-233:071 *Djúpavogsverslunarhús* hús

Nefnt í manntali 1890

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:072 *Lundur* hús

Verslunarhús nefnt í manntali 1890

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:073 *Bjarg* bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 0,31 ha, garðar452 m². Nefnt í manntali 1890

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55;Túnakort 1919

SM-233:074 *Hlíðarendi* bæjarstæði býli

Túnakort 1919, garðar 157 m², garðar II 134m². 1 hús? “Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55, 88

SM-233:075 *Halldóruminni* bæjarstæði býli

Nefnt í manntali 1890

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55

SM-233:076 *Von* bæjarstæði býli

Nefnt í manntali 1890. “Flestum ber saman um að Von hafi staðið á Ekrubalanum, nær þar sem nýborg stendur nú.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55. 56

SM-233:077 *Brekka* bæjarstæði býli

Túnakort 1919,tún 0,38ha 4 hús? Nefnt í manntali 1890. “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55, 196; Túnakort 1919

SM-233:078 *Fagrahlíð* bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 0,31 ha, garðar 224 m², 4-5 hús. Nefnt í manntali 1890 klettaranum liggur frá Borgargarðklifi niður að Berufirðinum og undir klettaranum stóðu húsin, Melar, Sólheimar, Steinsstaðir , Fagrahlíð og Hvarf.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55, 196; Túnakort 1919

SM-233:079 *Hamarsminni* bæjarstæði býli
Túnakort 1919, tún 0,81ha, garðar I 70 m2, garðar II 230m2. 1-2 hús?
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55; Túnakort 1919

SM-233:080 *Sjólyst* bæjarstæði býli
Túnakort 1919, tún 0,8 ha, garðar 343m2. 3 hús? Nefnt í manntali 1890
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 55; Túnakort 1919

SM-233:081 *Suðurkaupstaður* hús
“Um 1860 hófu tveir danskir kaupmenn, Henrik Henkel Svendssem og Elis Iwersen byggingu verslunarhúss á Djúpavogi. Þetta var tveggja hæða timburhús og stóð fyrir botni vogsins, þar sem Neisti var síðar reistur. Nefndist hús þetta Suðurkaupstaðurinn ...”
Húsið stóð fram yfir aldamótin 1900.
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 60

SM-233:082 heimild um lendingu
“Suðurkaupstaðurinn, með trébyggju framán af ...”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73

SM-233:083 heimild um lendingu
“Það sem við sjáum fyrst eru verslunarhús Örum og Wulfs norðvestan við voginn. Fram af þeim lítil trébyggja.”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73

SM-233:084 *Örum & Wulf* hús
“Það sem við sjáum fyrst eru verslunarhús Örum og Wulfs norðvestan við voginn. Fram af þeim lítil trébyggja.”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73

SM-233:085 *Smeltiríð* hús
“Suðaustan við voginn er Smeltiríð og bryggja við, nær þar sem Sólvangur stendur nú. Þetta er stórt hús og þarna bræddu útgerðarmenn hvalspik og hákarlalifur.”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73

SM-233:086 heimild
“Suðaustan við voginn er Smeltiríð og bryggja við, nær þar sem Sólvangur stendur nú. Þetta er stórt hús og þarna bræddu útgerðarmenn hvalspik og hákarlalifur.”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 73

SM-233:087 *Hótel Lundir* hús
“Hótel Lundir neðan við Hótelshæð, skammt suðvestur af Löngubúð. Það er reisulegt hús. Þar ræður veitingakonan Þórunn Eiríksdóttir ríkjum. Þar er oft líf og fjör. En saga þessa hús varð endasleppt. Það brann aðfaranótt 12. júní 1896. Fljótlega reis þó á grunni þess annað hús, Hótel Geysir.”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 77

SM-233:088 heimild um samgöngubót
“Lítið veitingahús er í Kaupstaðastekk [067] í Sólhólsskotunum. Við leggjum leið okkar upp hlaðnar steintröppur - sem enn í dag, tæpri öld síðar, sést enn móta fyrir ...”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 77

SM-233:089 *Borg* bæjarstæði býli
Túnakort 1919, tún 0,91 ha, garðar I 695m2, II 195m2. ca. 3 hús. Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleiti.”
Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:090 *Miðhús* bæjarstæði býli
Túnakort 1919, tún 0,57 ha 2 hús. “Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð,

Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:091 Grund bæjarstæði býli

Túnakort 1919 garðar 195m², engin hús? “Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:092 Sólhóll bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 1,21 ha, garðar 621m². 5-6 hús?. Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:093 Ekra bæjarstæði býli

Túnakort 1919, tún 0,26 ha, garðar 280m². 4 hús? Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:094 Vegamót bæjarstæði býli

Túnakort 1919, garðar 106m². 2 hús? “Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá víkinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórmörk og Hraun.”

Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88, 196

SM-233:095 Melar bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Klettaranum liggur frá Borgargarðklifi niður að Berufirðinum og undir klettaranum stóðu húsin, Melar, Sólheimar, Steinsstaðir, Fagrahlíð og Hvarf.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88, 196

SM-233:096 Steinsstaðir bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” klettaranum liggur frá Borgargarðklifi niður að Berufirðinum og undir klettaranum stóðu húsin, Melar, Sólheimar, Steinsstaðir, Fagrahlíð og Hvarf.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88, 196

SM-233:097 Ás bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:098 Sunnuhvoll bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:099 *Rjóður* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88, 196

SM-233:100 *Mörk* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88, 196

SM-233:101 *Lögberg* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88, 196

SM-233:102 *Hvarf* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” klettaranum liggur frá Borgargarðklifi niður að Berufirðinum og undir klettaranum stóðu húsin, Melar, Sólheimar, Steinsstaðir, Fagrahlíð og Hvarf.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88, 196

SM-233:103 *Svalbarð* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.” “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88, 196

SM-233:104 *Holt* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88

SM-233:105 *Garðar* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88

SM-233:106 *Geysir* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikleppi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 88

SM-233:107 *Höskuldsstaðir* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikletti.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:108 *Hvammur* bæjarstæði býli

“Hús sem rísa nálægt aldamótum og snemma á öldinni eru t.d. Melar, Steinsstaðir, Borg, Ás, Sunnuhvoll, Sólhóll, Ekra, Hraun, Vegamót, Rjóður, Mörk, Lögberg, Hvarf, Svalbarð, Holt, Garðar, Geysir, Grund (eldri), Miðhús, Hlíðarendi og e.t.v. fleiri. Höskuldsstaðir og Hvammur stóðu uppi á Brennikletti.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 88

SM-233:109 *Langabúð* hús

Langabúð er elsta hús á Djúpavogi, byggð í núverandi mynd um 1850. Verslunarhús verið þar lengi.

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,181

SM-233:110 *Síbería* hús

“Rétt austan við Löngubúð stóð Síbería, mjög gamalt planabyggt hús frá dögum danskra kaupmanna. Síbería var á okkar öld notuð sem verslunarhúsnæði, verbúð, kennsluhúsnæði, íbúð, vörugeymsla og fl. Um 1962 var Síberíu breytt í mjólkurvinnslustöð, en svo illa vildi til aðfaranótt 14. nóvember 1966 að húsið brann.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,181-183

SM-233:111 *Teigarhorn* hús

Weyvand kaupmaður byggði á Teigarhorni 1880-1882.

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,189

SM-233:112 *Liljustaðir* heimild

“Liljustaðir undir Bjargarréttarklettum. Þar sást móta fyrir kofarústum.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,194

SM-233:113 *Þorsteinsstekkar* heimild

“Þorsteinsstekkar einnig undir Bjargréttarklettum, sjávarmegin við Liljustaðir, gamlar tóftir.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,194

SM-233:114 heimild um mógrafir

“Upp á Hálsu, fyrir ofan Bæjarhjalla, var mótekja og þurrkaður mórinn reiddur á hestum inn Hálsana og niður hjá Merki og síðan út að Búlandsnesi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,194

SM-233:115 *Rakkaberg* þjóðsaga huldufólksbústaður

“Rakkaberg er sléttur hamraveggur allhár (Talið álfakirkja).”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,195

SM-233:116 þjóðsaga draugur

“Niður undan kirkjugarðinum í Hermannastekku, Djúpavogsmegin, eru Háaurar. Þar var talið reimt.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,195

SM-233:117 *Hermannastekkar* örnefni stekkur

“Niður undan kirkjugarðinum í Hermannastekku, Djúpavogsmegin, eru Háaurar. Þar var talið reimt.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,195

SM-233:118 *Torfmyri* örnefni rista

“Neðan vegarins er Torfmyri og sitt hvoru megin við hana Kúaklettur og Grænhraun annarsvegar en Króahraun hinumegin, nær Búlandsnesbæ.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,195

SM-233:119 *Hjallshraun* örnefni hjallur

“Neðan vegarins er Torfmyri og sitt hvoru megin við hana Kúaklettur og Grænhraun annarsvegar en Króahraun hinumegin, nær Búlandsnesbæ. Þar er einnig Hjallshraun og Nátthagi.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,195

SM-233:120 *Búland* bæjarstæði býli

HS nefnir Búland fornþýli á Búlandsdal.

“The site lies about 200 m.a.s.l., approximately mid-way up the valley, some distance north of the river which flows through it. The remains, which consist of two clusters of structures placed close to each other, lie on gently sloping dry land, with thin soil cover, vegetated but stony. A stream flows down to the river to the east. I. The complex consists of four rooms, placed in a row and facing south. The total external dimension area about 22,5 x 6 m. The wassl, which are overgrown, are largely made of stones, many of which have fallen into the buildings. Rooms (1) and (3) may have had wooden gables facing south and (1) was possibly divided into two rooms. Room (2) and (4) on the other hand have their long sides facing south. 81) and (3) were cored and revealed a thick layers of scattered occupational debris, pointing to a long but discontinuous period of occupation. Only flecks of tepra were found scattered about and no undisturbed layers which could be used for dating purposes. In the top layer of this structure a piece of pottery was found (28.7.1983). It is a rim fragment of a redware plate with two cream-coloured bands painted on the inside, along the edge. Similar sherds have been found in Denmark and dated to the 17th and 18th centuries. II. This complex, which is muss less substantial, lies immediately south of I and comprises two structures placed side by side, orientated N-S. The larger of the two, (1), seem to be divided into two compartments and measures about 14,5 x 6 m externally. Immediately west of it lies (2), measuring about 8 x 5 m externally. (1) is hardly more than a completely overgrown depression in the ground, whereas some building-stones are visible in (2). (1) probably served as a milking-fold and (2) perhaps as an outbuilding, with the other activities at the shieling taking place in complex I, which would have housed the dairy/kitchen/sleeping quarters..” Ekki var hægt að finna út hvenær þýlið hafði verið í byggð.

Heimildir:HS: Múlaþing V, 186; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Farm abandonment, 73-75

SM-233:121 *Búlandshöfn ytri* heimild um lendingu

“Innan við hann [Hádegistanga] er Búlandshöfn ytri. Þar var naust og geymdur trillubátur (Stígandi) og árabátur úr Álftafirði ...”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:122 heimild um naust

“Innan við hann [Hádegistanga] er Búlandshöfn ytri. Þar var naust og geymdur trillubátur (Stígandi) og árabátur úr Álftafirði ...”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:123 *Kolþúfa* örnefni kolagröf

Kolþúfa á Votabergi var landamerki Búalndsness og Hjáleigu (Efri og Neðri.) “

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:124 *Efri-Hjáleiga* bæjarstæði býli

Kolþúfa á Votabergi var landamerki Búalndsness og Hjáleigu (Efri og Neðri.) efri_hjáleiga var einnig nefnd Kambshjáleiga og Neðri-Hjáleiga Stekkjarhjáleiga.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:125 *Neðri-Hjáleiga* bæjarstæði býli

Kolþúfa á Votabergi var landamerki Búalndsness og Hjáleigu (Efri og Neðri.) efri_hjáleiga var einnig nefnd Kambshjáleiga og Neðri-Hjáleiga Stekkjarhjáleiga.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:126 *Vörðuhraun* örnefni

“Vatnshraun er upp af Borgargarðvatni. Vörðuhraun er beint upp af Búlandshöfn.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 195

SM-233:127 *Einbúi* þjóðsaga huldufólksbústaður

“Einbúi (álfaklettur) á gönguleið frá Búlandsnesi til Djúpavogs.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:128 heimild um leið

“Einbúi (álfaklettur) á gönguleið frá Búlandsnesi til Djúpavogs. Þar var talið reimt og ekki laust við eyg í sumum sem fóru þar hjá. Þá taka við Borgargarðsskot, klettaranar með grónum dældum á milli allt að túninu í Borgargarði. Á Háaurunum greindist vegurinn frá Búlandsnesi út á Djúpavog. Venjulega gönguleiðin var um Borgargarðsskot og túnið í Borgargarði, en utan við það komu vegirnir aftur saman.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:129 heimild um leið

“Reiðvegurinn lá hinsvegar frá Háaurunum norður fyrir Olboga og nefndist Norðurgata.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:130 *Sólheimar* bæjarstæði býli

“Klettarani liggur frá Borgargarðklifi niður að Berufirðinum og undir klettarananum stóðu húsin, Melar, Sólheimar, Steinsstaðir, Fagrahlíð og Hvarf.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:131 *Sæbakki* bæjarstæði býli “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:132 *Árblik* bæjarstæði býli “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:133 *Þórsmörk* bæjarstæði býli “Við Ytri-Gleðivík á Gleðivíkurtanga eru húsin Svalbarð og Sæbakki og upp frá vikinni Rjóður, Lögberg, Brekka, Vegamót, Mörk, Árblik, Þórsmörk og Hraun.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 196

SM-233:134 *Sigfúsarhús* heimild

“Lengra út með voginum voru Sigfúsarhús og bryggja, verbúðir og söltunarhús Norðfirðinga. Þessi mannvirki eru nú horfin því að þessir viðlegusjómenn flutti sig til Hornafjarðrar þegar menn vöndust siglingunni um Horfafjarðarós.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 199

SM-234 Borgargarður

4 hdr 1847. Hjáleiga Búlandsness (SM-233). “Býlið var norðan við mitt nesið og Djúpivogur (þorpið) að einhverju leyti í landi þess.” SJM III, 427

1919: T'un 2,18 ha, garðar 550m².

SM-234:001 *Borgargarður* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:010 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-234:011 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-235 Bjargarrétt

2 hdr 1847. Hjáleiga Búlandsness (SM-233)
1919: Tún 0,59ha, garðar 160m².

SM-235:001 *Bjargarrétt* bæjarhóll bústaður
Bjargarrétt, klettum girtur hluti af Búlandsnestúni. Bjargarrétt var áður sérstakt býli; síðar voru þar fjárhús frá Búlandsnesi, kartöflugarðar, súrheysgryfja og fjárrétt, og nú hin síðari ár mikil skógrækt ...”
Heimildir:Túnakort 1919; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur,194

SM-235:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-235:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-235:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-235:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-235:006 heimild um fjárhús
Bjargarrétt, klettum girtur hluti af Búlandsnestúni. Bjargarrétt var áður sérstakt býli; síðar voru þar fjárhús frá Búlandsnesi, kartöflugarðar, súrheysgryfja og fjárrétt, og nú hin síðari ár mikil skógrækt ...”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 194

SM-235:007 heimild um rétt
Bjargarrétt, klettum girtur hluti af Búlandsnestúni. Bjargarrétt var áður sérstakt býli; síðar voru þar fjárhús frá Búlandsnesi, kartöflugarðar, súrheysgryfja og fjárrétt, og nú hin síðari ár mikil skógrækt ...”
Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 194

SM-236 Háls

8 hdr 1847, lénsjörð Hofsprests. Kirkjufjörð. Í eyði frá 1963. Jarðarinnar er fyrst getið um 1200 í kirknaskrá Páls biskups (DI XII, 5). Máldagi [1367] (DI III, 234) Máldagi 1397: “a heimaland allt med gognumm og giædumm. Hun a Helligseyar oc Hamars lannd allt. Skialldaskier.

Þangad liggur vnder Bænhvs a Bulandsnesi oc Hamar ad allri skylldu. takast vj aurar af bænhvsumm. enn prestur tekur iij merkur.” (DI IV, 230-231)

Máldagi [1491-1518]: “Kirkian ad halsi: a heima land allt” (DI VII, 33) Máldagi [1491-1518] (DI VII, 34)

Máldagi [um 1500]:(DI VII, 448) Máldagi 1575: (DI XV, 694 695) Hið forna land H náði að utan frá Kolþúfutanga við Hamarsfjörð norður yfir Hálsa um Hálsatmót og niður í Eyfreyjunesvík við Berufjörð. SJM III, 434. 1805 er Streita talin hjáleiga með Hálsi. Hjáleigur í byggð 1847 Kambsjáleiga, Stekkshjáleiga og Teigarnhorn, aðrar hjáleigur voru Hringur og Klapparhjáleiga.

Háls á afrétt sunnan á Búlandsda, Teigshorn á norðurhluta dalsins.

1840: “Jörðin hefur stórt tún og mikið og grösugt land, þó minna lagi engi og er þar því fremur heyskaparlítið. Útigangur er þar góður, þar til hálpar og rekþari.” SSM, 556. 1919: Tún 3,29ha, garðar 790m². “Hálsfjall er gróðurlítið með stórum svæðum, naktir klettur og skriður, en víða þó fallegar fróðurvinjar, svo sem hjallarnir

hultrar, Rauðskriðuhjalli og Flötufjöll. Þar skiptast á grasbrekur, lyngmóar og víðiflákar. Búlandsdalur má heita allveg gróinn og eins Hálsfjallið norðanvert, en gróðurinn þá víða kyrkingslegur og mosapengur miklar.” “Gamla túnið var fremur þýft upphaflega, deiglent og vildu þaksléttur missíga og hnökrastr, engjar votar og hálfdeigjur, fremur snöggar. Nokkuð var heyjað á múrum uppi í Hálssum. Vetrarþétt þótti sémileg, sumarhagar í meðallagi ...” SJM III, 434

SM-236:001 Háls bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:002 heimild um kirkju
“Neðst í túninu er kirkjugarður.” segir í örnefnaskrá
HÁLS Í HAMARSFIRÐI (SM) Andrésí
c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 5

[1367]: clxxvi-clxxvii. Andreskirkia vnder halse. verður hier ecki lesinn.

les þar vm wilchins maldaga. suo og um þuotta og adrar flejre kirkiu eigner þar eystra. það er allt forskemdt j Hijtardalsbok. sup það verður ecj samann lesid hiedann j frá. Hítardalsbók DI III 234

1397: a heimaland allt med gognumm og giædumm. Hun a Helliseyiar oc Hamars lannd allt. Skialldaskier.

þangad liggur vnder Bænhvs a Bulandsnesi oc Hamar ad allri skylldu. takast vj aurar af bænhvsumm. enn prestur tekur iij merkur.

Þar er omagavist oc vj aura toll a ad lvka j audru lagi fatekumm monnumm.

Jtem tok sira Oddur af sira Tindi i stadarspioll ij kugilldi og ijc ofrijd.

Jtem j forna portionem cc oc xv aurar.

Portio vmm tuo ár medann sira Oddur hieilt vj aurar og ij älнар; Máld DI IV 230 231

[1491-1518]: Stephans maldage.

Kirkian ad halsi: a heima land alltt: ix kvigillde: ijc j koplvm: halftt annad hundrad j busgognvm: jtem: jnnan kirkiv: kalekur nyr: og annar lijtil. tuenn messvklædi: ein klucka oc Bialla: þar liggia til ij bæier og fellur .v. alner. [Máld DI VII, 33 [AM 263 fol, bl. 9; AM 259 4to, bl. 133a]

[1491-1518]: Stephans maldage.

Kirkian sancti Andree Apostoli vnder halse j nirdra Alftafirði a allt heima land. vj kyr. lx. asavdar: iij hesta: oc iij hross. Máld DI VII, 34 [AM 263 fol, bl. 9; AM 259 4to, bl. 133b]

[um 1500]: Háls gamall maldage.

Andres irkia vnder halse: atte suo ordna peninga: þa Eyolfur Eyiolfsson etcetara. jn primis: v kyr: og xl

asavdar: viij saudi tuævetra: hestur tolf vetra: oc annar þrettan vetra: hross fullroskid: oc eim fole tuævetur: ij

hross veturgomvl: aller fyrer iijc: þetta jnnan gatta: xxx. skiolna kerald: oc annad xvj skiolur. og eij mathellt. vj

trog: oc vj. vppgiordar keroll: oc iij skaler: iij spæner: ij diskar: j. kannar: iij borddiskar: eim tueggia skiolna

ketill bættur: ein sijgd oc bryne: ein hrijfa: einn reidingur: oc ij einhogldvngar. Afhending DI VII, 448 [AM 263

fol, bl. 11; Þjsks Bps A II, 1, bl. 134b]

1575: Máld DI XV 694 695

18.12.1816: Hálssókn lögð undir Hof í Álfafirði; (PP, 30) [konungsbréf]

23.8.1893: Hálskirkja flutt á Djúpavog; (PP, 30) [landshöfðingjabréf]

Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236:010 heimild um vörslugarð
“Á Hálsströndinni vestan við túnið sjást leifar af miklum grjótgarði frá Grjótgarðstanga upp í Huldartungu og þaðan skáhallt upp á Kambshjalla og upp í kletta, vörslugarður og hlaðið við fram um ’39.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:011 *Djáknadys* dys
“Djáknadys er utan undir Ytri-Sandbrekku, grjóthraukur mikill samtúndur um aldir á bein djákna á Hamri, sem þar féll fyrir Hálspresti. Sumar sagnir greina, að prestur hafi einnig beðið bana í viðureigninni.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Után við Ytri-Sandbrekku er Djáknadys, kennd við þjóðsögu.” segir í örnefnaskrá Háls. Djáknadys, stór grjótdys rétt neðan við veginn innan við Rauðuskriðu, utan undir svonefndri Ytri-Sandbrekku. Skjal undirritað af KE 21.09.1964. Þinglýst 18.11.1964.
Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 49; SJM III, 434; Ö-Háls, 1

SM-236:012 *Hringur* bæjarstæði býli
“Afbýlið Hringur var í innra túnjaðri. Þar voru síðar fjárhús.” “Enn sýnilegar rústir af afbýlinu á hringnum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Innst í Hálsatúni er Hringur, gamalt bæjarstæði” segir í örnefnaskrá
Heimildir:SJM III, 434, 435; Ö-Háls, 2

SM-236:013 heimild um leið
“Gamall upphlaðinn vegur um 80 m frá þjóðvegi heim að bæ, óvíst um aldur.”
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:014 heimild um myllu
“Tvær myllutættur við Hálslæk, önnur rétt neðan við tún, hin í ósnum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:015 heimild um myllu
“Tvær myllutættur við Hálslæk, önnur rétt neðan við tún, hin í ósnum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:016 heimild um áveitu
“Skurðir til þurrkunar fyrir neðan tún, sést móta fyrir þeim, sennilega frá þessari öld snemma.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:017 heimild um rétt
“Náttgarður og fjárrétt í náttaghanum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 435

SM-236:018 *Valtýskambur* þjóðsaga
“Után við Rauðuskriðu er Kambsmýri og Valtýskambur utan í hæðinni. Við hann er kennd sú þjóðsaga, að þar hafi maður átt að standa á höfði, mena messa fór fram á Hálsi, til að afplána afbrot.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 1-2

SM-236:019 heimild um stekk
“Után við Valtýskamb er Stekkjamýri, Stekkjarhóll, og eru þar gamlar stekkjartóftir.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236:020 *Grjótgarðssker* örnefni
“Út af Stekkjamýri [019] er Grjótgarðssker.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236:021 heimild um rétt
“Út og upp af Ytri-Hafnarmel er Þúfuhraun og undir því fjárrétt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236:022 *Neðribær* bæjarstæði býli
“Inn af honum [kirkjugarðinum 002] var Neðribærinn, meðan bæir voru tveir á Hálsi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236:023 heimild
“Innan við Kolþúfu er Húshraunsmýri og Húshraun; undir því eru gamlar tættur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 3

SM-236:024 *Goðasteinar* örnefni
“Goðasteins eru utar í Hálslandi, en nú er Goðasteinamýri komin undir Teigshorn.” segir í örnefnaskrá
Sennilega á Búlandsdal
Heimildir:Ö-Háls, 4

SM-236:025 heimild um hjall
“Króarsund. Kró getur verið fiskgeymsla. Í Hálslandi er kró uppi í Hrauni, lokuð tóft, rétt við höfnina. Þangað var farið með fisk til geymslu, e.t.v. var hann þurrkaður þar.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Hamar ath og viðb, 2

SM-236:026 heimild um sel
1840: “Á Búlandsdal hefur og eitt sinn verið sel frá Hálsi sem í langa tíma ei hefur brúkað verið, hvað sem tilkemur, því þar er fallett selstæði, að vísu kann þar að þykja graslítið fyrir kýr.”
Heimildir:SSM, 558

SM-236:027 *Klapparhjáleiga* bæjarstæði býli
HS nefnir býlið í eyðibýlaskrá sinni.
Heimildir:HS: Múlaþing V, 186

SM-236b Strýta

Hjáleiga frá Hálsi JJ: “1804 er hjáleigan Streita talin með Hálsi, en 1760 eru taldar 2 Hálshjáleigur.” JJ, 380nm
Stríta virðist vera rangnefni hjá JJ: 1805 er Strýta í eyði vegna nábylis við heimajörðina. SSM, 566. “Strýta er enn ein hjáleiga frá Hálsi og virðist ungt býli ... bærinn ... upphaflega verið nefndur Undir Kambinum. ... Mörk við Háls eru við Hálslæg milli bæjanna, en óskipt upprekstrarland á Búlandsdal.” SJM III, 432 'I eyði frá 1975.
1919: Tún 1,45ha, garðar 172m². “Samkvæmt F’18 er túnið lítið, en vel ræktað eftir töðufeng að dæma, engar reytingssamar, snöggar og þýfðar mýrar. Jörðin á smáræmu að sjó, en þar er dálítill þarabeit.” SJM III, 432

SM-236b:001 *Strýta* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-236b:007 *Fjóshraun* örnefni fjós
“Strýtukamur er rétt við Strýtubæinn. Á móts við neðri götuna eru Fjóshraun.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-236b:008 heimild um leið

“Strýtukamur er rétt við Strýtubæinn. Á móts við neðri götuna eru Fjóshraun.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 2

SM-237 Kambshjáleiga

4 hdr 1847, hjáleiga frá Hálsi (SM-236). Í eyði frá 1950.
1919: Tún 2,38ha, garðar 550m². “A f,18 má ráða, að K er túnlítill og nær engjalaus jörð, en beitiland allgott.”
SJM III, 431

SM-237:001 *Kambshjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-237:010 *Sauðaból* örnefni fjárskýli
“Út og upp af Sauðakambi er Sauðaból, lítill grasskúti.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 3

SM-237:011 *Kórinn* þjóðsaga
“Út og upp af Sauðabólinu, uppi í klettinum, er Kórinn, hringmyndaður skúti. Þar á að vera peningakanna.”
segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 3

SM-237:012 heimild um stekk
“Utan Ás er Geitadalur; þar er stekkur frá Kambshjáleigu.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Háls, 3

SM-238 Stekkshjáleiga

3 hdr 1847, hjáleiga frá Hálsi (SM-236). Talin sama og Klapparhjáleiga sem var kot frá Hálsi. Fyrst nefnd 1804 í eyði frá 1923, jörðin var nýtt áfram.
“ [Jörðin er] rýrðarkot, tún kýrfóðursblettur og engjareitur snöggar, en útigangur fyrir fé sæmilegur.” SJM III, 431

SM-238:001 *Stekkhjáleiga* bæjarhóll bústaður

SM-239 Teigarhorn

3 hdr 1847, hjáleiga frá Hálsi (SM-236). Jörðin á land norðan Búlandsár í Búlandsdal. Salómonshús eyðihjáleiga einnig nefnt fornbylið Búland:

1840: “Tún þar er sáralítið en útengi nokkurt, þó er heyskapur þar lítill. Hagaganga er þar góð, þar til hjálpar og bitþang. Svo vel tún jarðarinnar sem úthagi liggur fyrir sandfoki og hefur þess vegna mikið af sér gengið og stundum orðið að leggjast í eyði af sömu sök.” SSM, 557. 1919: T'un 2,4 ha, garðar 558m². “Töluverðar engjar voru á Teigunum, m.a. slegnar fyrr af Djúpavogsmönnum, og ræktunarskilyrði dágóð með stykkjum. Túnsþilda frá urðarteigi er í landi T innan við Búlandsá. Gamla túnið var harðbali uppgræddur úr með, ... Jörðin þótti vel í meðallagi til búskapar fyrr, útigangur slíkur, að bakki taldist góður ásetningur, sumarbeitiland ágætt fyrir allan búpening og góð fjörubeit.” SJM III, 422

SM-239:001 *Teigarhorn* bæjarhóll bústaður

“Tóttamenjar af gamlabæ rétt ofan við núv. íbúðarhús.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Inn við tangann innst í túninu er Gamlabæjarfjara.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: SJM III, 422; Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:002 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:003 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:004 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:005 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:006 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:007 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:008 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:009 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:010 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1919

SM-239:011 *Búland* heimild um býli/sel

“Það var fornbylið Búland, yst á dalnum austan ár og síðar sel á sama stað tættur þess greinilegar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Þar inn með ánni er Sel, en niður af Selinu í ánni er Selfoss.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: SJM III, 422; Ö-Teigarhorn, 2

SM-239:012 heimild um rétt

“Inn af Selinu [011] er gömul fjárrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Teigarhorn, 3

SM-239:013 heimild um fjárskýli

“Leifar af fjárborg rétt innan við Teigartanga.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: SJM III, 422

SM-239:014 heimild um myllu
“Myllutótt við Rauðalæk niðri undir sjó.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 422

SM-239:015 *Teigur* hús býli
Gamla húsið sem byggt var nálægt tóttunum 001 er timburhús frá 1880, í eigu Þjóðminjasafnsins.
Heimildir:SJM V, 624

SM-239:016 *Prófastagata* heimild um leið
“Prófastagata er einnig innan við Eyfreyjunesvúk [sjá Háls].” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:017 brunnur vatnsból
Inn og niður af Teigarhornsbænum er Brunnfjara og í henni lítill stapi. Fjaran er kennd við góðan brunn í túninu.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:018 *Réttartangi* örnefni rétt
“Næsti tangi innan við Réttartangi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:019 *Stekkaklettur* örnefni stekkur
“Innst við fjöruna er tangi, sem nefndist Rauðalækjartangi. Þá tekur við Stekkafjara. Hún nær inn að Stekkaklettum, allt niður að Hólmafjöru.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:020 *Borgin* heimild um fjárskýli
“Neðst við Hólmafjöruna er Teigatangi. Þá koma nafnlausar smáfjörur og upp af þeim stendur gömul fjárborg, kölluð Borgin.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1

SM-239:021 heimild um herslubyrgi
“Innan við Borgina [020] er löng fjara, Langafjara. Þá kemur Byrgistangi. Á honum eru mörg grjótyrki notuð til að þurrka fisk.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 1-2

SM-239:022 *Nauthúsbotnar* heimild
“Inn af Reiðsundi eru Nauthúsbotnar, gamlar rústir.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 2

SM-239:023 *Goðsteinar* örnefni
“Upp af Breiðamýri er Goðsteinsmýri og Goðsteinsmýrarskot og þar inn af þrjár drangar, sem heita Goðsteinar.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 2

SM-239:024 *Gildruhraun* örnefni refagildra
“Fyrir neðan Breiðamýri er Gildruhraun, en niður af Gildruhrauni er Langahraunsmýri” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Teigarhorn, 2

SM-239:025 *Salómonshús* bæjarstæði býli
“Afbýli Salómonshús og grunur um fleiri smábýli byggð um stundarsakir, en ósannsakað mál.”
Heimildir:SJM III, 422

SM-240 Hamar

20 hdr 1686. 12 hdr 1847, Hálskirkjueign. Jörðin yfirleitt talin landnámsjörð. Bænhús á jörðinni sem er nefnd í máldagi 1397. (DI IV, 230-231)
Hamarsel hjáleiga 1847. Hamarsdalur hét Sviðinhornadalur að fornu. Fjörðurinn hét Álftafjörður nyrðri og bærinn líkindum samnefndur. Nokkur býli hafa verið nefnd á dalnum, Eiðishólahjáleiga, Einarsgil, Fossbrekkur,

Helgusel, Jónssel, og Refstaðir (í landi Hamarssels) og Selhússtaðir í landi Hamars, Hamarsdals. SJM III, 444-446

1840: “Tún er þar í minna lagi og engi lítið og heyskapur eftir því lítill en þar hjá útingangur hinn bestu.” SSM, 556. 1919: Tún 2,25ha, garðar 513m². “H er góð bújörð sökum beitar aðallega. Utan við bæ er mestmegnis grasbeiti, en kvistlendi og betri beiti innar. Engjar voru litlar og reytingssamar ... gamla túnið var grasgefið, ekki mjög þýft, en sumt brattlent.” SJM III, 446-447

SM-240:001 *Hamar* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-240:002 heimild um bænhús
HAMAR Í HAMARSFIRÐI (SM) (HÁLSÞING) BÆNHÚS
1397: [til Háls] liggur vnder Bænhvs a Bulandsnesi oc Hamar ad allri skylldu. takast vj aurar af bænhvsumm; Máld DI IV 230 231 [Háls]

SM-240:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-240:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-240:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-240:006 heimild um beitarhús
“Inn af Vindás eru beitarhús í Miðgróf og nokkurt graslendi. Á þeim slóðum var eyðibýlið Refsstaðir og síðar beitarhús frá Hamarsseli ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir:SJM III, 445

SM-240:007 heimild um leið
“Skjólahlallirer næsta klettaþrep.. Þar er Einstigi suður við ána og tæpur vegur upp, en hefur nú verið breikkaður og orðin jappafært inn í Veturhús. Um Einstigi lá eia færa leiðin í Veturhús eftir helst til þröngri götu fyrir klyfjahesta.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 445

SM-240:008 *Eiðshólahjáleiga* bæjarstæði býli
“... Eiðshólahjáleiga, eyddist 1759; Einarsgil líklega við Skollabotnagil milli Hamars og Hamarssels, eyddist í Svartadauða ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 445

SM-240:009 *Einarsgil* bæjarstæði býli
“... Eiðshólahjáleiga, eyddist 1759; Einarsgil líklega við Skollabotnagil milli Hamars og Hamarssels, eyddist í Svartadauða ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Einarsgil nefnd í eyðibýlaskrá Olavíusar.
Heimildir:SJM III, 445; ÓO II, 144

SM-240:010 *Fossbrekkur* bæjarstæði býli
“... Eiðshólahjáleiga, eyddist 1759; Einarsgil líklega við Skollabotnagil milli Hamars og Hamarssels, eyddist í Svartadauða; Fossbrekkur sunnan ár, gegnt Hamarsseli, eyddist 1608 af ágangi árinna, aftur í ábúð 1826-’52 er Jón Rollantsson bjó þar ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 445

SM-240:011 *Helgusel* bæjarstæði býli
“... Eiðshólahjáleiga, eyddist 1759; Einarsgil líklega við Skollabotnagil milli Hamars og Hamarssels, eyddist í Svartadauða; Fossbrekkur sunnan ár, gegnt Hamarsseli, eyddist 1608 af ágangi árinna, aftur í ábúð 1826-’52 er Jón Rollantsson bjó þar; Helgusel; Jónssel frá Hamri líklega nálægt Miðgróf áður nefndri, eyddist 1707 ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 445

SM-240:012 *Jónssel* bæjarstæði býli

“... Eiðshólahjáleiga, eyddist 1759; Einarsgil líklega við Skollabotnagil milli Hamars og Hamarssels, eyddist í Svartadauða; Fossbrekkur sunnan ár, gegnt Hamarsseli, eyddist 1608 af ágangi árinna, aftur í ábúð 1826-’52 er Jón Rollantsson bjó þar; Helgusel; Jónssel frá Hamri líklega nálægt Miðgróf áður nefndri, eyddist 1707 ...”
Segir í Sveitum og jörðum í Múlabingi.

Heimildir:SJM III, 445

SM-240:013 *Bótabrýr* örnefni brú

“... þá tekur við Bótará, og er hún um það bil í miðri Bótinni (þar fyrir utan er Djúpagróf og Grófarlækur), þar upp af eru Bótarbrýt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 1

SM-240:014 *Einarsvarða* varða

“Hinn maðurinn, sem Einar hét, hét út af í efra og komst úr í Fell og varð þar úti undir klettahnúk. Þar heitir Einarsvarða.” “Után við Grænudýjagil taka við Fellin. Í þeim er Einarsvarða, bundin við þjóðsögu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 2, 8

SM-240:015 *Hvammabrýr* örnefni brú

“Upp af Hvömmunum eru Hvammabrýr.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 2

SM-240:016 *Skáli* örnefni

“Yzt á Gjarðabrúnunum út við gilið er stór klettastallur, sem heitir Skáli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 3

SM-240:017 heimild um stekk

“Után við Skjólíð niðri er Stekkatún, fjárhústættur. Upp af því er Brynjólfsgriót.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 5

SM-240:018 heimild um stekk

“Után undir Hnúkunum (Kvíahraun) er Stekkur, gömul tóttarbot og rétt. Landamerki Hamars og Hamarssels eru þarna uppi um Tókugil.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 7

SM-240:019 heimild um rétt

“Upp af Stórhólum eru þrjú klettadrangar, sem allir heita Gunnur. Þar er fjárrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 8

SM-240:020 heimild um beitarhús

“Inn og upp af þeim [019] er Miðgróf. Þar eru beitarhús og tún.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 8

SM-240:021 *Stekkahjalli* örnefni stekkur

“Út af Jónsbrekku tekur við Stekkahjalli. Göngugriót liggur upp af Stekkahjalla og upp á hæðir. Után við hann eru Stekkahjallatorfur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 8

SM-240:022 *Hamarsbrú* heimild um brú

“Við Hamarsbrú er Skolhylur, þar eru Skolhlysklettur.” segir í örnefnaskrá

Í skrá HB segir að brúin sé frá 1915.

Heimildir:Ö-Hamar, 8; Ö-Hamar HB, 1

SM-240:023 *Skolhylur* örnefni þvottastaður

“Við Hamarsbrú er Skolhylur, þar eru Skolhlysklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 8

SM-240:024 *Stöðull* örnefni kvíar

“Neðst í Hamarstúni er Hvekkur, en Stöðull austar.” segir í örnefnaskrá Í athugasemdum og viðbótum segir: “Stöðull mun hafa verið í 3-400 m fjarlægð frá bæ. Síðustu fráfarur á Hamri munu hafa verið 1925.”

Heimildir:Ö-Hamar, 8; Ö-Hamar ath og viðb, 1

SM-240:025 *Hringur* örnefni

“Í túnfætinum er Hringur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 8

SM-240:026 *Stekkur* örnefni stekkur

“Illakelda ofan við Mýrabakka (Gunnarsbakka), þá tekur við Stekkurð og Stekkamýri. Ofan við hana er Stekkur og Stekkabrekka og Stórabrekka.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 9

SM-240:027 heimild um fjárhús

“Þar upp af [Urðarhjalla] er Húsabali, þar eru fjárhús og tún. Á Urðarhjalla er Dvergasteinn, nú klofinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 9

SM-240:028 *Völvuleiði* þjóðsaga legstaður

“Þá er Völvuleiði í túninu á Hamri, sem hefði átt að setjast þar við.” segir í örnefnaskrá HB

Heimildir:Ö-Hamar HB, 2

SM-240:029 heimild um mógrafir

“Mótekja var í Græfum. Þar sést enn Mókofi.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar ath og viðb, 1

SM-240:030 *Króarsund* örnefni hjallur

“Króarsund. Kró getur verið fiskgeymsla. Í Hálslandi er kró uppi í Hrauni, lokuð tóft, rétt við höfnina. Þangað var farið með fisk til geymslu, e.t.v. var hann þurrkaður þar.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar ath og viðb, 2

SM-240:031 heimild um ristu

“Reiðingshraun. Skorið var reiðingstorf í mýrinni stutt frá og þurrkað á hrauninu (Ingibjörg Ólafsdóttir frá Hamri).” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar ath og viðb, 3

SM-240:032 *Heitihellir* hellir fjárskýli

“Fremst (yzt) á nesinu sunnanverðu fram við sjóinn eru 3 hellar, er heita Heitihellir, Fjánhellir og Vatnhellir.” Tveir hinna fyrrnefndu eru gömul fjárhús, er rúmuðu talsvert margt fé ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarsdalur, 2

SM-240:033 *Fjánhellir* hellir fjárskýli

“Fremst (yzt) á nesinu sunnanverðu fram við sjóinn eru 3 hellar, er heita Heitihellir, Fjánhellir og Vatnhellir.” Tveir hinna fyrrnefndu eru gömul fjárhús, er rúmuðu talsvert margt fé ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarsdalur, 2

SM-240:034 heimild um beitarhús

“Syðst í þeim [Melrakkaneðskjólum], þar sem vegurinn beygir fyrir fjallið, eru beitarhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarsdalur, 2

SM-240:035 *Kálfaurahellir* hellir fjárskýli

“... skammt fyrir innan tóftirnar [010] eru Kálfaurar og Kálfaurahellir, gamalt fjárskjól frá Fossbrekkum ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarsdalur, 6

SM-240:036 *Hákonarból* örnefni

“Nokkru innar eru svo leiðagil og Leiðagilshvammur, í þeim Hákonarból og Hákonarskúti.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarsdalur, 10

SM-240:037 heimild um sel

1840: “Frá Hamri og Hamarseli skal og í seli hafa verið haft á þar liggjandi Selhjalla en þó ekki nema aðeins eitt ár (hið næsta eftir að Tyrkir rændu).”

Heimildir:SSM, 558

SM-241 Hamarsel

Hjáleiga Hamars (SM-240)

1840: “Þar er tún lítið og litlar slægjur. Útigangur er þar góður.” SSM, 556. 1919: Tún 1,94ha, garðar 350m². “Engar voru ekki miklar, en góðar í svonefndu Landi utan við bæ. Ræktunarskilyrði eru góð og mikil, bakkar mýrar og aurar.” SJM III, 447

SM-241:001 *Hamarsel* bæjarhóll bústaður

“Út við Bæjarlæk er bærinn Hamarssel, og heitir Fossbrekka undir Fossinum ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Hamar, 6

SM-241:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-241:009 heimild um fjárhús

“Upp á túninu eru fjárhús og önnur gripahús heima við bæinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 6

SM-241:010 heimild um útihús

“Upp á túninu eru fjárhús og önnur gripahús heima við bæinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 6

SM-241:011 heimild um leikvöll

“Upp í túninu er Klettur, þar leika börn sér.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 6

SM-241:012 heimild um kvíar

“Utan við Bæjarlækinn er Stöðull. Þar voru ær mjólkaðar fyrr meir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 6

SM-241:013 heimild um rétt

“Stekkaklettur er niður af Svartagili, þar er rétt. Innan við Stekkaklett er Stekkahraun og Stekkalækur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 6

SM-241:014 *Refsstaðir* bæjarstæði býli

“Inn af Vindás eru beitarhús í Miðgróf og nokkurt graslendi. Á þeim slóðum var eyðibýlið Refsstaðir og síðar beitarhús frá Hamarsseli ...” “Refsstaðir í Hamarsselslandi, innan við Refsstaðalæk, eyddist í Svartadauða ...” IS:” Á Refstöðum í Hamarsfirði var bænhus, er sagt. Þó er fátt annað vitað þessu til stuðnings. Bærinn mun hafa eyðst í Svartadauða, árið 1402.”

“Refsstaðaland er innan við Refstaðatanga inn að Refstaðalæk. Landamerki milli Hamars og Hamarsseis eru um Refstaðatanga. Þar fyrir innan er Ræsi ... Innan við Refstaðalækinn efst eru Refstaðir, gamalt eyðibýli, tún og beitarhús frá Hamarsseili. Talið er að eyðibýlið hafi farið í eyði um svarta dauða.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 445, 446; Ö-Hamar, 7; Ingimar Sveinsson: Sigt og róid, 149

SM-241:015 *Myllulækur* örnefni mylla

“Út og upp af Hamarsseili gengur Selhjalli. Innst á honum er Myllulækur. segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 7

SM-241:016 *Sel* örnefni sel

“Refsstaðaland, engjastykki: Innraland, Múli, Selhjalli, Hnjúkur, Sel ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamarssel, 1

SM-242 Veturhús

3 hdr. 1696/1847. Múlasýslueign, var konungseign. JJ hefur nafn jarðarinnar Vesturhús, en allar aðrar heimildir Veturhús. Veturhús eiga land milli Steinár og Hraungils norðanmegin á Hamarsdal, var jörðin byggð á gömlum beitarhúsum. Selhússtaðir eyðibýli. Í eyði frá 1946.

1840: “... lítið tún og litlar engjar og því lítinn heyskap en nóg land, allgrösugt og góðan útigang.” SSM, 556.
1919: Tún 1,44ha, garðar 320m². “Heimaland Veturhúsa er stórt og víðáttumikið ... Allt er það meira og minna upplásið, þó í því séu grasbalar og smáhlíðar hér og þar, einkum þar sem skjól er fyrir norðan og norðaustanáttum, en sú átt er skæðust gróðrinum í öllum Hamarsdal.” Ö-Hamarsdalur, 9. “Annars er Veturhúsaland víða bert og blásið af norðanverðum, sem hafa leikið gróðurinn grátt í Hamarsdal. .... Jörðin er töluvert landmikil, um 9 km milli marka við Steiná og Hraungil, en undirlendi víðast og slægjur voru einkum á greiðfærum grasbölum og sumar langsóttar. Gamlatúnið var ekki stórt, en spratt dável jafnan. Haglendi er mikið ...” SJM III, 449

SM-242:001 *Veturhús* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-242:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-242:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-242:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-242:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-242:006 *Leiðargil* örnefni

Leiðargil rennur í Hamarsá milli Hæðafjalls og Sjónarhrauns framarlega í Veturhúsalandi. Á Hkorti er örn. Leiðarhvamur framan við Leiðargil

Heimildir:Ö-Veturhús, 1; Hkort 105; Ö-Hamar, 2

SM-242:007 *Sel* tóftir sel

Í örnefnaskrá eru talin örnefnin Selfjall, Selhlíð og Sel framan við Karfagil. Þetta er um 2 km utan við hálendismörk. “Skammt utan við Leirhalsinn er Selið, er það gamalt sel frá Veturhúsum, þar eru gamlar tættur. Fjarrétt var byggð þar fyrir nokkrum árum.” - “Innan við [Karfagilsá] er Sel og Selhlíð. Í henni er nokkuð skógarkjarr. Einnig er þar dálitill bali og á honum tóftir ...”

Heimildir:Ö-Veturhús, 1; Ö-Hamar, 3; Ö-Hamarsdalur, 10; SSM, 558

SM-242:008 *Selhússtaðir* bæjarstæði býli

“Selhússtaðir sennilega á Selinu innan við Veturhús, eyddust 1608 af ágangi Hamarsár.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.; Býlið nefnt í eyðibýlaskrá HS. Í eyði frá 1608

1840: “Selhússtaðir nefnast á Hamarsdal hvar eitt sinn var sel frá Veturhúsum sem fyrir löngu síðan ei hefur brúkað verið.”

Heimildir:SM III, 446; HS: Múlaþing V, 187; SSM, 558

SM-242:009 heimild um stekk

“Utan við Karfagil er ásaland og nær út undir Veturhús og er í daglegu tali kallað Ásar, yzt og neðst í þeim er Stekkurinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hamar, 3

SM-242:010 heimild um túngarð

Mynd af steingarði við túnið á Veturhúsum í bók HG:

Heimildir:HG: Árbók 2002, 81

SM-243 Melrakknes

16 hdr 1686/1847, Bragðavellir (SM-242) hjáleiga. Örnefni benda til þess að bænhús hafi verið á jörðinni. Máldagi Hofskirkju [1343]:”Mariu kirkia ad hofvi j alftafirde. a heima land alltt og Ellv land.kirkian a allann reka vtan fiardar. mille markskers. oc melrackaness oss.” (DI II. 768) Tvíbýli á jörðinni. Bærinn var fluttur um 1970.

Einsetukona sem hét Gróa átti býli, Gróputóft,

1840: “... nokkuð stórt tún en litlar sem engar engjar og er því heyskaparlítill. Land er þar stórt og víða grösugt og sláttu og útigangur góður, hvar til og hjálpar eitt af rekaþara.” SSM, 555. 1919: Tún MI 3,24ha, MII 2,77ha, garðar MI 540m², MII, 220m². “Torfærulaus láglandisræma teygist fyrir nesið undir klettabrúnum og liggur þjóðvegurinn eftir henni endilangri. Undirlendið er jarðgrunnt og grýtt, en með fjallinu brekkur vaxnar töðugresi einkum norðan á nesinu, fjallið gott beitiland og grösugt. ... Engar eru að vísu í leiðinlegra lagi og takmarkaðar, en beitiland ágætt fyrir alla gripi sumar jafn sem vetur, stórt og jarðsælt ... Víðlendi til upprekstrar á Bragpavalladal, þar sem afrétt er óskipt eign jarðanna beggja ...” SJM III, 452

SM-243:001 *Melrakknes* bæjarstæði bústaður

“Beitarhús hafa verið til síðustu ára il svonefndum Skjólum út undir Hamarsfirði. Þangað er nú búið að færa bæinn frá fyrri stað, því að veðursæld er þar meiri en á fyrri bæjarstæði.” segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi “Tvíbýli hefur lengi verið á Melrakknesi, og voru bæirnir tveir. Stóðu þeir báðir mjög nærri læknum áður, en voru færðir og byggðir upp að nýju árið 1919.” segir í örnefnaskrá MJ

“Á Melrakknesi hefir verið tvíbýli svo langt sem vitað er. Stóðu bæjarhúsin saman öll, beint niðurundan þar sem bæjarlækurinn fellur niður af Litlahjalla, en í hvilft fyrir neðan brúnina. Kom jafnan á vetrum þykkur skafli. ... 1921 voru bæirnir færðir. Annar út á Stöðul nokkuð austur fyrir lækinn, en hinn dálítið vestar. Sléttað var yfir gömlu bæjarrústirnar svo þeirra sést nú ekki merki.” segir í örnefnaskrá DJ

Heimildir:SJM III, 452; Ö-Melrakknes MJ, 2; Ö-Melrakknes DJ, 13-14

SM-243:002 heimild um bænhús

“Á fyrri tímum var bænhús á Melrakknesi, og var bænhúsið notað síðast fyrir gripahús. Það hafði staðið við bæjarlækinn, og varð lækurinn því að grandí í miklu hlákuflóði, svo að nú sjást þess engar menjar.” “Beint í austur frá bænum er Bænhúsbarð við lækinn, þar stóð bænhúsið, sem fyrr er nefnt, en nú er bakkinn sléttur þar sem það stóð við bugðu á læknum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 1-2, 3

SM-243:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:010 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:011 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:012 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:013 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:014 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:015 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:016 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:017 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-243:018 heimild um beitarhús
“Beitarhús hafa verið til síðustu ára il svonefndum Skjólum út undir Hamarsfirði. Þangað er nú búið að færa bæinn frá fyrri stað, því að veðursæld er þar meiri en á fyrri bæjarstæði.” “Til ’05 voru 2 torfbærir í einu þorpi efst í túni og vegum um hlað. (Vegurinn var færður upp í brekkurætur ’08). Austurbær og Vesturbær.” segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi
Heimildir:SJM III, 452, 453

SM-243:019 vegur leið
Til ’05 voru 2 torfbærir í einu þorpi efst í túni og vegum um hlað. (Vegurinn var færður upp í brekkurætur ’08). Austurbær og Vesturbær.” segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi
Heimildir:SJM III, 453

SM-243:020 *Stöðull* örnefni kvíar
“Annar bærinn er nú þar sem heitir Stöðull - austan við lækinn, en hinn stendur á svokölluðum Hlöðuhól, sem er vestan við lækinn.” “Umhverfis hinn bæinn kallast Efri-Stöðull [sjá 030].” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 2, 3

SM-243:021 *Hlöðuhóll* örnefni hlaða
“Annar bærinn er nú þar sem heitir Stöðull - austan við lækinn, en hinn stendur á svokölluðum Hlöðuhóll, sem er vestan við lækinn.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 2

SM-243:022 *Fjóshóll* örnefni fjós
“Fjóshóll nefnist grasivaxinn klettur suðvestan við bæinn. Fjósamýri er norðvestan við hólinn, hálfdeigjublettur, og Lambhúshús er vestan við mýrina ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 2

SM-243:023 *Lambhústún* örnefni lambhús
“Fjóshóll nefnist grasivaxinn klettur suðvestan við bæinn. Fjósamýri er norðvestan við hólinn, hálfseigjublettur, og Lambhúshús er vestan við mýrina ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 2

SM-243:024 heimild um leið

“Lönguþúfur er spilda í suðvestur frá bænum, þar eru langir skorningar milli þúfnanna og geta verið mjög gamlir götutroðningar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 2

SM-243:025 *Nýju-Traðir* heimild um traðir

“Utan við niður með Illabarði liggur heimreiðargatan og kallast Nýju-Traðir, en Gömlu-Traðir liggur vestar á túninu og er búið að slétta yfir þær.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 2

SM-243:026 *Gömlu-Traðir* heimild um traðir

“Utan við niður með Illabarði liggur heimreiðargatan og kallast Nýju-Traðir, en Gömlu-Traðir liggur vestar á túninu og er búið að slétta yfir þær.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 2

SM-243:027 *Litliklettur* heimild um leikvöll

“Utan við lækinn er Ytri-Tunga, utan við hana er Litliklettur, snotur klöpp og gamall leikstaður barna og unglunga.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:028 *Þorsteinskofi* heimild um fjárhús

“Austan við lækinn, beint á móti Bænhúsbarði er Ólafstún, allstór skák. Rétt ofan við þann túnhluta er fjárhús, sem heitir Þorsteinskofi, og beint út frá Ólafstúni er Þórarinskofi eldra nafn Þórarinlambhús. Það er tóptarbrot, og munu hús þessi verið kennd við menn þá er notuðu þau.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:029 *Þórarinskofi* heimild um lambhús

“Austan við lækinn, beint á móti Bænhúsbarði er Ólafstún, allstór skák. Rétt ofan við þann túnhluta er fjárhús, sem heitir Þorsteinskofi, og beint út frá Ólafstúni er Þórarinskofi eldra nafn Þórarinlambhús. Það er tóptarbrot, og munu hús þessi verið kennd við menn þá er notuðu þau.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:030 *Neðri-Stöðull* örnefni kvíar

“Neðri-Stöðull er í austur frá bænum; þar er lægð milli kletta, sem heitir Stöðlalág.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:031 heimild um rétt

“Neðan við Stöðlalág er Réttarkambur, það eru klettur og fjárrétt við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:032 *Fjárhúsbotn* örnefni fjárhús

“Fjárhúsbotn er kvos rétt utan og neðan við Réttarkamb.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3

SM-243:033 *Gróputópt* bæjarstæði býli

“Gróputópt er tóptarbrot á Neðra-Stöðli [030]. Þar hafðist við einsetukerling einhvern tíma, er Gróa hét.” segir í örnefnaskrá MJ

“Austan við Lækinn var Ólafstún, þar fyrir utan og neðan undir smá kletti voru Gróutættur. Þar hafði Gróa Halldórsdóttir systir Eyjólf langafa míns haft kindur í kofa og ef til vill búið þar sjálf.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3; Ö-Melrakkanes DJ, 14

SM-243:034 *Ytri-Kvíar* heimild um stekk

“... Stekká skiptir löngum milli Melrakkness og Geithellna, og er þetta vatnslítill á. Við sjóinn næst merkjum er Stekkavík, fremur lítill, og ofan við hana nefnist Bakki. Upp af honum er Stekkatún ytra og Stekkatún innra, og ná þau inn að Stekká. Sitt stekkarbrot er á hvoru túni og nefnast Ytri-Kvíar og Innri-Kvíar. Túnblettirnir hafa stundum verið slegnir, en þó ekki á hverju ári. Langt er nú orðið síðan kvíarnar voru notaðar.” segir í örnefnaskrá MJ.

“Stekkatún, grasbalar og brekkur fyrir Stekká við veginn, þar eru greinilegar tættur af stekk og kvíum.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3-4; Ö-Melrakkanes JD, 1

SM-243:035 *Innri-Kvíar* heimild um stekk

“... Stekká skiptir löngum milli Melrakkness og Geithellna, og er þetta vatnslítill á. Við sjóinn næst merkjum er Stekkavík, fremur lítill, og ofan við hana nefnist Bakki. Upp af honum er Stekkatún ytra og Stekkatún innra, og ná þau inn að Stekká. Sitt stekkjarmót er á hvoru túni og nefnast Ytri-Kvíar og Innri-Kvíar. Túnblettirnir hafa stundum verið slegnir, en þó ekki á hverju ári. Langt er nú orðið síðan kvíarnar voru notaðar.” segir í örnefnaskrá MJ. “Stekkatún, grasbalar og brekkur fyrir Stekká við veginn, þar eru greinilegar tættur af stekk og kvíum.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 3-4; Ö-Melrakkanes JD, 1

SM-243:036 *Sigurðartættur* heimild

“Litluhraun heita nokkrir smáklettar, er standa í þyrpingu upp af Miðmundartanga, skammt frá túninu. Lítið tóptarbrot er hjá einum klettinum og nefnist það Sigurðartættur.” segir í örnefnaskrá MJ “Útan við Leitið rétt skammt frá tungingirðingu er klettakambur neðan við veginn og hlaðinn veggur meðfram, það heitir Sigurðartættur. Þar hafði á ofan verðri níjtjándu öld, einsetukarl fé sitt og hross.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 4; Ö-Melrakkanes JD, 2

SM-243:037 *Torfpælur* örnefni rista

“Torfpælur er uppgróið melasvæði og þurrilent í suður frá bænum skammt frá sjó; ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 4-5

SM-243:038 heimild um lendingu

“Torfpælur er uppgróið melasvæði og þurrilent í suður frá bænum skammt frá sjó; neðan við pælurnar liggur tangi í sjó fram, sem heitir Höfn, þar er smábátalending og raunar aðal lendingarstaðurinn, en kaupstaðarferðir eru flestar farnar sjóleiðis frá Melrakknesi.” segir í örnefnaskrá MJ. Næsti tangi fyrir austan Miðmundartanga er Hafnartangi, þar voru naust og bátar jafnan.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 5; Ö-Melrakkanes JD, 2

SM-243:039 heimild um naust

“Torfpælur er uppgróið melasvæði og þurrilent í suður frá bænum skammt frá sjó; neðan við pælurnar liggur tangi í sjó fram, sem heitir Höfn, þar er smábátalending og raunar aðal lendingarstaðurinn, en kaupstaðarferðir eru flestar farnar sjóleiðis frá Melrakknesi.” segir í örnefnaskrá MJ. Næsti tangi fyrir austan Miðmundartanga er Hafnartangi, þar voru naust og bátar jafnan.” segir í örnefnaskrá JD

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 5; Ö-Melrakkanes JD, 2

SM-243:040 heimild

“Selatangabæli nefnast suðaustan undir tunganum. Þar voru kvíar bældar í gamla daga, þegar leið á sumarið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 5

SM-243:041 heimild um kvíar

“Í suðvestur frá Efra-Búrfelli er Kvíahraun, dálítill klapparhæð og eru þar fornar kvíarústir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:042 heimild

“Suðaustan undir nesinu [Ósnesi] er Ósnesbæli, lítill brekka og gamalt fjárbæli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:043 heimild um refagildru

“Neðan við þau [Votaberg] eru Gildrur; þar voru refir veiddir á fyrri tímum og sjást þar grjóthleðslur af veggjunum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:044 *Skipasker* örnefni

“Austan undir Ósnesi er Kúahlíð, þar næst utan við hlíðina er Skiptaskerstangi g Skipasker er skammt undan tunganum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:045 heimild um beitarhús

“Neðan við Gatklet er Húskambur, klettur talsvert hár, og þar eru beitarhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:046 *Gullkambur* örnefni

“Austan við Skipaskerstanga við sjóinn er Gullkambur, dálítill hamar; engin sögn þekkist nú um þetta fallega nafn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 6

SM-243:047 *Heitihellir* heimild

“... þar heita Hellar vestast í tanganum. Af þeim er Heitihellir stærstur. (Hellismunninn er lítill og snýr gegn suðri, mun sjaldan frjósa í hellinum, gæti nafnið verið af þessu dregið) ... Heitihellir eru um 20 faðmar á lengd, hellismuninn er lágur mjög, en um tvær mannhæðir þar sem er hæst undir loft. Hjá helli þessum var haldið þjóðhátíð árið 1874.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 7

SM-243:048 heimild um mógrafir

“Austan við sunðið [Mýrarsund] er Mýrarsunds fjara. Gengum klettana liggur Mókelssund; nafnið á því er til orðið þannig; Fyrir 20-30 árum gerði Búnaðarsamband Austurlands út mann, sem Þorkell hét, til að leita að mó, og boraði hann víða í því skyni og einnig á þessum stað; þar fannst mór í jörðu og tók hann sýnishorn af honum til prófunar. Síðan hefur sunðið haldið nafninu, sem kallað var svo fyrst í gamni.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 7

SM-243:049 heimild um tjaldstæði

“Suður og upp af Jakobsmýri og víðar þar í kring, var legið við í tjaldi og tjaldað við klettinn. Fékk þá kletturinn nafn af tjaldsúlunni, sem stóð þar einu sinni að vetrarlagi (um 1915).” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 8

SM-243:050 *Nýjasel* tóft sel

“Brunnaklif er innan við Brunnhólinn, og þar heitir í fjörunni Forvaðaklettur. Innan við Brunnaklif er Brunnaklifsmýri, og Nýjasel er hvammurinn innan og ofan við mýrina. Líklega hefur einhvertíma verið selstaða þarna, en ekki sjást þar þó rústir.” segir í örnefnaskrá

Í örnefnaskrá JD segir að hann hafi séð móta fyrir tóftum þegar hann var unglingur.

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 8-9; Ö-Melrakkanes JD, 7

SM-243:051 *Melrakknessel* heimild um sel

“Innan við Áfanga (og Leitismýri er Selgil, eftir því rennur Selgilslækur; en nú haldið inn með fjallinu sem áður. Selskot er hvammkvos inn og upp af Selgilinu og rétt innan við er Melrakknessel, sem notað var síðast um 1860. Selið var hlaðið úr grjóti, og sést húsaskipunin vel ásamt kvíum.” segir í örnefnaskrá

“Innan við Áfanga er Selgil, en Selskot upp við fjallið og Selhjallar þar upp af. Sel innar og niður af Selskotum, þar eru enn vel stæðilegar tættur, enda haft í seli þar fram um miðja níttjándu öld. Þórkatla systir afa míns sagði okkur frá því er hún var þar selráðskona kringum 1850.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 9; Ö-Melrakkanes JD, 8

SM-243:052 heimild um leið

“... í austur frá Grænhjallagili er Botnatorfa, þykkt jarðvegsbarð út af Efri-Slökkum. Klapparsundbotn er upp undan Klapparsundinu, og Klapparsundssnið er götusneiðingur, sem liggur upp í botninn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 10

SM-243:053 heimild um leið

“Nú verður haldið í norðvesturátt eða “inn fjallið”, sem svo er sagt í daglegu tali. Innrasnið eru göturnar nefndar, sem liggur upp á Stekkahjalla, uppundan áðurnefndu Stekkatúni [035?]; þar heita og Dý.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes MJ, 10

SM-243:054 *Nykurvötn* þjóðsaga

Austur af Sláttumýri eru nokkrar tjarnir, sem heita Nykurvötn. Í þeim átti að vera nykur, og kunni gamalt fólk sagnir um hann ...” segir í örnefnaskrá

“Einhvertíma var smalapiltur (hét Árni Björn) á Melrakknesi að leita að hrossum; fremur þótti hann latur og ódæll. Ekki finnur hann hrossin, en í þeirra stað rektst hann á gráan hest, þúfugæfan og föngulegan. Hugsar strákur, að gott muni vera að hvíla sig á grána við leitina, og leggur beizli við hann, en þegar piltur fer á bak

klárnun, tekur sá grái þegar á rás að einni tjörninni, og ræður strákur ekkert við hann. Um leið og gráni kemur á tjarnarbakkann heppnast stráksa þó að fleygja sér af baki, og var hann þá orðin mjög hræddur. En gráni stakk sér í tjörnina og hvarf.”

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 11

SM-243:055 varða

“Austan við Hólmavatn er Vörðumýri, og eru þar engjar ... Austast á ásnun er vörðubrot, og liggur þar vegur milli Melrakknes og Bragðvalla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 12

SM-243:056 heimild um leið

“Austan við Hólmavatn er Vörðumýri, og eru þar engjar ... Austast á ásnun er vörðubrot, og liggur þar vegur milli Melrakknes og Bragðvalla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 12

SM-243:057 heimild um verbúð

“Milli Hrómundseyja-hólmanna eru þurrir sandar. Í Hrómundsey var útræði á fyrri tímum og var haldið þar til yfir vertíðina.” segir í örnefnaskrá

“Auðsjáanlega hefur útræði verið þarna áður fyrr, og líklega verbúðir, enda herma gömul munnmæli, að svo hafi verið, og enn standa þar tvær eða þrjár tættur. Vorið 1921 sá eg tættur þessar, svo eru hlaðnar úr grjóti og tvær þeirra stæðilegar. Veggir á einni þeirra eru allt að því tveggja metra áir. Ekki er hægt að segja, hvort þar hafi verið verbúðir eða fiskikrær.”

HG: “Guðný Zoega minjavörður hefur kannað minjar um þessa verstöð og segir á minnisblaði (október 2001): “Við kletta sem mynda norðastasta hluta Hrómundareyjar eru leifar a.m.k. sjö grjóthlaðinna bygja eða tófta. Fjórar þeirra standa í hnapp á klettatanga en tvær tóftir eru upp af vík rétt vestan hans og ein um 100 m suður af tanganum ... Allar þessar tóftir eru að einhverju leyti orpnar sandi og vaxnar melgresi ...”

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 13; Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 20-21; HG: Árbók 2002, 22

SM-243:058 *Hrómundarhaugur* þjóðsaga legstaður

“Stærsti hólminn heitir Stórey, og þar er grjóthruga, sem heitir Hrómundsdys.” segir í örnefnaskrá

“Þrír Brædr í Heidni skyldu hafa verið haúglagdir í fylgiandi Stöðum, hvadan hvör mætti sjá til annars: Úlfur í Úlfsey Eskill í Eskillsey og Hrómundur í Hrómundsey - Rudera af þessum Gröfum eru lítt síaanleg, enn allir þrír staddir síást glögt ráðrum.

“Úlfur Eskill og Hrómundur, hétu bæður þrír, er uppi voru á landnáms eða söguöld. Þeir völdu sér bústað í eyjum úti fyrir Hamarsfirði og Álftafirði eystra, og eru eyjarnar síðan við þá kenndar. Sagt er, að þeir séu heygðir hver í sinni ey, og til skamms tíma hafa menn þótt vita, hvar haugar þeirra væru. ...Hrómundarey er þriðja eyjan ... Háir klettar eru á henni utanverðri, þar sem vitinn stendur, hann var reistur 1924 og er gætt frá Melrakknesi, sem ey þessi heyrir undir ... Ekki veit eg, hvar haugur hrómundar er þar, en forn munnmæli herma að hann sé heygður þarna einhvers staðar.”

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 13; FF, 72; Ingimar Sveinsson: Djúpivogur, 20-21

SM-243:059 heimild um beitarhús

“Bakki, sléttur grasbakki neðan við Tjörnina, þar voru og eru beitarhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes JD, 1

SM-243:060 *Stöðlaklettur* örnefni kvíar

“Rétt ofan við túnið vestan við Kambána er Stöðlaklettur, fremur lítil klöpp.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes MJ, 5

SM-243:061 heimild um myllu

“Rétt þar hjá [Hundafossi] var á mínum uppvaxtarárum vatnsmylna til kornmölunar en áður (man þó eftir) var mylna við Stekká rétt neðan við veginn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes JD, 3

SM-243:062 heimild um myllu

“Rétt þar hjá [Hundafossi] var á mínum uppvaxtarárum vatnsmylna til kornmölunar en áður (man þó eftir) var mylna við Stekká rétt neðan við veginn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakknes JD, 3

SM-243:063 heimild um naust

“Í Selatanga voru naust.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 3

SM-243:064 *Ból* örnefni

“Fyrir ofan tangann [selatanga] og utan, háir kambar og grasból utan við þá, hét Bæli eða Ból. Þar voru ær “bældar”.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 3

SM-243:065 *Fjárhellir* hellir fjárskýli

“... þá er Fjárhellir, þar var fjárbyrgi um langan tíma á fyrri öldum og taðið þar 2-3 fet á þykkt. Austan í sama klett er Heitihellir [047] ...Samgangur milli Heitihellis og Fjárhellir, þröngur að vísu, en má skriða.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 5

SM-243:066 heimild um naust

“Austan á Hellratanga [047, 065] eru naust.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 5

SM-243:067 heimild

Nokkuð stórt hraun rétt ofan við veginn innst í Þakeyri nefnist Mikaelshraun eftir vinnumanni er var há Magnúsi á Bragðvöllum en hann byggði sér kofa utan undir hrauninu og lá þar í, en hann heyjaði Þakeyri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 8

SM-243:068 heimild um hesthús

“Kofar stóðu í mínu ungdæmi víða um tún, eins og þá var siður. Hesthús, lambhús [023, 029], hrútakofar o.fl. Í Ólafartúni var hesthús og Þorsteinskofi [028] skammt þar fyrir ofan” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 14

SM-243:069 heimild um hrútakofa

“Kofar stóðu í mínu ungdæmi víða um tún, eins og þá var siður. Hesthús, lambhús [023, 029], hrútakofar o.fl. Í Ólafartúni var hesthús og Þorsteinskofi [028] skammt þar fyrir ofan.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 14

SM-243:070 *Ólafstún* heimild um hesthús

“Kofar stóðu í mínu ungdæmi víða um tún, eins og þá var siður. Hesthús, lambhús [023, 029], hrútakofar o.fl. Í Ólafartúni var hesthús og Þorsteinskofi [028] skammt þar fyrir ofan.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Melrakkanes JD, 14

SM-243b Melrakkanes (Afrétt)

Bragðavellir voru hjáleiga frá Melrakkanesi á sunnanverðum Hamarsdal og nær heimaland þeirra að Gufugili sem fellur ofan á Kálfaura utarlega. Þar framan við er sameiginleg afrétt Melrakkanes og Bragðavalla

SM-243b:001 heimild um sæluhús

Á Hkorti er sýndur kofi í tungunni milli Leirdalsár og Hamarsár undir Afréttarfjalli

Heimildir: Hkort 105

SM-243b:002 heimild um sæluhús

“Fyrir á öldinni legið í kofa inni í Afrétt í byrjun smölunar 1-2 nætur.” segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi

Heimildir:SJM III, 453

SM-244 Bragðavellir

Hjáleiga frá Melrakkanesi. Ónafngrein fornbyli í landi jarðarinnar. Einnig Karlstættur, Kálfeyri, Krosshóll, Fossbrekkur, Tvíbyli var að jörðinni, B I og II.

1840: “... tún er þar mjög lítið og ógrasgefið, útlengi svo nær ekkert, heyskapur þar því harla lítill. Útingangur er

þar og bríðdult þar landið, sem mjög er snögglent, plagar að undirleggjast gaddi og snjó fyrir en á flestum öðrum bæjum sóknarinnar eins og víðast er tilfellið með austursíðum fjallgarðanna ..." SSM, 555-556. 1919: Tún 1,82ha, garðar 734m². "Undirlendi er lítið, ræmur, hvammar og mýrarskot út með firði milli klettahöfða, sem ganga að sjó fram. Sauðaland er þar þó í betra lagi og paraslap í fjörum. Meira undirlendi er inn af bænum, mýrlendi allvænt, sem hefur nú verið þurrkað og ræktað, og aurar. Það nær inn með Bleikshjalla, sem er utar en sýnt er á korti ... Hinsvegar var jörðin fremur engjalítill, en ræktunarskilyrði eru töluverð, einkum á mýrunum innan við bæ. Gamla túnið var harðbali að miklu leyti, greiðfært, en snöggsælt að jafnaði." SJM III, 450

SM-244:001 *Bragðavellir* bæjarhóll bústaður

1840: "Frá Melrakknesi er selstaða í Bragðavallahólum, þar nýlega upp tekin og brúkast árlega." "Fyrir utan og neðan bæinn eru rústir á túninu. Þar heitir Gamlibær, því að þar stóð bærinn til 1907. Þá var nýrri bærinn byggður ofar í túninu, en gamli bærinn rifinn." "Gamlibær. Nú er búið að slétta yfir rústir Gamlabæjarins og búið að grafa skurði í svokallaða Grund (3) og hún öll ræktað, og rústir Gamlabæjar sjást ekki." segir í svörum við spurningum um örnefnaskrá

"Grjótgarður, sem var fyrir utan gamla túnið, en er nú í miðju túni, síðan það var fært út. Grjótgarðurinn er til minningar um þann mann, sem byggði hann, en það var Sigfús Jónsson; hann var bæði mállaus og heyrnarlaus. Nú nær túnið frá Selá og að Miðmundagili. Gamlibær var inn og niður af Grjótgarði, nálægt þar, sem efsti skurðurinn endar." segir í svörum við spurningum um örnefnaskrá

Heimildir:SSM, 558; Ö-Bragðavellir, 1; Ö-Bragðavellir ath og svör við sp., 3-4

SM-244:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-244:011 bæjarstæði býli

"Í dálitlu dalverpi, Djúpabotni svonefndum, út og upp frá bæ fann Jón Sigfússon árið 1905 í óljósum húsarústum af sögulausum mannvistarstað, líklega fornbylí, ýmsa muni, m.a. 3 rómverska koparpeninga ..." Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. "Í suðaustur frá bænum gengur dálítið dalverpi milli Miðmundafjalls og Bragðavallahóla; dalbotninn er fremur flatur, en hallar þó til austurs eða norðausturs, enda rennur lítil á, Selá, austast í dalnum, neðan undir Bragðavallahólum. Í miðju dalverpinu, sem heitir Djúpibotn, er syðst og örskammt frá fjallshlíðinni lyngi vaxin, aflíðandi jarðvegstorfa, en norðaustan undir henni er allt blásið niður í aur og farið að gróa lítið eitt upp aftur. Upp úr síðustu aldamótum fór Jón bóndi Sigfússon á Bragðavöllum að finna mannvistarleifar í þessum uppblæstri."

KE: "Hið fyrsta, sem sögur fara af, var "fallega hnöttóttur steinn með gati". Hann týndist á Bragðavöllum. Á útmánuðum 1905 fann Jón bóndi Probusar-peninginn og með honum hálfá sörvistölu úr rauðbrúnu gleri, skreytta upphleypum, svörtum bólum, með hvítum, geislastæðum strikum í brúnum (Þjms. 11298). Þessir tveir gripir komu ekki í Þjóðminjasafnið fyrir en 1932. En Páll Jónsson, bókhaldari á Djúpavogi, skýrði forstöðumanni

safnsins frá þeim í bréfi 1905 og sendi þá um leið nokkur járnbrott (Þjms. 5321), sem hann fann sjálfur, er hann skoðaði staðinn, og sóttugt grýtubrott (Þjms. 5322) úr klébergi. Páll tók eftir húsarústum á staðnum. Kveður útlit fyrir, að þar hafi staðið tvö hús með litlu millibili. “Þar vottar fyrir steinaröðum, sem sýnast vera reglubundnar, og jafnvel gólfhellum, og bóndinn segir mér, að viðarkolsbrott hafi fundizt þarna og verið eins og næfurþunnt, svart kolamylsnulag innan steinaraðanna.” Enn fremur segir Páll, að elztu menn muni til, að þarna hafi verið skógur, og rústimar líti út, eins og húsið hafi brunnið. Eðlilegra er þó að skýra kolamylsnuna sem gólf í húsi. Svo er að sjá, að eftir þetta hafi fundizt þarna forngrípri öðru hverju. Geymdi bóndinn suma, en sendi Páli Jónssyni aðra, “perlur og smásteina með ýmsum litum”, eins og hann segir sjálfur í bréfi til Matthíasar Þórðarsonar. Árið 1933 fann hann svo Aurelians-peninginn og sendi hann til safnsins ásamt öðru, sem fundizt hafði, Þjms. 11515-4: þrjú tálguusteinsbrott úr grýtum, 1-2.4 sm að þykkt (gætu öll verið úr sömu grýtunni), snældusnúður, kúptur báðum megin, úr náttúrulega kringlöttum steini með höggnum deplum umhverfis og kringum gatið, leirklumpur líkur baggalút, tveir steinar, vatnsnúnir og lögulegir, 6 járnbrott ómerk, smásteinar náttúrulegir, en slíkir, að þeim hefur viljandi verið safnað, viðarkolamolur, þrjár tennur úr stórgrip. Sumarið 1934 gerði Matthías Þórðarson rannsókn á staðnum. Var þá um seinan að greina með nokkurri vissu gerð þeirra húsa, sem þó sýnilega höfðu verið þarna í fornöldu. Ofan á uppblæstrinum lá nokkuð af hleðslusteinum, sem virtust aðfluttir ofan úr fjallinu. En enginn þeirra var á sínum stað. Bréf Páls Jónssonar er því enn bezta heimildin um húsaleifarnar, þótt skammt nái. Matthías Þórðarson fann nokkra smáhluti til viðbótar, Þjms. 11574-79: Fjögur grýtubrott úr klébergi, þar af þrjú úr sömu grýtunni, tveir snúðar eða kringlur úr rauðleitum, linum steini, ólögulegir og gatlausar, járnbrott smá, m.a. naglabrott og rær, jaspsmoli, viðarkolamolur. Loks er að geta þriggja hluta, sem Sigfús Jónsson á Bragðavöllum hefur fundið í Djúpabotni og sent Þjóðminjasafninu (komu 30.7.1953): Snældusnúður, tæplega hálfur, úr hrjúfu, gráu klébergi, hefur verið fallega kúptur og reglulegur eins og flestir íslenskir snúðar, fannst 1943, sörvistala blá, aflöng og grönn með mitti (þ.e. tvískipt, fannst 1948), grýtubrott úr gulleitu klébergi, bersýnilega úr sömu grýtu og Þjms. 11574.” 1953: “Á svæðinu, þar sem rústimar hafa verið, eru hellubrott, sem sýnilega hafa verið notuð í þak á húsi. Hellur þessar eru ólíkar öðru grjóti þar um slóðir og virðast hafa verið teknar úti í Rauðuskriðu fyrir utan Hamar.” Úr bréfi Eiríks Sigurðssonar til KE, 26.7.1953.

Heimildir:SJM III, 450; KEKH, 15-17, 23

SM-244:012 *Karlstættur* bæjarstæði býli

“... Karlstættur einsetubýli á 18. öld og ef til vill lengur yst á Kálfáreyrum (sjá Kálfeyrarfjöll á korti) í landi Bragðavalla og Kálfeyrar innan á sama svæði ... eyddist 1744 ...”

“Innan við Fossbrekkur taka við Öldur ... Innan við þær eru Hrosshjallar, sjástallar. Næst þeim eru Kálfaurar, uppgrórnar eyrar við hamarsá. Yzt á þeim eru tóftarbrott, sem nefnast Karlstættur. Mælt er, að eldra nafn á þeim hafi verið Kálfeyri og að það væri forn hjáleiga frá Melrakknesi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 446; Ö-Bragðavellir, 8

SM-244:013 *Kálfeyri* bæjarstæði býli

“... Karlstættur einsetubýli á 18. öld og ef til vill lengur yst á Kálfáreyrum (sjá Kálfeyrarfjöll á korti) í landi Bragðavalla og Kálfeyrar innan á sama svæði ... eyddist 1744 ...”

“Innan við Fossbrekkur taka við Öldur ... Innan við þær eru Hrosshjallar, sjástallar. Næst þeim eru Kálfaurar, uppgrórnar eyrar við hamarsá. Yzt á þeim eru tóftarbrott, sem nefnast Karlstættur. Mælt er, að eldra nafn á þeim hafi verið Kálfeyri og að það væri forn hjáleiga frá Melrakknesi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 446; Ö-Bragðavellir, 8

SM-244:014 *Krosshóll* bæjarstæði býli

“Krosshóll líklega við sjó utan við Bragðavelli, eyddist 1744.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 446

SM-244:015 *Fossbrekkur* bæjarstæði býli

“Innan við þau klungur var eyðibýlið Fossbrekkur, þar sem Jón Rollantsson bjó á 19. öldinni. Hann misgreip sig á einhverju sinni á kindum og var hýddur. Því þótti Magnúsi ríka á B ekki vandgert við hann, flæmdi hann burt og byggði sjálfur beitarhús á staðnum. Fram og upp af bænum liggur Snædalur til vesturs. Þar var löngum setið yfir kvíaám og þótti gott búsmalaland.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“A Fossbrekkum stóðu sauðahús til 1850. Voru þau frá Bragðavöllum. Minnir heimildarmenn, að í fyrndinni hafi þar verið býli, að sögn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 450; Ö-Bragðavellir, 7-8

SM-244:016 heimild um varnargarður

“Ofan við tún eru tvö skriðugil, Miðmundargil og Selárgil. Haustið 1906 kom í stórrígingu skriða úr örðu gilinu, féll á ytra túnið og stórspillti því. Heimamenn hreinsuðu aurinn af túninu, og synir Jóns Sigfússonar tveir,

daufdumbir báðir, hlóðu úr grjótinu fagurlega tvíhlaðinn garð, sem enn stendur ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

“Grjótgarður, sem var fyrir utan gamla túnið, en er nú í miðju túni, síðan það var fært út. Grjótgarðurinn er til minningar um þann mann, sem byggði hann, en það var Sigfús Jónsson; hann var bæði mállaus og heyrnarlaus. Nú nær túnið frá Selá og að Miðmundagili. Gamlibær var inn og niður af Grjótgarði, nálægt þar, sem efsti skurðurinn endar.” segir í svörum við spurningum um örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 450; Ö-Bragðavellir ath og svör við sp., 4

SM-244:017 *Sigurðarskúti* heimild

“Sigurðarskútaklif er klettahæð skammt frá ánni og kennt við svokallaðan Sigurðarskúta, sem er í klifinu. Mælt er, að á síðustu öld hafi leiguliði sá búið á Bragðavöllum, sem Sigurður hét. Honum var byggt út af jörðinni, en hann vildi ekki sleppa ábúðinni. Tók þá eigandi Bragðavalla það til ráðs að bera hann út og flutti búslóð hans í fyrrnefndan skúta, er síðan var við Sigurð kenndur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 1-2

SM-244:018 heimild um beitarhús

“Fyrir ofan áðurnefnda Hólavík nefnist Fjánhúsbotn, og niður í þá vík rennur Innstahólslækur. Í botninum eru gamlar tættur af beitarhúsum.” segir í örnefnaskrá

“Gömul sögn er það, að þar eigi að vera útburður, og er ekki laust við, að enn í dag þykist menn heyra þaðan kynleg hljóð undan illviðrum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 3

SM-244:019 heimild um myllu

“Kornmylna stóð við Selána, utan við Djúpabotn, en var lögð niður um 1910 eða svo.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 4

SM-244:020 *Stekkamýri* örnefni stekkur

“Brekka er þar við Hamarsá, og heitir hún Fagrabringa. Þar innan við kallast Stekkamýri, og skammt frá er fjárrétt, sem heitir Fögrubringurétt. Er hún notuð frá Melrakknesi og Bragðavöllum.” segir í örnefnaskrá

“Stekkamýri. Þar var stekkur og rétt. Egilsstekkatún. Þar hefur sézt fyrir tóftarbrotum og sagt, að þar hafi verið einsetumaður, sem líklega hefur heitið Egill.” segir í svörum við spurningum úr örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 4; Ö-Bragðavelli ath og svör við sp., 2

SM-244:021 *Fögrubringurétt* heimild um rétt

“Brekka er þar við Hamarsá, og heitir hún Fagrabringa. Þar innan við kallast Stekkamýri, og skammt frá er fjárrétt, sem heitir Fögrubringurétt. Er hún notuð frá Melrakknesi og Bragðavöllum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 4

SM-244:022 *Egilsstekkatún* örnefni stekkur

“Við Miðmundagil, lítið eitt utar og ofar [en Klifberaklettur], er þurrlendir brekkuhvammur, sem heitir Egilsstekkatún.” segir í örnefnaskrá

“Stekkamýri. Þar var stekkur og rétt. Egilsstekkatún. Þar hefur sézt fyrir tóftarbrotum og sagt, að þar hafi verið einsetumaður, sem líklega hefur heitið Egill.” segir í svörum við spurningum úr örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 5; Ö-Bragðavelli ath og svör við sp., 2

SM-244:023 *Egilsstekkatún* álagablettur

“Við Miðmundagil, lítið eitt utar og ofar [en Klifberaklettur], er þurrlendir brekkuhvammur, sem heitir Egilsstekkatún. Þau ummæli fylgja hvammi þessum, að ekki megi slá hann. Sé það gert, á sauðfjáreign Bragðavallabóndans að bíða tjón mikið.” segir í örnefnaskrá

“Ég læt hér fylgja með smáviðbót um Egilsstekkatún. Egilsstekkatún, þau munnmæli fylgja hvammi þessum, að ekki megi slá hann. Sé það gert, á sauðfjáreign Bragðavalla-bóndans að bíða tjón mikið. Þá hefur það verið árið 1885, sem Bragðavallabóndi lét slá Egilsstekkatúnið, því 7. janúar 1886 gerði mikið áhlaupaveður, og fórust allar ærnar á Bragðavöllum, nær eitt hundrað að tölu. Þær fenntu við Mosahnausinn og köfnuðu þar. Þessi bylur hefur verið kallaður Knútsbylur” segir í svörum við spurningum úr örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 5; Ö-Bragðavelli ath og svör við sp., 4

SM-244:024 *Heygata* heimild um leið

“Heygata nefnist troðningur, sem liggur upp svokallaðan Sniðbrún. Nokkru innar í brúninni heitir Sniðgata.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 5

SM-244:025 *Sniðgata* heimild um leið

“Heygata nefnist troðningur, sem liggur upp svokallaðan Sniðbrún. Nokkru innar í brúninni heitir Sniðgata.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 5

SM-244:026 heimild um beitarhús

“Á Bleikshjalla yzt eru beitarhúsatóftir, og voru þau notuð í tíð Magnúsar bónda á Bragðavöllum, langafa Guðmundar Dagssonar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 6

SM-244:027 tóft

“Þá eru húsatóftir enn greinilegar, skammt frá Hamarsá, þar sem svokallaður Einstigsfoss er, en hinumegin árinna nefnist Einstigi, sem fossinn er kenndur við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 8

SM-244:028 *Fossbrekknarétt* heimild um rétt

“Skammt frá Einstigsfossi er Fossbrekknarétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir, 8

SM-244:029 *Knarrarósar* örnefni uppsátur

“Knarrarósar gæti hafa verið uppsátur skipa. Knarrarhús, Knarrarhúsaá, þetta þykir mér vera líklegasta skýringin.” segir í svörum við spurningum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Bragðavellir ath og svör við sp., 1

SM-245 Geithellur

50 hdr. 1686/1847. Geithellahreppsátækra eign. Hálfkirkja á jörðinni. Jörðin nefnd í Njálu. Máldagi Hofskirkju [1343]:”Mariu kirkia ad hofvi j alftafirde. a heima land alltt og Ellv land.kirkian a allann reka vtan fiardar. mille markskers. oc melrackaness oss. fiordvng i ollvm reka. vid starmyringa. selveyde alla halfa. jnnan fiardar vid þvotta. vtan þa er geythellvm heyrer.” (DI II. 768) 1397: Jörðin nefnd í máldaga. (DI IV, 203)

Máldagi hálfkirkjunnar [1491-1518] “Michaelskirkia ä geythellum a iiij kyr. iiij asavdarkugillde og ij hross fullroskin.” (DI VII, 35) Tvíbýli á jörðinni. Kambasel (SM-246) hjáleiga, önnur afbýli Virkishólasel og Þormóðshvammur. Nýbýli eru Blábjörg stofnað árið 1968 úr ándi G 1. Geithellar II í eyði frá 1978. G var þingstaður. Geithellum fylgir allur Geithellnadalur norðan Geithellnaár

1840: “Tún jarðar þessarar er stórt og gott en útengi er mikið lítið og heyskapur því lítill, en aftur á móti útigangurútigangur hinn bestu og úthaginn yfir höfuð bæði víðlendur og grösugur.” SSM, 555. 1919: Tún 6,44ha, garðar 518m². “Töluvert undirlendi er út með sjónum, hallandi mýrar og hálfdeigjur, ágætt land, nú að mestu þurrkað og ræktað. Innan við bæ er þó undirlendi öllu meira, ne hefur víða hlaist upp af aurframburði frá þverlækjum, sem kunna sér ekki hól og flæmast sitt á hvað, eftir að þeir eru sloppnir úr gljúfrakreppum fjallahlíða. Frá hraunum utan við Virkishólasel og inn undir Kambasel er mikið og vel gróíð sléttlendi, en utan við bæði býlin, innan við Geithellnabæ og víðar aurar, sumir grónir harðvellisgrasi og gætt beiti- og ræktunarland, en aðrir lítt eða ekki grasivaxnir. ... Tún allt greiðfært. Engjar greiðfærar, vorlendar, langsóttar og ósamfelldar, hey talið óhollt nema vel hirrt.” SJM III, 455.

SM-245:001 *Geithellur* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:002 heimild um hálfkirkja

“Í Geithellnatúni er Kirkjuteigur, Ekra, og Völvuleiði. Einnig Fjósatunga ...” segir í örnefnaskrá

GEITHELLUR Í ÁLFTAFIRÐI (SM) Mikael (HOFSPING) HÁLFKIRKJA

1397: [á reka og seladráp]; Máld DI IV 203

[1491-1518]: Geithellar gamall maldagi.

Michaelskirkia ä geythellum a iiij kyr. iiij asavdarkugillde og ij hross fullroskin. Máld DI VII, 35 [AM 263 fol, bl. 99; Þjsks Bps 2 4to]

{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 97}

Heimildir:Ö-Geithellur, 8

SM-245:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:009 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:010 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:011 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:012 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:013 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:014 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:015 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-245:016 heimild um fjárhús

“Lambaréttarhraun, þar eru gamlar fjárhústættur.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:017 *Mógrafarmýri* örnefni mógrafir

“Á Blábjörgum er Mógrafarmýri og Fúlasund.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 11

SM-245:018 *Þormóðshvammur* bæjarstæði býli

“Útan við Sunnubuska er [áin] Sunna og fellur úr Þrándarjökli. Neðan við Sunnubuskann er Hvannavallagljúfur.

Þar er stokkið yfir ána. Útan við hana eru Sunnuásar ... Þar taka við Þormóðshvammur. Fyrst er Innstihvammur,

þar eru tóttir af gömlu býli, er hét Þormóðshvammur og var síðast byggt 1885. Ofan við túnið eru Ytri- og

Innrihjalli. Í gegnum gamla túnið fellur Bæjarlækur.”

Býlið í eyði 1840. Í byggð 1854-1855

Heimildir:Ö-Geithellur, 2; SSM, 565; HS: Múlaþing V, 187

SM-245:019 hellir skemma

“Geithellar gætu dregið nafn af helli sem var í kletti fyrir ofan túnið skammt frá bæjarlæknum. En nú hefur

lækurinn borið aur að hellismunnanum og lokað honum. Elstu menn muna eftir hellinum og segja, að hann hafi

oft verið notaður til að láta inn í hann reiðtygi og farangur ferðamanna.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“Neðan við Kúabrekkur er Hellisklettur, undir honum var hellir, en nú hefur auk lokað hellismunnanum. Var

hann notaður fyrir farangur ferðamanna, og síðast notaður í því skyni í fjölmennri brúkaupsveizlu 1876.” segir í

örnefnaskrá

“Þessi hellir er stutt innan og ofan við heimatúnið á Geithellum. 6. október 1876 stóð brúðkausveizla á Geithellum. Þar voru gefin saman Guðleif Guðmundsdóttir og Brynjólfur Jónsson, foreldrar Jörundar Brynjólfssonar alþingismanns. Þá geymdi veizlufólkið reiðföt sín og reiðtygi í helli þessum. Enn heyrði ég gamla Álftfirðinga segja, að eigi all löngu seinna (geta þó hafa líðið nokkur ár) hafi gengið í ofsalegar stórrigningar og þá hefði skriðan komið niður úr gilinu, sem er innan og ofan við hellinn, og lokað munnanum. Til þess að þetta mætti ske, þurfti skriðan að sveigja allmikið til vinstri, og það hefur dregið mikið úr krafti og hraða, svo hún náði ekki að fylla hellinn alveg. Í dag er þó nokkur glufa upp við þakbrún hellisins, og hefi ég, sem þetta rita, oftár en einu sinni flatmagað í brekkunni fyrir framan hellismunnann og leikið mér að því að láta steinvölur rúlla inn um þessa glufu, lagt við hlustir og heyrt þær skoppa niður á við, sem virtist taka þó nokkurn tíma, unz þær stönuðu á gólfi. Eins barst mér til eyrna daufur ómur af bergmáli.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 454; Ö-Geithellur, 8; Ö-Geithellur ath og viðb, 5

SM-245:020 heimild um þingstað

“... þar var áður hálfkirkja og þinghús, og enn völvuleiði í túni, órækt heillamerki.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 454

SM-245:021 *Völvuleiði* þjóðsaga legstaður

“... þar var áður hálfkirkja og þinghús, og enn völvuleiði í túni, órækt heillamerki.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Í Geithellnatúni er Kirkjuteigur, Ekra, og Völvuleiði. Einnig Fjósatunga ...” segir í örnefnaskrá “Völvuleiði er innarlega á heimatúni á Geithellum. Mátti hvorki slá það né við því róta. Ef út af var brugðið, olli það óhöppum. Alla búskapartíð Þorfinns Jóhannssonar á Geithellum II var aldrei út af þessu brugðið, en það voru árin 1927 til 1978 (að báðum árum meðtöldum).” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 454; Ö-Geithellur, 8; Ö-Geithellur ath og viðb, 4

SM-245:022 *Virkishólssel* bæjarstæði býli

“V mun hafa verið eins konar afbýli frá Geithellum um 5km innar í dalnum. Þar var búið um miðja öldina sem leið og kunnugt um ábúendur. Um 1860 virðist býlið hafa farið í eyði, en húsmáður var þar um 1886-1894. Býlisins er ekki getið í prentuðum jarðatölum né jarðamatsbókum nema 1942. Býlið var kennt við Virkishóla ... Um landamörk var ekki að ræða nema líklega nytjamörk. V fór í eyði 1942. Á fyrri eyðitímum voru þar stundum beitarhús frá Geithellum II og eins 1942-1965.” “Beitarhús á Landi, sem kallað er, ekki langt inn af bæ, Á Virkishólsseli og á Kárastekk um 1 km utan við bæ, einnig á Hólanesi.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

1840: “Geithellum tilheyrandi selstaða stendur undir Virkishólssjalli og nefnist Virkishólssel, þar er árlega haft í seli.” “Út af Bólunum [031, 032] er Leiti. EN niður af því Selgrundir ... Utan við Selgrundir er Virkishólssel. Þar var áður býli, en nú eru þar fjárhús frá Geithellum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 455, 458; Ö-Geithellur, 5; SSM, 558

SM-245:023 heimild um beitarhús

“Beitarhús á Landi, sem kallað er, ekki langt inn af bæ, Á Virkishólsseli og á Kárastekk um 1 km utan við bæ, einnig á Hólanesi.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 455

SM-245:024 *Kárastekkur* heimild um beitarhús

“Beitarhús á Landi, sem kallað er, ekki langt inn af bæ, Á Virkishólsseli og á Kárastekk um 1 km utan við bæ, einnig á Hólanesi.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“Niður af Hultrum [sjá 044] eru Kárastekkar. Þar eru fjárhús.”

Heimildir:SJM III, 455; Ö-Geithellur, 9

SM-245:025 heimild um beitarhús

“Beitarhús á Landi, sem kallað er, ekki langt inn af bæ, Á Virkishólsseli og á Kárastekk um 1 km utan við bæ, einnig á Hólanesi.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 455

SM-245:026 *Leirársskúti* örnefni

“Utan við Erlendsengi er Ytri-Leirárs að neðan. [Þar er Leirársskúti].” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 1

SM-245:027 *Hildibrandarhúsahlíð* örnefni
“Hildibrandarhúsahlíð heitir Hildibrandarhúsahlíð. Ekkert er vitað um þetta nafn ...” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur ath og viðb, 3

SM-245:028 *Yztahvammsból* heimild um fjárskýli
“Út af Helluás er Miðhvammur. Í honum er Miðhvammsás. En utan við hann eru Yztuhvammsklettur, og í þeim er Yztahvammsból (fjárbyrgi).” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 2-3

SM-245:029 heimild um rétt
“Upp á Háás er Steinhjalli, en neðst í ásnum er fjárrétt milli tveggja kletta, og inn af henni Háanes.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 3

SM-245:030 heimild um brú
“Niður af Sunnuásum er Brúargljúfur. Þar var áin brúuð með plönkum af bændum á Hvannavöllum og Hvömmum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 3

SM-245:031 *Efraból* örnefni
“Út og niður af Neðri-Lönguhlíð er Langitangi, þar út af eru Efraból, svo Neðriból.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 5

SM-245:032 *Neðriból* örnefni
“Út og niður af Neðri-Lönguhlíð er Langitangi, þar út af eru Efraból, svo Neðriból.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 5

SM-245:033 *Landið* heimild um fjárhús
“Fyrir utan Náttmálabrekkur er Landið. Þar eru nú fjárhús frá Geithellum. Verið getur, að þar hafi verið sel eða bær, og benda eyktarmörk til þess.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 6

SM-245:034 *Borgarlækur* örnefni
“Rétt utan við fjárhúsin [033] er Borgarlækur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 7

SM-245:035 *Skemmuhraun* örnefni
“... utan við Nesin koma Hraun. Innst er Skemmuhraun, þar út og niður af Lómatjarnir.” segir í örnefnaskrá Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: “Ekki er vitað um tilkomu nafnsins Skemmuhraun, gæti hafa verið stöðull, eftir staðháttum að dæma.”

Heimildir:Ö-Geithellur, 7; Ö-Geithellur ath og viðb, 3

SM-245:036 *Gljúfrarétt* heimild um rétt
“Frá Nesjum að Hákonará eru kölluð Gljúfur. Yzt í þeim eru Gljúfrarétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 7

SM-245:037 heimild um refagildru
“Fyrir utan Hádegishella eru Borgarfletir. Af þeim er brú yfir Geithellaá. Þar utar Gildruhraun.” segir í örnefnaskrá

“Í Gildruhrauni í landi Geithella II var gildra (hrella) hlaðin þannig, að þegar refurinn fór í agnið inni í Gildrunni, féll steinn ofan á dýrið. Þessi gildra sést enn.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 7; Ö-Geithellu ath og viðb, 4

SM-245:038 *Borgarfletir* örnefni
“Fyrir utan Hádegishella eru Borgarfletir. Af þeim er brú yfir Geithellaá. Þar utar Gildruhraun.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 7

SM-245:039 *Húsafell* örnefni

“Milli Einidalsfjalls og Húsafells er nafnlaust gil.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 8

SM-245:040 *Magnúsarból* örnefni

“Niður af Helliskletti [019] er Kráksteigur. Svo heitir Magnúsarbólslækur í miðju Húsafelli neðst og utan við hann Magnúsarból.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 8

SM-245:041 *Fjósapartur* örnefni fjós

“Í Geithellnatúni er Kirkjuteigur, Ekra, og Völvuleiði. Einnig Fjósatunga ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 8

SM-245:042 *Kollugerði* örnefni

“Fyrir ofan túnið er Kollugerði og þar upp af Kinn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 8

SM-245:043 *Stöðlaklettur* örnefni kvíar

“Fyrir utan tún er Stöðlatættur ...” segir í örnefnaskrá “Valdakró var skúti í Stöðlakletti, þar var réttað að vori í gamla daga lambfé, þegar rúíð var og markað. Þetta var gert fram um 1920.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 8; Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:044 *Brunnhamar* örnefni brunnur

“Nokkru fyrir neðan Breiðurák eru Hultrar (rákir og klettabelti). Inn úr Hultrunum gengur Hultrarák. Inn úr henni eru Brunnhamarsbrekkur og Brunnhamar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 9

SM-245:045 *Grjótstekkar* örnefni stekkur

“Innan við Brunnhamarsbrekkur [044] eru Grjótstekkar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 9

SM-245:046 *Borgarlækur* örnefni

“... fyrir utan Miðskriðu er Borgarhvamsleiði, Borgarhvamsdý og Borgarlækur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 9

SM-245:047 *Borgarfell* örnefni

“Fyrir utan Breið er fjallið Sigi og Sigagil á milli ... Fyrir utan Stiga er Borgarfell og Borgarfellsgil á milli.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 9

SM-245:048 heimild um fjárhús

“Utan við Borgarlæk kemur Hólsnes. Þar er Hólsnestangi. Neðst í tanganum er Réttarsund; þar voru fjárhús og þar er reimt, og þar út og upp af Bangsaklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 10

SM-245:049 heimild um lendingu

“Í Hólsnesi var aðalhöfn fyrir vöruflutninga í Álftafjörð áður fyrir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 10

SM-245:050 *Stekkahjallaendi* örnefni stekkur

“Fyrir utan Bleikitungnagrjót eru Löngubrekkur. Þar út af Grjótbotn og Stekkahjallaendi. Upp af henni (svo) er Stekkahvammsgrjót og Neðri-Grjótbotn ... Beint niður af Grjótbotnum er Stekkholt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellur, 11

SM-245:051 heimild um fjárhús

“Í Geithellnatúni er Kirkjuteigur, Ekra, og Völvuleiði. Einnig Fjósatunga [041], Árnartur og Hringar.” segir í örnefnaskrá. “Fjósatunga, Árnartur og Hringar; á þessum stöðum öllum voru fjárhús (og man ég eftir þeim).” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:052 heimild um fjárhús

“Í Geithellnatúni er Kirkjuteigur, Ekra, og Völvuleiði. Einnig Fjósatunga [041], Árnartur og Hringar.” segir í örnefnaskrá. “Fjósatunga, Árnartur og Hringar; á þessum stöðum öllum voru fjárhús (og man ég eftir þeim).” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:053 *Réttarklettur* örnefni rétt

“Réttarklettur. Þar var réttað fram um 1930, eyddist af skriðuhlaupi.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:054 *Brunnlág* heimild um brunn

“Brunnlág, þar ofar brunnur, neyzluvatn Geithella I.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:055 heimild um naust

“Naustverður er í Kothraunum, vestan við Fúluvík. Þar voru bátar geymdir á selveiðitímanum, meðan selveiði var stunduð frá Geithellum.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 3

SM-245:056 heimild um refagildru

“Innarlegar á Breiðahjalla er Gildrumelur og Gildra, skemmd.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:057 heimild um fjárhús

“Á Langatanga eru fjárhústættur.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:058 heimild um fjárhús

“Utan í Hól eru gamlar fjárhústættur.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:059 heimild um fjárhús

“Innst á Hellisklett i[019] er tótt.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:060 heimild um fjárhús

“Útarlega og ofarlega á Stöðlakletti [043] eru fjárhústættur.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:061 heimild um fjárhús

“Á Krákhamri eru fjárhústættur.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel, 4

SM-245:062 heimild um sel

“Sömuleiðis er og nýleg selstaða upptekin undir Hlíðarfjalli.”

Heimildir:SSM, 558

SM-245:063 heimild um sel

1840: “Í fjallinu Breið er og gömul selstaða fyrir löngu niðurlögð en hvönær og hvar fyrir hafa menn ei getað sagt mér.”

Heimildir:SSM, 558

SM-246 Kambsel

Hjáleiga Geithellna. Hjáleigan sennilega byggð á bilinu 1816-1832 er hún er fyrst nefnd. Í eyði frá 1980. HG segir jörðina byggjast 1833 sem hjáleiga á selstæði.

1919: Tún 1,58ha, garðar 328m². “Gott beitiland er í Kambfellinu og undirhlíðar þess vaxnar smáskógi. Þverá

er stutt innan við bæinn innan hennar víðlent ásaland vaxið lyngi og skógi og enn innar sléttlendi vaxið sama gróðri og laufi hátt í brekkur allt inn að Þrándará. Ofan brúna er gott og stórt sauðaland. Tún er milli tveggja lækja, og mýri var fyrir neðan, nú þurr orðin og ræktuð, og annað tún 3-4 km inn af bæ nýrækt. Jörðin er alveg fallin til nútímabúskapar, einkum sauðfjárræktar, töluverðir ræktunarmöguleikar enn, en fyrr stóð engjaleysi búskap fyrir þrifum ..." SJM III, 458

SM-246:001 *Kambsel* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-246:008 heimild um fjárhús
"Útan og neðan við Háahraunið er Stekkatún, þar eru nú fjárhús frá Klambaseli. Þar er bær." segir í örnefnaskrá Geithellna
Heimildir:Ö-Geithellur, 3

SM-247 Múli

30 hdr. 1686/1847. Kenningar um það að bænhús hafi verið á Múla. Múli á allan Múladal (Sunnan Geithellnaár) frá Álftafirði og að sýslumörkum á Hrauni. Hjáleigan Hvannavellir byggðist 1840 og fór í eyði 1883 (SM-248) Einnig afbýli nefnd Tobbutóft og Þórarinskot. Á jörðinni var þrjúbýli en Múli II er í eyði.

"1940 seldu bændur á Múla ríkissjóði land sitt, sem Sund er kallað og liggur að landi Hærुकollsness, utan miðrar Króksmýrar." Ö-Múli, 2.

1840. "Tún er þar mikið en engi minna, úthagi þar hjá víðlendur og víða grösugur á láglandinu en lagt miður til fjalls. heyskapur er þar yfir höfuð, með tilliti til jarðarinnar stærðar, í minna lagi, útgangur þar á mót góður." SSM, 555. 1919: T'un Múli I, 1,69 ha, Múli III, 2,53 ha, Múli III, 1,63. Garðar Múli I 27m2a, Múli II, 365m2, Múli III 78m2. "Innan við Bæjarlæk er gamla Múlatúnið og Múli I." Ö-Múli, 2 "Sjávarkambur, er Múlahryggur kallast (malarbakki), er utan við bæjarhús, og brekka upp að fara, en síðan sléttlendi út og niður að firðinum, þurrir harðvellisbakkar og mýrlendi út við sjóinn. Rétt innan við bæi liggur hraungarður, hrjúfur og tættur, frá fjalli og niður að Geithellnaá og raunar þvert yfir dalinn. Hraunin eru vel gróin milli hóla og kletta, mýrarblettir, vallendisholt og mosahnausar, skjólgott land og hagsælt, en miður fallið til ræktunar. Innan við hraungarðinn tekur við vallendisskák, svonefndir Fletir, um 3,5 km inn með ánni að Selhólum. ... að baki þeirra [Selhóla] mýri, allgott slægjuland en innan við Innriflatir og ná inn að Fossbrekkum ...Gamla túnið var allt unnið með þaksléttu aðferðinni og byrjað fyrir aldamót." SJM III, 461.

SM-247:001 *Múli* bæjarhóll bústaður
"Bærinn Múli stendur í gamla Múlatúni. Þar í túninu eru tvær gamlar bæjarþyrpingar. Er nú búið að jafna og slétta yfir þær og eru hólur eftir. Þar sem Efri bærinn var, standa útihús, en á nyrðri bæjarhólnum stendur núverandi íbúðarhús, byggt 1959. Nyrðri bærinn var nefndur gamlibær." segir í örnefnaskrá
Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Múli, GB, 4

SM-247:002 heimild um bænhús
"Bænhús var á Múla í fyrndinni, og vita menn nokkurn veginn hvar það mun hafa staðið. Skriflegar heimildir

fyrir þessu eru vandfundnar þó.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róíð, 148

SM-247:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-247:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-247:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-247:006 *Ræningjalágar* tóft útilegumannabústaður

“Fyrir innan Múlaskjól [sem er innan við Innri-Skálavamm á hálandismörkunum] eru Ræningjalágar, venjulega kallaðar Lágar. Þær skiptast í Ytrilág og Innrilág. ... Innst í Innriláginni er Þjófaklettur. Þar eru leifar af byrgi, sem þjófar áttu að vera í.” - “Í Innri-Ræningjalág er Þjófaklettur; þar eru leifar af byrgi, sem þjófar eða ræningjar áttu að vera í.”

Heimildir:Ö-Múli, 20; AV, 2

SM-247:007 [skálatóft] heimild

“Í túni “Skálatótt” 30 m löng.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Vestur frá Innri-Hesthúskletti [033] var Skálatótt, um 30 m á lengd, nú friðlýst. Vafalaust mjög gömul. Lengd hennar er rá norðri til suðurs.” segir í örnefnaskrá

Múli I. Skálatóft svonefnd í túninu suðaustur frá bænum. Skjal undirritað af ÞM 05.04.1972. Þinglýst 10.04.1972.

Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 50; SJM III, 461; Ö-Múli GB, 5

SM-247:008 heimild um beitarhús

“Innan við hraungarðinn tekur við valllendisskák, svonefndir Fletir, um 3,5 km inn með ánni að Selhólum. Þar eru girðingar, ræktun og beitarhús.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 461

SM-247:009 dys

“Dys fyrir ofan bæ í Vatnsbotni. Þar hefur fundist hrossstönn og fúatimbur.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Í Vatnsbotni er dys. Þar hefur fundizt hrossstönn og fúíð timbur hefur gengið upp úr dysinni. Þar á fornmaður að vera heygður og skipt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 461; Ö-Múli, 15

SM-247:010 heimild um náthaga

“Nátthagagirðing, enn sjáanleg.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 461

SM-247:011 heimild um beitarhús

“Beitarhús “voru víða” segir heimildam., og 2 eru enn, á Græfum fárra mínútna gang heiman og á Fornaseli um 3 km frá bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Austur af Heimamýri eru Græfubörð. Um þau fellur Græfulækur niður um Lágaland. Innan við Græfulæk eru Græfur, gömul beitarhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 462; Ö-Múli, GB, 6

SM-247:012 *Fornasel* heimild um beitarhús

“Beitarhús “voru víða” segir heimildam., og 2 eru enn, á Græfum fárra mínútna gang heiman og á Fornaseli um 3 km frá bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Upp af Lambahraunsskriðu er Fornasel við fjallið, en utar er Selás. Inn og upp af Fornaseli eru Fornaselshnausar og niður af þeim er Langahraunshall.” segir í örnefnaskrá 1840: “Frá Múla hafa sel verið, bæði í Fornaselsfjalli sem og Litla- og Stóra-Selfjalli, en lengi hafa sel þessi ei verið notuð, hið fyrstnefnda þess vegna að það þótti of langt frá bænum, í hinu er nú sel aftur upp tekið nýlega.”

FÍ: “Þegar Múlahraunum sleppir, tekur við sléttlendi inn með ánni, og heitir það Fletir, en allur dalurinn sunnan ár, er kallaður Múladalur. Á flötunum er gamalt sel, sem heitir Fornasel og fjallið fyrir ofan Fornaselsfjall.”

Heimildir:SJM III, 462; Ö-Múli, 16; SSM, 558; FÍ 1955, 28

SM-247:013 *Alda* varða landamerki

“Austurmörk jarðarinnar eru Geithellnaá milli Múla og Geithella, sem á upptök sín í Vatni á Hrauni, og ræður áin mörkum út á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ás eða hrauni á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ár eða hrauni á Gripalda, rétt norðaustur við ána, og er kölluð Alda ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1

SM-247:014 varða landamerki

“Austurmörk jarðarinnar eru Geithellnaá milli Múla og Geithella, sem á upptök sín í Vatni á Hrauni, og ræður áin mörkum út á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ás eða hrauni á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ár eða hrauni á Gripalda, rétt norðaustur við ána, og er kölluð Alda, og svo er önnur varða á miðjum rananum og hin þriðja við sjó út.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1

SM-247:015 varða landamerki

“Austurmörk jarðarinnar eru Geithellnaá milli Múla og Geithella, sem á upptök sín í Vatni á Hrauni, og ræður áin mörkum út á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ás eða hrauni á Gripalda. Þaðan ræður merkjalína eftir hlöðnum vörðum, þannig, að það er hlaðin varða á háum ár eða hrauni á Gripalda, rétt norðaustur við ána, og er kölluð Alda, og svo er önnur varða á miðjum rananum og hin þriðja við sjó út.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1

SM-247:016 varða landamerki

“... frá miðju Votabergi er dregin bein lína, landamerkjálína, yfir háls þann og hraun, sem liggur utanvert við fjallið, allt að sjó, og eru hlaðnar vörður til glöggvunar mörkum þessum. Vörðurnar eru tvær, sú varða, sem næst stendur fjallinu, er hlaðin á hrauni því, sem næst er svonefndu “Stekkjartúnshrauni” norðaustan við það ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1-2

SM-247:017 varða landamerki

“... frá miðju Votabergi er dregin bein lína, landamerkjálína, yfir háls þann og hraun, sem liggur utanvert við fjallið, allt að sjó, og eru hlaðnar vörður til glöggvunar mörkum þessum. Vörðurnar eru tvær, sú varða, sem næst stendur fjallinu, er hlaðin á hrauni því, sem næst er svonefndu “Stekkjartúnshrauni” norðaustan við það; önnur varða er hlaðin á einstöku hrauni við sjó út norðaustanvert við kotbærinn Hærुकollsnes.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1-2

SM-247:018 *Stekkjartúnshraun* örnefni stekkur

“... frá miðju Votabergi er dregin bein lína, landamerkjálína, yfir háls þann og hraun, sem liggur utanvert við fjallið, allt að sjó, og eru hlaðnar vörður til glöggvunar mörkum þessum. Vörðurnar eru tvær, sú varða, sem næst stendur fjallinu, er hlaðin á hrauni því, sem næst er svonefndu “Stekkjartúnshrauni” norðaustan við það; önnur varða er hlaðin á einstöku hrauni við sjó út norðaustanvert við kotbærinn Hærुकollsnes.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 1-2

SM-247:019 heimild um leið

“Götur lágu um Múlahraun til dalsins, bæði í efra og neðra um hraunin. Í efra um Snið, Háahraun, Leirdalshraun og Leirdal, aðallega með lausa hesta, og var jeppavegurinn ruddur eftir þessum götum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 3

SM-247:020 heimild um leið

“Í neðra var farið með heybandslestir og fé rekið aðallega. Var farið út yfir Klappir um Klapparmýri, Dyrarmýri um Neðri-Dyr út á beitahús á Græfum, en Efri-Dyr um Stöðul að bæ á Múla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 3

SM-247:021 *Efribær* bæjarstæði býli

“Bærinn Múli stendur í gamla Múlatúni. Þar í túninu eru tvær gamlar bæjarþyrpingar. Er nú búið að jafna og slétta yfir þær og eru hólar eftir. Þar sem Efri bærinn var, standa útihús, en á nyrðri bæjarhólnum stendur núverandi íbúðarhús, byggt 1959. Nyrðri bærinn var nefndur gamlibær.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:022 *Hjallahús* örnefni hjallur

“Nyrzt á Bæjarklettum er Hjallahús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:023 *Kamarsklettur* örnefni

“Nyrzt á Bæjarklettum er Hjallahús. Niður af því, við Norðurkrók, er Kamarsklettur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:024 heimild um kálgarð

“Í Brekku voru sáðgarðar, en eru nú aflagðir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:025 *Fjárrétt* heimild um rétt

“Inn af Norðurkrók var Fjárrétt, nú löngu aflögð.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:026 heimild um mógrafir

“Á Innri-Stöðli [028] eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:027 *Mótótt* heimild

“Á Innri-Stöðli [028] eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 4

SM-247:028 *Ytri-Stöðull* örnefni kvíar

“Í neðra var farið með heybandslestir og fé rekið aðallega. Var farið út yfir Klappir um Klapparmýri, Dyramýri um Neðri-Dyr út á beitarhús á Græfum, en Efri-Dyr um Stöðul að bæ á Múla.” “Austur af Norðurkrók er Stöðlagrund ... Inn frá Stöðlagrund er Stöðlaklettur. Þar inn af er Stöðull, sem skiptist í Ytri-Stöðul og Innri-Stöðul, sem nær inn að dyrklettum og upp að Bæjarklettum.” segir í örnefnaskrá

“Á Ytra-Stöðli var Stöðlahús, nú tótt, og Stöðlarétt, nú aflögð. Á Ytra-Stöðli er Stöðlagil; um það fellur Stöðlalækur ytri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 3, 4, 5

SM-247:029 *Stöðlarétt* heimild um rétt

“Á Ytra-Stöðli var Stöðlahús, nú tótt, og Stöðlarétt, nú aflögð. Á Ytra-Stöðli er Stöðlagil; um það fellur Stöðlalækur ytri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 5

SM-247:030 *Innri-Stöðull* örnefni kvíar

“Í neðra var farið með heybandslestir og fé rekið aðallega. Var farið út yfir Klappir um Klapparmýri, Dyramýri um Neðri-Dyr út á beitarhús á Græfum, en Efri-Dyr um Stöðul að bæ á Múla.” “Austur af Norðurkrók er Stöðlagrund ... Inn frá Stöðlagrund er Stöðlaklettur. Þar inn af er Stöðull, sem skiptist í Ytri-Stöðul og Innri-Stöðul, sem nær inn að dyrklettum og upp að Bæjarklettum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 3, 4

SM-247:031 *Hesthústótt* heimild um hesthús

“Hesthústótt er á mótum Stöðuls og Stöðlagrunda.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 5

SM-247:032 heimild um túngarð

“Torfgarðar voru milli túns og Heimamýrar. Nú sjást þeir ekki, hafa verið jafnaðar út.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 5

SM-247:033 heimild um hesthús

“Náðu út að Innri-Hesthúskletti. Við hann var Hesthústótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Múli, GB, 5

SM-247:034 *Tobbutótt* bæjarstæði býli

“Um 50 m vestur frá Skálatótt var Tobbutótt, en er nú jöfnuð. Við hana er tengd saga um Fimmhundraðamýri á Hærukollnesi. Í Tobbutótt átti að búa kona, sem kölluð var Tobba og átti fimm hundruð í Múla og hafði mýrina í Hálsinum undir ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 5

SM-247:035 heimild um hesthús

“Suður af Tobbutótt [034] er Grund í túninu og nær að Ytri-Hesthúsklettum syðst í túninu. Við hvorn klett [033] var Hesthústótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 5

SM-247:036 *Hlóðir* heimild um þvottastað

“Við Bæjargilið voru Hlóðir. Þar var ull þvegin.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 5

SM-247:037 heimild um varnargarður

“Milli Bæjarlæks og túns er Garður til varnar túninu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 5

SM-247:038 heimild um rétt

“.. þar sem garðurinn 8037] beygir, var Neðritunga. Þar var byggð Fjárrétt um 1940, en er nú aflögð.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 5-6

SM-247:039 heimild um rétt

“Túnmegin við garðinn á móti Neðritungu var Hestarétt, sem löngu er aflögð.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:040 *Krógahóll* heimild um leikvöll

“Ofan Bæjarlækjar er Krógahóll, þar léku börn sér. Á krógahól hvíldi mikil huldufólkstrú.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:041 *Krógahólshús* heimild um fjárhús

“Upp frá læknum, neðan hólans, er Krógahólsbrekka. Utan við hólinn er Krógahólshús, fjárhús og hlaða.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:042 heimild um mógrafir

“Rétt vestan við húsin [011] eru Mógrafir, nú jafnaðar og Mótótt rétt við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:043 *Mótótt* heimild

“Rétt vestan við húsin [011] eru Mógrafir, nú jafnaðar og Mótótt rétt við.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:044 *Hlóðir* heimild um þvottastað

“Á milli bæjar á Múla er Leiti ... Efst á Leiti eru Hlóðir, þar var ull þvegin úr Leitislæk, sem fellur niður Leitið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:045 heimild

“Miðja vega á Leiti er Efrileitisklettur, þar eru tvær tættur, gamlar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:046 heimild

“Miðja vega á Leiti er Efrileitisklettur, þar eru tvær tættur, gamlar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:047 *Kastali* örnefni

“Syðst á klettinum er stakur klettur, kallaður Kastali.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:048 *Gíslakvíar* heimild um kvíar

“Neðan Neðraleitis er Neðriklettur. Hann nær frá Leitislæk og endar við Bæjarlæk og heitir endi hans

Kvíaklettur, og undir endanum, Gíslakví

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:049 *Flatvellir* heimild um fjárhús

“Utan við Leiti er Múli II, nýbýli frá 1914. Áður voru þar fjárhús og túnblettur, sem hét Flatvellir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:050 heimild um fjárhús

“Austan Grófar er túnið kallað Neðrivellir. Þar voru Fjárhús og Hlaða, nú jöfnuð við jörðu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 6

SM-247:051 *Guðmundarhús* heimild um fjárhús

“Sunnan Grófar, neðarlega, voru fjárhús og hlaða, kölluð Guðmundarhús, kennd við Guðmund Einarsson, Starmýri, sem var í húsamennsku á Múla II 1916-17.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 7

SM-247:052 heimild um hesthús

“Austur af bænum er smáhóll og á honum var hesthús. Hólinn heitir Hesthúshóll. Þegar hesthúsið var aflagt, var reist þar vindrella.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 7

SM-247:053 *Landamerkjavarða* varða landamerki

“Utan í fjallinu heita Arnarhamrar. Í þeim er dökkur klettur um miðju, sem Votaberg heitir. Frá því liggur landamerkjalin niður um Háls um Landamerkjavörðu á stöku hrauni í sundi norðaustan Stekkatúnshrauns á Hærुकollsnesi ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 8

SM-247:054 heimild

“Austar klýfur gil klettana, sem kallast Vatnsgriót eða Vatnsgonta. Milli Vatnsgriótar og Sjónarhrauns er mjög gamalt tóttarbot. Það er það langt frá bæ, að tæpast hefði það verið notað fyrir önnur húsdýr en geitur. Með Kiðhamrakletta eru Kiðhamrabrekkur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:055 *Kiðhamranátthagi* heimild um nátthaga

“Austan við Vatnsgriót og neðan Kiðhamrakletta er nátthagi, Kiðhamranátthagi. Hann er eign ungmennafélagsins og þar er samkomuhús.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:056 *Kiðhamrarétt* heimild um rétt

“Í klettunum við nátthagann er klauf, sem notuð var sem rétt, Kiðhamrarétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:057 *Kiðhamratættur* heimild um fjárhús

“Niður af réttinni [056] eru fjárhústættur, Kiðhamratættur.” segir í örnefnaskrá
Þar hafði Sigurður Brynjólfsson fé.

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:058 heimild um stekk

Stekkur er í Kiðhamranátthaga rétt við réttina.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:059 heimild um mógrafir

“Neðan Litlahryggjar voru Mógrafir, nú jafnaðar út.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

SM-247:060 heimild um kálgarð

“Foss er í Bæjarlæk, þar sem hann steypist fram af hryggnum, og neðan við fossinn er kallað “Milli hryggja”. “Milli hryggja” var sáðgarður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 9

- SM-247:061** *Stórsteinarétt* heimild um rétt
“Austast í Múlahrygg eru Stórsteinar, stakir steinar, sumir mega kallast stakir klettar ... Í Stórsteinum er Stórsteinarétt ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 10
- SM-247:062** heimild um náthaga
“Austast í Múlahrygg eru Stórsteinar, stakir steinar, sumir mega kallast stakir klettar ... Í Stórsteinum er Stórsteinarétt (syðst í Stórsteinum var náthagi, var ekki fullbyggður).” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 10
- SM-247:063** heimild um áveitu
“Neðst í Austur-Fita er Veitugarður fyrir Hryggkeldu, nú aflagður, en mótar fyrir garðenda austan kíls, Veitugarðskíls, sem er afrennsli Hryggkeldu.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 10
- SM-247:064** heimild um fjárskýli
“Út af Hellum er stakur, stór steinn, Skjólsteinn. Við hann var fjárbyrgi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:065** heimild um mógrafir
“Svæðið milli Öldu og Hellalæks heitir Gripaldi. ... Á Gripalda eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:066** *Mótótt* heimild
“Svæðið milli Öldu og Hellalæks heitir Gripaldi. ... Á Gripalda eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:067** heimild um mógrafir
“Á Þórarinsmýri eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:068** *Mótótt* heimild
“Á Þórarinsmýri eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:069** *Hellnanátthagi* heimild um náthaga
“Þvert á hjallann að suðvestan og norðaustan eru hlaðnir garðar, milli þeirra er náthagi, Hellanátthagi, en klettarnir eru gripheldir.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:070** heimild um mógrafir
“Áfram norðaustur á hjallanum er Hellatangi og nær hann niður undir Geithellnaá. Í Hellnatanga voru mógrafir.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:071** heimild um fjárhús
“Í Hellum eru fjárhústættur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 11
- SM-247:072** *Gljúfrarétt* heimild um rétt
“Inn af tröllatjörn, í norðvestur og framan við Gljúfrin, er Gljúfrarétt við klett upp við Gljúfrin, en svo heita gljúfrin inn úr Hraunum með Geithellnaá.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 12
- SM-247:073** heimild um kálgarð
“Háahraunsbrekka efri er utan í Háahrauni efra. Í henni var sáðgarður, en er lönguaflagður.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Múli, GB, 12
- SM-247:074** heimild um fjárhús

“Niður af Háahrauni, á Bæjarklettum, eru Fjárhústættur. Þar hafði fjárhús Antoníus Sigurðarson 1891-94.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 12

SM-247:075 heimild um refagildru

“Inn af Háahrauni efra, inn með fjalli er Gildrubotn og er fyrir ofan Dyrakletta. Innar eru Leirdalshraun ... Á Leirdalshraunum var hlaðin refagildra, en er nú fallin að mestu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 13

SM-247:076 heimild um mógrafir

“Í Klapparmýri eru Mógrafir og Mógættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 13

SM-247:077 *Mótættur* heimild

“Í Klapparmýri eru Mógrafir og Mógættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 13

SM-247:078 heimild um smalakofa

“Utan við Djúpadalsgil er smá tóttarbrot, e.t.v. smalatótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 13

SM-247:079 heimild um fjárhús

“Út af Háárnesi og eins í sundi fyrir ofan eru tættur af fjárhúsum og hlöðum frá 1929 til 1954, að þessi hús voru aflögð og flutt innar og upp undir fjall, á gamalt sel, Fornasel [012].” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:080 heimild um mógrafir

“Út og neðri húsunum á Árnesi eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:081 *Mótótt* heimild

“Út og neðri húsunum á Árnesi eru Mógrafir og Mótótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:082 heimild um kálgarð

“Ofan á Árnesi í vesturátt var sáðgarður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:083 *Stekkabotn* örnefni stekkur

“Inn af Skriðum og upp af Múla II er Stekkahjalli, inn og niður af honum Stekkabotn. 'I honum er fjárhústótt nýleg.’” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:084 heimild um fjárhús

“Inn af Skriðum og upp af Múla II er Stekkahjalli, inn og niður af honum Stekkabotn. 'I honum er fjárhústótt nýleg.’” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 14

SM-247:085 heimild um mógrafir

“Í Vatnsbotnum eru Mógrafir og Mótættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 15

SM-247:086 *Mótótt* heimild

“Í Vatnsbotnum eru Mógrafir og Mótættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 15

SM-247:087 heimild um kálgarð

“Upp frá Geithellnaá og innan við Kringlulæk eru Kringlur. ... Á kringlum var sáðgarður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 16

SM-247:088 heimild um smalakofa

“Upp af Lambahraunsskriðu er Fornasels við fjallið, en utar er Selás. Inn og upp af Fornaseli [012] eru Fornaselshnausar og niður af þeim er Langahraunshall. Innar og neðar er Langahraun. Smalatótt er á Langahrauni.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 16

SM-247:089 *Langahraunsrétt* heimild um rétt

“Upp af Lambahraunsskriðu er Fornasel við fjallið, en utar er Selás. Inn og upp af Fornaseli [012] eru Fornaselshnausar og niður af þeim er Langahraunshall. Innar og neðar er Langahraun. Smalatótt er á Langahrauni. Undir Langahrauni er Langahraunsrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 16

SM-247:090 heimild um smalakofa

“Á kletti neðst í Grásleppuhnausum við Spakabala er Smalatótt frá smalatíð Jóns Árnasonar, Múla, en hann hafði verið smali á Múla.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 16

SM-247:091 *Innrasel* heimild um beitarhús

“Inn af Spakabala er Innrasel, oftast kallað Sel, og er utan við Selhóla. Utan við Sel er Selás. Innrasel var beitarhús frá Múla og votu sauðir hafðir þar og var um 1 klst. gangur þangað.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 16-17

SM-247:092 heimild um refagildru

“Innan við Selmýri, um miðja Selhóla, er Refagildra, hlaðin og heil.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 17

SM-247:093 *Foldagrjótarrétt* heimild um rétt

“Innan við Foldagrjót er Foldagrjótarrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 17

SM-247:094 heimild um fjárskýli

“Við Innsta-Rana eru leifar af gömlu Fjárbyrgi, upp við klett, fyrir ofan Rananes.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 19

SM-247:095 heimild um útilegumannabústað

“Fyrir innan Múlaskjól eru Ræningjalágar, venjulega kallaðar Lágur. ... Innst í Innriláginni er Þjófaklettur. Þar eru leifar af byrgi, sem þjófar áttu að vera í.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 20

SM-247:096 heimild um brú

“Niður af Hvannavallahólum, sem oft eru nefndir Holar, er Brúargljúfur í Geithellnaá. Þar var höfð göngubrú á ánni.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, GB, 21

SM-247:097 *Þórarinskot* bæjarstæði býli

“Milli Móhrauna og Smáhrauna er Þórarin Smyri og Þórarinskot, gömul tóttarbot.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, 3

SM-247:098 heimild um sel

1840: “Frá Múla hafa sel verið, bæði í Fornaselsfjalli sem og Litla- og Stóra-Selfjalli, en lengi hafa sel þessi ei verið notuð, hið fyrstnefnda þess vegna að það þótti oflangt frá bænum, í hinu er nú sel aftur upp tekið nýlega.”

Heimildir:SSM, 558

SM-247:099 *Grettistak* heimild um aflraun

“...svo köllud Grettirstök eru hér í Hofssóckn tilnefnd 4, sem eg hefi heirt:....4 Á Múla kalladr Hádeigissteinn, í Hádeigis Fialli, er Hnöttótt, og stendr á Bergnibbu.” FF, 72

Heimildir:FF, 72

SM-247:100 heimild um fjárskýli

“Við innsta-Rana eru leifar af gömlu Fjárbyrgi, upp við klett, fyrir ofan Rananes.”

Heimildir:Ö-Múli, 19

SM-248 Hvannavellir

Hjáleiga frá Múla (SM-247), byggð 1840 til 1883.

SM-248:001 *Hvannavellir* bæjarhóll bústaður

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Hvannavellir eru vel þurrir bakkar næst tóttunum með lægðum á milli. Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna Bæjartættur ...” “Hvannavellir eru Múlamegin við Geithellaá. Hvannavallagljúfur eru í Geithellaá (við Geithellaá beggja megin ár á stuttum kafla). Á Hvannavöllum var eitt sinn búíð. Nú löngu komið í eyði. Engin hvönn er þar nú.” segir athugasemdum og viðbótum við í örnefnaskrá Geithellna

Heimildir:Ö-Múli GB, 21; Ö-Geithellur ath og viðb, 2

SM-248:002 *Brunnhús* heimild um brunn

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Brunnhústótt ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:003 *Hesthústótt* tóft hesthús

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Hesthústótt ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:004 *Fjarrétt* tóft rétt

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Fjarrétt ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:005 tóft fjárhús

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Fjárhústættur á þremur stöðum ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:006 tóft fjárhús

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Fjárhústættur á þremur stöðum ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21-22

SM-248:007 tóft fjárhús

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Fjárhústættur á þremur stöðum ...”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21-22

SM-248:008 tóft bústaður

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur ... Tætturnar eru innan við Stóralæk, neðarlega. Þar má nefna ... Fjárhústættur á þremur stöðum og Tótt inn við Brekkur, og mun sú tótt elzt og þar var byggt fyrsta húsið og var það til bráðabirgða, á meðan öðrum húsum var komið upp, og búíð í því.”

Sjá Múlaping 13.

Heimildir:Ö-Múli GB, 21-22

SM-248:009 *Fjarrétt* heimild um rétt

“Fjarrétt var í Hvannavallaglúfri.”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:010 heimild um stekk

“Stekkur var í Hvannavallahólum; um hann var ruddur vegur á Hvannavelli.”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:011 heimild um stekk

“Hvannavellir eru innan við Hólinn og Hvannavallahjalla. Með Hólnum fellur Stórilækur, sem kemur utan úr Stakkatúni, sem var yzt á Hvannavöllum, og ofan úr Stóragili. Í Stekkatúni var Stekkur.”

Heimildir:Ö-Múli GB, 21

SM-248:012 *Fjánhellir* hellir fjárskýli

“Í [Mýrarhjallagili] er Fjánhellir.”

Heimildir:Ö-Múli GB, 22

SM-248:013 tóft smalakofi

“Inn frá Stóragili er Hrossahjalli ... Utan til á Hrossahjalla og ofarlega er Smalatótt á kletti.”

Heimildir:Ö-Múli GB, 22

SM-249 Hærukollsnes

3 hdr 1847. Hofskirkjueign, talin hafa verið hjáleiga frá Hofi. Eitt ónafngreint afbýli. Ekki getið í manntali 1703, en getið 1816. Í eyði frá 1980.

1919: Tún 1,24ha. “Innan við bæ eru melar neðan Arnarhamra, allhára klettabríka. Þar er Arnarstapi, og á örn að hafa verpt í honum. Skammt frá bæ er Guðnýjarskúti, þar sem kona, Guðný að nafni, hafðist við um tíma. Nær sjó eru mýrarsund og flóðlönd en nokkurt þurlendi í hálsi út af Arnarhömrum. ... Tún var lítið, en greiðfært, nokkuð deiglent. Þar lá með viðlíðandi halla út og niður af firðinum. Engjar voru blautar, jafnvel flæðiengi að mestu, en ó snöggendar, enda slegnar árlega.” SJM III, 463-464.

SM-249:001 *Hærukollsnes* bæjarhóll bústaður

“Miðja vegu í túninu er Gamlibær, nú aflagður. Vestan hans, við túnjaðar, er íbúðarhúsið ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Hærukollsnes, 1

SM-249:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-249:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-249:004 *Guðnýjarskúti* heimild

“Skammt frá bæ er Guðnýjarskúti, þar sem kona, Guðný að nafni, hafðist við um tíma.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 463-464

SM-249:005 heimild um fjárhús

“Fjárhús voru uppi á hálsinum um stundarfjórðungs gang frá bænum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 464

SM-249:006 heimild um túngarð

“Torfgarður til varnar vatnsrennsli á tún 113m.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 464

SM-249:007 heimild um nátthaga

“Nátthagi með grjótgarði í kring 1000 m2.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 464

SM-249:008 varða landamerki

“Landamerki við Hof ... sjónhending úr Aurvaði í Grástein við Háls. Þaðan um Vörðu innst á Háhálsi í Strandaberg í fjallinu utan við Hálsagötu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1

SM-249:009 *Aurvað* heimild um vað

“Landamerki við Hof ... sjónhending úr Aurvaði í Grástein við Háls. Þaðan um Vörðu innst á Háhálsi í Strandaberg í fjallinu utan við Hálsagötu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1

SM-249:010 *Hálskata* heimild um leið

“Landamerki við Hof ... sjónhending úr Aurvaði í Grástein við Háls. Þaðan um Vörðu innst á Háhálsi í Strandaberg í fjallinu utan við Hálsagötu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1

SM-249:011 varða landamerki

“Landamerki við Múla eru úr miðju Votabergi, sem er dökkur klettur framan í Arnarhömrum, um vörðu á Stöku hrauni í sundi austan Stekkatúnshrauns og niður á miðja Kolakróksmýri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1

SM-249:012 *Stekkatúnshraun* heimild um fjárhús

“Landamerki við Múla eru úr miðju Votabergi, sem er dökkur klettur framan í Arnarhömrum, um vörðu á Stöku hrauni í sundi austan Stekkatúnshrauns og niður á miðja Kolakróksmýri.” “Upp af Litlamel er Einstakahraun. Austur af því er Stekkatún, þar voru fjárhús og hlaða og náthagi í kring, nú aflagt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1, 3

SM-249:013 *Kolakróksmýri* örnefni kolagröf

“Landamerki við Múla eru úr miðju Votabergi, sem er dökkur klettur framan í Arnarhömrum, um vörðu á Stöku hrauni í sundi austan Stekkatúnshrauns og niður á miðja Kolakróksmýri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1

SM-249:014 heimild um fjárhús

“Austur við kletta í túni voru fjárhús og Hlaða, nú aflögð og byggð nú hús á melnum vestan íbúðarhúss.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 1-2

SM-249:015 heimild um rétt

“Austan Fjárhúsa [014] er Réttarklettur, og við klettana Fjárrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 2

SM-249:016 heimild um mógrafir

“Efst í Nesmýri voru Mógrafir, nú aflagðar og jafnaðar. Þar var mjög góður mór. Austan þeirra eru Mótættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 2

SM-249:017 *Mótættur* heimild

“Efst í Nesmýri voru Mógrafir, nú aflagðar og jafnaðar. Þar var mjög góður mór. Austan þeirra eru Mótættur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 2

SM-249:018 heimild um naust

“Austur af túni við sjóinn eru Naust. Þar voru árabátar geymdir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 2

SM-249:019 *Þvottahraun* heimild um þvottastað

“Beint niður af bæ er stakt hraun við sjóinn, Þvottahraun. Þar var ull þvegin úr sjó.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 2

SM-249:020 heimild um leið

“Gamli vegurinn lá ofar í Hálsinum [en nýi].” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 3

SM-249:021 bæjarstæði býli

“Undir klettakambi í miðjum Hálsi er Tótt, þar var búið í 2-3 ár ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 4

SM-249:022 heimild um fjárhús

“Austur af Arnarbæli var Fjárhús, nú aflagt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 4

SM-249:023 heimild um naust

“Austan Þvottahrauns er gamalt Naust, sem ekki hefur verið notað lengi.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hærukollsnes GB, 4

SM-250 Hof

14 hdr 1686. Kirkjustaður og landnámsjörð. Meint hof á jörðinni á Goðatindi.

Jörðin nefnd fyrst um 1200 í kirknaskrá Páls biskups (DI XII, 5) Máldagi [1343]: “Mariu kirkia að hofvi j alftafirde. a heima land allt og Ellv land.

kirkian a allann reka vtan fiardar. mille markskers. oc melrackaness oss. fiordvng i ollvm reka. vid starmyringa. selveyde alla halfa. jnnan fiardar vid þvottaa. vtan þa er geythellvm heyrer. hofs kirkia a þridivng j vtsela drapvm. Annan þvottaa. þridia starmyringar. ef þeir drepa. enn fimmtunginn ef adrer drepa.” (DI II, 768) Máldagi [1367]: (DI III, 234) Máldagi 1397: “ä heimalannd allt og Hellisland allt med gognumm oc giædumm. ... kirkia a Kolskogsmyre.” (DI IV, 232) Máldagi [1491-1518]: “Kirkian að hofstodvm a heima land allt. (DI VII, 34)Máldagi [um 1500]: (DI VII, 448-49) Máldagi 1553. (DI XII, 645-646) Máldagi 1575. (DI XV, 695) Hærukollsnes (SM-249), Tunguhlíð (SM-252), Markúsarsel (SM-253) og Flugustaðir (SM-254) voru eign kirkjunnar á Hofi en Rannveigarstaðir (SM-251), Þorkelssel og Bessastaðir hjáleigur. Aðrar kirkjujarðir hafa verið taldar Þvottá og Hnaukar.

Heimajörð er frá merkjum við Rannveigarstaði og norðan Hofsár að sýslumörkum. Þvottáreignir lagðar til jarðarinnar 1764.

1840: “Tún er hér stórt og útlengi vílent en sendið, grjóttugt og snöggð því er hér keyskapur í minna lagi nema í bestu árum. land jarðarinnar er mikið og kjarngott en mjög hrjóstrugt.” SSM, 554. 1847: “Hofsland er stórt, mest fjall-lendi, hrjóstrugt og hagalítið, þarð það víðast er orpið skriðum. Túnið geufr afsér 4 kúa fóður, en úteingi 100-150 hesta og er það mest þurrlendi, mikið að ummáli, en sendið og grýtt. 'uthagarnir bregðast mjög á vetrum. Jörðin hefir skóg til eldiðviðar og kola, yfirfljótanlegan, grastekju nokkra og lítilfjörlega silúngsveiði.” JJ, 387. 1919: Tún 5,33ha, garðar 332m².

“Hofsland er langt mjög frá austri til vestus og jörðin landmikil ... Þrátt fyrir landflæmi þetta lögðu Hofsprestar undir sig stærðarstykki af Flugustaðadal sunnan ár. Það heitir Hellisland ... Hofsbærinn stendur undir fjalli um 4,5 km inn frá sjó. Undirlendi er einkum utan við bæ og niður að ánni, sem fellur í kvíslum, og voru engjar í hólnum milli þeirra, m.a. í Hofshólmun úti við sjó, mestmegnis þurrlendir og greiðfærir harðvellisbakkar, og auk þess dálítið um flóðlönd vaxin stór. Slægjublettir voru einnig á reytingi inni í dalnum, en þar er gróið undirlendi annars harla mjótt milli fjalls og ár.” SJM III, 468.

SM-250:001 Hof bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:002 heimild um kirkju

HOF Í ÁLFTAFIRÐI (SM) Maríu

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 5

[1343]: gamall maldage.

Mariu kirkia að hofvi j alftafirde. a heima land allt og Ellv land.

kyr v. ix kvgildi j asavd. oc iij ross.

halfd annad hundrad j bus bvhlvtum.

kirkian a allann reka vtan fiardar. mille markskers. oc melrackaness oss.

fiordvng i ollvm reka. vid starmyringa.

selveyde alla halfa. jnnan fiardar vid þvottaa. vtan þa er geythellvm heyrer.

hofs kirkia a þridivng j vtsela drapvm. Annan þvottaa. þridia starmyringar. ef þeir drepa. enn fimmtunginn ef adrer drepa.

hvn a kalek. Biortiolld vm songhvs. kluckur iij. oc iij Biollur. allttarissklædi iij. oc ij dvkar. ij kapur. oc ij sloppar. smellta kross. og stendur kross. messvklædi. ij. merki. ij. marivskrift. Bakstur jarnn og messv fata kistv. sacrarium mvnlavg. ellðbera. oc glodarker. kertistika ein. oc lektari. fontz vmbvning.

þar skal vera prestur og diakn. Máld DI II 768

[1367]: clxxviii. Mariukirkia að Hofe j alftafirde a heimaland allt og hellis land allt.

les vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 234

1397: ä heimalannd allt og Hellisland allt med gognumm oc giædumm. [+reka, selveiði, hlut í útseladrápum]

Þar skal vera prestur oc diakn.

kirkia a Kolskogsmyre.

portio Ecclesiae cccc oc ix aurar medann sira Jon Þorgrijmsson oc sira Oddur Þorsteinsson hielldu; Máld DI IV 232

[1491-1518]: Steph

Kirkian ad hofstodvm a heima land alltt. x kyr. ll asavdar. vj savde tuævetra: iiij gelldær: iiij savdi gamla þrevetra: gridvng: iij hesta: v. hestamædur. vj fiordvnga ketil sterckann. annan lijtinn ketil: iije jnnan stoks: jtem jnnan kirkiv tuenn messvklædi sterck: sloppur: kantara kapa: ij kalekar: annar lasinn: baxturjarn: ij koparstikur: stor klucka: ij minne: ij litlar biollur: liggia vnder ij Bæier: þar fellur xx alner. Máld DI VII, 34 [AM 263 fol, bl. 9; AM 259 4to, bl. 133b]

[um 1500]: Hof gamall maldage.

Suo mykla peninga afhente Asmundur Gudmvdzson sira Halli Sigurdzsyne: Enn þollakur prestur þorarinsson medtok: a Hofvi j Alftafirdi.

jn primis ix kyr oc asadar kugilldi: firir hina tijvndv: lxxx asadar: xij saude tuævetra: þrevett navt: iij hesta vonda: iij hross: oc ij gelld: ij sængur med aklædv: oc ij dynur ad avk: og einge rekvivod med: mvnlaug oc vatzkall: dukur hrijngofinn half vj alin: vj vppgiordar kerolld vond: loggstockinn og giardalaus: xij trog: oc eckj matehlld: ij stor kerold. oc er annad med þremur giordvm: oc floar: ij skaler heilar. enn iiij rifnar vi spæner : iij diskar vonder: strockur: tueggia fiordunga ketill vondur : vj fiordunga ketill: ij skiolur vondar : kanna : tintfat lijtid : Brithogg : Bryne : jarnkall : smior x. fiordungar oc einn hamar. Afhending DI VII, 448-49 [AM 263 fol, bl. 11: Þjsks Bps A II, 1, bl. 133a-34]

1553: Máld DI XII 645 646

1575: Máld DI XV 695

1755: Þvottársókn lögð undir Hof í Álftafirði; (PP, 31) [konungsbréf]

18.12.1816: Hálssókn lögð undir Hof í Álftafirði; (PP, 30) [konungsbréf]

16.11.1907: Berufjarðar og Berunessóknir lagðar undir Hof í Álftafirði; (PP, 29) [lög]

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:007 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:008 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-250:009 *Grettistak* heimild um aflraun

“...svo köllud Grettirstök eru hér i HofsSóckn tilnefnd 4, sem eg hefi heirt: 1, hér i Hofs fialli á svonefndum Midhialla, Steirninn er nockud vid flatr, og liggr á Flotum Kletti.”

Heimildir:FF, 72

SM-250:010 *Grettistak* heimild um aflraun

“...svo köllud Grettirstök eru hér i HofsSóckn tilnefnd 4, sem eg hefi heirt:...2, Á Starmýrardal á Grímshialla, Ferkantadr Steinn, stendur á Sléttu Bergi.” FF, 72.

Heimildir:FF, 72

SM-250:011 gripir

1868: “VOPNHÍFUR eða STIKKHÍFUR tvíeggjaður; blaðið er 6 þuml. og 1/3 á lengd, öldungis slétt annars vegar, en með hrygg annars vegar; hann er með krínglóttri plötu 1 1/4 þuml. breiðri fyrir hjölt, sem er beygð framávið þeim megin, sem að manni snýr, ef hnífurinn er hengdur við beltið. Skaptið er slétt úr járn og sívalt, 4 þuml. langt og með eins járnplötu að aptan. ... hann fannst ofanjarðar í svo nefndum Tyndingshól á Hálsu á Hofs-afreft í Álftafirði vorið 1864.”

Heimildir: Skýrsla FÍ II, 81

SM-250:012 *Nautagarður* garðlag vörslugarður

“Fyrir utan Djúpadalshæðir er Djúpidalur; hann nær út að Nautagili. Nautagarður er utan við Nautagilið.”

Heimildir:Ö-Hof, 1

SM-250:013 *Goðaborg* örnefni

FF: “Goðaborg er nefnd ofanverdt á Godatindi hér i Hofsfjalli, til þess síást ennú merki af Köntudum Steinum sem þar eru.” “Goðatindur. Engar rústir eru á Godatindi nér steinaraðir. Staksteinar eru þar margir. Sagnir um rústir á Godatindi er þjóðsaga ...” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

JÁ: “Fjall eitt mikið og hátt og bratt mjög er fyrir ofan bæ þann er á Hofi heitir í Álftafirði. Það heitir Goðatindur og uppi á honum á að hafa verið hof eitt mikið, og dró bærinn nafn af því. Þar sjást nú steinar ferhyrindir og þykir ei ólíklegt að þeir hafi verið í húsvegg. Það var eitt í helgisiðum þeirra er hofið áttu að þeir genu berfættir upp á tindinn til hofsins”.

SS: “Goðatindur heitir hárfjalltindur norður- og upp-frá Hofi í Álftafirði (syðra). ... Sést þar grjóthleðsla uppi á tindinum, forn mjög. ... Goðaborg er og sagt að heiti á fjallinu upp-af Eystra-Firði þar, norðaustur-frá Almannaskarði.”

KK: “Prestsetrið Hof stendur undir fjallshryggnum sem er norðan við dalinn, og er dalurinn við það kenndur og einnig áin. Landnámsmaðurinn Böðvar hvíti reisti þar mikið hof... Goðatindur nefnist fjall með reglulegum þrepamyndunum utan við Hof í fjöllunum sem eru norðan við Hofsdalinn. Þar er sagt að hofið hafi staðið. Vegna lögunar sinnar er talið fremur auðvelt að ganga á fjallið. Fjallstindurinn er flatur ofan, og er talið að þar sé tóft úr samanföllu grjóti. Í fornminjalýsingu (1821) er staðurinn kallaður Goðaborg, og er minnzt á minjar úr strendu grjóti, sem þar megi sjá.# Í þessu sambandi mætti ef til vill geta þess, að hjá bænum Flugustöðum fyrir suðaustan Hof hinum megin ár er “völvuleiði”.

Dagbók AF: Frá Stöð héldum við yfir í Breiðdalsvík og skimuðum þar eftir Goðaborg í Ósfjalli (9:30). Þar talaði ég við Jóhönnu Sigurðardóttur, sem er fædd og uppalin á Ósi, og mann hennar Guðjón Sveinsson. Guðjón er annar höfunda Breiðdælu. Þau bentu á Goðaborg, sem austasta hluta fjallsins. Guðjón mundi óljóst eftir sögn um að menn hafi gengið berfættir á Goðaborg til helgiathafna. Frá Breiðdalsvík fórum við kl. 10:30 og vorum komnir í Djúpavog kl. 12:00 og fengum okkur kaffi. Við tókum mynd af Bragðavöllum á leiðinni í Álftafjörð. Við komum að Hofi kl. 13:30. Þar hittum við Braga Björnsson. Hann flutti að Hofi 1946. Ekki þekkti hann nokkra hofstöft, en benti á Valhöll (Ásgarð) í túninu norðan við bæinn. Við tókum hnit og Bragi hélt að hún hafi verið um 15 m löng og um 10 m breið. Hún hefur nú verið sléttuð ásamt fjölda annarra tófta á þessu svæði. Hann benti okkur á Goðaborg uppi á fjallinu. Þar er sléttur toppur og á honum er grjót ekki ósvipað hleðslu. Bragi hefur margsinnis gengið á fjallið og sagði að hann teldi þetta náttúrumyndun. Samkvæmt sögn hlupu menn upp fjallið á hverjum morgni til helgiathafna.”

Heimildir:FF,73; Skrá um friðlýstar fornleifar, 50; Ö-Hof ath og viðb, 1; Jón Árnason: Íslenskar þjóðsögur og ævintýri. II,87; SS: S.S Árbók 1932,88; KK: Íslenskir sögustaðir IV, KK. Íslenskir sögustaðir, IV. 51-52; AF: Dagbók

SM-250:014 *Bessastaðir* bæjarstaði býli

1847: “1804 er líka Bessastaðir taldir hjáleiga frá Hofi, en þeirra er hvorki fyrr né seinna getið.” “Ásbýli, Bessastaðir, stóðu um 1200 m út af bæ. Þar var búið 1816, en mun hafa farið í eyði 1831.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:JJ, 381; SJM III, 468

SM-250:015 áletrun

“...einn afgangall hér i Stétt fyrir Kyrkiudyrum; Letur hans er svo mád og Vindblásid, ad jeg trúi eingin géti úr þvj rádid.” [aftmg.2:”Ekki er kunnugt um frekari heimildir um þennan rúnastein]. FF, 72.

Heimildir:FF, 72

SM-250:016 heimild um sel

“Þrátt fyrir landflæmi þetta lögðu Hofsprestar undir sig stærðarstykki af Flugustaðadal sunnan ár. Það heitir Hellisland ... Þarna höfðu Hofsklerkar í seli 2mánuði hvert sumar bæði ær og kýr fram til 1880 og geymdu “hvíta matinn” í svölum helli, sem Búrhellir heitir.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 468

SM-250:017 *Búrhellir* hellir

“Þrátt fyrir landflæmi þetta lögðu Hofsprestar undir sig stærðarstykki af Flugustaðadal sunnan ár. Það heitir Hellisland ... Þarna höfðu Hofsklerkar í seli 2mánuði hvert sumar bæði ær og kýr fram til 1880 og geymdu “hvíta matinn” í svölum helli, sem Búrhellir heitir.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 468

SM-250:018 heimild um beitarhús

“... Þar [við Timburás] voru til skamms tíma beitarhús, kölluð í Eyðikinn um 15 mín gang frá bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Í FÍ 1955 segir að beitarhúsin hafi nýlega verið endurreist.

Heimildir:SJM III, 468; F 1955, 25

SM-250:019 *Porkellssel* bæjarstæði býli

“Annað afbýli, Þorkellssel, var inni í Hofsdal, ef til vill Flugustaðamegin, og mun hafa eyðst af ágangi Hofsár, annars ókunnugt um það.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Nefnt til eyðibýlaskrá Olavíusar

Heimildir:SJM III, 468; ÓO II, 144

SM-250:020 *Ásgarður* heimild um fjárhús

“Ofarlega í túni eru rústir, sem heita Ásgarður, og kofatötur hét Valhöll.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

FÍ: “Ásgarður er fjárhústótt beint upp af bænum.”

Heimildir:SJM III, 468; FÍ 1955, 26

SM-250:021 *Valhöll* heimild

“Ofarlega í túni eru rústir, sem heita Ásgarður, og kofatötur hét Valhöll.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 468

SM-250:022 *Þiðrandalág* þjóðsaga legstaður

“Þiðrandalág var innan við túnið, nú skriðufull. Þar á Þiðrandi Síðu-Hallsson að vera heygður.” segir í örnefnaskrá. FÍ: Innst í túninu er Þiðrandalág. Þar drápu hinar dökku dísir Þiðranda Síðu-Hallsson.”

Heimildir:SJM III, 468; FÍ 1955, 26

SM-250:023 heimild

“... um 200 m garður, niðurfalinn um aldamót, vestan við tún. Sennilega til varnar læknum á túnið.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 468

SM-250:024 heimild um myllu

“Séra Jón Bergsson pr. á H 1837-’43 reisti þar vatnsmyllu ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 468

SM-250:025 [*Hof*] heimild

Í landnámu segir að Böðvar hin hvíti landnámsmaður hafi reist hof.

Heimildir:Ö-Hof, 1

SM-250:026 *Naustabakki* örnefni naust

Engjar: Naustabakki ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof, 2

SM-250:027 heimild um landamerki

Engjar: Naustabakki ... Kappdæla, landamerkjagirðing er milli Rannveigarstaða og Hofs, Fitjamýri.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof, 2

SM-250:028 *Sel* örnefni sel

Sel nefnt í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Hof, 2

SM-250:029 *Kolafjall* örnefni kolagröf

Kolafjall nefnt í örnefnaskrá.

Heimildir:Ö-Hof, 2

SM-250:030 heimild um beitarhús

“Útan við Fjárhúsbötn eru rústir af beitarhúsum frá Rannveigarstöðum.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof ath og viðb, 2

SM-250:031 *Klettarétt* örnefni rétt

“Næst er Nátthagi, Klettarétt, Nátthagi og Landnyrðingur ...” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof ath og viðb, 3

SM-250:032 varða landamerki

“Landamerki við Rannveigarstaði eru við Fitjastein hjá Fitjakíl, út eftir í Vörðu á Fitjaaurum, og frá Fitjasteini upp eftir í Vörðu á Bólaklettum ...” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof ath og viðb, 3

SM-250:033 varða landamerki

“Landamerki við Rannveigarstaði eru við Fitjastein hjá Fitjakíl, út eftir í Vörðu á Fitjaaurum, og frá Fitjasteini upp eftir í Vörðu á Bólaklettum ...” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hof ath og viðb, 3

SM-250:034 heimild um refagildru

“Á Hofi eru gamlar tófugildrur hlaðnar úr grjót, að mestu uppistandandi.”

Heimildir:SE: Örnefnaskráning í Geithellnahreppi 1957” Glettingur, 44

SM-250:035 heimild um hjall

“Parna eru líka gömul tóttabrot úr grjóti uppi á klettum. Virðast það hafa verið hjallar fyrir harðfisk og hákarl, sem Hofprestar hafa fengið upp í kirkjugjöld frá útvegsbændum.”

Heimildir:SE: Örnefnaskráning í Geithellnahreppi 1957” Glettingur, 44

SM-250:036 *Staðarsel* heimild um sel

1840: “Selstaða frá Hofi á Hofsdal og nefnist Staðarsel, árlega notuð.”

Heimildir:SSM, 557

SM-250:037 *Finndyshóll* örnefni

“Í Hofsdal eru líka örnefni, sem vekja grun um gleymda atburði eins og t.d. Skolla-Grímsfjall og Finndyshóll, stór melhóll að nokkru leyti uppblásinn, en annars vaxinn lyngi og kjarri.”

Heimildir:FÍ, 1955, 35

SM-251 Rannveigarstaðir

Hjáleiga Hof (SM-250). Jörðin nefnd í Þorsteinssögu Síðu-Hallssonar (talin rituð um miðja 13. öld) ÍF XI, 306 1919: Tún 2,48ha, gaðrar 466m². “Engjar lágu aðallega út frá og út og niður af túni, votar sumar, aðrar þurrar og hálfdeigar, fremur snöggar, nema harðvellisbakkar, sem kallast Aurar og þóttu kjörengi, ekki véltækar. Engjarnar ná niður að Hofsa. Flatlendið í neðra er kallað Hofshólmar einu nafni.” SJM III, 465

SM-251:001 *Rannveigarstaðir* bæjarhóll bústaður

Heimildir:Túnakort 1919

SM-251:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-251:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-251:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-251:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-251:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

- SM-251:007** heimild
“Vestan bæjar eru svonefndir Rannveigarstaðamelar nokkuð vaxnir grasi og lyngi upp að brekum. Þar eru hellar og skýlt, þar var stíað.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
Heimildir:SJM III, 465
- SM-251:008** *Nauthús* heimild um beitarhús
“Nauthús heita beitarhús stutt utan við bæ, hafa nú verið aflögð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
“Nauthús eru aflögð beitarhús á Nauthúsþala, innan við læk, sem fellur um Grafning í túni niður í mýrar og heitir Nauthúslækur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:SJM III, 465; Ö-Rannveigarstaðir GB, 4
- SM-251:009** heimild um hesthús
“Efst í túni innan við Bæjarlæk er Innri-Tunga. Þar er Hesthústótt ofarlega og Hesthúsklettur efst í túni.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:010** *Balahús* heimild
“Utan við bæ, með klettum, er Balahústún. Þar er Balahús, Balahúshlaða og utar Balahúslækur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:011** *Balahúshlaða* heimild um hlöðu
“Utan við bæ, með klettum, er Balahústún. Þar er Balahús, Balahúshlaða og utar Balahúslækur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:012** *Kofi* heimild
“Innan við Balahús er Kofi, en ofar Lambakofi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:013** *Lambakofi* heimild um lambhús
“Innan við Balahús er Kofi, en ofar Lambakofi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:014** *Kamarsklettur* heimild
“Milli bæjar og húsa í klettunum er Kamarsklettur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:015** heimild um kálgarð
“Við klettana eru gamlir Sáðgarða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:016** heimild um fjós
“Við bæ er Fjós og aðeins fjær Kúahlaða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:017** heimild um hlöðu
“Við bæ er Fjós og aðeins fjær Kúahlaða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:018** *Nýjahús* heimild um fjárhús
“Utan Balahúslækjar er Nýjahús, fjárhús og Nýjahúshlaða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:019** *Nýjahúshlaða* heimild um hlöðu
“Utan Balahúslækjar er Nýjahús, fjárhús og Nýjahúshlaða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2
- SM-251:020** heimild um rétt

“Ofan Nátthaga er Nátthagaklettur eða Réttarklettur, og er Fjárrétt undir klettinum.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:021 heimild um nátthaga
“Innan við Bæjarhjalla er Nátthagi. Ofan Nátthaga er Nátthagaklettur eða Réttarklettur, og er Fjárrétt undir klettinum. Nátthaginn er girtur með torf- og grjótgörðum, og við ytri garðinn er gömul Hesthústótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:022 heimild um hesthús
“Innan við Bæjarhjalla er Nátthagi. Ofan Nátthaga er Nátthagaklettur eða Réttarklettur, og er Fjárrétt undir klettinum. Nátthaginn er girtur með torf- og grjótgörðum, og við ytri garðinn er gömul Hesthústótt.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:023 heimild um fjárhús
“Utan lækjar eru gamlar fjárhústættur, kallaðar upp á tóttum.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:024 heimild um kvíar
“Innan við Nátthaga [021] er Stöðull. Upp af Stöðli er Kvíaklettur, og undir honum kvíar.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:025 *Stöðlagata* heimild um leið
“Upp og inn af Kvíakletti er Stöðlagata, sem liggur til fjalls.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 2

SM-251:026 brunnur vatnsból
“Innan við Hesthúsaklett [009], utan túns, er neyzlubrunnur. Gamall brunnur var í túni utan bæjar, nú aflagður.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 3

SM-251:027 brunnur vatnsból
“Innan við Hesthúsaklett [009], utan túns, er neyzlubrunnur. Gamall brunnur var í túni utan bæjar, nú aflagður.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 3

SM-251:028 heimild
“Á Innri-Tungu, gegnt bæ, er Súrheysgryfja, hlaðin úr torfi.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 3

SM-251:029 *Innra-Aurvað* heimild um vað
“Um Innra-Aurvað lá gamli þjóðvegurinn er er nú aflagður.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 4

SM-251:030 heimild um leið
“Um Innra-Aurvað lá gamli þjóðvegurinn er er nú aflagður.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 4

SM-251:031 heimild um leið
“Eldri vegir að Rannveigarstöðum lágu að austan um Hrossanes inn með hraunum að bæ, en suður niður um Sker niður að Hofsa.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 4

SM-251:032 *Yztuveitugarður* heimild um áveitu
“Yzt er Yztuveitugarður og innan við Yztaveita eða Slembra, sem er mjög blaut.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 4

SM-251:033 *Miðveitugarður* heimild um áveitu
“Nokkru innar [032] er Miðveitugarður og innan við hann Miðveita.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 4

SM-251:034 *Yztahústótt* heimild

“Inn af Valdakórskletti og utan túns er Yztahússtótt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5

SM-251:035 varða landamerki

“Landamerki við Hof eru um Vörðu á Fitjaaurum, sjónhending í Fitjastein við Fitjakíl.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5

SM-251:036 *Landamerkjavarða* varða landamerki

“Varða á Bólaklettum, Landamerkjavarða um Gapafoss ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5

SM-251:037 *Innstiveitugarður* heimild um áveitu

“Út af Melshorni er Innstaveita og Innsuveitugarður.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5

SM-251:038 þjóðsaga býli

“Upp af Innstuveitu eru Hellar í hellaklettum. Þar átti Rannveig vólva að búa.” segir í örnefnaskrá FÍ: “Einnig átti hún að búa í helli í fjallinu, og leiði hennar kvað vera þar.”

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5; FÍ 1955, 26

SM-251:039 *Bólklettar* örnefni

“Torfur eru niður af Hestabotni og út og upp af Háumelum, en þeir eru niður af Bólaklettum, sem eru í brúninni ofan mela.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 5

SM-251:040 varða

“Upp af Steinku er Vörðuhnaus, klettahnaus með vörðu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 6

SM-251:041 *Hálsagata* heimild um leið

“Upp frá Háhálsbrekku og inn af Háhálsi er Hálsagata, og inn af henni Hálsabotnar ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 6

SM-251:042 *Smalatótt* heimild um smalakofa

“Við miðja Breiðahjalla er Smalatótt ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Rannveigarstaðir GB, 6

SM-252 Túnguhlíð

Hofskirkjueign. “Jarðanna 252-253 geta aðeins sýslumaður og restur, og telur sýslumaður Túnguhlíð, sem prestur í brauðskýrslu sinni tekur nýbýli, 3 h, að dýrleika, en segir Markúsarsel eigi sett til dýrleika, og lítið út sem það sé líka nýbýli, síðan 1839, því eigi nefnir prestur það í brauðskýrslu sinni.” JJ, 381nm. Fyrsti ábúandi 1832. Í eyði 1946.

1919: Tún 1 ha. “Býlinu fylgdi allt land orðan megin á Tungunni inn undir Hofsjökul og út undir aurar, þar sem Hofsrákvíslarnar tvær mætast framan við Tunguna. ... Landið er vel gróið lyngi- og skóglendi báðum megin múland, en heyskaparmöguleikarlitlir. Túnið var kýrfóðursblettur í brekku framan í fjallinu og engjar sóttar út í dal og sveit.” SJM III, 469-470.

SM-252:001 *Túnguhlíð* bæjarstaði býli

3 hús á túnakorti, ekkert virðist vera bæjarhóllinn.

SM-252:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-252:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-252:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-252:005 *Stekkatún* örnefni stekkur
“Utan við Langatanga er Hljóðaklettur. Hann bergmálar mál manna. Utan við hann er græni botn og Stekkahjalli og Stekkatún, og er þá komið út að Tunguhlíð.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 4

SM-252:006 *Paldraða* örnefni leið
“Niður af Austurtúninu voru kallaðir Paldrar og Vörðuhnaus austan við túnið ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 4

SM-252:007 *Vörðuhnaus* örnefni
“Niður af Austurtúninu voru kallaðir Paldrar og Vörðuhnaus austan við túnið ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 4

SM-253 Markúsarsel

Hofskirkjueign. “Jarðanna 252-253 geta aðeins sýslumaður og restur, og telur sýslumaður Tunguhlíð, sem prestur í brauðskýrslu sinni tekur nýbýli, 3 h, að dýrleika, en segir Markúsarsel eigi sett til dýrleika, og lítið út sem það sé líka nýbýli, síðan 1839, því eigi nefnir prestur það í brauðskýrslu sinni.” JJ, 381nm. Var sel frá Flögustöðum, búskau hefst á jörðinni 1839-1840. Í eyði frá 1945
1919: Tún 1,76ha, garðar 308m². “Bærinn var á harðvellisbarði milli tveggja lækja, og ræktaðist þar upp allgott tún. Töluvert sléttlendi er inn frá bæjarstæðinu, allt inn undir svokallaðan Höfða og góð hagbeit bæði fyrir stórgripi og fé. Mikið skóglendi er báðum megin bæjar og h’tt í brekkur, einnig graslendi og lyngbrekkur, ágætt land. ... Býlið var nær engjalaust heiam fyrir, nema hvað slegið var lyng og lauf, en hafði úti í sveitinni harðvellisbakka ...” SJM III, 470

SM-253:001 *Markúsarsel* bæjarstæði býli
HG: “Túnstæðið í Markúsarseli kemur á óvart, því að einn virðist nokkur rækt í því þótt jörðin hafi farið í eyði 1945 ... Um túnið lykja miklar grjóthleðslur hagalega gerður úr vatnsnúnunum hnullungum og gefa þessu afskekktu eyðibýli óvenjulegan svip.”
HG:”Rústir af baðstofu og útihúsum eru hér glöggar, baðstofan byggð upp úr miðri 19. öld, 6 x 5 álnir, krossreist, með skarsúð og stóð lengi. Hér var búið við sauðfé nær samfellt í heila öld og haft á beitarhúsum í Tunguhlíð þegar sú jörð var í eyði um 1890-1920. Engjar voru hinsvegar litlar sem engar í grennd og þurfti að sækja heyskap úr á dal um 12 km vegalengd.”
Heimildir:Túnakort 1919; HG: Árbók 2002, 39

SM-253:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-253:010 *Stekkabrekka* örnefni stekkur
“Útan við Kolbrekkugil heitir Krummakambur og Krummakambsgil utar. Þar tekur við Stekkabrekka neðan undir Stakkshjöllum, Stekkjahjallar og Stekkahvammur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 2

SM-253:011 *Fjánhúshnaus* örnefni fjárhús
“Útan við Bæjargil í neðra heitir Fjánhúshnaus og ofan við hann Miðgötur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 3

SM-253:012 *Miðgötur* heimild um leið
“Útan við Bæjargil í neðra heitir Fjánhúshnaus og ofan við hann Miðgötur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 3

SM-253:013 *Torftjörn* örnefni rista
“Smágil voru miðja vega í Flataskógi, og ofan við þau Stórahraun og Torftjörn.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð, 3

SM-254 Flugustaðir

6 hdr 1686, 1804. Hofskirkjueign. Munnmæli um 2 afbýli, Grenjaðarstað þar sem menn telja að hafi verið kirkja og Mosfell. Stórhóll nýbýli frá 1933.

1919: Tún 2,1ha, garðar 377m². “Land er þar allstórt en graslítið, því þar er útigangur slæmur en þó meir þess vegna að land jarðarinnar plagar gjarnar að undirleggjast gaddi á vetrardag, fremur en á öðrum jörðin hér í sókn. Sumstaðar er jörðin undirorpin skriðuhlaupum og sumstaðar mjög af sér gengin, einkum á láglandinu ...” SSM, 554. “Fyrir utan bæ eru flæðilönd, síðan gróin hlaup og gott beitiland. Fjöll eru vel gróin inn á miðjan dal, upp af bænum er Kjölfjall. ... Engjar voru töluverðar á mýrlendi inn frá sjónum, samfelldar, en blautar. Ræktunarskilyrði eru góð, bakkar, mýrar og móar.” SJM III, 471.

SM-254:001 *Flugustaðir* bæjarhóll bústaður
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:002 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-254:008 *Völvuleiði* heimild
Flugustaðir. I) “Völvuleiði”, svo nefnt, nálægt bænum. Sbr. Kálund 1879-1882: 263. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931. II) Nausttóft, fornleg og óglögg, kölluð Þangbrandshróf, innanvert við snös þá við Vogana, er Þangbrandsbryggja er kölluð. Sbr. Árb. 1893: 32. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931. Friðlýst á jörðina Starmýri, sbr. bréf sýslum., dags. 02.07.1990, og ljósrit af skjali frá honum. Leiðrétting kemur fram á eintaki Þjms. en henni var aldrei þinglýst. Þangbrandshróf er eigi að síður í landi

Flugustaða en hins vegar tilheyrir Þangbrandsbryggja Starmýri. (Uppl. Snorra Guðlaugssonar, Starmýri; Þjms. Drög að spjaldskrá um friðlýstar fornleifar).

Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 49

SM-254:009 heimild um sel

1840: “Í Hagahlíðum á Flugustaðadal var selstaða nýlega upptekin og aftur nýlega niðurlögð, líklegast fyrir hirðuleysi ábúandans. Áður var og selstaða í Selfjalli arnefndu hvar skepnur þóttu miður gagn gjöra hvors vegna það niðurlagðist.”

Heimildir:SSM, 557

SM-254:010 *Grettistak* heimild um aflraun

“...svo köllud Grettirstök eru hér í HofSóckn tilnefnd 4, sem eg hefi heirt:....3 Á Flugustöðum á svokalladri Midmundastrítu, Drángsteinn stendr laús á Stórum Kletti.” FF, 72

Heimildir:FF, 72

SM-254:011 heimild um sel

“Í dalnum gegnt Hori er sléttlendið Hrossanes, þar sem Hofsprestar höfði í seli fram til 1880. Þar eru í nánd 3 hellar og einn miklu stærstur, tekur 150 fjár eða meir. Í einum þessara hella segja Þjóðsögur, að völvan Flugu hafi búið og sé jörðin kennd við hana.”

“Innan við Drangagil að næsta gili, sem heitir Selgil, er Selfjall, og að neðan verða fyrst Drangabrekkur og Drangahnaus ofan við brekkurnar. Út við gilið er hnaus, sem kallast Grenishnaus, en innar er Selhjalli og nær inn að Selgili, en þegar upp fyrir brún er komið, kallast einu nafni Neðra-Selfjall, en ofan við efri brún er það kallað Efra-Selfjall og Seltungur upp með Selgílinu utan við það.” “Er þá komið að áðurnefndu Selgili ... Upp af því [Hrossanesi] eru svokallaðir Flugustaðahellar, og á það að hafa verið bústaður Flugu tröllskessu eða völvu þeirrar, sem bærinn Flugustaðir heitir eftir. Eru það þrjár hellar og heita Búrhellar, er hún á að hafa geymt í matarforða sinn, og Brikarhellir, sem hún á að hafa sofið í, og hinn þriðji heitir Háhellir. Þar skammt frá er grashóll, sem heitir Völvuleiði [008], og á hún að vera þar grafin. Við Hella þessa var gamalt selstæði frá Hofprestum...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 471; Ö-Flugustaðir, 3-4, 6-7

SM-254:012 *Grenjaðarstaður* bærjastæði býli

“... Grenjaðarstaður á að hafa eyðst af skriðuhlaupum. Þjóðsögur segja að þar hafi verið stórbýli með 18 hurðir á járnum, og það hafi verið við Hakahlíð, þ.e. heldur innar er gengt Tunguhlíð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Þá kemur gil, sem skiptir fjallinu í neðra, og heitir Innsta-Hakahlíð fyrir utan og út að Tvímenningsgili. Þar fyrir utan er Miðhakahlíð, en Hakahlíðaskriða á milli. Þá kemur lítið til og skriða utan við það er Hakahlíð yzta. Þar á einnig að hafa verði bær fyrir löngu síðan [svartidauði], með 18 hurðir á hjörum. Þar sjást tættur grasi grónar, utan við hakahlíðarnar ...” segir í örnefnaskrá

Nefnt í FF að þarna hafi verið kirkja.

Heimildir:SJM III, 471; Ö-Flugustaðir, 6; Ingimar Sveinsson: Silgt og róid, 145; FF, 77

SM-254:013 *Mosfell* bærjastæði býli

“... munnmæli um, að á Mosfelli hafi búið djákni, en annars ókunnugt um þetta býli.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Yzt í Partinum er einstakur klettur, Einbúi, þar utar Partsskriða. Eftir henni rennur Partsgilið, og er þá komið út í Mosfellsheiði. Þar á að hafa verið bær til forna eða fyrir Svartadaða. Sést móta fyrir tóttum, en allt mosavaxið og óglögg.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 471; Ö-Flugustaðir, 5-6

SM-254:014 heimild

“Heitir sá hnaus Þjóðholuhnaus. Efst í honum er djúp hola, sem ekki er hægt að komast upp úr nema í sigi, og er sú sögn um það, að haf hafi átt að hafast við til forna smalar tveir, er lögðust úr, annar frá Flugustöðum, hinn frá Rannveigarstöðum.” segir í örnefnaskrá

“Í brúninni úr af hnaus þessum er klettagrjót, sem heitir Þjófarétt. Þar áttu þeir að hafa rekið inn kindur, er þeir slátruðu sér til matar. Sagt er, að þeir hafi fundizt vegna þess, að reykur sást frá þeim upp úr holunni, og hafi þeir haft kaðalstiga til að fara upp og ofan, og er sagt, að annar hafi látið draga sig upp, en hinn hafi neitað, og var þá stiginn tekinn, og á piltur þessi að hafa farizt þar niður í fylgsni sínu, og segir sagan, að hann hafi gengið aftur og átti að hafa undirgöng niður úr fjallinu og út í Voga, sem eru í Starmýrarlandi, og hefur sú trú haldizt, að þar hafi reimt þótt, og hafa menn til skamms tíma þóttz verða þar varir við eitthvað óhrein.t [Er þetta Voga-Móri].” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Flugustaðir, 1-2

SM-254:015 *Stekkatúnshóll* örnefni stekkur
“Stórlækur er innan við túnið, en neðan við það var mýri, sem nú er búið að þurrka, og hét hún Stekkamýri, og utan við hana Stekkatúnshóll.” segir í örnefnaskrá
Heimildir:Ö-Flugustaðir, 7

SM-254:016 *Tættur* heimild
Í athugasemdum og viðbótum segir að utan í Bæjarhjalla séu tóttarbrot nefnd Tættur.
Heimildir:Ö-Flugustaðir ath og viðb, 1

SM-254:017 *Prestbali* sögustaður tjaldstaði
KK: “Steinn einn þar í grennd á að hafa verði altari Þangbrands (Prestasteinn); einnig er grasflöt, Prestbali, sem sóknarlýsing nefnir, og á að vera fyrstu tjaldstaður hans.”
Heimildir:KK, 51

SM-254:018 heimild um sel
1840: “Í Hagahlíðum á Flugustaðadal var selstaða nýlega upptekin og aftur nýlega niðurlögð, líklegast fyrir hirðuleysi ábúandans. Áður var og selstaða í Selfjalli arnefndu hvar skepnur þóttu miður gagn gjöra hvors vegna það niðurlagðist.”
Heimildir:SSM, 557

SM-254:020 *Þangbrandshróf* heimild um naust
SV: “Þegar eg fór frá Þvottá kom eg íLleiruvog, sem heitir svo enn í dag, þar sem Hallr, kom skipi Þangbrands. Leirvogur er innarlega í “Starmýrarvogum” sem kallaðir eru. Innantil við voginn er klettr mikill og ekki ólíkr bryggju í lögum, og er kallaðr Þangbrandsbryggja. Þar fyrir innan sést votta fyrir fornu nausti, sem enn í dag heitir Þangbrandshróf.” “Einu nafni heita engjarnar Þangbrandshróf eða í daglegu tli nefnt hróf, og skiptist það í tvennt, Efra- og Neðra-Hróf, og er það ytra sérskiði að nokkru elyti af tveimur flóðkílum að suðvestan og norðan. Heitir sá, sem er norðan við það, Hrófkvísl, og eru þar landamerki milli Hofis og Flugustaða. Á Þangbrandur að hafa lagt þar skipi sínum að og hrófið kennt við það. Þar heitir Ytri-Hrófbakki, og mótar þar fyrir einhvers konar vallgrínu tóttarbroti.” segir í örnefnaskrá
Flugustaðir. I) “Völuleiði”, svo nefnt, nálægt bænum. Sbr. Kálund 1879-1882: 263. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931. II) Nausttóft, fornleg og óglögg, kölluð Þangbrandshróf, innanvert við snös þá við Vogana, er Þangbrandsbryggja er kölluð. Sbr. Árb. 1893: 32. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931. Friðlýst á jörðina Starmýri, sbr. bréf sýslum., dags. 02.07.1990, og ljósrit af skjali frá honum. Leiðrétting kemur fram á eintaki Þjms. en henni var aldrei þinglýst. Þangbrandshróf er eigi að síður í landi Flugustaða en hins vegar tilheyrir Þangbrandsbryggja Starmýri. (Uppl. Snorra Guðlaugssonar, Starmýri; Þjms. Drög að spjaldskrá um friðlýstar fornleifar).
KK: “#Þar er hamar einn brakkut úr til fjarðarins. heitir hann Þangbrandsbryggja, og á Þangbrandur að hafa lagt skipi sínu þar. Blettur einn þar í nánd heitir Hróf eða Þangbrandshróf, en þar á skip hans að hafa staðið, er það hafði verið dregið á land.”
Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 49; Ö-Flugustaðir, 8; KK, 51; SV: Árbók 1893, 31-32

SM-254:100 *Þangbrandsbryggja* örnefni lending
“[Innan við Prestbala var Klofasteinn, átti að vera bústaður Voga-Móra. Preststeinn var altari (eða predikunarstóll) Þangbrands. samkvæmt sögn] Þangbrandsbryggja ...” segir í örnefnaskrá
SV: “Þegar eg fór frá Þvottá kom eg íLleiruvog, sem heitir svo enn í dag, þar sem Hallr, kom skipi Þangbrands. Leirvogur er innarlega í “Starmýrarvogum” sem kallaðir eru. Innantil við voginn er klettr mikill og ekki ólíkr bryggju í lögum, og er kallaðr Þangbrandsbryggja. Þar fyrir innan sést votta fyrir fornu nausti, sem enn í dag heitir Þangbrandshróf.”
Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3; SV: Árbók 1893, 31-32

SM-255 Starmýri

20 hdr 1696/1847. Bænhús var á jörðinni Málðagi [1343]:”Mariu kirkia ad hofvi j alftafirde. a heima land alltt og Ellv land.
kirkian a allann reka vtan fiardar. mille markskers. oc melrackaness oss. fiordvng i ollvm reka. vid starmyringa. selveyde alla halfa. jnnan fiardar vid þvottaa. vtan þa er geythellvm heyrer. hofs kirkia a þridivng j vtsela drapvm. Annan þvottaa. þridia starmyringar. ef þeir drepa. enn fimmtunginn ef adrer drepa.” (DI II. 768) [1491-1518]: Málðagi: “Bænhusid ä starmyre j þvottaaar þjngvm a ij kugilldi.” (DI VII, 35) Þrí- og fjórþýli á jörðinni. Stekjartún var afþýli, varð síðar Starmýri íV, einnig var eyðibýlið Halldórshús á jörðinni.

1919. Tún I, 2,11ha, II og III 2,96ha, IV, 1,87ha. Garðar: I 430m², II og III 473m², IV 420m². "... tún er þar lítið en engi mikið og stórt land, víða grösugt. Þar er góður útgangur og mikill heyskapur en örðugur, þar hann víða hvar er að sækja í fen og foræði." SSM, 553. "... suður með firðinum breiðist víðlent sléttlendi út að fjörum. Það kallast Starmýrarteigar, og eru næst firði flóðlönd, sundurgrafin af kílum og víða tjarnir, pyttir og rot. Þetta flatlendi er mjög vaxið marhálmi og fergini, þar sem votast er, og stór og flæðir í kaf í öllum stærri flóðum. Þar er hið versta hættusvæði fyrir fé, en engjalönd góð. ... Bærinir standa á hátti melöldu og nokkuð af gömlu túnunum hólótt og bratt. Út frá túnunum og næst bæ er melaland og hrjóstur, en austur af túnunum mýrar, sem unnar hafa verið í tún, síðan skurðgröfur komu og einnig mikið af melum. Forarmýrarar upp frá sjónum eru of lágar til framræslu, en þar voru miklar engjar ..." SJM III, 474-475

SM-255:001 *Starmýri* bæjarhóll bústaður
Engin leið að sjá á túnakorti hvar elsti bæjarhóllinn var.

SM-255:002 heimild um bænhús
STARMÝRI Í ÁLFTAFIRÐI (SM) (ÞVOTTÁRÞING) BÆNHÚS [1491-1518]: gamall maldagi.
Bænhúsid ä starmyre j þvottaar þjngv m a ij kugilldi. Máld DI VII, 35 [AM 263 fol, bl. 98; Þjsks Bps 2 4to]

SM-255:003 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:010 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:011 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:012 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:013 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:014 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:015 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:016 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:017 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:018 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:019 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:020 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-255:021 heimild um beitarhús

“Á Starmýrardal voru beitarhús til 1890 og vafalaust sel fyrr, því að seljaörnefni eru nokkur,m.a. Selfjall.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 475

SM-255:022 *Selfjall* örnefni sel

“Á Starmýrardal voru beitarhús til 1890 og vafalaust sel fyrr, því að seljaörnefni eru nokkur,m.a. Selfjall.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “... nær fjallinu heitir Sel, og Selskriða og Selfjall, Svínabeinstindur og Selgil.” segir í örnefnaskrá

1840: “Í Selfjalli á Starmýrardal hefur og verið sel sem fyrir löngu er niðurlagt sökum þess þangað þótti langt og haglítið fyrir stórgripi.”

HG: “Á Seli er sporöskjulaga grjóthringur um 8 x 6 m að innanmáli greinilega menjar um fjárbogr sem Guðmundur Hjörleifsson bóndi á Starmýri lét byggja ...”

Heimildir:SJM III, 475; Ö-Starmýri ÞJ, 2; SSM, 557; HG. Árbók 2002, 20

SM-255:023 *Stekkjartún* bæjarstæði býli

“Afbýlið Stekkjartún byggðist frá S í tíð Guðmundar Hjörleifssonar og varð síðar SiV.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 475

SM-255:024 *Halldórshús* bæjarstæði býli

“Annað afbýli ... Halldórshús. Það stóð í svonefndum Öldubug um 500 m fyrir utan bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Halldórshús nefndust tættur þarna í bugnum, og var þar býli til forna, en nú er búið að jafna þeim við jörðu.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 475; Ö-Starmýri ÞJ, 4

SM-255:025 heimild

“Garðlag norðan við tún, talið frá tíð Guðm. Hjörleifssonar (um 1849).” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 475

SM-255:026 heimild um myllu

“Vatnsmyllutættur á tveim stöðum, myllurnar ófullnægjandi vegna vatnsskorts.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Þá byrja ég aftur að sunnan frá Skollabólshálsi og er þá fyrst Innrifletir, Myllulækur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 475; Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:027 heimild um myllu

“Vatnsmyllutættur á tveim stöðum, myllurnar ófullnægjandi vegna vatnsskorts.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 475

SM-255:028 heimild um sel

“Fyrir dalsbotninum [Seldal] liggur melur og heitir hann Selmelur. Þá heita Seltættur innst í dalnum. Selbrekkur ofar ...” segir í örnefnaskrá

1840: Selstaða tilheyrandi Starmýri liggur í Seldal og er vanalega notuð.”

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 2; SSM, 557

SM-255:029 *Fjárhúsbotn* heimild um fjárhús

“Fram í Nónhnausum heitir Dyrabotn, Dyrakinn, Skollabólsháls, Fjárhúsbotn ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 2

SM-255:030 *Gamlastekkjartún* örnefni stekkur

“Hraun kannast hraunaklasi, sem liggur í norðurátt, ofan við Starmýri. Syðst í þeim heitir Gamlastekkjartún.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:031 *Ófeigstættur* heimild

“Hvolpalág lítil eitt austan 'Ófeigstættur, milli túnanna á Starmýri heitir Stöðull.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:032 *Stöðull* örnefni kvíar

“Hvolpalág lítil eitt austan 'Ófeigstættur, milli túnanna á Starmýri heitir Stöðull.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:033 *Borgarmelar* örnefni fjárskýli

“Austast í þeim [Reiðsundum] Mómýri. Sandskarð, þar er klettadrangur, sem heitir Daladrottning, þá Borgarmelar, norðar ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:034 þjóðsaga draugur

“[Innan við Prestbala var Klofasteinn, átti að vera bústaður Voga-Móra.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:035 *Preststeinn* sögustaður

“[Innan við Prestbala var Klofasteinn, átti að vera bústaður Voga-Móra. Preststeinn var altari (eða predikunarstóll) Þangbrands. samkvæmt sögn] Þangbrandsbryggja ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 3

SM-255:036 *Gildruhraun* örnefni refagildra

“En þá eru ótalin örnefni fyrir sunnan Starmýrará. Og tek ég þá stykkið frá Skjólunum, og er þá fyrst Skjónaháls, þá Hagaskot; utan við þau Gildruhraun (suður við Slána) ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 4

SM-255:037 *Grettistak* heimild um aflraun

1840: “Grettistak eitt segja menn til vera á Starmýrardal.”

Heimildir:SSM, 577

SM-255:038 *Skipsnes* heimild um lendingu

“Skipsnes heitir nyrzti tanginn, þangað fengu Suður-Álftfirðingar vörur sínar fluttar frá Djúpavogi, áður en bílarnir komu til sögunnar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 5

SM-255:039 *Þórarinsrétt* heimild um rétt

“Upp á nesinu er gamalt réttarstæði og heitir Þórarinsrétt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 5

SM-255:040 *Torfskeruhraun* örnefni rista

“... en vestan við nesið heitir Klapparhaun og Klapparfit sunnar Torfskeruhraun, en suður af Skipsnesi heitir Blátjarnarnes og sunnan við það Blátjörn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 5

SM-255:041 *Gardahraun* örnefni

“Sunnan við tjörnina Brandadældir, austar Skútahraun; suður af þeim Gardahraun.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 6

SM-255:042 *Malvíkurrétt* heimild um rétt

“... þá er Folaldaklettur, sunnan við hann Höfði, í kringum hann er, að norðan, Malvíkurrétt og er það hamraborg umkringd af háum hömrum, þar heitir Altari ..” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 6

SM-255:043 *Pétursstekkjarnúpa* örnefni stekkur

“Sunnan við Brandadælir er Pétursstekkjarnúpa sem stendur úti miðri tjörninni ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 6

SM-255:044 *Öskukarl* örnefni

“Sunnan við Brandadælir er Pétursstekkjarnúpa sem stendur úti miðri tjörninni, sunnan við tjörnina er reiðingskrókur, vestan við hann Öskukarl og Öskukarlmelar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 6

SM-255:045 *Réttarhraun* örnefni rétt

“Sunnan við Seyluparta heita Hólar. Austast í þeim Réttarhraun ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 6

SM-255:046 *Unutættur* heimild

Í túni SI: “Syðsti partur túnsins nefnist Lágatún og Lágatúnsbrekka. Syðst í því hétu Unutættur og er búið að slétta yfir þær.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 7

SM-255:047 *Fjósbrekka* örnefni fjós

Í túni SI: “Syðsti partur túnsins nefnist Lágatún og Lágatúnsbrekka. Syðst í því hétu Unutættur og er búið að slétta yfir þær. Vestast heitir Malarhóll, norðan við hann Beinaklettur, austan við hann Fjósbrekka.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 7

SM-255:048 *Réttarbrekka* örnefni rétt

“Lækur rennur í gengum bæði túnin og nefnist Gil, þegar kemur í neðra túnið, syðra megin við það kallast Beinrófa, en norðan við það Réttarbrekka og Klettur nyrst.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 7

SM-255:049 *Staraleiði* örnefni legstaður

“Í Starmýri I er þúfa, er kallast Staraleiði.” segir í örnefnaskrá ÍF: “Stór þúfa er þar í túninu og heitir Stari. Hún á að vera leiði Stara. Á Starmýri hefur verið bænhús til forna.”

Heimildir:Ö-Starmýri ÞJ, 8; ÍF 1955, 22

SM-255:050 *Vaðall* örnefni vað

“Vaðall er vað á læk austur við kletta frá Starmýri I og II, þar sem gatan lá.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ath og viðb, 1

SM-255:051 heimild um leið

“Vaðall er vað á læk austur við kletta frá Starmýri I og II, þar sem gatan lá.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ath og viðb, 1

SM-255:052 heimild um mógrafir

“Mógrafir nálægt Halldórshúsum, nú orðnar að túni.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ath og viðb, 1

SM-255:053 heimild um smalakofa

“Smalatótt upp af Hvítamel í Vogum (Leiruvogum).” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ath og viðb, 2

SM-255:054 *Seldalsrétt* heimild um rétt

“Seldalsrétt og Seldalsgreni í Seldal.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Starmýri ath og viðb, 2

SM-256 Þvottá

11 hdr 1696. 10 hdr 1847. 1011: Að Þvottá sýndisk prestinum á föstudaginn langa sjávardjúp hjá altarinu, ok sá þar í ógnir margar, ok var þat lengi, at hann mátti eigi syngja tíðirnar [eftir Brjánsbardaga]; ÍF XII, 459.. 1179: Þar er kirkjustaður sem Þorlákr bp nær ekki undir sig; Þorlákssaga yngri. Bsk I, 282.

Jörðin nefnd um. 1200 í kirknaskrá Páls biksup (DI XII, 5). Máldagi [1367]: “clxxvii. les þar vm [Hálskirkju] wilchins maldaga. suo og um þuotta og adrar flejre kirkiu eignar þar eystra. þad er allt forskemdt j Hijtardalsbok. suo þad verdur ecj samann lesid hiedann j frá. Hítardalsbók” (DI III 234)

Máldagi 1397: “[á skógarteig, sumarvið, stóðhrossabeit, selför, skógarteig, geldneytahöfn] Kirkia a Brimsnes allt [+veiði, beit, skipsátur, lambaafmæðing, reka] Stadur a Halfar oseayar oc Skarbakamb. Vigur oc Jls sker.” (DI IV 231 232) Máldagi [1491-1518]: “Kirkian ad þvottaa: a heima land alltt med gognvm oc giædvvm” (DI VII, 34-

35) Máldagi 1575 (DI XV 695-696)

1760 eru Pisjubakkar og Kambar hjáleigur en 1847 aðeins Hnaukar (SM-257). Önnur afbýli Fauskasel og Krístrúnartótt, Jörðin á Þvottáreyjar.

1919: Tún 4,32ha, garðar 676m². 1840: “Tún er stórt á Þvottá en lítið á Hnaukum, enjgar litlar á b’ðaum stöðum og heyskapur því fremur lítill; láglandi er þar grösugt en fjallandi miður. Útigangur er þar góður hvar til og hjálpar bitþang. Jörðin yfir höfuð er undirorpin grjótfoki frá þeim í kring liggja ndi nokkuð víðendum melum. Fyrr meir voru melar þessir graslendir og hefur jörðin því að þessu leyti af sér gengið ...” SSM, 553. “Þvottárþærinn stnedur á harðvellirbökkum skammt norðan við Þvottána röskan 1 km inn af Hnaukaósi, og er talið, að þar hafi fyrr gengið fjarðarstúfur inn í landið, esandfyllst. ... Undirlendi er þó nokkurt og teygist suður með sjó að Mælifelli. Niður og út af bæ eru votlendar mýrar að mestu samfelldar, þýfðar og þóttu aðjafnaði snögglendir. Þar voru aðalegjarnar. ... Jörðin er samileg til búskapar fallin, ekki njóasæl og hafði gott beitarpól að vetri.” SJM III, 480-481.

SM-256:001 Þvottá bæjarhóll bústaður

SV: “Í suðr frá bænum spölkorn hefir hinn gamli bær staðið, að því er sagt er: þar standa nú fjárhús, og er þar mikil upphækkun undir, og miklu meiri enn undir bænum sem nú er.”

Heimildir:Túnakort 1919; SV: Árbók 1893, 30-31

SM-256:002 heimild um kirkju

“... ofan til Kirkjutúnn, eyðst í því Krikjuhóll, og stóð þar kirkjan.” segir í örnefnaskrá

ÞVOTTÁ Í ÁLFTAFIRÐI (SM) Pétri

1011: Að Þvottá sýndisk prestinum á föstudaginn langa sjávardjúp hjá altarinu, ok sá þar í ógnir margar, ok var þat lengi, at hann mátti eigi syngja tíðirnar [eftir Brjánsbardaga]; ÍF XII, 459

1179: Þar er kirkjustaður sem Þorlákr bp nær ekki undir sig; Þorlákssaga yngri. Bsk I, 282.

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 5

[1367]: clxxvii.

les þar vm [Hálskirkju] wilchins maldaga. suo og um þuotta og adrar flejre kirkiu eignar þar eystra. þad er allt forskemdt j Hijtardalsbok. suo þad verdur ecj samann lesid hiedann j frá. Hítardalsbók DI III 234

1397: [á skógarteig, sumarvið, stóðhrossabeit, selför, skógarteig, geldneytahöfn] Kirkia a Brimsnes allt [+veiði, beit, skipsátur, lambaafmæðing, reka] Stadur a Halfar oseayar oc Skarbakamb. Vigur oc Jls sker. [+viðreka, matreka, reka]

þessi er skyllid aa Þvottarstad. fæda prest oc diakn oc reida presti iiii merkur. reida xviiij aura annars hundradz j matskap ættmonnum Eyolfs Skeggiasonar eda fæda omaga epter þui sem monnum þiker mätulegt. giefa ij mälsverdo a xij manudumm. annann Pietursmesso a veturinn. enn annann Mariumesso fyrre.

portio fom er sira Gudmundur tok ccc. oc xij alner.

Jtem ny portio vmm xj är næstv cc. oc x aurar; Máld DI IV 231 232

[1491-1518]: St

Kirkian ad þvottaa: a heima land alltt med gognvm oc giædvvm: hvn a x kvgilldi: hvndradz hest: og fullroskid hross: oc hvndrad innan stoks: jnnan kirkiv ein messvklædi; j kalekur: ij kluckur: þar falla xv alner. Máld DI VII, 34-35 [AM 263 fol, bl. 9; AM 259 4to, bl. 133b]

1575: Máld DI XV 695 696

1755: Þvottársókn lögð undir Hof í Álftafirði; (PP, 31) [konungsbréf]

17.5.1765: Kirkjan á Þvottá lögð niður; (PP, 31) [konungsbréf]

Heimildir:Ö-Þvottá, 12; DI

SM-256:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:004 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:005 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:006 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:007 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:008 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:009 heimild um útihús
Heimildir:Túnakort 1919

SM-256:010 *Kambar* bæjarstæði býli
1760 eru Pisjubakkar og Kambar taldir hjáleigur. “Norðan við Sellönd er Haukstjörn og til norðausturs frá þessum hæðum ganga sérkennilega fjallsbríkur, sem Kambar nefnast. Þar var afbýli áður með sama nafni.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.
1840: “Líka voru hjáleigur byggðar við Þvottá á þeirri tíð að þar var prestsetur, en sem nú eru í eyði, voru hjáleigur þessar ; Pysjubakkar, Kambar og Fauskahlíð; ei hafa þær verið byggðar nú í 70-80 ár ...”
Heimildir:JJ, 381nm; SJM III, 480; SSM, 566

SM-256:011 *Pisjubakkar* bæjarstæði býli
1760 eru Pisjubakkar og Kambar taldir hjáleigur. “Afbýlið Pysjubakki var skammt suður bæ ...” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Utan við Innmýrar er melur, sem Stekkamelur [023] heitir. Utanundir honum er mýri, sem Stekkamelmýri heitir, og nær hún heim undir tún og út að svonefndum Skeiðflöt, sem eru harðvellismóar og liggja út og suður að Pysjubökkum, og eru harðvellisbakkar norðan Þvottár. Var þar býli fyrrum, og gamalt fólk sagði, að heitið hefði Litla-Þvottá.” segir í örnefnaskrá
1840: “Líka voru hjáleigur byggðar við Þvottá á þeirri tíð að þar var prestsetur, en sem nú eru í eyði, voru hjáleigur þessar ; Pysjubakkar, Kambar og Fauskahlíð; ei hafa þær verið byggðar nú í 70-80 ár ...”
Heimildir:JJ, 381nm; SJM III, 480, Ö-Þvottá, 1; SSM, 566

SM-256:012 *Tjaldstæði Þangbrands* heimild
“Önnur nöfn í Vesturtúni þekki ég ekki, utan Tjaldstæði Þangbrands, sem er sunnarlega á túninu, grasigróin tótt mjög greinileg norðar aðeins önnur tótt fremur ógreinileg, talin vera skáli Þangbrands.” segir í örnefnaskrá
SV: ... beint í suður frá túngarðinum er merkileg fótr, sem enn í dag er kölluð tjaldstæði Þangbrands. frá garðinum og að tóftinni eru 10 faðmar ... Tóftin stendr á sléttri grund; hún hefur verið nær ferskeytt, og er austrveggrinn nær beinn, en vestrhluti tóftarinnar er meira aflagaðr, því að stungið sýnist hafa verið úr veggjunum. Í suðr og norðr er tóftin 47 fet utanmál, enn á hinn veginn 45 fet; dyr hafa verið á vetrvegg nær norðrhorni; þær eru mjög svo fallnar saman, enn sjást þó svo vel að víst er að þær hafa ekki verið annarsstaðar. Tóftin er mjög vallgróin og fornleg og veggir svo ákaflega útflattir, að í austurhorninu, þar sem mest er útflatt, eru þeir 15-20 fet á breidd; hæð tóftarinnar verðr, að því er eg get séð, 2-3 fet. Að innna er fóftin að mestu leyti ferhyrning. Ég rannsakaði gólf þessarar tóftar með grefri og gróf 4 grafir, sem hver var 2 fet í þvermál og um 2 fet á dýpt; jarðvegr var gets þykkr enn mól undir. Hvergi var þar gólfskán, né litabreytingar á moldinni.” Þvottá. a. “Tjaldstæði Þangbrands”, er svo kallast, ferhyrnd girðing fyrir neðan túnið. KK:”Kristni saga segir að Hallur lét flytja farm af skipi Þangbrands heim á tún sitt, og þar reisti hann tjald, sem Þangbrandur og menn hans bjuggu síðan í. ... Fyrir sunnan Þvottártún - sem hefur sennilega verið fyrrum stærra en nú svo sem verið hefur á mörgum bæjum - er fast fyrir utan túngarð sýnt Þangbrandstjald allstór búðartóft, óreglulega ferhyrnd.”
Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 50; Ö-Þvottá, 13; KK, 50

SM-256:013 heimild um túngarð
b. Túngarðsbrot fornt fyrir neðan “tjaldstæðið”. ... Í neðanmálsgrein á skjalinu vísar MÞ í bréf sitt frá 10.05.1939. Í bréfinu, sem stílað er á Antoníus Sigurðsson, Þvottá, er gefin heimild til að lækka túngarðsbrotið, en jafnframt tekið fram að ekki megi jafna það við jörðu. Tilvísun í Árb. er breytt á skjali, úr bls. 39 í bls. 31, en leiðréttingunni var aldrei þinglýst, sbr. ljósrít af skjali frá sýslum.

Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 50

SM-256:014 heimild

“Önnur nöfn í Vesturtúni þekki ég ekki, utan Tjaldstæði Þangbrands, sem er sunnarlega á túninu, grasigróin tótt mjög greinileg norðar aðeins önnur tótt fremur ógreinileg, talin vera skáli Þangbrands.” segir í örnefnaskrá c. Tóftar-upphækkun forn, sem er í túninu fyrir ofan “tjaldstæðið”. Sbr. Árb. 1893: 31. Skjal undirritað af MP 25.10.1930. Þinglýst 26.01.1931.

Heimildir: Skrá um friðlýstar fornleifar, 50; Ö-Þvottá, 13

SM-256:015 heimild um geitakofa

“... í Geitarhúsagili hefur fundist gullvottur.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Inn af tjörnni [Haukstjörn] eru grasfletir allt inn að Bæjargili og heita Geithúsafletir ... þá er gil sem Geithúsagil heitir, neðst í gilinu eru grónar tóttir, haf hafa þar sennilega verið geitahús ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 480; Ö-Þvottá, 37

SM-256:016 heimild um beitarhús

“Utar meðfram melunum eru klettakambar háir, sem einu nafni heita Kamar, og eru strýturnar fjórar. Norðan undir þeim eru beitarhús frá Þvottá.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 3

SM-256:017 *Fauskasel* bæjarstæði býli

“Láglandisræma liggur suður með ströndinni utan við Sellönd, og í daldragi sunnan við þau var afbýlið Fauskasel og fallegt gróurlendi í svonefndri Hlíð, birkikjarr og lyng. Síðasti bóndinn á Fauskaseli hét Ófeigur. Hann druknaði við Styrnishöfn í róðri um 1700.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. 1840: “Selstaða Þvottá tilheyrandi í Fauskahlíð og nefnist Fauskasel. Fyrir nokkru var þessi fallega selstaða niðurlögð og hvörgi annarstaðar ný upptekin.”

1840: “Líka voru hjáleigur byggðar við Þvottá á þeirri tíð að þar var prestsetur, en sem nú eru í eyði, voru hjáleigur þessar ; Pysjubakkar, Kamar og Fauskahlíð; ei hafa þær verið byggðar nú í 70-80 ár ...”. “Um hið forna býli Fauskasel kann ég fátt að segja, og víst langt síðan það féll í auðn. Í kringum 1870-80 fékk gamall bóndi hér í sveitinni leyfi hjá bóndanum á Þvottá til að byggja þarna upp. Hann hafði áður búið í Hnaukum, en var orðin eins síns liðs. Hann hafði ráðið til sín unga stúlku um fermingu. Þetta þótti misráðið af henni, og var komið til að setja karlinum upp vistinni, hætti hann þá við að byggja þarna upp, en var búinn að hlaða baðstofutóttina.”

Heimildir:SJM III, 480; Ö-Þvottá, 8; SSM, 557: SSM, 566

SM-256:018 heimild um áveitu

“Upp úr 1900: Hlaðnir áveitugarðar, gerðu bót.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 481

SM-256:019 heimild um beitarhús

“Beitarhús tvenn, önnur suður í Hlíð nálægt Fauskaseli, aflögð 1894, hin skammt frá bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

“Yzt í Hlíðinni sunnan við Djúpadalsgilið voru beitarhús frá Þvottá, allt fram til 1894 að þau lögðust niður. Þar var líka haft í seli fyrr á árum.” segir í örnefnaskrá

HG: “Við mynni Djúpadalsgils sunnan undir Sellöndum voru til 1894 beitarhús frá Þvottá, áður haft þar í seli en stundið garðrækt í seinni tíð.”

Heimildir:SJM III, 481; Ö-Þvottá, 9; HG. Árbók 2002, 12

SM-256:020 heimild um beitarhús

“Beitarhús tvenn, önnur suður í Hlíð nálægt Fauskaseli, aflögð 1894, hin skammt frá bæ.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi.

Heimildir:SJM III, 481

SM-256:021 heimild um myllu

“Norðan við túnið á Þvottá liggja samfelldar mýrar norður að svonefndum Myllukúl, landamerkjum milli Þvottár og Hnauka og eru kallaðar einu nafni Innmýrar. Myllukúll fékk sitt nafn af vatnsmyllu, sem þar var sett og malaði korn til brauðs.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 1

SM-256:022 *Kristrúnartótt* bæjarstæði býli

“Syðst í þessum mýrum [021] er gróin tótt, sem Krístrúnartótt heitir, hafði búið þar einsetukona og átti þarna skjól.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 1

SM-256:023 *Stekkamelur* örnefni stekkur

“Utan við Innmýrar er melur, sem Stekkamelur heitir. Utanundir honum er mýri, sem Stekkamelsmýri heitir, og nær hún heim undir tún og út að svonefndum Skeiðflöt, sem eru harðvellismóar og liggja út og suður að Pysjubökkum, og eru harðvellisbakkar norðan Þvottár.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 1

SM-256:024 *Eyjólfsskúti* þjóðsaga huldufólksbústaður

“Vestast í Innri-hellrum er skúti, sem Eyjólfsskúti heitir. Í þessum klettum á að vera huldufólk að gamalli sögn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 2

SM-256:025 *Einbúi* þjóðsaga huldufólksbústaður

“Sunnan Þvottár talið frá Bæjargili: Kambamelar langur melhryggur lítið gróinn. Norðan hans innst klettastapi um það bil 8 metra háir, heitir Einbúi. Grasþúfa er á kolli klettsins, og á þar að vera fólgid fé. Ekki er auðvelt að klífa stappann, þó er það kleift. Þar á líka að vera huldufólksbyggð.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 2-3

SM-256:026 þjóðsaga huldufólksbústaður

“Utar meðfram melunum eru klettakambar háir, sem einu nafni heita Kamar, og eru strýturnar fjórar. Norðan undir þeim eru beitahús frá Þvottá. Í þessum Kömbum á líka að vera huldufólk.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 3

SM-256:027 *Biskupshöfði* þjóðsaga huldufólksbústaður

“Utan Drangsvíkur tekur við hraunhöfði, um það bil 1/2 km. á lengd og heitir Biskupshöfði. Inn í hann liggja tveir vogar, sá nyrðri heitir Þórarinsvogur, en hinn Hundavogur, og er allangur, en afar mjór.” segir í örnefnaskrá

'Atti að vera aðsetur álfabiskups

Heimildir: Ö-Þvottá, 4, 15

SM-256:028 *Hafnarskjólsvarða* varða samgöngubót

“Norðan til á Skjólinu er stór varða, hlaðin úr stórgrýti og er víst orðin gömul og heitir Hafnarskjólsvarða. Er hún notuð sem innróðrar merki til hafnarinnar.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 5

SM-256:029 *Styrmishöfn* heimild um lendingu

“Austurströndin veit að úthafinu. Þar er Styrmishöfn, útróðrarstaður bak við kamba. Þaðan réðu Þvottárþændur og fleiri Álfthfirðingar á sjó fram um 1930 og síðast 1945.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Höfði þessi [028] nær allt suður að Styrmishöfn, en þar var útgerð Álfthfirðinga um áratugi og aldir, en nú með öllu niðurlögð. Höfnin er hringlaga, um það bil 200m. í hringmál.” segir í örnefnaskrá

HG segir síðast róið úr Styrmishöfn árið 1949.

Heimildir: SJM III, 480; Ö-Þvottá, 4; HG. Árbók 2002, 14

SM-256:030 heimild um sjóbúð

“Þarna við höfnina [029] eru talsverðar rústir af gömlum byggingum, vestan undir Hafnarskjólinu og líka upp á því, og voru þar fiskihjallar fyrir á árum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 4

SM-256:031 heimild um hjall

“Þarna við höfnina [029] eru talsverðar rústir af gömlum byggingum, vestan undir Hafnarskjólinu og líka upp á því, og voru þar fiskihjallar fyrir á árum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 4

SM-256:032 heimild um verbúð

“Þarna við höfnina [029] eru talsverðar rústir af gömlum byggingum, vestan undir Hafnarskjólinu og líka upp á því, og voru þar fiskihjallar fyrir á árum.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Þvottá, 4

SM-256:033 heimild um leið

“Norðan í Mælifellshálsi eru tvö gil og heita Hálsagil, er bratt fell á milli þeirra, og var þar hestvegurinn suður í Mælifellsdal.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 10

SM-256:034 *Hlíðabryr* örnefni brú

“Norður af Grenjabotni eru svonefndar Hlíðabryt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 11

SM-256:035 þjóðsaga

“Út af Langbotni er Svarthamrahjalli og yfir honum Efri-Svarthamrar. Um miðju lækka þeir til muna og þar kallaðir Neðri-Svarthamrar. Uppi á þeim er hringlaga vatn, sem sýnist grænt af dýpi, en má vera, að slý í botni þess valda; það heitir Svarthamravatn. Framrennsli hefur það ekki. Sú sögn er til gömul, að í vatninu eigi að vera naut, sem dragi á eftir sér húðina.” segir í örnefnaskrá

“Bóndinn í Hnaukum slátraði nauti og var búinn að flá það aftur á malir, gekk þá inn til matar síns, en er hann kom aftur út, sá hann á eftir því upp Haukamela og stefndi á Svarthamra, sem þar eru beint upp af, og átti að hafa steipt sér í vatni. Undan illvirðum átti það að belja hátt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 11-12

SM-256:036 *Tobbugata* heimild um leið

“Neðan Neðri-Svarthamra að sunnan er Skollabotn. Þar út og niður Tobbugata ...” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 12

SM-256:037 *Valhöll* heimild um hesthús

“Vestan heimreiðarinnar var hesthús, sem hét Valhöll, nú niðurlagt.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 12

SM-256:038 *Pangbrandsbrunnur* heimild um vatnsból

“Inn og vestur undir Flötumelum er brunnur, kallaður Pangbrandsbrunnur.” segir í örnefnaskrá KK: “Skammt fyrir sunnan Pangbrandstjald sést í mosavaxinni fjallshlíðinni lítill uppspretta Pangbrandsbrunnur, og telur þjóðtrúin, að lækningarmáttur fylgi honum.”

SV: Um 50 fadma frá töft þessari eða “tjaldstæði Pangbrands” er forn brunnur, sem enn heitir Pangbrandsbrunnur; úr honum fellr lækr, sem Brunnlækr er nefndr. Gömul munnmæli segja, að Pangbrandr hafi vígt brunn þennan; bezta vatn er í honum og er enn trú á, að vatnið sé heilagt og lækni meinsemdir, bæði á mönnum og skepnum.”

Heimildir:Ö-Þvottá, 13; KK, 51; SV: Árbók 1893, 31

SM-256:039 *Ísleifshesthús* heimild um hesthús

“Þá var þarna [038] lítið eitt vestar hesthúskofi og kallað Ísleifshesthús, nú jafnað við jörð, en hóll greinilegur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Þvottá, 13

SM-256:040 *Ísleifur* þjóðsaga draugur

Ísleifur átti að vera í Ísleifshesthúsi sjá 039.

Hann var bóndi sem druknaði í Hornafjarðarfljótnum á leið sinni að Þvottá, drap hestinn en reið honum heim að bæ og var þá vísað í hesthúsið. Gerir engum mein en tryllir þær skepnur sem settar eru í húsið.

Heimildir:Ö-Þvottá, 13-14

SM-256:041 *Eskilshaugur* þjóðsaga legstaður

“Þrír Brædr i Heidni skyldu hafa verid haúglagdir í fylgiandi Stöðum, hvadan hvör mætti sjiá til annars: Ulfur i Úlfsey Eskill i Eskillsey og Hrómundur i Hrómundsey - Rudera af þessum Gröfum eru lítt síaanleg, enn allir þrír stadir síást glögt rá ödrum.

“Úlfur Eskill og Hrómundur, hétu bærdur þrír, er uppi voru á landnáms eða söguöld. Þeir völdu sér bústað í eyjum úti fyrir Hamarsfirði og Álfafirði eystra, og eru eyjarnar síðan við þá kenndar. Sagt er, að þeir séu heygðir hver í sinni ey, og til skamms tíma hafa menn þóttz vita, hvar haugar þeirra væru. ... Eskilsey er í eyjaklasa þeim, sem er úti fyrir Hamarsfirði og heitir einu nafni Þvottáreyjar. Er hún nyrzt, öll vafin grasi og eru þar því slægjur miklar ... Sunnanvert á Eskilsey á allháum kletti er hóll, sem sagður er vera haugur Eskils.”

Heimildir:FF, 72; Ingimar Sveinsson: Djúpvogur, 20-21

SM-256:042 heimild um fjós

“Norðr frá gamla bænum er og nefndr fjóshóll, þar sem fjósið hefir verið.”

Heimildir:SV: Árbók 1893, 31

SM-257 Hnaukar

Hjáleiga Þvottár (SM-256)

“Neðra landið liggur utan frá sjó og inn ofan (sunnan) við Starmýrarteiga, harðvellisbakki, mýrar og aurar, áður samfelldar og greiðfærar engjar, fremur snöggar, enda slegnar árlega, en ræktað land að mestu nú. ... Ofar er lyngivaxið land, mosapembur og graslautir. “ SJM III, 478

SM-257:001 *Hnaukar* bæjarhóll bústaður

“Fjós var austan við gamla bæinn og áfast honum.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:Túnakort 1919; Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:002 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-257:003 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-257:004 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-257:005 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-257:006 heimild um útihús

Heimildir:Túnakort 1919

SM-257:007 heimild um beitarhús

“Beitarhús voru vestan við bæ uppi undir fjalli.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlaþingi. “Fjánhús og Hús voru beitarhús neðan við Hellishlíðarmel og túnblettur afgirtur við. Nú aflögð.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir:SJM III, 478; Ö-Hnaukar ath og viðb, 1

SM-257:008 *Selá* örnefni sel

Hnaukar eiga Kyrfugilsheiði og Lónsheiði utan Heiðarár að Sýslusteini og sunnan Selár, alveg í sjó eftir gamla farvegi Selár út að Geirshólma.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hnaukar, 1

SM-257:009 *Þingbrekka* örnefni þingstaður

“Innan Kyrfugild heitir fyrst Fell, þá Holulækur, þá Víðines. Svo er þingbrekka og Þingbrekkufletir.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Hnaukar, 2

SM-257:010 þjóðsaga huldufólksbústaður

“Hóll er í túninu í Hnaukum. Sunnan undir honum var gamli bærinn [001], sem nú er aflagður. Huldufólkstrú var á Hólnum.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 1

SM-257:011 *Hólshús* heimild um fjárhús

“Hólshús, fjárhús er norðan við Hólinn, stendur enn.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:012 heimild um fjárhús

“Fjárhús var sunnan við Króamel, byggt 1936, nú aflagt.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:013 heimild um fjárhús

“Fjárhús (tvístæð, tvö saman) voru á túninu, suður frá gamla bænum, nú aflögð.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:014 heimild um hesthús

“Hesthús var nyrzt í túninu við túngarðinn, nú aflagt.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:015 heimild um hesthús

“Annað Hesthús var suðvestur á túninu, nú aflagt.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:016 heimild um rétt

“Fjárrétt og Náthagagi var norðvestan við túngarðinn, skammt frá Skottá. Réttin er aflögð en Náthaginn er kominn í tún.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:017 heimild um hlöðu

“Tvær Hlöður voru við Hólinn, vestan við bæinn.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:018 heimild um smalakofa

“Smiðjukofi var vestur af Hlöðunni.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 2

SM-257:019 heimild um mógrafir

“Mógrafir voru ofan við Kúabala.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 3

SM-257:020 heimild um mógrafir

Mógrafir voru austur af Efri-Hellum.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 3

SM-257:021 *Móhús* heimild

“Móhús var við Efri-Hella.” segir í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hnaukar ath og viðb, 3

SM-691 Fornleifar á fleiri en einni jörð

SM-691:001 heimild um leið

“Um fjallskörðin lágu áður fjölfarnar leiðir til Breiðdals. Póstleiðin var um Berufjarðarskarð, og má þar enn sjá furðu mikil merki þess, að reynt hafi verið að gera hestfótum götuna greiðari.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi.

SSM: “Alfaravegur liggur hér þvert um Berufjarðardalinn fyrir innan fjarðarbotn og út með að sunnan að Hálsi í Hálsapinghá eða út í Berufjarðarkaupstað og liggur sá vetur frá Berufjarðarskarði, sem er hér upp af bænum og liggur til Breiðadals, hér um 1/4 míla [talið lengri leið] að lengd; er Berufjörður næsti bær að sunnanverðu en Flaga að norðan; vegurinn er bæði ruddur og varðaður.”

Heimildir:SJM III, 362; SSM, 508

SM-691:002 *Öxl* heimild um leið

“Axarvegur liggur upp úr dalbotninum upp bretta kletthajalla og brekkur. Hæstur er hjallinn upp af Vagnbrekku og þar brattastur jeppavegurinn, sem ruddur var var yfir þessa gömlu alfaravegi nú á sjötta áratugi aldarinnar. Áður lá kaupstaðaleið þeirra Héraðsmanna sem á Djúpavogi versluðu, um Öxi og þar lagði leið sína forðum Hrafnkell Freysgoði, er hann fór sneypuförina á Þingvöll eftir dráp Einars smala þjóðleið frá upphafi landsbyggðar.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlþingi. “Skarðið, sem er fyrir innan [Flögutind og Grýlutind] heitir Berufjarðarskarð. Um það lá þjóðleiðin og var býsna fjölfarin fram að bílaöldinni.” - “Úr Berufjarðardal liggur gamall vegur - nú að nokkru endurbættur - yfir í Skriðdal. Það er kallað að fara Öxi, Axarveg eða jafnvel Axarheiði áður fyrr. Þegar Héraðsmenn fóru kaupstaðarferðir á Djúpavog fóru þeir Öxi. En af Axarvegi lágu

götur upp Merkjahrygg, yfir mjótt sund í Ódáðavötnum, síðan um Búðatungur, Hornbrynjuslakka og ofan í Fljótsdal. Þessa leið fóru Fljótsdælingar. Enn má sjá gömlu göturnar upp Merkjahrygginn og nú hefur verið ruddur vegur upp hrygginn vegna stíflugerðar í Ódáðavötnum.”

Heimildir:SJM III, 400; Ö-Berufjörður, 1, 8-9

SM-691:003 heimild um leið

“Auk þessara leiða lá innansveitavegurinn um hlað. Er B[erufjörður] því á krossgötum.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 400

SM-691:004 heimild um leið

“Annar alfaravegur liggur yfir mið Strandafjöllin eftir Krossdalnum, hér um 1/2 míla að lengd; er Kross eða Fossgerði næstu bæir hér á Ströndinni en Fagridalur í Breiðdal næsti bæir að norðan.”

Heimildir:SSM, 508

SM-701 Fornleifar á fleiri en einni jörð

SM-701:001 heimild um leið

“Um 6-7 km eru frá bæ [Veturhúsum eða Hamri] og inn að Leiðargili, sem farið var upp með til fjalls áleiðis til Skriðdals og Fljótsdals.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 445

SM-701:002 heimild um leið

“Önnur leið var um Veturhúsaskarð til Fossárdals og hin þriðja inn úr dalnum um Innri-Bót og þaðan skemmstu leið en ærna þó, yfir norðausturhluta Hraunanna í Sturluflöt í Fljótsdal, yfir 20 km bein lína samkvæmt korti, að sjálfsögðu mun lengri í raun, yfir fáskrúðug reginflæmi í 700-800 m hæð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 445

SM-701:003 heimild um leið

“Önnur leið var um Veturhúsaskarð til Fossárdals og hin þriðja inn úr dalnum um Innri-Bót og þaðan skemmstu leið en ærna þó, yfir norðausturhluta Hraunanna í Sturluflöt í Fljótsdal, yfir 20 km bein lína samkvæmt korti, að sjálfsögðu mun lengri í raun, yfir fáskrúðug reginflæmi í 700-800 m hæð.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Heimildir:SJM III, 445

SM-701:004 heimild um leið

“Algengasta hestaleiðin í Víðidal er inn Múladal og upp Háás norðan við Hnútvatn, yfir Þverá og niður Langahrygg.” segir í örnefnaskrá

Heimildir:Ö-Múli, 7

SM-701:005 heimild um leið

“Alfaraleið hefur um ómunatíð legnið um Lónsheiði og gestagangur fylgt, ekki síst meðan Skaftfellingar allir austan Skeiðarár sóttu verslun til Djúpavogs.” Segir í Sveitum og jörðum í Múlapingi.

Ruddur bílvegur 1935-6. “Menn sem unnu við vegagerð á Lónsheiði um miðja okkar öld hafa sagt mér að þarna kynnu að hafa verið hlaðnar vörður, en lítið sá maður af þeim þau ár sem bílvegurinn lá þarna yfir og elri menn í Álftafirði telja sig ekki muna eftir þeim.”

Heimildir:SJM III, 474; Ingimar Sveinsson: Siglt og róid, 128

SM-701:006 heimild um leið

“Um þær [Þvottáskriður] og Hvalnesskriður á Krossanesi er stytta leiðin suður í Lón, en ill er sí leið og torsótt, og ekki er hún farin öðruvísi en fótgangandi.”

Heimildir:ÍF 1955, 19

SM-701:007 heimild um leið

“Um dalverpi þetta [dalverpi yfir Hálsana]þetta lá leið yfir að Teigarhorni við Berufjörð.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Djúpivogur,194

SM-701:008 heimild um leið

Leið yfir Melrakkanesfjall: “Ef komið var að sunnan var oft farið innan við Stekká, upp á Stekkahjallann, upp svo kallað Göngugrjót og yfir fjallið. Þaðan inn á Arabólshjalla og komið niður skammt utan við bragðavelli. Stundum var Neðrafjallið farið og niður Þakeyri utan við Bragðavallahóla.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róið, 129

SM-701:009 heimild um leið

“Líka var hægt að fara sniðgöturarnar upp af Melrannanesbæjunum og hvort sem var upp á Neðrafjall eða efrarfjall, en menn ætluðu lengra austur og hittu á góða fjöru fóru menn gjarnar eftir Leirunni í Hamarsfjarðarbotni. Slóðir lágu yfir Melrannanesfjall en lítið mun hafa verið um vörður.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róið, 129

SM-701:010 heimild um leið

“Fjölfarnar leiðir lágu yfir Hálsa. Var oftast farið upp Hringbrekkur inn við Háls og noður með Hálsfjalinu neðan við svokallaðan Brattamel. Þar var götuslóðu og mótaði fyrir hleðslu í götukanti. ... Þessi gata lá síðan niður með Búlandsá og inn með Berufirði.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róið, 130

SM-701:011 heimild um leið

“Annar vegarslóði lá upp frá Hálsi og Strýtu dálítið utar eftir svokallaðri Nautalág. Var sú leið oft farin milli Hálsþorps og Teigarhorns, en síður ef ferðafólk ætlaði inn með Berufirði.”

Heimildir: Ingimar Sveinsson: Siglt og róið, 130

SM-702 Óstaðsetjanlegar minjar í Geithellnahreppi

SM-702:001 gripir

1868: “HNÍFSBLAÐ einægjað, með koparöxlum að ofan of tanga, hefir verið vandað, fannst 1865 í moldbakka við lækjarfarveg; þegar það fannst, var á því sívalt skapt, fútið, og sást á því lítill vottur af ryðguðum járnhólk að framan.”

Heimildir: Skýrsla FÍ II, 81

SM-702:002 *Vellir* bærjarstaði býli

Túnakort 1919,2-3 hús?

Heimildir:Túnakort 1919

4. Helstu tegundir menningarminja og ástand þeirra

Alls hafa verið skráðar 1447 fornleifar á 48 jörðum, sem gerir ríflega 30 minjastaði á jörð að meðaltali. Við skráningu minja er notast við tvenns konar flokkun. Í fyrsta lagi er flokkað eftir eðli fornleifanna, en með því er reynt að greina á milli hvort á staðnum sé mannvirki, hvort aðeins er vísbending um að mannvirki sé eða hafi verið þar, hvort um er að ræða stað sem tengist þjóðsögum eða markverðum atburðum eða náttúruminjar, sem hafa menningarsögulegt gildi. Innan hvers flokks er síðan reynt að greina frekar eftir gerð. Flokkun af þessu tagi kemur ekki nema að takmörkuðu gagni við svæðisskráningu, vegna þess að þær heimildir sem stuðst er við eru yfirleitt ekki svo nákvæmar að hægt sé að sjá hvort mannvirki er enn á þeim stað sem lýst er, eða hvort mannvirki hefur nokkurn tíma verið á minjastaðnum. Þessi flokkun kemur því fyrst verulega að gagni eftir að farið er á vettvang. Tegundir fornleifa á skráningarsvæðinu eru skráðar hér að neðan.

álagablettir	1	hellar	11
áletrun	1	hleðslur	4
brunnar	5	hús	10
bæjarhólar	44	sögustaðir	2
bæjarstaði	132	þjóðsögur	32
dysjar	2	tóftir	31
garðlag	5	vörður	41
gripir	3	vegir	2
heimild	897	örnefni	224

Víða var hægt að greina hlutverk þeirra staða sem skráðir voru og eru þau sýnd í eftirfarandi töflu.

Búsetuminjar		Aðrar minjar	
bústaðir	50	landamerki	24
býli	131	refagildrur	12
býli/sel	3		
Minjar um jarðrækt		Aðrar búsetuminjar	
áveitur	9	brunnar	4
kálgarður	16	þvottastaðir	4
akur	1	vatnsból	7
Búnaðaminjar innan túns		Útgerðarminjar	
útihús (ótilgreind)	288	hjallar	10
fjárhús	57	herslubyrgi	3
lambhús	6	naust	18
hesthús	20	sjóbúðir	5
fjós	12	verbúðir	6
túngarðar	11	lendingar	24
skemmur	2	uppsátur	10
hlaða	5		
heystæði	1	Samgönguminjar	
hrútakofi	1	leiðir	90
smiðjur	2	vöð	9
myllur	21	sæluhús	3
geitakofi	2	brýr	7
		tjaldstæði	2
		kláfferjur	2
		samgöngubætur	5
		traðir	3
Búnaðarminjar utan túns		Samkomuminjar	
stekkir	59	þingstaðir	5
sel	35	leikvellir	5
mógrafir	27	aftökustaðir	2
réttir	62	aflraunir	5
kvíar	31		
beitarhús	26	Þjóðsögustaðir	
smalakofar	8	huldufólksbústaðir	8
nátthagar	7	draugar	4
varnargarðar	3	útilegumannabústaðir	2
vörslugarðar	5		
fjárskýli	24		
torfristustaðir	5		
kolagrafir	3		
Kirkjur og legstaðir			
legstaðir	9		
kirkjur	6		
hálfkirkja	1		
bænhús	7		

Bæjarhólar og bæjarstæði

Yfirleitt hafa bæir staðið á sama stað öldum saman, jafnvel allt frá landnámsöld til þessarar og hafa þá myndast bæjarhólar sem eru samsettir úr byggingaleifum og mannvistarlögum. Í bæjarhólum er mestra og fjölbreytilegastra fornminja að vænta. Í þeim er geymd saga daglegs lífs kynslóðar á kynslóð ofan og í þeim er flesta forngripi að finna. Bæjarhólar eru því langmikilvægasta tegund fornleifastaða og brýnt að koma í veg fyrir að þeir verði eyðileggingu að bráð. Vandinn við bæjarhóla er, að í meirihluta tilfella er enn búið á þeim og víða hafa steypuhús með djúpum kjöllum verið byggð á þeim og skemmt þá að meira eða minna leyti. Þar sem enn er búið á bæjarhólum er hæpið að réttlætanlegt sé eða raunhæft að friða þá fyrir frekara raski, en skemmdir bæjarhólar geta þó verið markverð rannsóknarefni og er mikilvægt að reynt verið að finna leiðir til að fylgjast með framkvæmdum á þeim, enda skýrt í lögum að ekki megi raska þeim. Mikilverðastir eru þó bæjarhólar, sem ekki hefur verið byggt á eða orðið fyrir raski. Sjaldnast er hægt að komast að því hvort bæjarhólar eru óskemmdir eður ei, nema við vettvangsathugun, en oftast er til upplýsingar um hvort bæjarhús hafi verið flutt og má ganga útfrá því, að þar sem hús hafa ekki verið flutt séu bæjarhólar minna eða meira raskaðir. Á skráningarsvæðinu má ætla að ekki séu margir óhreyfðir bæjarhólar, en þó gætu nokkrir leynst á eyðibýlum.

Fyrir utan bæjarhóla á býlum sem verið hafa í byggð fram á þessa öld eru fjölmargir staðir þar sem byggð hefur annaðhvort varað í stuttan tíma eða þar sem hjáleigur eða afbýli hafa lagst í eyði, eins og sjá má af töflunni sem fylgir byggðasögukaflanum. Frá sjónarmiði fornleifafræðinnar eru staðir af þessu tagi ekki síður mikilvægir en bæjarhólar á lögbýlum, því oft er meira eftir af byggingum í kringum bæjarhólinn, þ.e. útihúsum og gördum. Slíkir staðir hafa einnig meira kynningargildi því á þeim getur verið auðvelt að átta sig á legu og afstöðu bygginga en bæjarhólar eru oftast ekki annað en ólögulegir hólar, margir huldur sjónum af byggingum og uppfyllingum. Mjög margir slíkir staðir eru á skráningarsvæðinu, sérstaklega í dölum upp af höfuðbólunum og mun þar vera mikið fornleifa sem gætu nýst vel til kynningar á sögu svæðisins en það mun skýrast betur við aðalskráningu.

Útihús

Fyrir utan bæjarhúsin sjálf voru peningshús helstu byggingar á hverri jörð. Eins og víðast á Íslandi voru útihús dreifð um túnin. Flest slík hús voru fyrir sauðfé, en einnig hefur verið nokkuð af hesthúsum og fjósum en lítið af lambhúsum. Þar sem fjós eru ekki skráð sem sérstakar byggingar hafa þau sennilega verið hluti af bæjarhúsunum eins og meginþorri smiðja og e.t.v. skemma á skráningarsvæðinu. Úr hreppnum er til fjöldi túnakorta og eru útihús merkt inná á þau flest. Kortin eru hinsvegar ógreinileg að því leyti að oft er erfitt að greina á milli útihúsa og garða og gæti því dregið eitthvað úr fjölda útihúsa við aðalskráningu. Ef tekið er mið af heimildum um fjárhús, fjós, hesthús, hrútakofa, lambhús, skemmur, hlöður, útihús og smiðjur og þeim deilt niður á jarðirnar kemur í ljós að meðaltali má ætla að 8 útihús hafi verið á hverri jörð. Til samanburðar má geta þess að það voru milli 4 og 5 útihús á hverri jörð í landbúnaðarhéruðunum Borgarfirði, Eyjafirði og Fnjóskadal og má því áætla að fjöldi útihúsa sé ofmetinn af túnakortum. Greinilegt er þó að fjöldi útihúsa hefur verið á hverjum bæ.

Útihús virðast oftast hafa staðið á sömu stöðum um aldir og hafa á slíkum stöðum myndast litlir rústahólar. Fyrir einni öld síðan voru langflestar byggingar á Íslandi peningshús, en þeim hefur fækkað meira síðan en nokkurri annarri tegund mannvirkja. Ástæðan er fyrst og fremst túnrækt með stórvirkum vinnuvélum og einnig hafa yngri peningshús úr steypu víða verið byggð ofan á eldri útihúsarústum.

Hlöður urðu ekki algengar á Íslandi fyrr en undir lok 19. aldar eða í byrjun þeirrar 20. og munu hey víðast hafa verið geymd í stæðum eða gryfjum við útihús, þótt ekki séu glöggar heimildir um þetta. Í hreppnum eru skráðar 5 hlöður.

Tún, garðar og akrar

Á fyrri hluta 19. aldar voru tún almennt ekki girt á Íslandi og virðist svo hafa verið um allnokkrar aldir. Á 19. öld var rekinn áróður fyrir túngarðshleðslum og um aldamótin síðustu voru komnir garðar í kringum nokkur tún á skráningarsvæðinu. Oft er ekki hægt að greina hvort garðar þessir eru fornir, en líklegast verður að telja að flestir séu þeir frá 19. öld.

Auk eiginlegra tún- og vörslugarða sem gerðir voru til að hlífa túnnum við ágangi kvikfjár voru sumstaðar byggðir sérstakir garðar, til að verja tún og hús fyrir skriðuföllum og flóðum. Á skráningarsvæðinu eru skráðir þrjú varnargarðar.

Á undanförunum árum hafa orðið hraðar framfarir á sviði fornleifavísinda og hafa menn m.a. þróað aðferðir sem byggja á efnagreiningum á jarðvegi og geta með því móti sagt til um ræktun túna og áburðarnotkun til forna. Til þess að hægt sé að beita slíkum aðferðum verða túnin að vera óskemmd af vinnuvélum og helst má tilbúinn áburður ekki hafa verið borin á þau. Slík tún gætu leynst í dölunum upp af meginkjarna byggðarinnar. Einn akur er skráður en heimildir fyrir honum eru óljósar.

Kvíar og stekkir

Á flestum stöðum landsins lögðust fráfærur af um og upp úr aldamótunum 1900. Skráðir stekkir á svæðinu eru 59. Stekkir virðast yfirleitt vera einfaldar girðingar eða tóftir með litlu hólfi (lambakró) á einni hlið eða við annan enda. Sumstaðar hafa myndast litlir túnblettir í kringum stekki, sem voru slegnir. Eitthvað er um á skráningarsvæðinu að stekkir hafi verið byggðir á gömlum eyðibýlum eða að byggð hafi risið á gömlum stekkstæðum.

Kvíar voru yfirleitt mun nær bæ en stekkirnir og oft beinlínis í túnjaðri. Ekki hafa það alltaf verið hlaðnar kvíar, heldur aðeins ákveðinn staður þar sem ær voru mjaltaðar og sumstaðar voru færirkvíar notaðar, sérstaklega þegar komið var fram á 20. öld. 31. kvíar eru skráðar á svæðinu, en þær hafa vafalaust verið á hverjum bæ. Líklegasta ástæðan fyrir því að þeirra er ekki getið á öllum jörðum er sú að færirkvíar voru mikið algengari í seinni tíð og hafa sennilega ekki staðið á sama stað nema nokkur ár í einu. Örnefni hafa því ekki náð að festast við staðinn og því ekki nefnd í örnefnaskrá.

Aðrar minjar sem tengjast mjaltaám eru smalakofar. Átta slíkir eru skráðir en líklegt er að smalakofar og –skýli hafi verið á fleiri stöðum og jafnvel nokkrir á jörð því algengt hefur verið að nýir smalar byggðu sinn eigin kofa frá grunni. Smalakofar eru undantekningarlítið við staði sem hátt ber og víðsýnt er.

Beitarhús og sel

26 beitarhús eru skráð í hreppnum. Þau voru stundum reist á tóftum gamalla býla og selja svo segja má að hlutverk sumra tóftanna hafi verið margþætt í aldanna rás. 35 sel eru skráð á svæðinu. Auk þessara selja eru að minnsta kosti fimm hjáleigur sem hafa verið byggðar upp á gömlum selstöðum. Ólafssel í landi Berufjarðar var annaðhvort bær eða sel. Einnig eru tættur nefndar Gamlibær við Selgilslæk í landi Kelduskógar og þar gæti einnig

hafa verið sel miðað við örnefnið. Einnig var sel í landi Teigarhorns þar sem menn telja að hið meinta fornbylí Búland hafi verið. Á Fauskaseli í landi Þvottár var byggð upp selstaða eftir að býlið lagðist í eyði og það sama á við um Virkishólssel í landi Geithellna þó ekki sé vitað hvort býlið eða selið hafi risið fyrst. Á tveimur stöðum á landi Múla risu beitarhús á gömlum selstæðum, þar heitir Innrasel og Fornasel.

Þess er sjaldnast getið hve lengi haft var í seli en seljabúskapur var víða að hverfa snemma á 19. öld. Hinsvegar er ljóst af lýsingum í Sýslu- og Sóknalýsingum að seljabúskapur hefur enn verið í nokkrum blóma um 1840 þannig að ef til vill hefur hann verið stundaður lengur hér en annarsstaðar sökum skorts á undirlendi heima við bæi. Seljarústir eru yfirleitt skráðar á stærri jörðum, kirkjujörðum og stærri býlum, sem eiga land til fjalla eða afréttarlanda. Líklega eru seltóftir víðar, en þær ásamt eyðibýlum, eru þeir minjastaðir þar sem mest er að sjá af mannvirkjaleifum og sem einna best gætu hentað til kynningar. Mörg rannsóknarefni eru einnig enn óleyst varðandi seljabúskap. Ekki hefur enn verið ráðið fram úr hvernig greina megi muninn á selbyggingum og byggingum þar sem búið var allt árið og er það eitt af mikilvægari verkefnum íslenskrar fornleifafræði. Sömuleiðis er lítið sem ekkert vitað um mismunandi tegundir af seljabúskap.

Skráð fjárskýli í hreppnum eru 24 og á þessu svæði hafa þau yfirleitt verið í hellum eða hlöðnum fjárborgum.

Engjar og áveitur

Fram á þessa öld var stór hluti heyaflla hveirrar jarðar fenginn á engjum. Af örnefnaskrárm sést að menn hafa oft leitað langt eftir örlitlum heytuggureytingi og móar hafa verið slegnir þar sem nú sprettur lítið sem ekkert gras. Bestu engjarnar voru flæðiengjar þar sem vatn flæddi yfir öðru hvoru. Þar sem flæðiengjar voru ekki frá náttúrunnar hendi var vatni víða veitt á móa og mýrar. Algengt var að veita bæjarlækjum á svæði utan við tún og gætu á nokkrum stöðum enn sést merki um stíflur og veituskurði sem byggðir voru í þessum tilgangi. Hér eru skráðar 9 áveitur.

Flestir veitugarðar eru byggðir í votlendi og sökkva því fljótt og hverfa ef þeim er ekki haldið við. Einstaka áveituskurðir og stíflugarðar teljast kannski ekki merkileg mannvirki, en þau eru þó minjar um tegund af jarðrækt sem fæstir af yngri kynslóðinni hafa hugmynd um eða skynbragð á, og er því nauðsynlegt að koma í veg fyrir að öll veitumannvirki hverfi. Auk áveituskurða og stíflugarða voru margir skurðir grafnir víða á

skráningarsvæðinu þar sem mjög blautar mýrar, svonefndar blár, voru til trafala fyrir nútíma búskaparhætti..

Útgerðarminjar og veiðiminjar

Á svæðinu eru skráðar margvíslegar útgerðarminjar, alls 24 lendingar, 18 naust, 5 sjóbúðir, 10 uppsátur og 6 verbúðir. Útgerð sem aukabúgrein var mjög algeng á svæðinu og því vert að veita þessum minjum sérstaka athygli. Víða eru skráðir minjastaðir þar sem ætla má að sé þó nokkuð af útgerðarminjum. Þeir eru sennilega margir óhreifðir, nema þar sem sjórinn hefur skemmt minjarnar. Auk þess eru tvö herslubyrgi skráð sem og 10 hjallar. Einnig voru skráðar 12 refagildirur.

Minjar um samkomur og þinghald

Skráðir eru tveir þingstaðir í hreppnum, þingstaður í landi Geithellna og annar í landi Beruness, enda voru hrepparnir þingahreppar nefndir eftir hinum fornu þingstöðum. Einnig hafa varðveist örnefni sem benda til fleiri þingstaða svo sem Þingbrekka í landi Búlandsness, Lögrétta í landi Fossgarðis og Þingbrekka í landi Hnauka. Má vera að einhverskonar þing hafi verið haldin í landi Búlandsness en hinir staðirnir eru ólíklegir þingstaðir.

Kuml og kirkjugarðar

Oft eru fornmannahaugar náttúrumyndanir, en á öðrum stöðum gæti hafa geymst þekking um mannabeinafundi eða gripa. Þó nokkrar þjóðsögur hafa varðveist um fornmannahauga. Má fyrst nefna Staraleiði sem á að vera leiði Stara. Síðan eru haugar bræðranna Eskils, Hrómundar og Úlfs sem allir eru skráðir. Beruhóll í landi Berufjarðar á að gera grafreitir Beru þeirrar sem þar byggði fyrst og síðan á Þiðrandalág að hylja lík Þiðranda sonar Síðu Halls. Þá er Völvuleiði í landi Geithellna. Greftrað hefur verið í kirkjugörðum þar sem voru sóknarkirkjur og útkirkjur og jafnvel einnig við bænhús, en kirkjur og bænhús voru miklu algengari á miðöldum en seinna varð. Má gera ráð fyrir því að kirkjugarðar hafi verið við þau guðshús sem skráð eru.

Samgönguminjar

Alls voru skráðar 90 leiðir á svæðinu og er það frekar rífllegt af leiðum. Langflestar þeirra leiða, sem skráðar eru hér liggja innan jarðanna, aðeins 15 leiðir milli bæja eða milli sveita innan héraðsins og til annarra héraða. Verslunarstaðir hafa verið á svæðinu frá upphafi byggðar, sjá Geitavík, Fúluvík og síðan Djúpavogskaupstað sjálfan og hafa leiðir margra legið til kaupmanna þar. Má telja ljóst að sá fjöldi leiða sem skráður er innan jarða gefur ekki raunsæja mynd, því margar þeirra hafa sennilega legið milli jarða þó þess sé ekki getið í heimildum og því munu hlutföllin sennilega breytast þó nokkuð við aðalskráningu.

Níu vöð eru skráð í hreppnum. Alls gátu heimildir um 7 brýr, en enga ferjustaði fyrir utan 2 kláfferjur í Papey. Aðeins fimm heimildir eru um samgöngubætur á svæðinu og voru þrjár af þeim vörður, en sjálfsagt voru þær miklu fleiri. Alls voru skráðar 41 varða og virðast þær flestar hafa verið í hlutverki landamerkja en ekki samgöngubóta, þó hlutverk þeirra geti hafa verið fleiri en fram kemur í heimildum.

5. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu

Eins og þegar hefur verið minnst á, þá eru líkur á að meirihluti fornleifa innan túna á skráningarsvæðinu hafi verið eyðilagður á 20. öld og að nú sjáist aðeins brot þeirra rústa sem áður voru til, helst inn til dala þar sem lítið hefur verið búið á 20. öldinni. Skilvirk minjavernd verður að byggja á vettvangsathugunum en benda má á nokkur atriði sem vert er að hafa í huga við áætlanagerð og skipulag byggðar.

Flestar fornleifarnar er að finna á gömlum bæjarstæðum sem oftast en ekki er enn búið á. Mikilvægt er að reynt verði að takmarka framkvæmdir á slíkum stöðum og fylgjast vel með því raski sem nauðsynlegt er.

Dregið hefur úr framkvæmdum í landbúnaði á undanförunum árum og stafar því þeim tóftum sem enn eru sýnilegar ekki jafnmikil hætta og áður af nýbyggingum, framræslu og túnasléttun. Mikill hluti slíkra tófta eru stekkir, beitarhús, eyðikot og sel og hafa margar þeirra kynningargildi. Brýnt er að komið verði í veg fyrir frekari eyðileggingu slíkra minja. Auk vegagerðar og línulagna stafar fornleifum nú helst hætta af skógrækt og aukinni sumarbústaðabyggð auk þess sem nýbyggingar og framkvæmdir ógna fornleifum.

Aukin skógrækt er vaxandi áhyggjuefni fyrir minjavernd á Íslandi og brýnt er að fundnar verða leiðir til að koma í veg fyrir að fornleifar spillist af völdum skógræktar.

Skógur eyðileggur hinsvegar fornleifar ekki á sama hátt og skurðgröfur. Rætur trjáa sprengja veggheðslur og afmynda rústir þannig að erfitt verður að átta sig á þeim á yfirborði eða kanna þær með uppgrefti. Það er þó ekkert sem segir að hagsmunir skógræktar og minjavörslu geti ekki farið saman. Fornleifar þekja aðeins brotabrot af heildarflatamáli mögulegs skógræktarlands og ætti að vera auðvelt að sneiða hjá þeim. Slíkt krefst þess aðeins að fornleifastaðir séu þekktir og að skógurinn sé hirtur þannig að hann sái sér ekki sjálfur í tóftir á auðum svæðum.

Byggingar sumarbústaða geta valdið miklu alvarlegri spjöllum á fornleifum ef ekki er farið að með gát. Þar gildir hinsvegar það sama og með skógrækt. Ef fornleifastaðir eru þekktir á að vera auðvelt að sneiða hjá þeim. Augljóst er að með lágmarkskynningu og viðhaldi geta fornleifastaðir aukið útivistargildi sumarbústaðalanda og því réttara að líta svo á að fornleifar auki verðmæti þeirra, frekar en að þær standi í vegi fyrir framkvæmdum.

Ekki verður tekið tillit til fornleifa á skógræktarsvæðum, sumarbústaðalöndum eða þar sem aðrar framkvæmdir eiga sér stað nema fornleifastaðir hafi verið rannsakaðir á vettvangi og staðsetning þeirra færð inn á kort. Það er brýnt að gerðar séu vettvangsathuganir á fornleifum á svæðinu.

Athyglisverðir minjastaðir eru á skráningasvæðinu og ljóst að miklu fleiri munu koma fram í dagsljósið við vettvangsathugun. Gera má ráð fyrir að mikið af stöðum sé í hættu og því brýnt að skrá fornleifar á vettvangi svo hægt sé að gera yfirlit um þá.

Átta staðir eru friðlýstir á svæðinu en af fenginni reynslu má ætla að við aðalskráningu muni koma fram tillögur um friðlýsingar. Má strax sjá fjölda staða á svæðinu sem hægt væri að nýta til kynningar, til að efla útivist og ferðaþjónustu, ekki síður en til að stunda rannsóknir. Þetta á við um öll svæði, sem skipulögð eru til útivistar og sjálfsagt er að reyna að nýta þær auðlindir sem fyrir eru og fornleifastaðir geta verið afar upplýsandi fyrir ferðamenn, jafnt innlenda sem útlenda. Til þess að það sé hægt þarf ekki annað en að skrá staðina á vettvangi, merkja þá, svo fólk viti hvert eigi að fara, og gera upplýsingar um hlutverk og gildi minjanna aðgengilegt á einn eða annan hátt, t.d. með prentuðum bæklingum eða skiltum á staðnum.

Ekki er nokkur vafi á því að mörg spennandi rannsóknarefni eru í Djúpavogshreppi. Þó er ljóst að margt er horfið vegna uppbyggingar sem átt hefur sér stað á svæðinu og vegna túnasléttunar. Í Djúpavogshreppi var hefðbundið landbúnaðarsamfélag en þó hefur

úngerð einnig verið mikil á svæðinu og margir farið um svæðið árlega til að versla við erlenda kaupmenn. Enn ætti að vera hægt að finna fjölbreyttar minjar, gamla bæi og útihús úr torfi og grjóti, úngerðaminjar, vörður, garðlög, sögustaða auk herminja. Við aðalskráningu væri auðvelt að tengja saman útivist og kynningu á fornleifum og menningarsögu þessa svæðis. Margt er á huldu um byggðaþróun þessa svæðis og myndu frekari rannsóknir geta varpað á hana frekara ljósi.

6. Heimildaskrá

- Adolf Friðriksson: *Dagbók úr hofleiðangri 1992*, Fornleifastofnun Íslands.
- Ágúst Ó Georgsson: *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*, Reykjavík, 1993.
- Biskupasögur*, I-II, Kaupmannahöfn, 1858-1878.
- Björn Lárusson: *The old Icelandic Land Registers*, Lundi, 1967.
- Bruun, Daniel. *Íslenskt þjóðlíf í þúsund ár*, I-II. bindi, Þýðandi Steindór Steindórsson, Reykjavík, 1987.
- Capelle, Torsten, Guðrún Larsen Guðmundur Ólafsson: *Untersuchungen auf dem mittelalterlichen Handelsplatz Gautavík, Island*, Köln, 1982.
- DI**: *Íslenskt fornbréfasafn I-XVI*, Kaupmannahöfn/Reykjavík, 1857-1972
- FF**: Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823, I-II, Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar, Reykjavík 1983
- Guðmundur Ólafsson: "Fornleifarannsóknir í Gautavík." *Ljóri, rit um muni og minjar*, 1. árg, 1. tbl., 24-26.
- Guðrún Sveinbjarnardóttir: "Shieling in Iceland. An Archaeological and Historical Survey" *The Norse of the North Atlantic Acta Archaeologica* 61. bindi 1991, 73-96
- Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Farm Abandonment in Medieval and Post-Medieval Iceland: an Interdisciplinary Study*, Oxbow Monograph 17, Oxford 1992
- Halldór Stefánsson: "Fornbýli og eyðibýli í Múlasýslum." *Múlaþing* 5 (1970): 172-187.
- Halldór Stefánsson: "Landnám í Austfirðingafjórðungi." *Austurland* II, Akureyri 1948, 7-124
- Halldór Stefánsson: "Saga Austurlands 930-1800." *Austurland* V, Akureyri 1958, 9-335
- Haraldur Matthíasson: *Landið og Landnáma*, II, Reykjavík 1982.
- Hjörleifur Guttormsson: *Ferðafélag Íslands, árbók 2002. Austfirðir frá Álftafirðir til Fáskrúðsfjarðar*, Reykjavík, 2002.
- Ingimar Sveinsson: *Djúpivogur. Siglt og róið um firði og eyjasund*, Egilsstaðir 2003
- Ingimar Sveinsson: *Djúpivogur. 400 ár við voginn*, Egilsstaðir 1989
- ÍF I**: *Íslensk fornrit I. Íslendingabók & Landnáma*, Reykjavík 1986
- ÍF XI**, *Íslensk fornrit XI. Austfirðinga sögur*, Reykjavík 1950
- ÍF XII**: *Íslensk fornrit XII. Njálssaga*, Reykjavík 1954

- JJ:** Johnsen, J: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847
- Jón Árnason: *Íslenskar þjóðsögur og ævintýri*, II bindi, Reykjavík 1954.
- Kálund, Kristian: *Íslenskir sögustaðir. Austfirðingafjórðungur IV*, Reykjavík 1986.
- KEKH:** Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Íslandi*, Akureyri 1956.
- Kristján Eldjárn: “Papey. Fornleifarannsókn 1967-1981” (Guðrún Sveinbjarnardóttir bjó til prentunar og samdi viðauka) *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1988*, 35-188
- Orri Vésteinsson og Sædís Gunnarsdóttir: *Menningarminjar á Fljótsdalshéraði og Borgarfirði eystra. Svæðisskráning*. FS072-98081
- ÓO:** Ólafur Olavius: *Ferðabók I-II*, Reykjavík 1964.
- PP:** Sveinn Níelsson: *Prestatal og prófaste*, 2. útg. Reykjavík 1950.
- Sigurður Vigfússon: ‘Rannsókn í Austfirðingafjórðungi 1890.’ *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1893*, 28-60.
- SJM III:** *Sveitir og jarðir í Múlaþingi III Egilstaðir* 1975
- SJM V:** *Sveitir og jarðir í Múlaþingi V Egilstaðir* 1995
- SSM:** *Múlasýslur. Sýslu og Sóknalýsingar*. Finnur N. Karlsson, Indriði Gíslason og Páll Pálsson sáu um útgáfuna, Reykjavík 2000
- Stefán Einarsson: “Örnefnaskráning í Geithellnahreppi 1957” *Glettingur*, 3. árg. 1993, 43-46
- Svavar Sigmundsson: “Íslensk örnefni” *Frændafundur 2 Þórshöfn* 1997, 11-21
- Sveinn Einarsson: *Árbók ferðafélags Íslands. Austfirðir sunnan Gerpis*. Reykjavík, 1955
- Túnakort. Þjóðskjalasafn Íslands. Jarðadeild XIV. Uppdrættir af tünun 1919.
Beruneshreppur og Geithellnahreppur.
- Þjóðminjasfn Íslands*, Skýrslur um Þjóðminjasafn 30.7.1953.
- Ö-Berufjörður:** Örnefnaskrá Berufjarðar. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Berunes:** Örnefnaskrá Beruness. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Bragðavellir ath og svör við sp.:** Athugasemdir og svör við spurningum um örnefnaskrá Beruness. Skrásetjari Jón Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Bragðavellir:** Örnefnaskrá Beruness. Skrásetjari Margeir Jónsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Búlandsnes viðb:** Viðbætur við örnefnaskrá Búlandsness. Skrásetjari Eyjólfur Guðjónsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Búlandsnes:** Örnefnaskrá Búlandsness. Skrásetjari Eyjólfur Guðjónsson. Örnefnastofnun.

- Ö-Fagrihvammur:** Örnefnaskrá Fagrahvamms. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Flugustaðir ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Flugustaða. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Flugustaðir:** Örnefnaskrá Flugustaða. Skrásetjari Ingólfur Árnason. Örnefnastofnun.
- Ö-Fossárdalsjarðir:** Örnefnaskrá fyrir Fossárdalsjarðir. Skrásetjari Hermann Guðmundsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Gautavík:** Örnefnaskrá Gautavíkur. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Geithellar I og II, Blábjörg og Kambssel:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Geithellna. Skrásetjari Þorfinnur Jóhannsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Geithellur ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Geithellna. Skrásetjari Helga Björg Jónsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Geithellur:** Örnefnaskrá Geithellna. Skrásetjari Snorri Sveinsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Hamar ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Hamars. Guðrún S. Magnúsdóttir og Ingimar Sveinsson skráðu. Örnefnastofnun.
- Ö-Hamar HB:** Örnefnaskrá Hamars. Hjörleifur Brynjólfsson skráði. Örnefnastofnun.
- Ö-Hamar:** Örnefnaskrá Hamars. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Hamarsdalur:** Örnefnaskrá Hamarsdals. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Hamarssel:** Örnefnaskrá Hamarssels. Hjörleifur Brynjólfsson skráði. Örnefnastofnun.
- Ö-Háls:** Örnefnaskrá Háls. Skrásetjari Sveinn Stefánsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Hnaukar ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Hnauka. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Hnaukar:** Örnefnaskrá Hnauka. Skrásetjari Stefán Einarsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Hof ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Hofs. Guðmundur Björnsson skráði. Örnefnastofnun.
- Ö-Hof:** Örnefnaskrá Hofs. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Hærukollsnes GB:** Örnefnaskrá Hærukollsness. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Karlsstaðir NG:** Örnefnaskrá Karlsstaða. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Karlsstaðir:** Örnefnaskrá Karlsstaða. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Kelduskógar:** Örnefnaskrá Kelduskóga. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.

- Ö-Kross:** Örnefnaskrá Kross. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Krossgerði ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Krossgerðis. Skrásetjari Guðrún S. Magnúsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Krossgerði:** Örnefnaskrá Krossgerðis. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Krossland:** Örnefnaskrá Kross. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Markúsarsel og Tunguhlíð:** Örnefnaskrá Markúsarsels og Tunguhlíðar. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Melrakknes JD:** Örnefnaskrá fyrir Melrakknes. Skrásetjari Jón Dagsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Melrakknes MJ:** Örnefnaskrá fyrir Melrakknes. Skrásetjari Margeir Jónsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Múli GB:** Örnefnaskrá Múla. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Múli:** Örnefnaskrá Múla. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Núpur:** Örnefnaskrá Núps. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Papey:** Örnefnaskrá Papeyjar. Skrásetjari Kristján Eldjárn. Örnefnastofnun.
- Ö-Rannveigarstaðir GB:** Örnefnaskrá Rannveigarstaða. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Skáli:** Örnefnaskrá Skála. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Starmýri ath og viðb:** Athugasemdir og viðbætur við örnefnaskrá Starmýrar. Skrásetjari Guðmundur Björnsson. Örnefnastofnun .
- Ö-Starmýri ÞJ:** Örnefnaskrá Starmýrar. Skrásetjari Þórarinn Jónsson. Örnefnastofnun.
- Ö-Steinaborg og Fossgerði:** Örnefnaskrá Steinboga og Fossgerðis Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Teigarhorn:** Örnefnaskrá Teigarhorns. Skrásetjari Jón Lúðvíksson. Örnefnastofnun.
- Ö-Urðarteigur:** Örnefnaskrá Urðarteigs. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Þiljuvellir NG:** Örnefnaskrá Þiljuvalla. Skrásetjari Nanna Guðmundsdóttir. Örnefnastofnun.
- Ö-Þiljuvellir:** Örnefnaskrá Þiljuvalla. Án skrásetjara. Örnefnastofnun.
- Ö-Þvottá:** Örnefnaskrá Þvottár. Skrásetjari Guðmundur Eyjólfsson. Örnefnastofnun.